

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

**LİSANSÜSTÜ TARİH TEZLERİNDE BİYOGRAFİ
ÇALIŞMALARI**

Selim GÖBÜTO

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Aydın EFE

Çankırı-2018

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

LİSANSÜSTÜ TARİH TEZLERİNDE BİYOGRAFİ
ÇALIŞMALARI

Selim GÖBÜTO

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Aydın EFE

ankırı-2018

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Bildirimi	iii
Tez Kabul ve Onay	iv
Önsöz	v
Özeti	vii
Summary	viii
Kısaltmalar	ix
Tablo Listesi.....	x
GİRİŞ	1

1. BİYOGRAFİNİN TARİHİ.....	5
1.1. Biyografik Unsurlar	5
1.2. Otobiyografiler	8
1.3. Manzum Biyografiler	9
1.4. Görsel Biyografiler.....	10
1.5. Türklerde ve Dünyada Biyografi Çalışmaları	11
1.5.1. İlkçağda Biyografi Çalışmaları	12
1.5.2. İslam Dünyası'nda Biyografi Çalışmaları.....	13
1.5.3. Türklerde Biyografi Çalışmaları	15
1.5.4. Osmanlı Dönemi Biyografi Çalışmaları.....	16
1.5.5. Cumhuriyet Dönemi Biyografi Çalışmaları	18
1.6. Biyografi Kurumları.....	19
1.7. Biyografik Kurumların Akredite Sorunu	21

2.TÜRKİYE'DE LİSANSÜSTÜ BİYOGRAFİ ÇALIŞMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	22
2.1. Sosyal Bilimler Enstitülerinde Yapılan Çalışmalar	24
2.2. Türkiyat Araştırmaları Enstitülerinde Yapılan Çalışmalar	27
2.3. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitülerinde Yapılan Çalışmalar.....	30
2.4. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünde Yapılan Çalışmalar	33
2.5. Biyografi İçerikli Lisansüstü Tezlerde Genel Değerlendirme	36

3. TÜRKİYE'DE LİSANSÜSTÜ BİYOGRAFİ TEZLERİ	44
3.1. Sosyal Bilimler Enstitüsü	44

3.2. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü	145
3.3. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü	165
3.4. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü	181
SONUÇ	186
KAYNAKÇA	188
EK	195
ÖZGEÇMİŞ	221

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım [*Lisansüstü Tarih Tezlerinde Biyografi Çalışmaları*] adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

... / ... / 2018

İmza

Selim GÖBÜTO

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

[Selim GÖBÜTO] tarafından hazırlanan *[Lisansüstü Tarih Tezlerinde Biyografi Çalışmaları]* başlıklı bu çalışma, *[Savunma Sınavı Tarihi]* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliği/oy çokluğuyla]* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *[Tarih]* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Kürşat KURTULGAN İmza:
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Aydın EFE İmza:
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Saim YÖRÜK İmza:.....

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/....../ 201.. tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN
Enstitü Müdürü V.

ÖNSÖZ

Kişi hayatları diğer bir ifade ile yaşam hikâyeleri tarihin her aşamasında yazarların ve araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Farklı kültürlerde farklı isimler altında görülmüş olup tarihi inkişafını tamamlayan bu yazım türü, kutsal metinlerden başlayarak *Tezkire*, *Tabakat*, *Siyer*, *Tercüme-i Hal* gibi farklı isimler altında döneme ve kültüre göre değişerek devam etmiş ve modern anlamda biyografi olarak karşımıza çıkmıştır.

Kişi hayatlarını tarihin doğal sürecinde ele aldığımız takdirde, bir biyografin, bir yaşam öyküsünü yazmaya götüren sürecin, genellikle toplumsal ve milli hafızanın muhafaza edilmesi, halkın nazarında önem atfedilmiş kişilerin unutulmaması gibi soyut düşüncelerin somut hale getirilmesinden yola çıkıldığı görülmektedir. Toplumların ortak değeri haline gelen ve farklı alanlarda öncülük yapmış olan hayatlar, derlenerek arşivlenmeli ve araştırmacıların kullanımına açılmalıdır.

Türkiye’de akademik alanda Biyografi Enstitüsü veya Biyografi Arşivlerinin tutulduğu kurumsal müesseseler bulunmamaktadır. Buda araştırmacıların işini daha da zorlaştırmaktadır. Almanya’nın Münih kentinde özel bir yayın evi tarafından “Dünya Biyografi Arşivi” adı altında kaynaklar derlenmekte olup, birçok ülke ile birlikte Türkiye’den de 65.000 kişinin biyografisinin tutulduğu ve bu sayının her geçen gün arttığı bilinmektedir.

Tarih eğitimi veren fakültelerde biyografiye daha az yer verildiği ve müfredat kapsamında bir alt bilim dalı olarak değerlendirilmediği görülmektedir. Biyografi, tarih eğitiminde bir alt bilim dalı olarak değerlendirildiği takdirde ilintili olarak birçok biliminde ilerlemesinde faydalı olacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de kişi biyografilerini yazmaktan daha ileriye gidilememiş, biyografi ilminin tarih eğitiminin alt başlığında ele alınması ve ihtisaslaşmasının gerekliliği hep dikkatlerden kaçmıştır. Gerek Osmanlı döneminde, gerek Türkiye Cumhuriyeti devleti döneminde, *Teracim-i Ahval* olarak da bilinen ansiklopedik düzeyde münferit

olarak yazılmış eserlerin hepsinin tasnif edilerek mükerrer kayıtların çıkarıldığı yeni bir eser meydana getirilememiştir.

Üniversitelerde konu kapsamında lisansüstü biyografi çalışmaları olarak bakıldığında, Ulusal Tez Merkezinde kayıtlı, konusu biyografi olan 694 adet tez çalışmasının olduğu görülmektedir.

Sonuç itibari ile akademik dünyada biyografinin sadece kişi hayatı yazmak olarak görülmemesi, toplumda rol model olabilecek kişilerin, keşfedilerek geliştirilmekte olan yeni bilimsel sistemlerle gün yüzüne çıkarılmaları, çok yönlü araştırmalar yapan yeni müesseselerin kurulmaları ve tarih eğitimi alan öğrencilerin bu sahaya teşvik edilmeleri gerekmektedir.

İtiraf etmeliyim ki çalışma süresince birçok yaşam hikâyesi okumam sebebiyle genel kültür seviyemin arttığı ve rol model hayatların fikir dünyamı etkiledikleri olmuştur. Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını ve ilmi tecrübelerini benden esirgemeyen, biyografi konusundaki çalışmaları ile benim içinde bir şans olduğunu düşündüğüm danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Aydın EFE'ye, dağınık bir şekilde bulunan tarih bilgimizi tasnif ederek üzerine koyan ve belirli bir disiplin çerçevesinde nasıl kullanmamız gerektiği konusunda katkılar sunan Doç. Dr. Ahmet ÖZCAN'a, tezimi inceleme nezaketi göstererek düzenlemelere dair görüşlerini bildiren Prof. Dr. Bülent ARI'ya, Dr. Öğr. Üyesi Saim YÖRÜK'e ve Dr. Öğr. Üyesi Kürşat KURTULGAN'a, beni dinleyerek ilmi münazaralarımız sonucunda zihnimde yeni fikirlerin oluşmasını sağlayan Arş. Gör. Yunus Emre ÇAKIR'a şükranlarımı sunuyorum.

Bu yaşa gelmemde üzerimde emeği olan ve ne yapsam ödeyemeyeceğimi düşündüğüm annem ve babama, son olarak da bu tezin hazırlanma aşamasında bütün huysuzluklarımı çekerek bana katlanma lütfunu göstererek melankolik anlarımda düşen enerjimi yükselterek motivasyonumu toplayan, sevgili eşim ve kızıma müteşekkirim.

.../.../2018

Selim GÖBÜTO

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Lisansüstü Tarih Tezlerinde Biyografi Çalışmaları
Tezin Yazarı : Selim GÖBÜTO
Danışman : Dr. Öğretim Üyesi Aydın EFE
Anabilim Dalı : Tarih
Bilim Dalı : Tarih
Kabul Tarihi : 06. 07. 2018
Sayfa Sayısı : ix (ön kısım) + 193 (tez) + 38 (ekler)
Bu çalışma üç bölümden oluşmakta olup birinci bölümde biyografinin tarihi süreci, türleri ve tarihin içinde yer alan bir karakterin biyograf tarafından nasıl kullanılabileceği incelenmektedir. İkinci bölümde Türkiye’de belirli enstitülerde biyografi içerikli hazırlanmış tezlerin değerlendirilmeleri yapılmaktadır. Üçüncü bölümde ise Ulusal Tez Merkezinde anahtar kelimesi biyografi olarak kayıtlı ve erişime açık lisansüstü 140 adet akademik çalışma yer almaktadır. Bu çalışmaların içeriğine müdahale edilmeden fiziki olarak tasnif edilmiş ve konu üzerinde başka çalışmaların olup olmadığına, kullanmış olduğu kaynaklara ve kendinden önceki çalışmalardan istifade edilip edilmediğine bakılmıştır.
Anahtar Kelimeler: Biyografi, Otobiyografi, Yaşam Hikayesi.

Çankırı Karatekin University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Tezin Başlığı : Classification and versatile assessment of biographical studies in graduate history dissertations
Author : Selim GÖBÜTO
Supervisor : Ph.D.Aydın EFE
Department : History
Sub-field : History
Date : 06. 07. 2018
This study is composed of three chapters. In the first part, it is examined how the biography can use a character which is included in the historical process, types and history of the biography. In the second chapter in Turkey are evaluated within a specific institute prepared containing biographies of the thesis. In the third part, National Thesis Center has 140 academic studies, registered as a key word biography and accessible to the public. The contents of these studies were physically classified without intervention and it was examined whether there were any other studies on the subject, whether they had used the resources they had used and whether they had benefited from previous studies.
Keywords: Biography, Autobiography, Life Story.

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geen eser
Ed.	Editör
Haz.	Hazırlayan
TTK	Türk Tarih Kurumu
Bkz.	Bakınız
AKM	Atatürk Kùltür Merkezi
TKD	Türk Kùtùphanecilięi Dergisi

TABLÖLİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: Ulusal Tez Merkezinde Kayıtlı Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Dağılımları.	22
Tablo 2: Sosyal Bilimler Enstitüsünde Hazırlanmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımları.	24
Tablo 3: Sosyal Bilimler Enstitüsünde Hazırlanmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Üniversitelere Göre Dağılımları.	25
Tablo 4: Sosyal Bilimler Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımları.	26
Tablo 5: Sosyal Bilimler Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinde Yer Alan Öznelerin Yaşadığı Zaman Dilimlerine Göre Dağılımları.	27
Tablo 6: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımları.	28
Tablo 7: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımları.	29
Tablo 8: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinde Yer Alan Öznelerin Yaşadığı Zaman Dilimlerine Göre Dağılımları.	29
Tablo 9: Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsünde Hazırlanmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımları.	30
Tablo 10: Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Üniversitelere Göre Dağılımları.	31
Tablo 11: Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımları.	32
Tablo 12: Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinde Yer Alan Öznelerin Yaşadığı Zaman Dilimlerine Göre Dağılımları.	33
Tablo 13: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımları.	34
Tablo 14: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımları.	34

Tablo 15: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinde Yer Alan Öznelerin Yaşadığı Zaman Dilimlerine Göre Dağılımları.	35
Tablo 16: Çalışma Sınırları İçerisinde Yer Alan Enstitülerde Hazırlanmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımları.	36
Tablo 17: Çalışma Sınırları İçerisinde Yer Alan Enstitülerde Hazırlanmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Üniversitelere Göre Dağılımları.	37
Tablo 18: Çalışma Sınırları İçerisinde Yer Alan Enstitülerde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımları.	38
Tablo 19: Çalışma Sınırları İçerisinde Yer Alan Enstitülerde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinde Yer Alan Öznelerin Yaşadığı Zaman Dilimlerine Göre Dağılımları.	39
Tablo 20: Biyografi içerikli tezlerde danışmanlık yapmış olan Profesörler.	41
Tablo 21: Biyografi içerikli tezlerde danışmanlık yapmış olan Doçentler.	42
Tablo 22: Biyografi içerikli tezlerde danışmanlık yapmış olan Yardımcı Doçentler.	43

GİRİŞ

Biyografi yazarı, seçmiş oldukları kişileri kâğıt üzerinde yeniden canlandırmakta ve bir yönetmen edasında kişinin tutarlı¹ bir yaşam sürecini bütün sahneleri ile okuyucusunun önüne koymaya çalışmaktadır. Biyografisi yazılanlar ise yazım dünyasında ölümsüzlük payesine nail olacak ve zaman yolculuğunda arşivlerin arasında yer alacaktır.

Biyografi üzerine çalışma isteğinin oluşmasında, çalışmanın konusu ile ilgili daha önce herhangi bir çalışma olup olmadığına dair araştırmalar neticesinde, içerik bakımından birebir örtüşen çalışmaların olmaması etkili olmuştur.

Biyografi üzerine çalışma isteğinin oluşmasında bir diğer sebep ise yapılmış lisansüstü çalışmaların incelenerek hangi yıllarda ve hangi üniversitelerde yoğunlaştığı ile öznelere hangi meslek gruplarına dâhil olduğu gibi farklı istatistikî bilgilerin tespit edilerek yorumlanması düşüncesi etkili olmuştur.

Biyografi üzerine çalışma fikri, üzerinde çalışılması düşünülen bazı tarihi karakterlerin yaşam öykülerine dair bilgilerin yok denecek kadar az olması ile başladı. Örneğin, *Hüseyin Avni Paşa*'yı öldüren *Çerkez Hasan* hakkında akademik bir çalışmaya konu olabilecek kadar arşiv belgelerinin bulunamaması veya Mısır'ı işgal eden *Napolyon*'un komutayı General *Jean-Baptiste Kléber*'e devretmesi sonucunda General'e suikast düzenleyen *Süleyman Al-Halebi*'ye ait arşiv belgelerinin çok az sayıda olması, destekleyici araştırma ve inceleme eserlerinde olmaması, bu kategoride yer alan yaşam öykülerinin çalışılmasını zorlaştırmaktadır.

Söz konusu çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tarihin içerisinde biyografinin inkişafı sunulmuştur. Bu bölümün bir diğer alt başlığında ise biyografinin neden yazıldığı, kimlerin hayat hikâyelerinin kaleme alındığı ve yazarların nelere dikkat etmesi gerektiği incelemektedir. Ayrıca, kişi hayatlarının

¹ Abdülhamit Kırmızı, "Oto/Biyografik Vebal: Tutarlık ve Kronoloji Sorunları", *Otur Baştan Yaz Beni*, Abdülhamit Kırmızı (Ed.), Küre Yayınları, Ankara 2013, s.17.

farklı kültürlerdeki karşılıkları ile medeniyetlerin yazım dünyasında birbirleriyle olan ilişkilerinde kültürel etkileşimlerini görmüş olacağız. XIX. yüzyılda sinema ve tiyatro gibi görsel sanatların cemiyet hayatına girmesi ile birlikte, kişi hayatları anlatımından, kişi hayatlarının sunumuna geçilmiştir.

Klasik dönemlerde kısıtlı kullanıcıların ulaşabildiği, çoğunlukla ansiklopedik bilgi olarak derlenen yaşam hikâyeleri, bilişim sektörlerinin gelişmesi ile bu sistemleri kullanan araştırmacıların pratik olmasından dolayı ilk başvurdukları kaynaklar arasında yer almaktadır. Teknolojik ağ tabanlarına² ulaşım imkânları olan araştırmacılar ile bu imkânlardan faydalanamayan ve eski usul fiziki taramalar yapan araştırmacılar, hem zamansal, hem de fiziksel zorluklarla karşılaştıkları için dijital ortamlarda çalışanlara göre dezavantajlı duruma düşmektedirler. Modern çağın gelişmiş, teknolojik destekli alt yapılarının üzerine inşa olan çok fonksiyonlu arşivler, kurumsal biyografi merkezleri olarak muhataplarına daha geniş yelpazelerde hizmetler sunmaktadırlar. Tarih ve Edebiyat bölümlerinin ortak çalışma alanlarından birisi olan biyografinin türleri, tarihi süreci ve alt başlıkları başlı başına bir çalışmanın konusudur. Bu bölümde amaç, genel hatları ile biyografinin tarih ve medeniyetler içerisindeki yerini okuyucuya yansıtabilmektir.

İkinci bölümde ise Tarih bölümlerinde hazırlanmış biyografi üzerine akademik tezler incelenmektedir. Bu çalışma altınstitü ile sınırlandırıldı. *Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü* olarak Türkçe dilinde hazırlanmış, Ulusal Tez Merkezi veri tabanının da konu sekmesine biyografi anahtar kelimesi girilen, erişim izni açık olan toplam 140 adet yüksek lisans ve doktora tezlerinden oluşmaktadır.

Sosyal Bilimler Enstitüsünde konu kapsamında 99 adet tez yer almakta olup *Milli Savunma Bakanlığı* adlı çalışma, muhteviyatı bakımından kurum tarihçesini kapsadığı

² İnternet tabanlı ansiklopedik bir içeriğe sahip olan ve birçok kişinin hayat hikâyelerine ait biyografik bilgileride bulunduran *Vikipedi* adlı internet sitesi 100'ün üzerinde dil seçeneği ile kullanıcılara hizmet vermektedir. Bkz. <https://tr.wikipedia.org> (Erişim Tarihi: 20.02.2018); Ayrıca, yine internet üzerinden hizmet veren İslam Ansiklopedisi'nin içerik kısmında, 'İslâm dünyasında din, ilim, siyaset, sanat ve edebiyat alanlarında yetişmiş önemli şahsiyetler' olarak biyografik bilgilerin yer aldığı ifade edilmektedir. Bkz. <http://www.islamansiklopedisi.info/hakkinda.php> (Erişim Tarihi: 10.02.2018).

ve kişi temelli bir hayat hikâyesi olmadığı için çalışmanın dışında bırakılmıştır. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde* çalışmamıza konu olan 20, *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsünde* 17, *Türk İnkılap Tarihi Enstitüsünde* ise 4 adet tez bulunmaktadır. *Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsünde* ve *Eğitim Bilimleri Enstitüsünde* çalışmamızın sınırları içerisinde yer alan, Tarih bölümlerinde hazırlanmış, anahtar kelimesi biyografi olan çalışmalar bulunmamaktadır.

Araştırmaya konu olan bu tezlerin içeriğı hakkında herhangi bir yorumdan kaçınılmış olup çalışma kapsamında kullanılan kaynaklar, daha önce çalışılıp çalışılmadığı ve bölüm konuları gibi fiziki özellikleri üzerinden değerlendirmeler ve istatistikî veriler çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın sınırlarını belirleme noktasında biraz zorlanılmıştır. Yukarıda belirtilen altı enstitü içerisinde yer alan, konu sekmesindeki anahtar kelimenin biyografi olarak seçilmesi ile birlikte, erişim izinli ve Türkçe hazırlanmış 509 akademik tez tasniflenmektedir. Bunların içerisinde Tarih bölümlerinde hazırlanmış 140 çalışma seçilmiştir. Seçim aşamasında muhteviyatı biyografi olan fakat anahtar kelime etiketlemesinin farklı farklı yapıldığı birçok tez bulunmaktadır. Yine veri tabanında hayatı, yaşamı ve portresi başlıkları ile farklı etiketlemelerin yapıldığı birçok tez yer almaktadır. Konu içeriklerinin kişi hayatı olmadığı³, yazım dilinin İngilizce olarak girilip, içeriğın⁴ Türkçe çıktığı ve öğrencilerin de çalışmalarını veri tabanına kaydederken etiketleme ve içerik uyumsuzluğu gibi sorunlara yol açmaları nedeni ile araştırmayı sınırlama noktasında epey zorlandı. Örnek olarak *Sicill-i Ahval*⁵ kayıtlarından oluşan kişilerin hayatına yönelik çalışmaların

³ Çalışmanın içeriğinde biyografi kelimesinin yer alması, fakat içeriğın kişi hayatından oluşmaması, tasnifleme açısından işin karmaşık yapısını daha da karışık bir duruma getirmektedir. Bkz. Güneş Akhan, *Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin Kurumsal Biyografisi*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2011.

⁴ Veritabanına İngilizce olarak kaydedilen içeriğın ise Türkçe olarak yer aldığı çalışmalar bulunmaktadır. Bkz. Gürbüz Arslan, *Şükrü Saraçoğlu'nun Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri: 1886-1953*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2014.

⁵ Çalışmamızın sınırları içerisinde yer alan ve veri tabanına kayıt edilirken anahtar kelime olarak biyografi seçilen tezler. Bkz. Nazir Çetin, *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Antakyalı Devlet Memurları, 1879 – 1909*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tokat 2015. Anahtar kelimelerinin biyografi olarak seçilmemesi nedeni ile çalışmamızın dışında yer alan 6 adet Sicill-i Ahval temelli çalışma bulunmaktadır. Bunlar; bkz. Mehmet Akgün, *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Bosna Doğumlu Memurlar*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans, Manisa 2017; Ramazan Çelem, *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Malatya Doğumlu Memurlar: 1879-1909*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi

bazılarınınbiyografi olarak etiketlenmemesi neticesinde bizim sınırlarımız dışında, etiketlenenlerin ise araştırmanın sınırları içerisine dâhil edilmiştir.Bir diğer örnek ise *Şâni-zâde* adı ile tarama yaptığımızda 1 adet,*Şanizade* ile 2 adet, *Şani-zade* ile ise 2 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır. Maalesef akademik çalışmalarda, özel isimler olsun, teknik terimler⁶ olsun, ortak bir dil kullanımı ortaya koyulamamıştır. Bunun için tasnifleme yöntemi ile çalışma yapacak olan araştırmacılar, sorunlar yumağı ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Tasnifleme noktasında en sağlıklı çözüm yolunun nasıl bulunabileceği,*Ulusal Tez Merkezi* yöneticilerine şifahiolarak soruldu. Tarih bölümünde biyografi üzerine yapılmış tezlerin sistemden çekilmesinin tek tuşla olmayacağını, çapraz sorgulamalarla kendi imkânlarımızlaarayıp bulmamız gerektiği şeklinde cevap alınmıştır. Dizin sekmesi biyografi seçilip tarama yapıldığı takdirde karşımıza 1657 ilişkili kayıt çıkmaktadır. Sınırlama yapmanın ne kadar zaruri olduğu böylece ortaya çıkmış oldu.

Şüphesiz bu çalışmanın birçok eksiği olacaktır. Bu çalışmanın Türkiye’de yapılan Biyografi çalışmalarına azda olsa katkı sağlamasını ve bundan sonra yapılacak çalışmalar konusunda fikir vermesini ümit etmekteyim.

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat 2014; İshak Şimşek, *Sicill-i Ahval Defterlerinde Diyarbakirli Yöneticiler*, Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans, Mardin 2013; Selçuk Sarı, *Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre Amasyalı Memurlar*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2013; Serap Sunay, *II. Abdülhamid Döneminde Balıkesirli Mülki Görevliler Hakkında Bir İnceleme (Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre 1879 -1909)*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2007; Serdal Soyluer, *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Muğlalı Devlet Memurları (1879-1909)*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla 2006.

⁶ “YÖK Ulusal Tez Merkezi’ndeki sicillere dayalı tezleri tespit ederken karşılaştığımız ilk problem, dizin aramasında kullandığımız kelimelerin sonucunda yaşandı. Yapılan veri sorgulaması sonrasında; şer’iyye sicilli: 23; şeriyye sicilli: 3; şer’iyye: 31; şer’iye: 9; şeriye: 385; şeriyye: 4 ve Tarih konu başlığı altında sicil kelimesini girdiğimizde 409, Tarih konu başlığını yazmadan sicil kelimesini aradığımızda da karşımıza 439 tez ismi çıktı. Belki basit gibi gözükecek ama, ilk başta, kullanılan kaynağın ismi konusunda ortak bir terimle karşılaşamadık.” Bkz. Hüseyin Çınar, “Türkiye’de Üniversitelerde Şer’iye Sicillerine Dayalı Olarak Yapılan Çalışmalar”, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu Bildiriler* Ankara 18 – 20 Mart 2010, Mehmet Öz (Ed.), TTK Yayınları, Ankara 2011, s. 359-422.

1. BİYOGRAFİNİN TARİHİ

1.1.Biyografik Unsurlar

Biyografiler, bir yazar tarafından önemli olduğu düşünülen kişilerin, yok olup gitmesini önlemek ve topluma tanıtılmasını sağlamak amacı ile kaleme alınan hayat hikâyeleridir. Biyografi, bios (canlılık, hayat) ve graphe (yazı, şekil) kelimelerinin birleşmesinden oluşmaktadır. Biyografiler, cenaze törenleri, anıtlar ve mezar taşları gibi unsurlara konu olan kişilerin, olağanüstü niteliklerinin dillendirilerek halka didaktik bir üslupla anlatılmasıdır⁷.

XIX. yüzyıla kadar biyografiler genellikle toplumda bazı kişileri övmek ve yüceltmek amaçlı kullanılmaktadır⁸. Kullanım amaçlı tarihteki ilk örnekleri olarak sultanları ve devlet adamlarını övmek maksadı ile methiyelerde yer aldığı, yermek istediklerinde ise hicviyelere başvurulduğu söylenmektedir⁹.

Biyografi kelimesinin Osmanlı Türkçesinde kullanılan karşılığı *Tercüme-i Hal* olarak geçmektedir. Hayatı yazılan kişilerin, yazar kişiler tarafından üçüncü şahıslara “tercüme” edilerek anlaşılabilir bir formata getirilmesi de denilebilir.

Kişiyi özgün bir hayatın ifşası¹⁰ da denilebilecek bu çalışmalarda biyografi yazarları, yazdıkları kişilerle kendileri arasında bir bağ kurarlar. Onların hayatlarını kendilerine bir tecrübe olarak görüp, bunları üçüncü kişilerle paylaşmak isterler. Okuyucular her zaman kişilerin hayat tecrübelerinden faydalanmak için bu tür eserlere yönelmezler. Kimi zamanlarda, bazı biyografileri okuma arzularının altındaki içgüdüsel dürtüler olarak, öznelere yaşamlarındaki magazinsel dedikoduların, hakikat payının olup olmadığı yönünde bilgi edinme gereksinimlerinden kaynaklanmaktadır. Bir diğer unsur ise yaşam hikâyelerinin hem edebi, hem tarihi metalarla yoğrularak bir pembe

⁷ Ayşegül Özerdem, *Halil İncelik Biyografisi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2012, s. 6.

⁸ Komisyon, “Yaşamöyküsü” *AnaBritannica*, C. 22, İstanbul 1990, s. 317.

⁹ Léon – E. Halkin, *Tarih Tenkidinin Unsurları*, TTK Yayınları, Ankara 2014, s. 60.

¹⁰ Vefa Taşkıran, “Biyografi: Ötekine Yolculuk”, *Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 172, Güz 2006, s. 8 - 16.

dizi, bir dünya klasiği formatındaki heyecanı ve duyguyu okuyucuya aktarabilmesi ile dikkatleri üzerlerine çekebilmeleridir. Biyografisi yazılacak kişilere bir nevi yazarlar tarafından yeniden hayat verilmekte, yaşamı boyunca geçen süre olan doğumu ve ölümü arasındaki zaman, kâğıt üzerinde yazarın kalem ile yeniden canlandırılmaktadır. Yazarlar, araştırma konusu olarak biyografisi yazılacak olan özneleri, genellikle toplumun merak ettiği, ehemmiyet verdiği kişiler arasından seçerek kaleme almaktadırlar. Bursalı Mehmet Tahir Efendi'nin prosopografikolarak hazırlamış olduğu *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde, Avrupalıların, milletlerine hizmet eden sıradan insanları bile tanıtmaya çalıştıklarını, bizim tarihimizde de bolca yer alan bu tür insanları neden tanıtmayalım diye sorgulamaktadır¹¹.

Araştırmaya konu olacak kişilerin hayatta olmamaları yazarların tercih sebeplerinden birisidir. Bunun sebebi ise hayatı yazılacak kişilerin birinci ağızdan yazarları tenkit edemeyecek olmalarıdır. Her ne kadar rol model olacak olanların hayatlarına dair bilgiler, arşiv kayıtları, özel arşiv belgeleri ve kişilerin yakınlarından sözlü olarak sağlanmış kaynaklar olsa da, hayatta olan öznelerin bazı bilgileri tashih etme olasılığı olduğundan, biyografların genelde tercihleri, tarihi bir misyon yükleyebilecekleri hayatta olmayan karakterler üzerinedir. Hayatta olmayanların tercih edilmesi neticesinde, bilgilerin eksikliği veya şahsi duyguların serpiştirilerek çalışmaların nesnellikten öznelliğe gitmesi gibi sonuçlarla karşı karşıya kalınabilir. Bu alanda yazılacak eserlerin akreditasyonu için araştırmacıların hayatta olan öznelerle muhakkak görüşmeleri elzemdir. Bu tür çalışmalara örnek olarak, özne ile görüşülmeden ideolojik kaygılarla kaleme alınmış, yazarı ile aynı dönemde yaşamış, propaganda amaçlı yazılmış olan siyasilerin hayatlarını gösterebiliriz.

Biyografi yazarı, konu edindiği öznenin hayatını tüm çıplaklığı ile okuyucuya sunmak zorundadır. Duygusal bağ kurarak rol modelinin artılarını ve eskilerini perdelemek, çalışmanın objektifliğine gölge düşürür. İnsanın fitratına ne kadar zor olsa da, öznel bir yaklaşımdan sıyrılarak bilimsel ahlakın vazgeçilmez bir kuralı olan, nesnel bir bakış açısı, hiçbir zaman elden bırakılmamalıdır. Elbette ki bir tarihçi veya

¹¹ Bursalı Mehmet Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri 1299 – 1915*, A. Fikri Yavuz – İsmail Özen (Haz.), C. 1, Meral Yayınları, İstanbul t.y. s. 20. Ortak payda da buluşan belirli bir grubun hayat hikâyelerinin yazıldığı çalışmalara, prosopografik çalışmalar denilmektedir. Bkz. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, Nuri Akbayır – Seyit Ali Kahraman (Haz.), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, adlı eseri prosopografik çalışmalara bir örnektir.

daha genel anlamda bir insan, yaşanmış ya da yaşanacak olaylara duyarsız hissiz kalamaz. Olayları değerlendirirken bütün insani duygulardan soyutlanarak konuları ele almak imkânsız olsa gerek. Burada dikkat edilmesi gereken ise yazar, bir biyografiyi ele alırken tarih yazım metotlarını kırmadan, yıkmadan, söz konusu çalışmaya özne olan karakterin yaşadığı zaman dilimi içerisinde, dönemin kendi şartları çerçevesinde ele almasıdır. Bugünün şartlarından geriye doğru tahlil yaparak tarih yazmak, akademik çalışmalarda olmaması gereken bir bakış açısı iken popüler-aktüel yayıncılığın düştüğü genel hatalardan biridir. Son yıllarda biyografi alanında yapılan çalışmalarda, tarihi bir değeri olan tarihte yer edinmiş önemli karakterlerin hayatlarının yanında, sıradan insanların hayatlarının da tercih edildiği görülmektedir¹².

Bir biyografi yazarının kullanacağı kaynaklar hayal gücüne ve kaynakları doğru değerlendirme yetisine göre değişkendir. Kimi yazar, bir mezar taşında hiç kimsenin ulaşamadığı bir bilgiye ulaşır, kimi yazar şer’iyye sicillerinden yola çıkarak parçaları birleştirir ve bütüne gidebilir. Tarihin kaynak olarak kabul ettiği her türlü materyal bir biyografin kullanabileceği veriler arasında yerini alabilir. Biyografin dikkat etmesi gereken husus ise toplamış olduğu materyalleri, tarihin diğer kaynakları ile karşılaştırmalı olarak ele alması gerektiğidir. Aksi takdirde, bir hatıratan, bir mektuptan veya bir anı defterinden doğrudan yola çıkılarak kaleme alınan biyografiler, kişisel verilere itibar edilip farklı vesikalarla mukayese edilmediği takdirde veyahut ileride çıkacak yeni kaynaklar neticesinde zaman aşımına uğrayarak közgünlüğünü kaybedebilir.

Biyografi yazarının özne hakkında kaleme aldığı eserde, kişinin toplum nezdinde saygı görmesi göz önünde bulundurularak, yazarın aksi yönde bilgiler elde etmesi dikkate alındığı takdirde, bu bilgilerin kamuoyu ile paylaşılması özel hayatın teşhir edilmesine mi yol açar, yoksa doğruluğu teyit edilmiş her türlü bilginin esere alınması ahlaki bir yaklaşımın sonucu olarak objektif ve akademik

¹² Konu ile ilgili bir çalışmada, Batı’da araştırmacıların Engizisyon Mahkemesi kayıtlarını keşfettiğine ve bu kayıtlar neticesinde sıradan insanların hayatlarının kaleme alındığına, Türkiye’de ise kadı sicilleri ve mezar taşları gibi araştırmacıların istifade edeceği kaynaklara dikkat çekilmektedir. Bkz. Derin Terzioğlu, “Tarihi İnsanlı Yazmak: Bir Tarih Anlatı Türü Olarak Biyografi ve Osmanlı Tarih Yazıcılığı”, *Cogito Selçuklar*, S. 29, (Güz 2001), s. 294-287.

şeffaflığıngöstergesi mi olur? Bu sorun, yazarın kendi dünyasında karar vermesi gerektiği duruma göre değişken sonuçların yer aldığı bir aşamadır.

1.2. Otobiyografiler

Biyografinin bir diğer türü olan otobiyografi ise kişinin kendi hayatını yazmasına denir. Aslında her yazar eserlerinde karakteristik özelliğini yansıtarak kendini de yazar. Bazı batılı yazarlar otobiyografiyi Hristiyanlığa ait bir yazım olduğunu iddia ederler. Buna delil olarak da Batı'nın bireyi temel almasını, bireyin haklarının gelişimini gösterirler¹³.

Otobiyografik eserlerde hayatı kaleme alınanlar, halkın tanıdığı kişiler olmak zorundadırlar. Aksi takdirde sıradan insanların yaşamları halkın gözünde pek kıymetli olmayabilir. Hedef kitlesi olacak okuyucunun ilgisini celp edebilmek için önemli bir tarafının olması gerekebilir. Bu özelliklere uymayan insanlarda otobiyografik eserler yazabilir. Fakat genellikle okuyucunun dikkatini çekemeyen eserler olarak yerini alır. Dikkatini çekenler ise çoğunlukla kamu görevlerinde olup gördüklerini, yaşadıklarını ve duyduklarını başkalarının da bilmesi gerektiğini düşünerek, yaşadıklarını yazma ihtiyacında bulunan kişilerden oluşmaktadır.

Otobiyografinin Türkçe karşılığı özyaşamöyküsüdür. Bu tür eserlerde, kişiler kendi hayatlarını kaleme aldıkları için pek fazla nesnelliğin söz konusu olamayacağı eserlerdir.

Hatıralar da bir nevi otobiyografik eserler olarak görülseler de çoğu otoriteler tarafından kaynak olarak kabul edilmeyerek tartışmaya açık konular olarak görülmektedirler. Hangi kapsamda ele alınırsa alınsın, hatıralar çoğu zaman araştırmacılara izini sürdükleri karakterler hakkında ipuçları vermektedirler.

¹³ Aslıhan Ünlü, *Biyografi ve Biyografik Dram*, NotaBene Yayınları, Ankara 2015, s. 50.

Otobiyografik çalışmaların tarih içerisinde ilk izleri Aristo ve Horatius’a kadar gitmektedir. Otobiyografik çalışmanın kabul edilen ilk örneği ise Rousseau’nun *İtirafı (Le Confessions 1781-88)* adlı eseridir¹⁴.

1.3. Manzum Biyografiler

Biyografiler çoğunlukla nesir tarzında yazılırken, tarihte şairlerin kendi başlarından geçen olayları veya zamane yöneticilerine karşı destansıolarak yazdıkları biyografilerde bulunmaktadır.

Doğu ve Batı medeniyetlerinde mitolojik figürlerin hayatları tevatür olarak epik bir tarzda nesiller boyu aktarılmıştır. Bizdeki en geniş epik biyografinin Hacı Bektaş Veli hakkında kaleme alındığı söylenmektedir¹⁵. Seydi’nin *Goşa Pudağım*, Basrı’nın *Dervüş Bahri*, Talibi’nin *Talıbı* ve Sahıpcemal destanları¹⁶ bunlardan bazılarıdır. Var olup olmadığı yönünde tarihçiler tarafından farklı görüşlerin ifade edildiği ve Hoca Dehnani’nin kaleme almış olduğu *Selçuklular Şehnamesi* destansı biyografilere verilecek bir diğer örnektir¹⁷. Edebi bir dil oluşturularak şiir formatında yazılan eserlere örnek olarak, Nazım Hikmet’in kaleme almış olduğu;

“1902’de doğdum
doğduğum şehre dönmedim bir daha
geriye dönmeyi sevmem
üç yaşında Halep’te paşa torunluğu ettim
on dokuzumda Moskova’da komünist Üniversite öğrenciliği
kırk dokuzumda yine Moskova’da Tseka-Parti konukluğu
ve on dördümden beri şairlik ederim¹⁸...”

¹⁴ Nermin Yazıcı, Türk Edebiyatında Otobiyografi, *Türkbilgi Türkoloji Araştırmaları*, S. 11, Ankara 2006, s. 189-217.

¹⁵ Xénia Celnarova, “Türklerin Akdeniz Kültürel Bölgesine Entegrasyonu”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. 7, Ankara 2002, s. 743 - 747.

¹⁶ Melek Erdem, “Türkmen Halk Edebiyatında Destan Geleneği”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. 19, Ankara 2002, s. 878 - 884.

¹⁷ Konur Ertap, “Biyografi”, *Meydan Larousse*, C. 2, s. 417 – 419.

¹⁸ Nazım Hikmet, *Son Şiirleri (1959-1963)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017, s. 104.

Bir diğerk örnek olarak ise halk ozanımız Neşet Ertaş'ın yazmış olduğı otobiyografik şiiri;

“bindokuzyüzotuzsekiz cihana
kırtıllar köyünde geldin dediler
babama muharrem, anama döne
dediysen atayı bildin dediler
dizinde sızıydı anamın derdi
tokacı saz yaptı elime verdi
yeni bitirmiştım üç ile dördü
baban gibi sazıcı oldun dediler¹⁹...”

Genellikle ilköğretim düzeyinde, Sosyal Bilgiler Eğitiminde rol model olarak anlatılmak istenen bireylerin hayatları, manzum olarak hazırlanmakta küçük yaşlardaki öğrencilerin zihinlerinde daha kalıcı olmaları sağlanmaktadır. Çocuklar için biyografi hazırlamak yetişkinler için biyografi hazırlamaktan çok daha zordur. Hazırlanan içeriklerde yanlış bilgilerin yer alması, çocukların zihinlerinde hayat boyu kalıcı ve değiştirilmesi zor olan bilgilere dönüşmektedir. Epik olarak düzenlenmiş şiirlerde özne olan karakterlerin kahramanlıkları ve kutsallıklarına vurgu yapılmaktadır. Çocuklar için hazırlanmış ilk biyografi çalışması 1864'te Charlotte Yonge'nin kaleme aldığı *Book of Golden Deeds of All Time* adlı çalışmasıdır²⁰.

1.4. Görsel Biyografiler

Biyografinin bir diğerk kolu ise yazım dünyasının dışında gelişmekte olan görsel duylara hitap eden sinemalardır. Biyografik filmlerin en temel unsuru başrol oyuncuların senaryoda yazılan kahramanların hayatlarını oynamalarıdır. Genellikle tarihi kahramanların hayat hikâyeleri konu edinilse de, bazen yaşamakta olan kişilerin hayatları veya geçmişte yaşamış fakat tarihsel bir vurgunun dışında, ana

¹⁹ <http://www.hurriyet.com.tr/neset-ertasi-3-olum-yildonumunde-aniyoruz-30158905>, (Erişim Tarihi: 18.05.2017)

²⁰ Selahattin Kaymakçı – Harun Er, “Sosyal Bilgilerde Biyografi Kullanımı”, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Editör Mustafa Safran, 4. Baskı, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2015, s. 417.

karakterlerin yaşamları üzerinden kişisel özellikleri öne çıkarılarak beyaz perdeye yansıtılmaktadır. Yeşilçam olarak bilinen Türk sinemasında bunlara örnek olarak; Battalgazi, Malkoçoğlu, Atilla ve Kara Murat gibi tarihte efsaneleşmiş karakterlerinin, yaşadıkları zaman dilimlerinin önüne geçerek biyografik unsurların işlendiği filimler gösterilebilir.

Tarih de görülen ilk biyografik sinema filmi olarak, 1900 yılında çekilmiş ClementMaurice'nin yönetmenliğinde *Cyrano de Bergerac* adlı kısa filmi gösterilmektedir²¹. Bu filmde, 1619-1655 tarihleri arasında yaşamış, bir düello ustası olan Fransız vatandaşı Savinien de Cyrano de Bergerac'ın hayatı anlatılmaktadır. Biyografik filmlerin ortaya çıkması, tarihi metinlerle olan ilişkilerden değil, dönemin tiyatro eserlerinden esinlenmesinden dolayıdır. Fakat dolaylı yoldan kabul etmek gerekirse tiyatro metinlerinin birçoğu tarihsel kayıtlardan ve yaşanmış olaylardan esinlenerek *teatral* zeminlere taşınmış ve perdelenmişlerdir. Aslında doğal olarak, biyografik filmlerin senaryolarının kökenleri tarihsel yaşanmışlıklara ve kayıtlara dayanarak üretilmiş bir sanat dalıdır.

Biyografik sinema filmlerinde ilk etkileşimin tiyatro olduğu kabul edilse dahi sonuçta sahneye aktarılan karakterler, filmin sahnelendiği zaman diliminden önce yaşamış, tarihte yer edinmiş, geçmişin içinde var olan insanlardır. XIX. yüzyılın ilk yıllarında başlayan biyografi eksenli görsel temalar, zamanla filmler ve belgeseller şeklinde devam etmiştir.

1.5. Türklerde ve Dünyada Biyografi Çalışmaları

Biyografik unsurların yer aldığı bilgi ve belgeler, yazının icadı ile ilk çağlardan günümüze kadar geçen sürede, toplumların kahramanlık kutsiyetliği atfettiği kişiler hakkında farklı zamanlarda farklı yaşamlarla tarihi sürecin içerisinde yer almaktadırlar. Kimi zaman tarihi gerçekliği olan kimi zaman ise mitolojik unsurları barındıran hayatlarla ilgili metinler oluşturulmuştur. Bu hayat hikâyeleri, bazen

²¹ Can Sever, "Biyografik Filmler", *Sinefil Boğaziçi Üniversitesi Mithat Alam Film Merkezi Dergisi III*, İstanbul 2011, s. 11 - 13.

dikitlerde, bazen kutsal metinlerde, bazen ise tevatür olarak gelen destansı sözlü anlatımlarda kendine yer bulmuştur.

1.5.1. İlkçağda Biyografi Çalışmaları

Doğuda kabul edilen ilk eserler olarak Hitit imparatoru II. Mursimis'in kendisinden ve babasından bahsettirdiği yazılı dikitlerdir²². Arap kültüründe soy bilgisine önem verilerek bir kutsiyet atfedilmekte, *eyyam* ve *ensab* geleneği sözlü olarak bir alt kuşaklara aktarılmaktadır. Bu konuda uzmanlaşmış kişilere *nessâb* veya *nessâbe* denilmektedir²³. Batı'da biyografi üzerine yapılan çalışmalar Aristo ve Horatius'a kadar gitmekte olup biyografinin ilk örnekleri olarak İncil ve Plutarkos'un *Koşutlu Yaşamlar* adlı eseri sayılabilir²⁴. Batı'da kişi hayatları ile ilgili ilk belgelerden birisinin de İncil olduğunun düşünülmesi, bizde daha eski kutsal metinlere de gidilebileceği ve insana dair kısa hayat hikâyelerinin de bulunabileceği düşüncesinin yolunu açmaktadır. Bu düşünceye istinaden çok daha erken dönemlere gidebiliriz. Budizm, Hinduizm ve Şintoizm gibi uzak doğu dinleri kurtarıcı olarak kabul ettikleri, dinlerinin kurucuları olan kişilerin hayatlarına dair bilgileri kendi kutsal kitaplarında bulabilmektedirler. Bu incelemeler neticesinde sonuç olarak biyografik bilgiler için kutsal metinler aracılığı ile milattan öncesine kadar gidilebileceği görülmektedir.

Diogenes Laertius (Diyojen) '*Ünlü filozofların Yaşamları ve Öğretileri*' adlı eserinde İlk Çağda yaşamış Yunan filozofların biyografilerini ele almaktadır²⁵. Hristiyan âlemi azizlerin ve dini liderlerin hayatlarını konu edinen, İslam'da menkıbe geleneğinin batıda ki tezahürü olarak karşımıza çıkan Hagiographyleri²⁶ kaleme almışlardır. Azizlerin hayatlarının kaleme alındığı, yazarı tam olarak bilinmeyen Afrikalı 12 Hristiyan'ın hayatının anlatıldığı, *Sicilyalı Şehitlerin Tutkusu* adlı eser bu kültürün ilk örneklerinden birisidir²⁷. Tarih sözlüklerinin atası olarak da kabul

²² Çetin, a.g.e., s. 96.

²³ Mustafa Fayda, "Ensâb", *TDVİA*, C. 11, Ankara 1995, s. 244-249.

²⁴ Sinem Çelebioğlu, *Türk Edebiyatı'nda Modern Biyografinin Doğuşu*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s. 11.

²⁵ Çetin, a.g.e., s. 113.

²⁶ Komisyon, "Hagioloji" *AnaBritannica*, C. 10, İstanbul 1990, s. 265; Komisyon, "Hajiyografi", *Meydan Larousse*, C. 5, İstanbul 1992, s. 526.

²⁷ Nihal Şahin Utku, "Biyografik Tarih Yazımı İçinde Siyer", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 44, (2013/1), s. 263-290.

edilebilecek ilk evrensel biyografik sözlük çalışması, Miletoslu Hesykhios'a ait olduğu iddia edilen ve bugün kayıp olan *Onomatologos*²⁸ adlı çalışmadır. Bu eserin içeriği ise bilgin kişilerin yaşamlarını konu edinmiş olan sözlük olarak tasarlanan bir çalışmadır.

1.5.2. İslam Dünyası'nda Biyografi Çalışmaları

İslam dünyasında önemli bir yer olan ve zamanla farklı müelliflerin farklı zaman dilimlerinde tekrar ederek yazdıkları, Hz. Peygamberin doğumundan vefatına kadar geçen süreyi konu alan eserlere ise *siyer* denilmektedir. Hz. Peygamberin vefatından sonra İbni İshak, İbni Hişam ve Vakidi gibi erken dönem yazarları İslam dünyasında kabul görmüş ve uzun yıllar müracaat eserler kapsamında yerini alacak olan, Hz. Peygamberin hayatını konu edinen eserler kaleme almışlardır. Ve yine toplumun kahraman olarak kabul ettiği *Hamzaname*, *Danışmendname*, *Saltukname* gibi kısmen de olsa biyografi olarak kabul edebileceğimiz didaktik tarzda menkıbeler yazılmıştır²⁹. İslam'da biyografinin zaman içerisinde gelişerek ilerlemesini sağlayan en önemli olgulardan biriside, hadis ravilerinin kişiliği, dürüstlüğü ve itimat edilebilirlik gibi karakteristik özelliklerinin tamamı *ricâl ilmi*³⁰ üzerinden ele alınmaktadır. Eğer kişinin *ricâl* bilgisi hakkında eksiklikler olduğu tespit edilir ise, bunlara *muhaddis* denilmeyerek *râvi* sıfatı ile nitelendirilmekteydiler. İslam geleneği kapsamında alanında ehil olmuş ve tanınan kişilerin biyografilerinin kaleme alındığı *tabakat* adı ile bilinen eserler meydana getirilmiştir. *Tabakat* olarak hazırlanmış elimize ulaşan en eski kaynaklardan biri olarak İbn Sellâm el-Cumahînin *Tabakatüfuhûli's-şu'ara'* adlı eseridir³¹. Bu eserde 114 şaire yer verilmektedir. Yine *tabakat* tekniği ile Taşköprülüzade Ahmet Efendi'nin kaleme aldığı *Eş-Şekaiku'n-Nu'mâniyye* adlı bir eser vardır. Bu eserde Osmanlı'nın kuruluşundan (1299) eserin tamamlandığı tarihe (1558) kadar geçen süredemeşayih ve ulemalar ele

²⁸ Komisyon, "Biyografya", *Cumhuriyet Ansiklopedisi*, C. 1, Arkın Kitabevi, İstanbul, s. 732 – 733; Elif Alten, "Miletos'lu Hesykhios Illustrius: Konstantinoupolis'in Yerel Tarihi", *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 2, Antalya 2012, s. 269-276.

²⁹ Ahmet Özcan, *Türkiye'de Popüler Tarihçilik 1908 – 1960*, TTK Basımevi, Ankara 2011, s.51; Menkabeler hakkında daha geniş çalışmalar için bkz. Ahmet Yaşar Ocak, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnameler (Metodolojik Bir Yaklaşım)*, TTK Yayınları, Ankara 1992; Fuad Köprülü, "Anadolu Selçuklular Tarihi'nin Yerli Kaynakları", *Belleten*, S. 27, TTK Yayınları, Ankara 1943, s.421 – 425.

³⁰ İbrahim Hatipoğlu, "Ricâlî'l-Hadis", *TDVİA*, C. 35, Ankara 2008, s. 83-86.

³¹ İsmail Durmuş, "Tabakat", *TDVİA*, C. 39, Ankara 2010, s. 288 - 290.

alınmıştır. Kaleme alınan 371 âlim, 150 şeyh olmak üzere toplam 521 kişinin kaydı tutulmuştur³².

Fars edebiyatında ise şairler için yazılan biyografi tarzında hazırlanmış kitaplar *tezkiye*³³ adı verilmektedir. İslam Ansiklopedisinde “Anadolu’da sahasında yazılmış ilk müstakil biyografi” olarak geçen, Abdurrahman Camii’nin *tezkiye* tarzı yazılmış *Nefehatü’l-Ünsadlı* eseri Lamii Çelebi tarafından Türkçeye *Fütûhu’l-mücâhidînli-tervîhikülûbi’l-müşâhidîn* adıyla çevrilerek kazandırılmıştır. Yine İslam Ansiklopedisinde, *Heşt Bihişt*³⁴ maddesinde “Sehi Bey tarafından yazılan ilk Osmanlı şuara tezkiresi” olarak geçmekte olup İran edebiyat geleneği çerçevesinde *tezkiye* şeklinde yazılmış yaklaşık 245 şairin hayatının kaleme alındığı bir eser olarak bahsedilmektedir.

Tezkire denince ilk akla gelen isimlerden birisi olan Mustafa İsen, *Mustafa İsen Adına Uluslararası Sempozyum Klasik Türk Edebiyatında Biyografi* adlı sempozyumun³⁵ açılış konuşmasında:

“Değerli arkadaşlar, 8. yüzyılda Halep için yazılmış 200 ciltlik Halep şehir tarihi var. Mesela Halep şairleri diye kitaplar var o dönemde. Bu normal karşılanabilir. İşin o kadar büyük bir alt yapısı var ki, adı Ahmet olan Halep şairleri diye kitaplar var. Boyu uzun Ahmetler, boyu kısa Ahmetler diye eserler var bu kadar ayrıntıya inen bir biyografi geleneği ve biyografi tarihi var”.

Bu örnekle biyografi yazım geleneğinin tarih yazıcılığına katmış olduğu emeği ve başlı başına bir disiplin olan biyografi ilminin önemini çok net bir şekilde görmekteyiz. Arap ve Fars edebiyatında yazıldığı kabul edilen ilk tezkireler, *Tabakatu’ş-Şuara* ve *Lübabü’l-Elbab* adlı çalışmalardır³⁶.

³² Abdülkadir Özcan, “eş-Şekaiku'n-nu'maniyye”, *TDVİA*, C. 38, Ankara 2010, s. 485 - 486.

³³ Mustafa Uzun, “Tezkire (Türk Edebiyatında Tezkire)”, *TDVİA*, C. 41, Ankara 2012, s. 69 - 73.

³⁴ Günay Kurt, “Heşt Bihişt” *TDVİA*, C. 17, Ankara 1998, s. 273 - 274.

³⁵ Filiz Kılıç, “Mustafa İsen Adına Uluslararası Sempozyum Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Bildirileri”, Filiz Kılıç (Ed.), *Açılış Konuşmaları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2010, s. xxxvii.

³⁶ Hamidullah Baltabayev, “Babürşah ve Babürler Dönemi Türk Tezkireleri”, *Mustafa İsen Adına Uluslararası Sempozyum Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Bildirileri*, Filiz Kılıç (Ed.), Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2010, s. 102-103.

1.5.3. Türklerde Biyografi Çalışmaları

Türklerin bilinen ilk yazılı tarihi olarak yer alan *Orhun Abideleri*, *Bilge Kağan*, *Kül-Tegin* ve *Bilge Tonyukuk* adına dikili taşların üzerine yazılmış anıtlardan meydana gelmektedir. *Kültigin* yazıtını kardeşi *Bilge Kağanyazdırmış* olup *Kültigin*'in ölümünden dolayı üzüntüler ve hayatındaki kahramanlıkları anlatılmaktadır. *Bilge Kağan* yazıtı oğlu *Tenri Kağan* tarafından yazdırılmış olup *Bilge Kağan* hakkında bilgiler ve halka nasihat edici yazılar yer almaktadır. *Tonyukuk* yazıtları *Tonyukuk*'un ölmeden önce kendisi tarafından diktirilmiş olup Göktürk tarihinde yer alan önemli olaylar ve kendi yaşamı hakkındaki bilgilerden oluşmaktadır³⁷.

Türkler; Araplar, İranlılar ve doğulu birçok millet gibi soy kütüğü, şecere, nesep olarak adlandırılan biyolojik köken bilgilerine büyük önem vermektedirler. Türklerde oluşan bu hassasiyet, biyografik verilerin ortaya çıkmasına da yardımcı olmaktadır. Türk tarihinde yer alan bazı dönemlerde, devlet yönetiminde görev alacakların, olmazsa olmaz kurallarından birisi olarak ya kutsiyet atfedilen hanedana mensup olmaları ya dameşru bir gerekçe ile hanedanla ilişki iddia etmeleri gerekmektedir³⁸. İlk Türk İslam Devletlerinden olan Karahanlılar ve Selçukluların, Fars Mitolojisinde Efsanevi Türk Kralı olarak bilinen ve *Düvan-ı Lügati't-Türk*'te geçen *Efrasyab* adında kahraman bir hükümdara dayandığı iddia edilmektedir³⁹. Karamanoğlu Mehmet Bey'in, şehzadelik iddiasında bulunarak ortaya çıkan Alâeddin Siyavuş'u yanına alarak Selçuklu tahtına talip olması, Timur'un Cengiz Han soyundan bir kız ile evlenmesi ve hükümdarlığında bu soydan⁴⁰ gelen birisini tahta çıkararak onun adına devleti yönetmesi, soy kütüğü konusunda yönetim mekanizmasında yer alacak kişilerin halkın nazarında meşruiyetlik arayışlarına birer örnek olarak verilebilir.

³⁷ Aynur Ertimar, *Orhun Kitabeleri'nin Tarih Öğretimindeki Yeri ve Önemi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1999, s. 43.

³⁸ İbrahim Artuk, "Sahte Selçuklu Sultanı Cimri", *İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi*, C. IX, S. 13, Ankara 1958, s. 151-160; Ali Sevim, "Cimri Olayı Hakkında Birkaç Not", *Belleken*, C. XXV, S. 97, Ankara 1961, s. 63-74.

³⁹ Tahsin Yazıcı, "Efrâsiyâb", *TDVİA*, C. 10, Ankara 1994, s. 478-479.

⁴⁰ İsmail Aka, "Timur", *TDVİA*, C. 41, Ankara 2012, s. 173-175; Tarkan Suçıkar, *XV-XVII. Yüzyıl Osmanlı Kaynaklarında Yıldırım Bayezid ve Timur Algısı*, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014, s. 13; Ayrıca, Timur'un soyu ile ilgili bir çalışma için bkz. A. Zeki Velidi Togan, "Emir Timur'un Soyuna Dair Bir Araştırma", *İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi*, S. 26. İstanbul 1972, s. 75-84. "Tugrul Bey, halifeye gönderdiği mektupta kendisini Hun hükümdarları soyuna bağlamıştır." Bkz. Çetin, a.g.e., s. 100.

Osmanlıların soy kütüğü, Oğuz Han'ın büyük oğlu Gün Han'ın oğlu Kayı'ya dayandırılmaktadır. Kayı boyuna dair tarihçilerin farklı görüşleri bulunmaktadır. Gerçekten mi Kayı boyundan gelindiği yoksa siyasi bir güç dengesi olarak ilerleyen zamanlarda aidiyetlik atfedildiği tartışılmaktadır.⁴¹

1.5.4. Osmanlı Dönemi Biyografi Çalışmaları

XVI. yüzyılda tarih yazıcılığı kapsamında kaleme alınan eserlerden önemli bir bölümü biyografik çalışmalardan oluşmaktadır. Âlimlerin kimlerin tedrisatından geçtikleri, yaptıkları, görevleri ve eserleri belirli bir formata göre hazırlanarak kayıtl altına alınmaktadır⁴². Osmanlı'da biyografik çalışmalar, giriş kısmında bahsettiğimiz gibi, *Tercüme-i Hal* olarak bilinmektedir. Rol model olarak seçilen kişinin hayatını başka bir kişinin yazması ile üçüncü şahıslara anlayabilecekleri şekilde aktarmaya diğer bir ifade ile toplumun anlayabileceği bir dilde tercüme edilip aktarılmasına *Tercüme-i Hal* denilmektedir. Bu işlemin birden çok kişi için aynı eserde yapılmasına ise sözlükte *Teracim-i Ahval* denilmektedir⁴³. *Teracim-i Ahval*, birden fazla hayat hikâyelerini kapsayan eserler olarak geçer. Biyografi üzerine çalışmalar yapan Abdülhamit Kırmızı; "*Klasik Osmanlı devrinde biyografi terceme-i hâlden ziyade terâcim-i ahvâl eserleriyle gelişmiştir.*" tespitinde bulunmaktadır⁴⁴. Tezkireler bu tespite dair en iyi örneklerdir. Bir camii imamı olan Ubeydullah Efendi '*Tezkire-i Şükufeciyan*' adlı eserinde çiçekçilerin hal tercümelerini ele almaktadır⁴⁵.

II. Abdülhamid döneminde 1879 yılında Ahmet Cevdet Paşanın girişimleri ile Dâhiliye Nezâretibünyesinde *Sicill-i Ahval* adı altında bir komisyon oluşturularak devlet memurlarının görevde kaldığı süre içerisinde bürokratik işlemlerinin kaydedildiği 60 adet defter tutulmuştur. Bu komisyon, 1896'da fesih edilerek yerine ise 1909'a kadar sürecek olan *Me'mûrin-i Mülkiyye Komisyonu* oluşturulmuştur. Burada da hacmi 140 adet defterden meydana gelen kayıtlar tutulmuştur. Bu defterler

⁴¹ Halil İnalçık, "Osman I", *TDVİA*, C. 33, Ankara 2007, s. 443-453.

⁴² Ahmet Aydın, "Osmanlılarda Tarih Yazıcılığı", *Türkler Ansiklopedisi*, C.11, Ankara 2002, s. 417 - 425.

⁴³ Ferit Devellioğlu, "Osmanlıca Türkçe Lügat", *Teracim-i Ahval*, 30. Baskı, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2013, s. 1261.

⁴⁴ Abdülhamit Kırmızı, "Biyografi", Ahmet Şimşek (Ed.), *Tarih İçin Metodoloji*, Pegem Akademi, Ankara 2015, s. 157.

⁴⁵ Çetin, a.g.e., s. 105.

sınıf-ı evvel ve *sınıf-ı sani* şeklinde iki adet düzenlenmiştir. Söz konusu defterlerde 92.000 memurun kaydının tutulduğu bilinmektedir. Mükerrer kayıtların tasnif edilerek yeniden değerlendirilmesi sonucunda bu sayı 51.698 olarak yeniden düzenlenmiştir⁴⁶. Şer’iyye, askeriye ve zaptiye haricinde belirlenen tarihler arasında Osmanlı Devleti sınırları içinde görev almış makam - mevki, ast – üst ilişkisi gözetilmeksizin bütün memurların kaydı bu defterlere işlenmiştir⁴⁷. Konu hakkında çalışmaları olan Gülden Sarıyıldız, bu defterlere kaydı işlenmiş olan memurların hicri 1200 – 1300 yılları arasında doğduklarını belirtmektedir⁴⁸.

Memurlar ilk işe başladıkları zaman kendi el yazıları ile beyanatta bulunur bunlara, *Tercüme-i Hal Varakası* denilirdi. Bu evraklar matbu şekilde olup kendilerine yöneltilen bazı soruları yine yazarak cevaplamaları istenilirdi. 1876 yılında devlet memuru olan Mehmed Süreyya, mesai saatleri dışında kalan zamanında Osmanlı’nın önemli şahsiyetlerini kayıt altına alarak 3.000 sayfadan müteşekkil 20.000 biyografinin yer aldığı *Tezkire-i Meşahir-i Osmaniyye* adlı, diğer bir ismi ile *Sicill-i Osmani* adı ile bildiğimiz eseri meydana getirmiştir⁴⁹.

Biyografi alanında çalışan araştırmacıların başvurduğu kaynaklardan biriside *Nekroloji* alanında yer alan mezar taşlarıdır. Osmanlı dönemi mezar taşlarının bazılarında defin olan merhuma ait kişisel bilgi olarak kabul edilen, yaşarken yapmış olduğu meslek, vermiş olduğu eserler ve vasiyeti tarzında muhteviyatı bakımından biyografik unsurlar içeren bilgilere rastlanabilmektedir⁵⁰. Cumhuriyet döneminde bu tür mezar taşı yazım geleneğine pek fazla raslanmamakla birlikte, merhuma ait daha sade ve kısa bilgilerin yer aldığı mezar taşları görülmektedir.

⁴⁶ Gülden Sarıyıldız, “Sicilli Ahval Defterleri”, *TDVİA*, C. 37, Ankara 2009, s. 134 - 136.

⁴⁷ Atilla Çetin, “Sicill-i Ahval Defterleri Hakkında Bir Araştırma”, *Vakıflar Dergisi*, S. XXIX, Ankara 2005, s. 87 - 105.

⁴⁸ Sarıyıldız, a.g.e., s. 135; *Sicill-i Ahval* kayıtları üzerine yapılmış farklı bir çalışmada, Harput doğumlu Ahmed Hamdi Efendi’nin hicri 1311 doğumlu olduğu tespit edilmiştir. Bkz. Naim Ürkmez - Aydın Efe, *Hataylı Osmanlılar*, Çizgi Kitabevi, Konya 2015, s. 14.

⁴⁹ Abdülkadir Özcan, “Mehmed Süreyya”, *TDVİA*, C. 28, Ankara 2003, s. 527 - 529.

⁵⁰ İlber Ortaylı, “Türk Tarihçiliğinde Biyografi İnşası ve Biyografik Malzeme Sorunsalı”, Sıddık Çalık (Ed.), *Tarih Yazıcılık Üzerine*, 2. Baskı, Cedit Neşriyat, Ankara 2011, s. 131.

1.5.5. Cumhuriyet Dönemi Biyografi Çalışmaları

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde popüler kültüre dair akademik disiplinden uzak, doğruluğu olmayan birçok biyografik roman yazılmıştır. Abdullah Ziya Kozanoğlu, Feridun Fazıl Tülbentçi, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu ve Ziya Şakir Soko⁵¹ gibi yazarlar bu kapsama girmektedirler. İlerleyen yıllarda biyografik çalışmalarda çeşitlilikler görülmektedir. Kişi hayatlarının derlenerek okuyuculara sunulduğu modern anlamda bilinen ansiklopediler kültür dünyamıza girmeye başlamıştır. Batı’da *Who’s Who* olarak bilinen ansiklopedik düzende hazırlanmış birden fazla kişinin yer aldığı *Kim Kimdir* adlı çalışmalar bulunmaktadır⁵². Türkiye’de ise bu alanda ve bu isimle yayımlanan ilk çalışma, Osman Nebioğlu’nun hazırlamış olduğu *Kim Kimdir* isimli çalışmadır.

Türk Edebiyatı’nın Roman sınıfında yer alabilecek düzeyde edebi dille yazılmış didaktik tarzda çalışmalar da görülmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonra biyografik roman olarak kabul edilebilecek ilk eserlerden birisi olarak Hasan Ali Yücel’in 1932’de kaleme aldığı *Goethe Bir Dehanın Romanı* adlı çalışmasıdır. Bir diğer biyografik roman çalışmalarının ilk örneklerinden biri olarak ise Mehmet Emin Erişirgil’in 1951’de basılan *Bir Fikir Adamının Romanı: Ziya Gökalp* adlı çalışmasıdır.

Türkiye’de Yüksek Öğrenim sınıfında yer alan Üniversite sayılarının 1980’den sonra hızlı bir artış göstermesi ve 2000’li yıllarda bu oranların daha da artması ile birlikte öğrencilerin biyografi üzerine lisansüstü çalışmalarında da ciddi artışlar gözükmemektedir. İstatistiklere bakıldığında, kişi hayatları kaleme alan biyografilerin akademik ve edebi olarak her geçen sene daha da arttığı, araştırmacıların biyografik unsurlara, teknoloji yardımı ile daha kolay ulaşması ve toplumsal milli şuurun

⁵¹ Ahmet Özcan, *Türkiye’de Popüler Tarihçilik 1908 – 1960*, TTK Basımevi, Ankara 2010, s. 224 – 231.

⁵² “Mehmet Zeki’nin hazırlamış olduğu Türkiye Teracim-i Ahvâl Ansiklopedisi “Kim kimdir?” tarzı eserlerin Türkiye’deki ilk örneği sayılabilir, fakat kitabına isim olarak seçtiği “Terâcim-i Ahval” tabiriyle Osmanlı dönemine ait bir geleneğe atıfta bulunmuştur.” Bkz. Ahmet Özcan, “Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun İlk Eserleri ve Yayımlanmış Tarihleriyle İlgili Yanlışlar (İnceleme)”, *Kurgan Edebiyat Kültür Dergisi*, S. 3, Mayıs – Haziran 2013, s. 67 – 71.

muhafazası için gerek görülen karakterlerin tanıtılma ihtiyacı, bu artışların sebebi olarak görülebilir.

1.6. Biyografi Kurumları

Biyografi Kurumları, belirli otoriteler tarafından önemli olduğu düşünülen belirli kişilerin hayatlarının arşivlendiği ve bu dökümanların araştırmacıların istifadesine açıldığı kurumlardır. Bu tür müesseselerin dünyada birden çok örnekleri bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde kamu hizmetinde bulunmuş bir memur veya rütbeli bir asker üzerine çalışma yapılacaksa, söz konusu çalışmaya özne olacak kişinin hizmet aralığı XIX. yüzyılın sonlarına denk geliyorsa, genellikle araştırmacıların başvurduğu müracaat kaynaklar arasında ilk sırada *Sicill-i Ahval* kayıtları gelir. Fakat birçok akademik çalışmalarda öznelere dair herhangi bir bilgi bu kayıtlarda bulunamamış⁵³ ve bu zorluklar araştırmacıların birçok kaynak üzerinde iğne ile kuyu kazmasına sebep olmuştur.

Bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacıların, belirlemiş olukları bir karakterin biyografisi hakkında yapacakları akademik çalışmalar için, müracaat eserler haricinde Türkiye'de başvurabilecekleri biyografi/otobiyografi konusunda özel ve resmi bir kurum, kuruluş veya herhangi bir veri tabanı sistemi bulunmamaktadır.

Müracaat eserlerde ise *Teracim-i Ahval* usulünde hazırlanan, modern çağın “*kim kimdir*” ansiklopedilerinde mükerrer kayıtlar olarak devreden kişi hayatları bulunmaktadır. Belirli bir zaman diliminde tasnif edilerek bir kişinin hem şairler, hem devlet adamları, hem edebiyatçılar gibi birden çok ansiklopedi kayıtları süzülerek mükerrer kayıtların çıkarıldığı yeni bir *Milli Biyografi Ansiklopedisi* oluşturulmalıdır. İlerleyen yıllarda bu sahada çalışmak isteyen araştırmacılar için

⁵³ Lisansüstü çalışmalarda biyografi üzerine çalışan araştırmacılar kamu hizmetinde bulunmuş bazı kişilerin Sicill-i Ahval kayıtlarında bulunamadıklarını söylemektedirler. Bkz. Abdülnasır Yiner, *Müşir Recep Paşa'nın Askeri ve Siyasi Hayatı (1842 – 1908)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 2; Emine Atılgan Gümüşsoy, *Keçecizâde Mehmed Fuad Paşa (1815 – 1869)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006, s. i.

akademik olarak müracaat eser kategorisinde yer alacak yeni bir eser kazandırılmış olacaktır.

Dünyada bazı devletler biyografik arşiv çalışmalarını ciddiye almaktadır. Ali Birinci, İngiltere, Fransa ve Rusya’da özel veya resmi kurumların bu konuda sistematik çalışmaları olduğunu, Türkiye’nin ise geri kaldığını söylemektedir⁵⁴.

Almanya merkezli Saur Yayıncılık şirketi Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Amerika gibi birçok ülkenin biyografisini hazırlamaktadır. Türk Kütüphaneciler Derneği’nin “*Bilginin Serüveni: Dünü, Bugünü, Yarını..., Türk Kütüphaneciler Derneği’nin Kuruluşunun 50. Yılı Uluslararası Sempozyum Bildirileri*” kapsamında Özlem Bayram’ın çevirdiği Stefan Jackl’in makalesinde:⁵⁵

“*Türk Biyografi Arşivi’nde yaklaşık 65.000 kişi hakkında 100.000 biyografik tanıtım bulunmaktadır. Çağdaş ve Türkçe kim kimdir kaynaklarının bütün baskılarında yer alan biyografik tanıtımların tümü bu kaynaklarda yer almaktadır. Metin içi bilgilere erişim, alfabetik dizinle sağlanmaktadır. Biyografik bilgiler öncelikle özgün dilinde (Türkçe); ek olarak ise Almanca, İngilizce ve Fransızca dilinde hazırlanmıştır*”.

Bilimsel Yayınların Erişimi için Uluslararası bir ağ olan INASP ve Dünya Sağlık Örgütü bünyesinde bulunan HINARI ile Dünya Biyografi Arşivi’nin yayıncı kuruluşu olan De Gruyter arasında anlaşmalar olduğu ve bu ağlara ulaşım izni olan kullanıcıların bu arşiv bilgilerinden faydalanabildiği şirketin resmi internet sitesinde ifade edilmektedir.

Bir diğer biyografi merkezi ise İngiltere’nin Cambridge şehrinde yer alan Melrose Press Ltd. adlı şirketin bünyesinde faaliyet gösteren, Uluslararası Biyografi

⁵⁴ “Mesela Rusya’da Biyografi Sözlüğü, yani Rusça Biyografi veya Biyobibliyografi. Sözlükleri yazarların biyografisine biyobibliyografiye diyorlar Batı’da malum. Ben bu kitabı gördüğüm zaman neredeyse yarı kalp krizi geçirdim. 1954’e kadar Rusya’da biyografiye dair yazılmış bütün kitapların içinde geçen isimlere dair alfabetik bir liste var. Namık Kemal de var Türklerden. 54’e kadar yapılmış bütün biyografik yazılar ve kitaplar var. Türkçede bunun benzeri yok mesela” Bkz. Ali Birinci, “Türkiye’de Biyografi Geleneği” *Yediküta Dergisi*, S. 99, Kasım 2016, s. 48-53.

⁵⁵ Stefan Jackl, *Dünya Biyografi Arşivi*, Türk Kütüphaneciliği Dergisi, (Çev. Özlem Bayram), TKD Yayınları, C. 13, S. 4, 1999, s. 424 – 425.

Merkezi(International Biographical Centre) adlı kuruluştur. Bu merkez⁵⁶ kurulduğu günden bu zamana kadar bir milyondan fazla biyografiyi yayınladığını açıklamaktadır. Çeşitli sahalarda ki bilim insanlarına ödüller vermektedirler. Türkiye’de bu ödülü alan birçok akademisyen bulunmaktadır. Bunlardan birisi ise *Bilkent Üniversitesi*’nin resmi internet⁵⁷ sitesinde gördüğümüz kadarı “*listed in 2000 Outstanding Scientists of the 20th Century*” adlı listede yer alan Prof. Dr. Halil İnalcık’tır.

Amerika’nın Kuzey Carolina eyaletinde faaliyet gösteren *Amerikan Biyografi Enstitüsü*⁵⁸ (*American Biographical Institute*) adlı özel bir yayın kuruluşu tarafından, belirli süreler içerisinde farklı dallar da dünyanın birçok bölgesinde insanlara ödüller vermektedir. ‘Yılın Uluslararası İnsanı’, ‘21. Yüzyılın Üstün Adamı’ ve ‘On Yılın En Beğenilen Adamı’ gibi farklı farklı kategorilerde tasnif edilerek, seçilen kişilere ödüller verilmektedir. Türkiye’den de bazı kişilere bu ödüller verilmiştir⁵⁹.

1.7. Biyografik Kurumların Akredite Sorunu

Uluslararası bu kuruluşlar, her ne kadarda dünyanın farklı bölgelerinde insanlara ödüller verselerde bazı kurumlar tarafından eleştirilmekte ve akreditelerinin olmadığı iddia edilmektedir. *Batı Avusturalya Hükümeti* nezdinde *Tüketici Hakları Kurumu*⁶⁰, *Uluslararası Biyografi Merkezi*’nin, seçilen kişilere bir mektup gönderdiğini, bu mektupta ödülü almak isteyen kişilere belirtilen banka hesaplarına 325 ile 328 dolar arasında bir ücret ödendiği takdirde listelere girdiklerini söylemektedirler. *Batı Avusturalya Hükümeti*, bunu nitelikli bir dolandırıcılık olarak görmekte ve ücret karşılığı alınan ödüller olarak akreditesini kabul etmemektedir. Ayrıca, Kanada da bulunan *Universty of Alberta*’nın, *Kanada Biyolojik Araştırma*

⁵⁶http://www.internationalbiographicalcentre.com/about_us.php, (Erişim: 15.01.2018)

⁵⁷<http://w3.bilkent.edu.tr/bilkent/other-awards/>, (Erişim:15.01.2018)

⁵⁸<http://www.abiworldwide.com/>, (Erişim: 15.01.2018)

⁵⁹ Bağımsız Türkiye Partisi Genel Başkanı Prof. Dr. Haydar Baş bu ödülü alanlardan birisidir. Bkz. Dünya Barışına, İnsan Haklarına ve Ekonomiye katkılarından ötürü verilen Saygın Liderlik Ödülü, <http://www.btp.org.tr/user/biography/1/prof-dr-haydar-bas>, (Erişim Tarihi: 10.03.2018), Ayrıca, Doç. Dr. Ahmet Yıldızhan’a Amerikan Biyografi Enstitüsü tarafından *Dahi* madalyası verilmiştir. Uluslararası Biyografi Merkezi tarafından da *21. Asrın Seçkin 2000 Aydını* olarak gösterilmiştir. <http://ahmetyildizhan.net/doc-dr-ahmet-yildizhan-kimdir/> (Erişim Tarihi: 01.02.2018)

⁶⁰ http://www.scamnet.wa.gov.au/scamnet/Scam_types-Buying_or_selling-False_billing International_Biographical_Centre.htm, (Erişim: 01.03.2018).

*Haber Bülteni*⁶¹ adlı yayınında, birçok insanın *Amerikan Biyografi Enstitüsü* ve İngiltere’de yer alan *Uluslararası Biyografi Enstitüsü*’nden mektuplar aldıklarını ve organize edilen bir toplantıda ödüller verileceğinin taahhüt edildiğini, bunların karşılığında 250 dolar kayıt ücreti istenildiğini söylemektedir.

Diğer bir kurum olan Almanya merkezli, *Dünya Biyografi Arşivine* dair yaptığımız araştırmalar neticesinde herhangi bir olumsuz, akreditasyonu ile ilgili bir problemine dair bilgiye rastlamadık. Şirketin merkezi Berlin’de, Münih, Basel, Pekin, Boston’da ise ofisleri bulunmaktadır. Ayrıca Dünya’da birçok üniversite ile veri tabanı bağlantısı üzerinden kullanıma açıktır.

2.TÜRKİYE’DE LİSANSÜSTÜ BİYOGRAFİ ÇALIŞMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ulusal Tez Merkezinin 2018 Mart ayı itibari ile konusu Biyografi olarak belirlenerek yapılan taramalar neticesinde 683 adet Lisansüstü çalışmanın yapıldığı görülmektedir⁶².

Tablo 1: Ulusal Tez Merkezinde Kayıtlı Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Dağılımları.

Durumu	İZİNLİ			İZİNSİZ		
Çalışma Türü	Yüksek Lisans	Doktora	Sanatta Yeterlilik	Yüksek Lisans	Doktora	Sanatta Yeterlilik
Sosyal Bilimler	399	103	0	141	31	1
Fen Bilimleri	5	2	0	0	0	0
Sağlık Bilimleri	1	0	0	0	0	0
Toplam	405	105	0	141	31	1
	510			173		

⁶¹http://www.biology.ualberta.ca/bsc/news26_1/awards.htm, (Erişim Tarihi: 02.02.2018).

⁶² <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>, (Erişim: 30.03.2018)

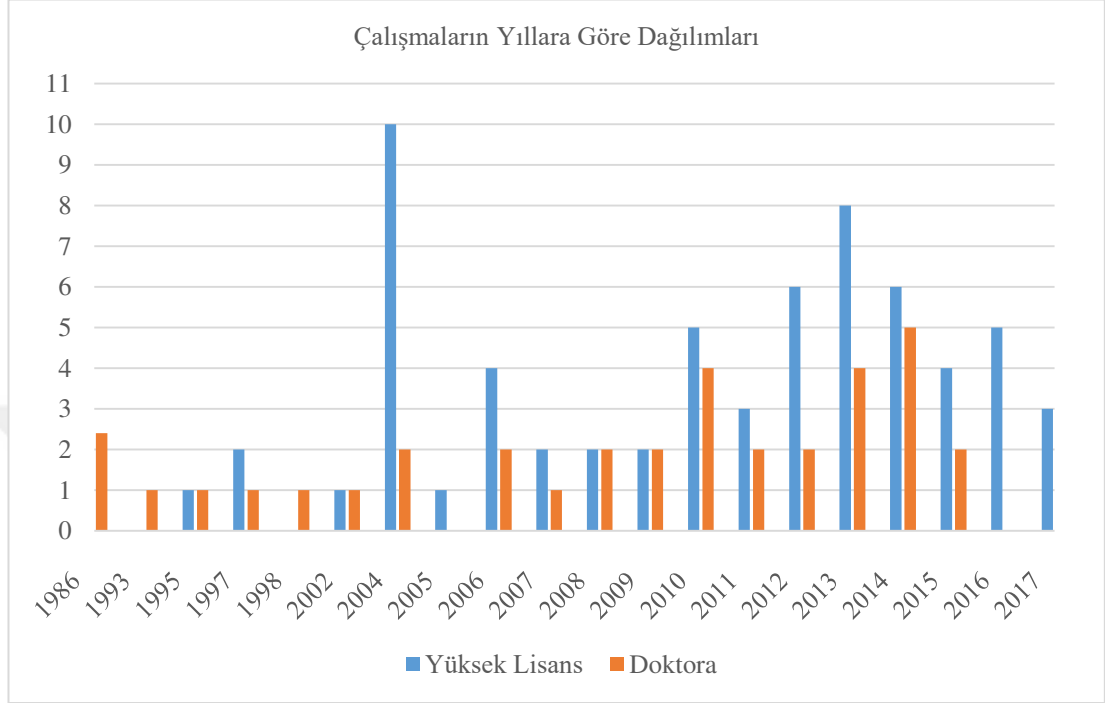
Ayrıca detaylı arama kısmında ‘dizin’ sekmesinden biyografi olarak arama yaptığımız takdirde, anahtar kelimesi biyografi olarak girilmiş 1646 eser bulunmaktadır.

Biyografi yazımı Sosyal Bilimler alanına girse de, Fen Bilimleri ve Sağlık Bilimleri alanlarında da hazırlandıkları görülmektedir. Araştırmamız sınırları içerisinde yer alan Fen Bilimleri alanında hazırlanmış 7 adet çalışmadan, yalnız 2 adet yüksek lisans tezi içerik bakımında biyografik unsurları barındırken, diğer 5 adet çalışmada ise kişi hayatları yer almamaktadır. Bu çalışmaların anahtar kelimeleri biyografi olarak yanlış etiketlendikleri için taramalarda karşımıza çıkmaktadır. Sağlık Bilimleri alanında ise 1 adet akademik çalışma yer almaktadır. İçerik olarak bu çalışmada, kişi hayatının işlendiği görülmektedir.

Yapılan taramalar neticesinde tespit edilen 140 öznenin isimleri veri tabanında tekrar taranmış ve farklı bölümlerde yapılmış diğer çalışmalar tekrar tasniflenerek Tarih bölümü ile ilişkili olanlar dipnotlarda verilmiştir. Tarih bölümleri dışında yapılan çalışmalar dikkate alınmamıştır. Ayrıca, muhteviyatı bakımından birçok çalışma biyografi olarak etiketlenmiş, fakat çalışmaların yoğunluğu kişilerin eserleri ve düşünceleri üzerine temellendirilmiştir. Bu tür çalışmalar kısada olsa biyografik unsurları barındırdıkları için araştırmamıza konu olmuşlardır.

2.1. Sosyal Bilimler Enstitülerinde Yapılan Çalışmalar

Tablo 2: Sosyal Bilimler Enstitüsünde Hazırlanmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımları.

Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanmış toplam 99 adet olan bu çalışmaların 66'si yüksek lisans, 33'ü ise doktora tezidir.

Tabloda da görüldüğü üzere biyografi içerikli en fazla yüksek lisans çalışması 2004 yılında olmuştur. 10 adet yüksek lisans tezinin 5'i Gazi Üniversitesinde, 1'i Selçuk Üniversitesinde, 1'i Ege Üniversitesinde, 2'si Erciyes Üniversitesinde, 2'si İstanbul Üniversitesinde ve 1 tanesinde Kırıkkale Üniversitesinde hazırlanmıştır. Gazi Üniversitesinde hazırlanmış olan 6 adet tezin 2'si Prof. Dr. Hale Şıvgın'ın⁶³ danışmanlığında, 2'si ise Prof. Dr. Semih Yalçın'ın⁶⁴ danışmanlığında hazırlandığı görülmektedir.

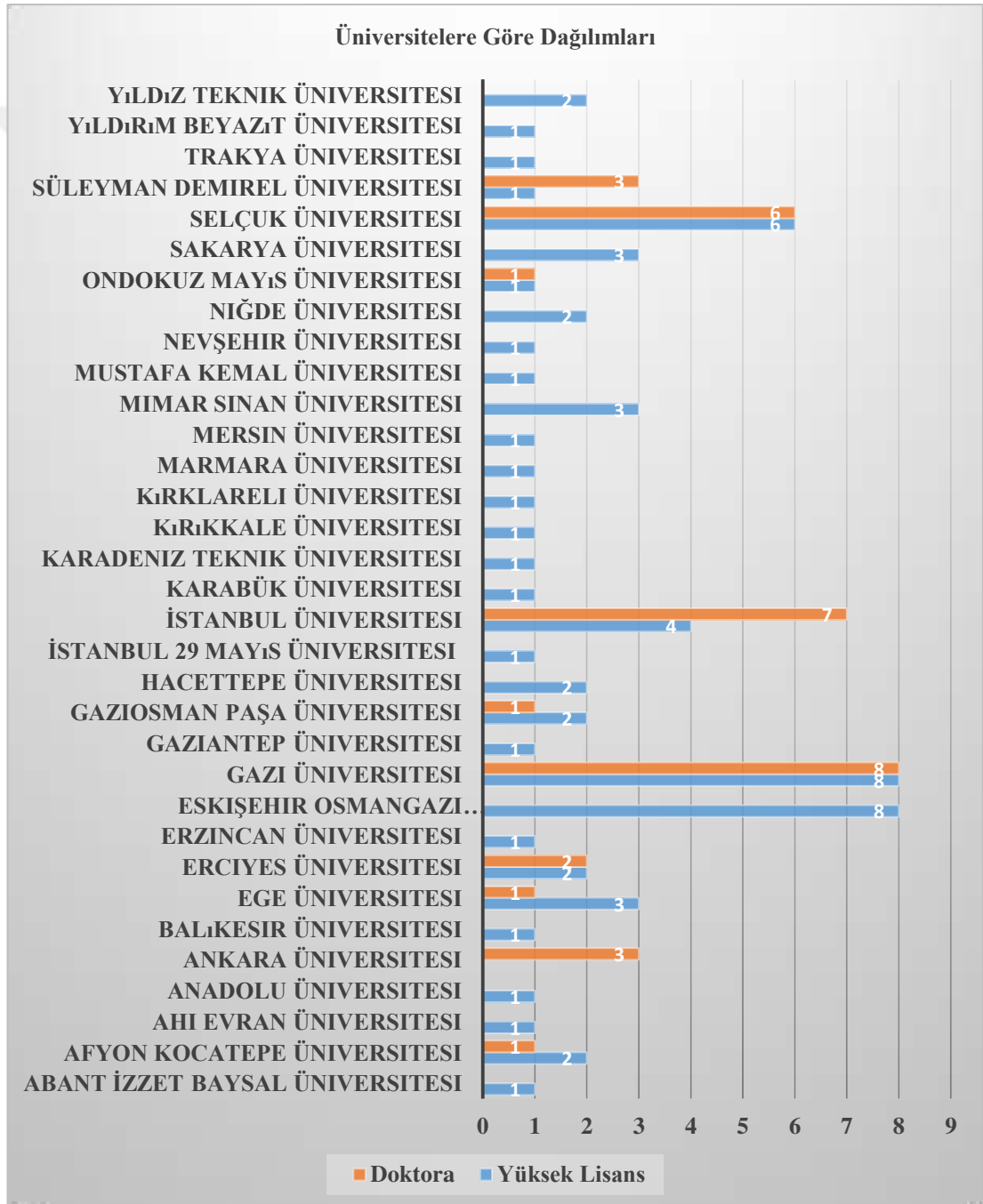
⁶³ Gazi Üniversitesinde Öğretim Üyesi olan Prof. Dr. Hale Şıvgın'ın, üniversitenin internet sitesindeki kişisel sayfasında yer alan yönettiği tezler bakıldığında 2 adet biyografi tezinin yer aldığı, 1'in ise tespit etmiş olduğumuz tezdən farklı olduğu görülmektedir.

⁶⁴ Gazi Üniversitesinde Öğretim Üyesi olan Prof. Dr. Semih Yalçın'ın, üniversitenin internet sitesindeki kişisel sayfasında yönettiği tezler yer almamaktadır.

2013 yılındaki artışta ise 8 adet yüksek lisans çalışmasının 3'ü Gazi Üniversitesinde ve farklı hocaların danışmanlığında, diğer 5'ininise her birinin farklı üniversitelerde hazırlandığı görülmektedir.

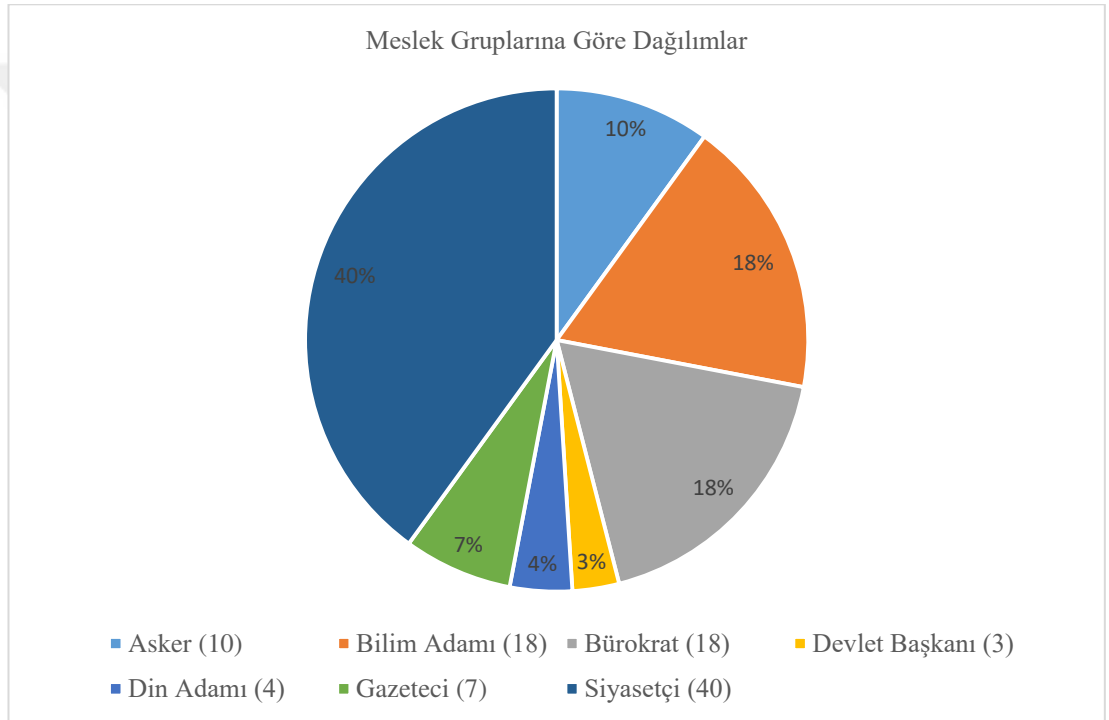
Araştırmamızın genel değerlendirilmeler kısmında biyografi çalışmalarında yer alan danışman hocaların istatistik bilgileri yer almaktadır.

Tablo 3: Sosyal Bilimler Enstitüsünde Hazırlanmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Üniversitelere Göre Dağılımları.

Türkiye’de son düzenlemelerle birlikte 129 adet devlet üniversitesi, 72 adet vakıf üniversite ve 5 adet vakıf meslek yüksekokulları içerisinde, 161 adet aktif, 7 adet pasif olmak üzere toplam 168 adet Sosyal Bilimler Enstitüsü bulunmaktadır⁶⁵. Bu araştırma kapsamında yer alan 33 üniversitede yapılan çalışmaların dağılımlarına bakıldığında, Gazi Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi gibi köklü üniversiteler öne çıkmaktadır.

Tablo 4: Sosyal Bilimler Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımları⁶⁶.

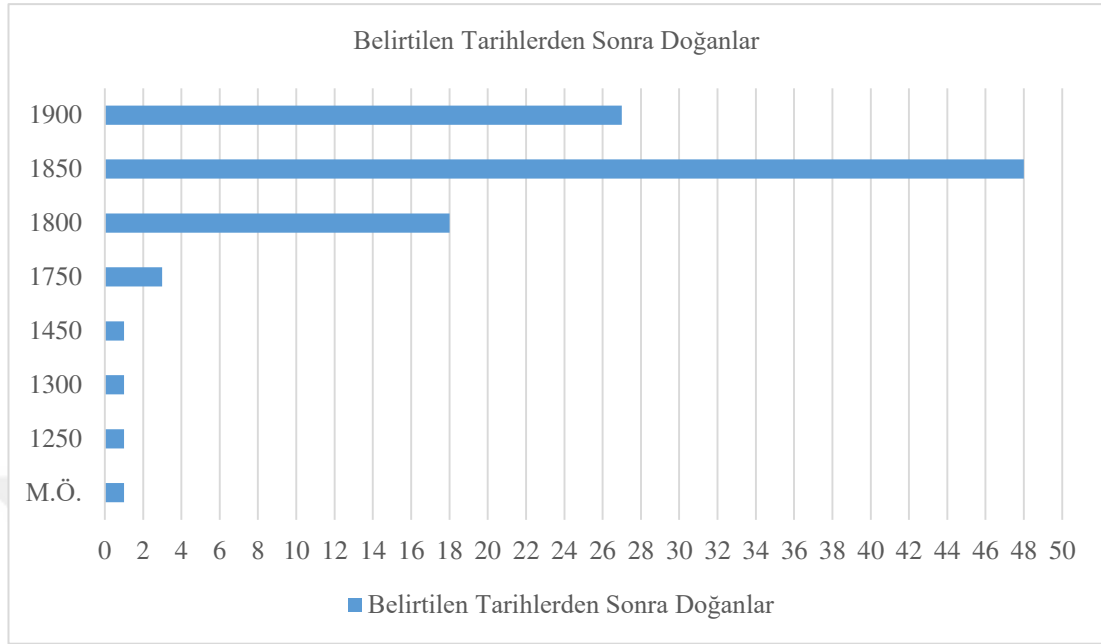

Biyografi üzerine araştırma yapan kişilerin büyük bir kısmının siyasetçilerin hayatları üzerine çalıştıkları görülmektedir. Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanmış 99 adet çalışma içerisinde cinsiyet olarak baktığımız takdirde hepsinin erkek öznelerden oluştuğu, 6 adet öznenin ise çalışma dönemlerinde hayatta oldukları tespit edilmiştir.

⁶⁵ <https://istatistik.yok.gov.tr/>, (Erişim: 02.05.2018)

⁶⁶ Devlet makamlarında görev alan üst düzey yöneticiler bürokrat olarak, asker kökenli siyasetçiler ise siyasetçi kimlikleri ile tasnif edilmişlerdir.

Tablo 5: Sosyal Bilimler Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinde Yer Alan Öznelerin Yaşadığı Zaman Dilimlerine Göre Dağılımları.

* Zaman dilimlerinin belirlenmesinde başlıca doğum tarihleri dikkate alınmıştır.

XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra doğanlar, bir diğer ifade ile Tanzimat dönemi insanları olarak kabul edilen öznelere karşı araştırmacıların ilgi gösterdikleri görülmektedir. Bu zaman diliminde yoğunlaşmasının en önemli sebeplerinden birisi ise Osmanlı Devleti'nin son döneminde bürokrasinin yoğun olması ve arşiv belgelerinin en temel başvuru kaynakları arasında yer almasıdır.

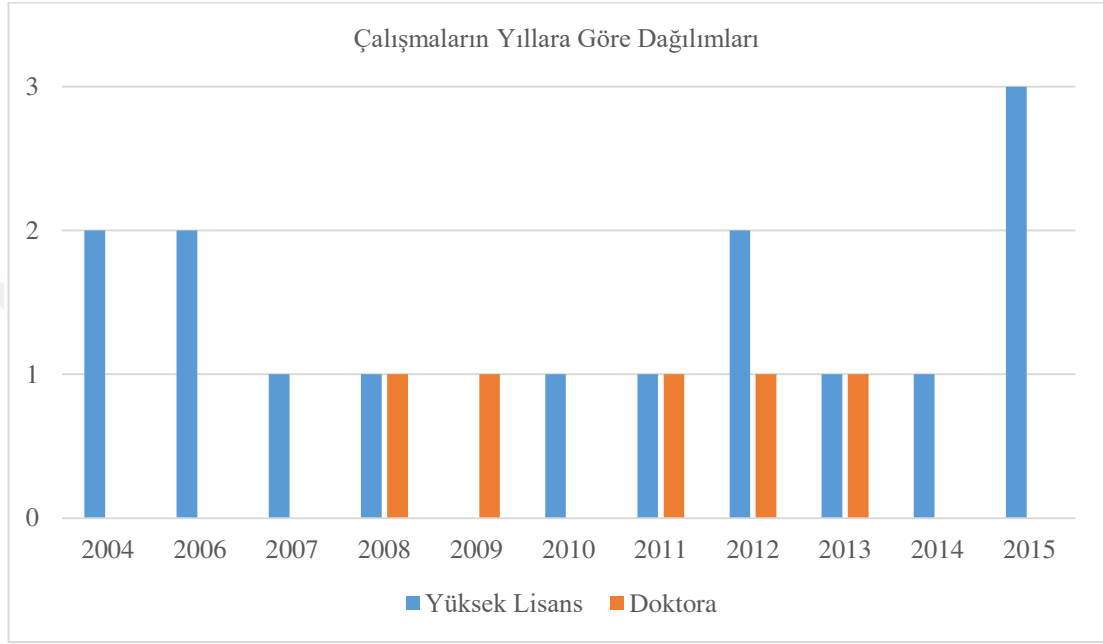
2.2. Türkiyat Araştırmaları Enstitülerinde Yapılan Çalışmalar

Türkiye'de son düzenlemelerle birlikte 186 adet vakıf ve devlet üniversite içerisinde, 5 adet Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü ve 1 Adet Türkiyat Enstitüsü bulunmaktadır⁶⁷. Çalışmamız kapsamında yer alan 6 üniversite içerisinde kişi hayatı olarak hazırlanmış ve biyografi anahtar kelimesi girilmiş 20 çalışma bulunmakta olup tamamı Marmara Üniversitesinde hazırlanmıştır.

⁶⁷ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; Atatürk Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesinde bulunmaktadır. Türkiyat Enstitüsü ise sadece Çankırı Karatekin Üniversitesinde bulunmaktadır.
<https://istatistik.yok.gov.tr/>, (Erişim: 02.05.2018).

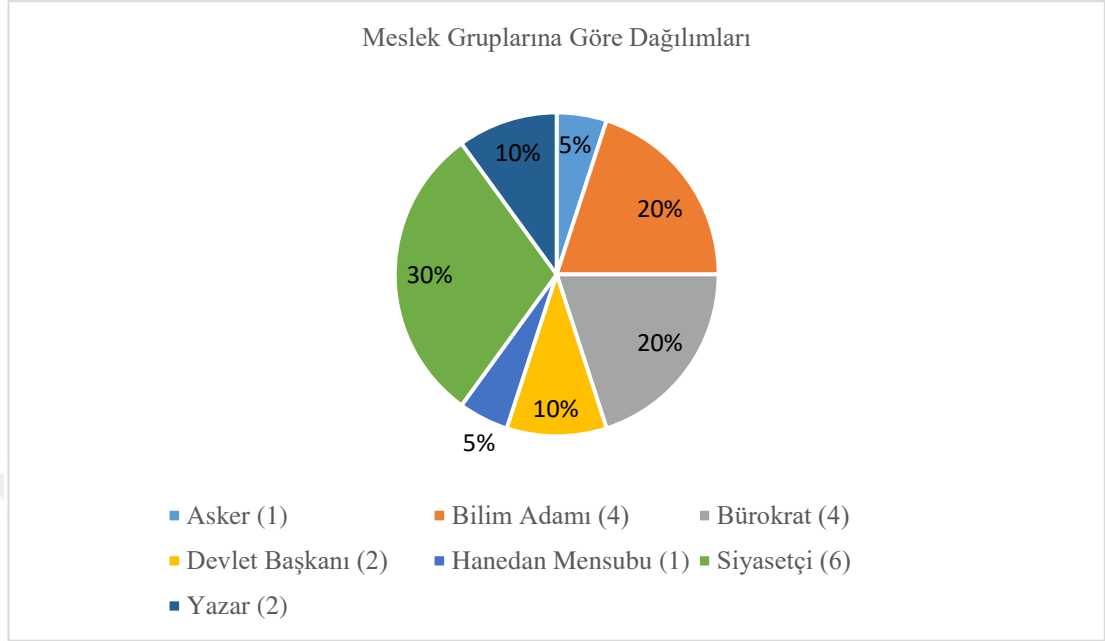
Bu kısımda çalışmaların üniversitelere göre dağılımlarını gösteren tablo yer almamaktadır. Diğer üniversitelerde hazırlanmış olan tezler, çalışmamızın sınırları içerisinde yer almadığı için değerlendirme dışı kalmışlardır.

Tablo 6: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımları.

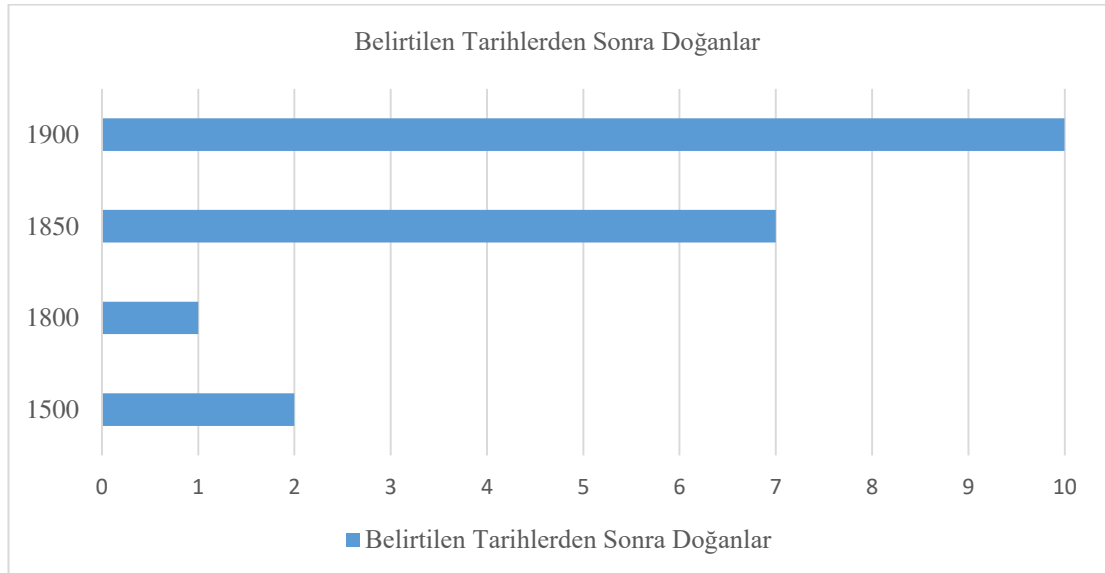
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde hazırlanmış 20 adet çalışma içerisinde cinsiyet olarak baktığımız takdirde 19 erkek ve 1 kadın öznenen oluştuğu, 2 adet öznenin ise çalışma dönemlerinde hayatta oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 7: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımları⁶⁸.

Toplam 20 öznenin yer aldığı 7 numaralı tabloda ağırlıklı olarak siyasetçiler ve dolaylı olarak siyasi sahada yer alanlar görülmektedir. 7 numaralı tablo dağılıma bakıldığında ikinci sırada bilim adamları yer almaktadır.

Tablo 8: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinde Yer Alan Öznelerin Yaşadığı Zaman Dilimlerine Göre Dağılımları.

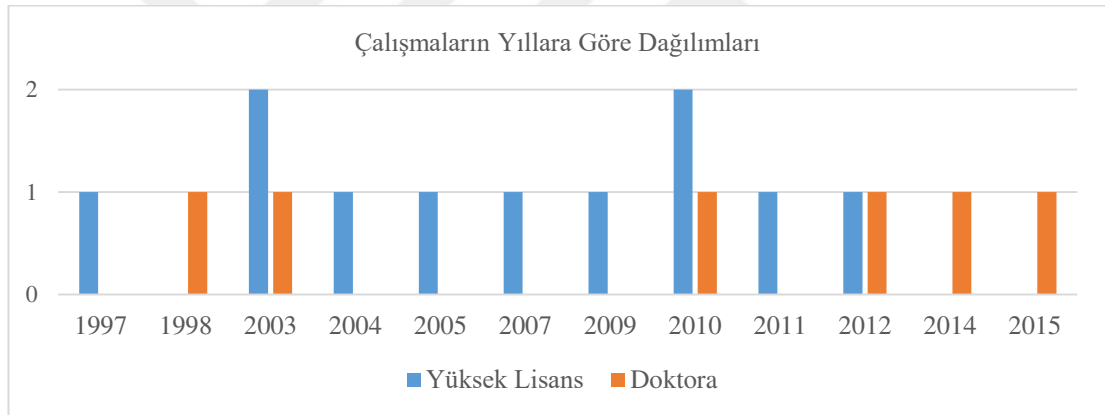
⁶⁸ Devlet makamlarında görev alan üst düzey yöneticiler bürokrat olarak, asker kökenli siyasetçiler ise siyasetçi kimlikleri ile tasnif edilmişlerdir.

8 numaralı tabloda araştırmacıların çoğunlukla XIX. yüzyıl zaman dilimi içerisinde yaşamış karakterleri tercih ettikleri görülmektedir. Söz konusu tabloda XVI. yüzyılda yaşamış iki öznede yer almaktadır.

2.3. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitülerinde Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de son düzenlemelerle birlikte 186 adet vakıf ve devlet üniversite içerisinde, 7 adet aktif, 1 adet pasif olmak üzere toplam 8 adet Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü bulunmaktadır⁶⁹. Çalışmamız kapsamında yer alan 6 üniversite içerisinde kişi hayatı olarak hazırlanmış ve biyografi anahtar kelimesi girilmiş 17 çalışma bulunmaktadır.

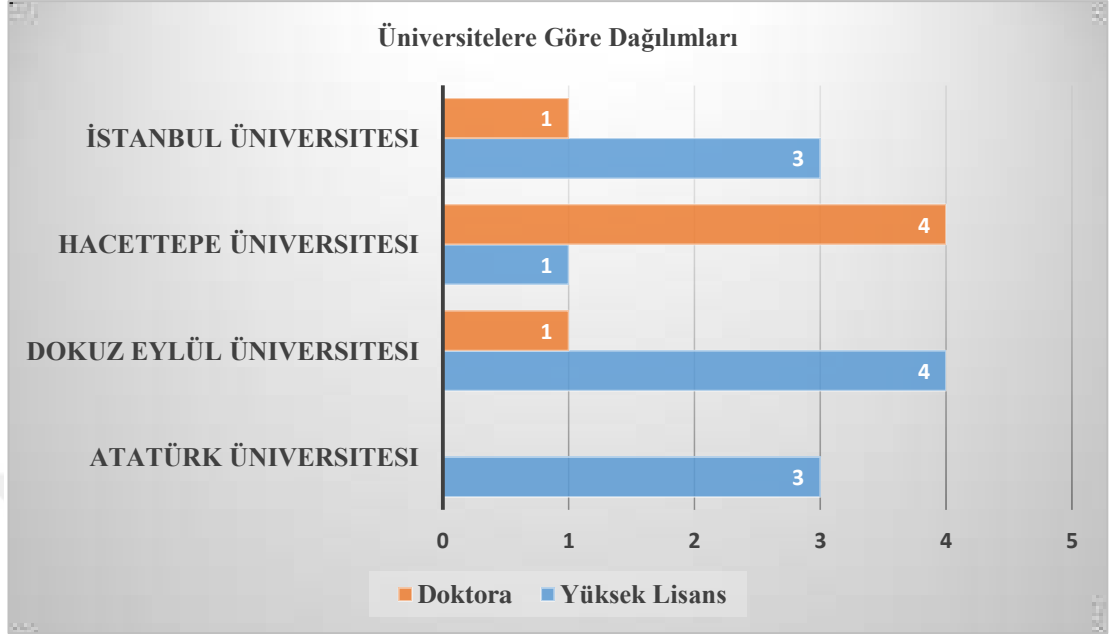
Tablo 9: Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsünde Hazırlanmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımları.

1997 ve 2015 yılları arasında yapılmış olan 17 adet yüksek lisans ve doktora çalışmaları, Atatürk Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve İstanbul Üniversitelerinde hazırlanmıştır.

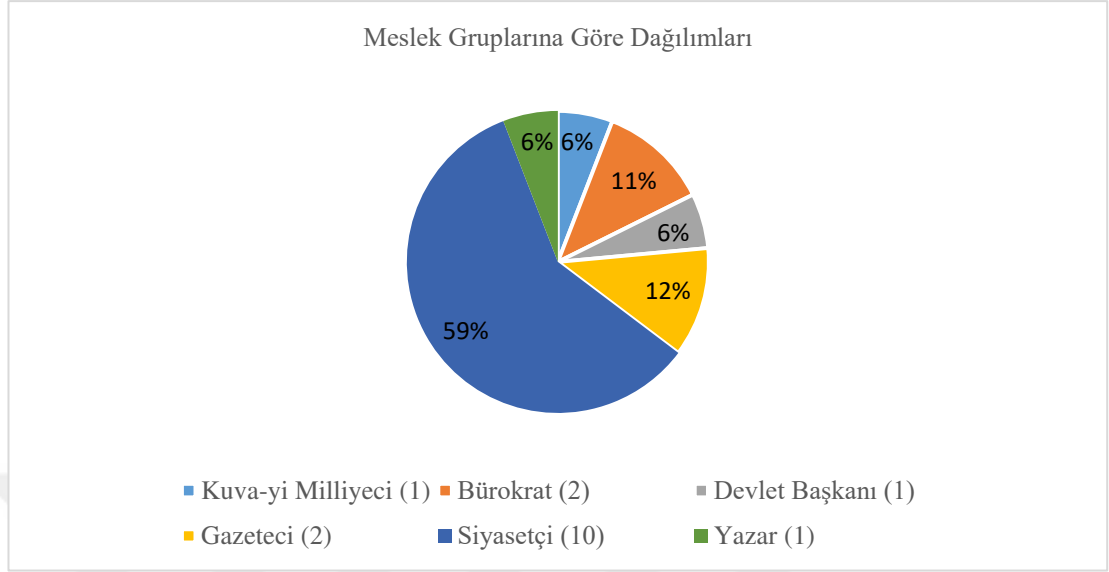
⁶⁹ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü; Atatürk Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi bünyesinde bulunmaktadır. <https://istatistik.yok.gov.tr/>, (Erişim: 02.05.2018).

Tablo 10: Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Üniversitelere Göre Dağılımları.

Tablo 10’da yer alan bilgilere baktığımız takdirde yoğunlaşmanın Dokuz Eylül ve Hacettepe Üniversitelerinde olduğu görülmektedir. Dokuz Eylül Üniversitesi’nde hazırlanmış olan 5 adet çalışmanın 4’ü yüksek lisans, 1’i doktora olarak yer almaktadır. Yüksek Lisans çalışmalarının 1’i Prof. Dr. Ergün Aybars’ın, 1’i Yrd. Doç. Dr. Ahmet Mehmet Efendioğlu’nun, 2’si Yrd. Doç. Dr. Leyla Kırkpınar’ın danışmanlığında hazırlanmıştır. Doktora tezi ise Prof. Dr. Bayram Bayraktar’ın danışmanlığında hazırlanmıştır.

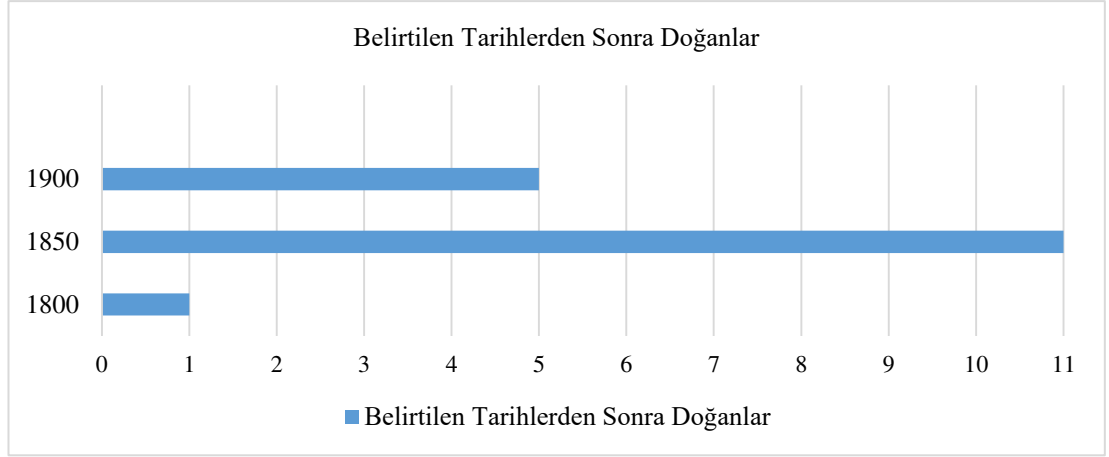
Tablo 11: Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımları⁷⁰.

Tablo 11’de yer alan bilgilere bakıldığında, araştırmacıların yarısından fazlasının özne seçiminde siyasetçileri tercih ettikleri görülmektedir. Bir sonraki tablo olan 12 numaralı tabloda öznelerin XIX. ve XX. yüzyıllarda yaşamış oldukları anlaşılmaktadır. Bu 17 adet özne, toplumun aydın kişileri olarak nitelendirildikleri için doğal olarak ülkenin siyasi konularında boy göstermişlerdir. Tabloda siyasetçi kimliğinin dışında yer alan diğer öznelerde ülke gündemine dair fikir ve beyanatlarda bulundukları için dolaylı olarak siyasi sahalarda yer almışlardır.

⁷⁰ Devlet makamlarında görev alan üst düzey yöneticiler bürokrat olarak, asker kökenli siyasetçiler ise siyasetçi kimlikleri ile tasnif edilmişlerdir.

Tablo 12: Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinde Yer Alan Öznelerin Yaşadığı Zaman Dilimlerine Göre Dağılımları.

* İki zaman dilimi arasında tasniflemede ortak bir tarih baz alınmadığı için öznelerin doğum tarihleri elli yıllık periyotlarda düzenlenmiştir.

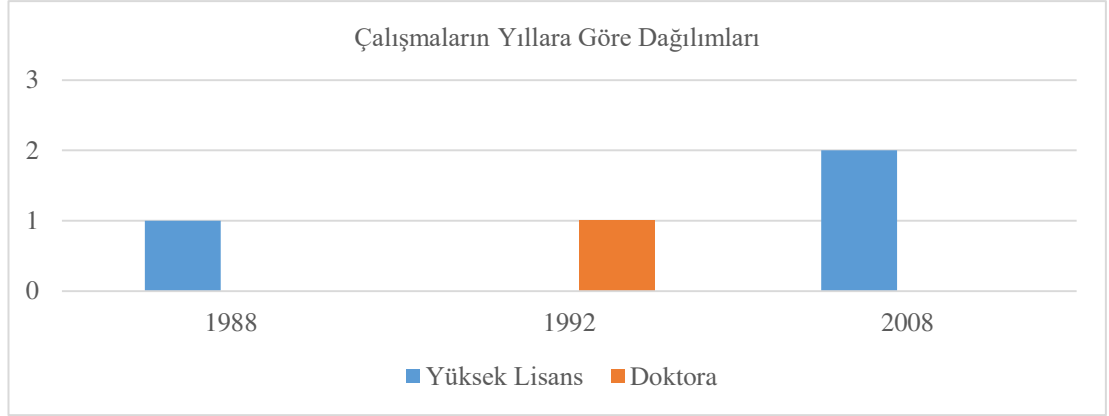
Yapılmış çalışmaların geneline baktığımız takdirde araştırmacılar çoğunlukla XIX., XX. ve XXI. yüzyıllar içerisinde yaşamış olan özneleri tercih ettikleri görülmektedir.

2.4. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünde Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de son düzenlemelerle birlikte 186 adet vakıf ve devlet üniversite içerisinde, 1 adet Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü⁷¹ bulunmaktadır. Bu enstitüde toplam 4 adet çalışma yer almaktadır.

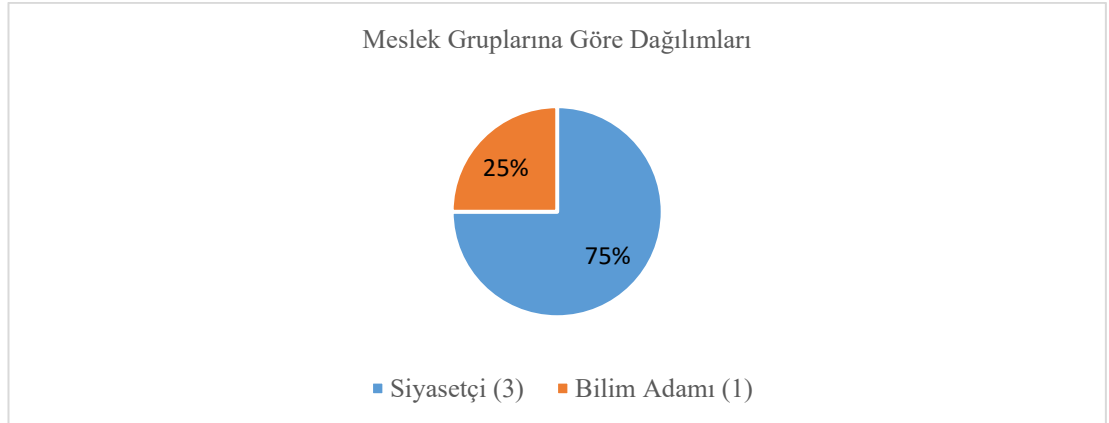
⁷¹ Ankara Üniversitesi bünyesinde yer almaktadır.

Tablo 13: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımları.

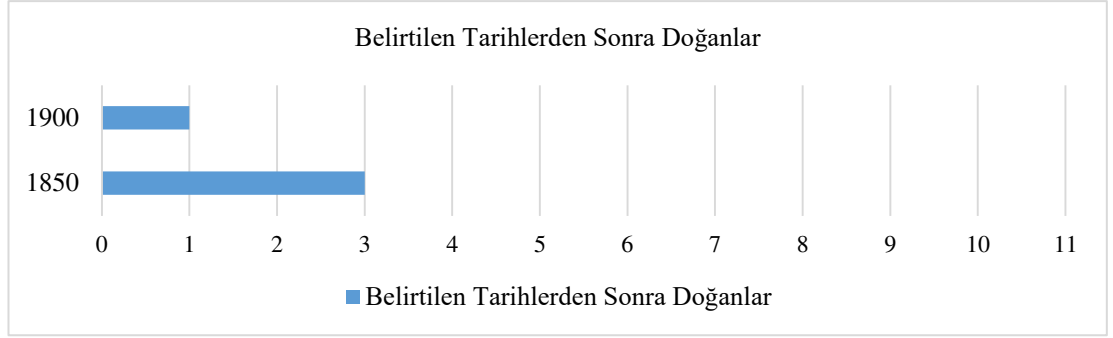
Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü sadece Ankara Üniversitesi'nin bünyesinde bulunduğu için taramalar sonucunda araştırmamız sınırları içerisinde 4 adet çalışma yer almaktadır. Bunlardan 1'i doktora, 3'ü ise yüksek lisans çalışmalarıdır. Söz konusu enstitüdeki çalışmalar 1 üniversitede bulunduğu için üniversitelere göre dağılım tablosu bulunmamaktadır.

Tablo 14: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımları.

Türkiye'de Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü yalnızca Ankara Üniversitesi bünyesinde bulunmaktadır. Bu enstitüde hazırlanmış çalışmaların 3'ü siyasi karakterler olurken 1'i bilim adamı olarak yer almaktadır.

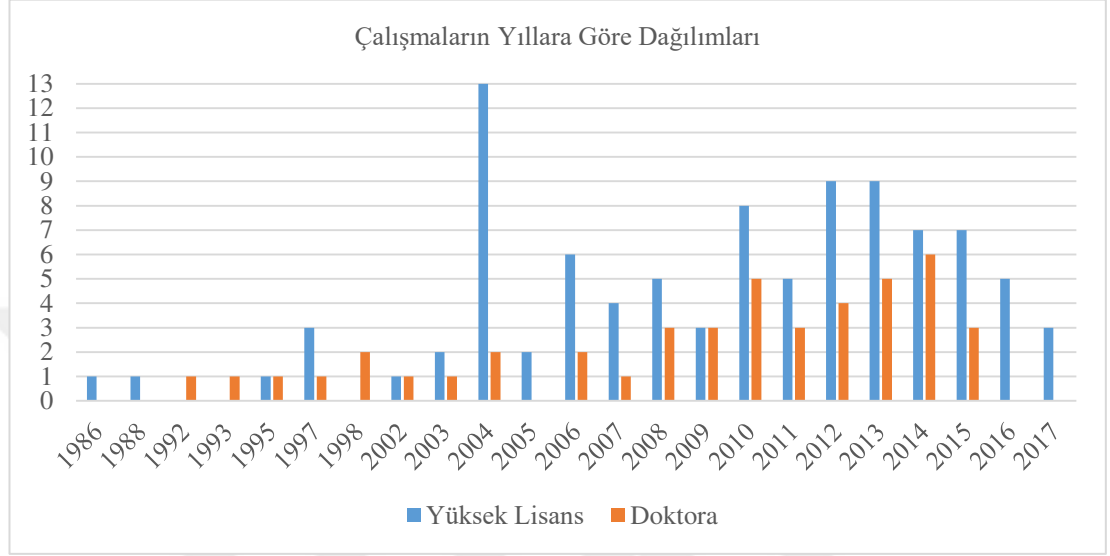
Tablo 15: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinde Yer Alan Öznelerin Yaşadığı Zaman Dilimlerine Göre Dağılımları.

Çalışmamızın sınırları içerisinde yer alan öznelerin 3'ü XIX. yüzyılda, 1'i ise XX. yüzyılda yaşamıştır. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü olduğu için çalışmacılar genellikle cumhuriyet döneminde etkin olan kişiler üzerine olmuştur.

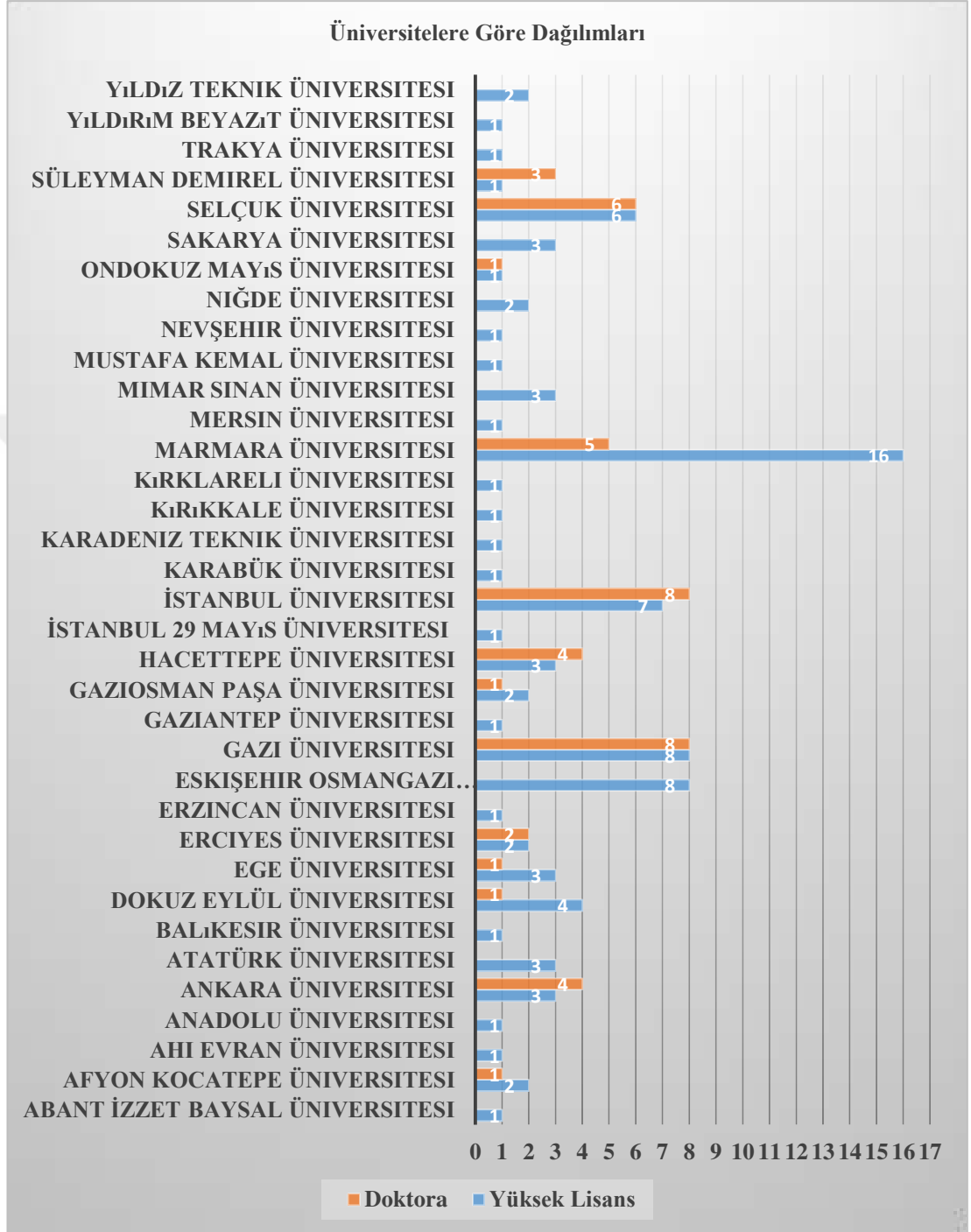
2.5. Biyografi İçerikli Lisansüstü Tezlerde Genel Değerlendirme

Tablo 16: Çalışma Sınırları İçerisinde Yer Alan Enstitülerde Hazırlanmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımları.

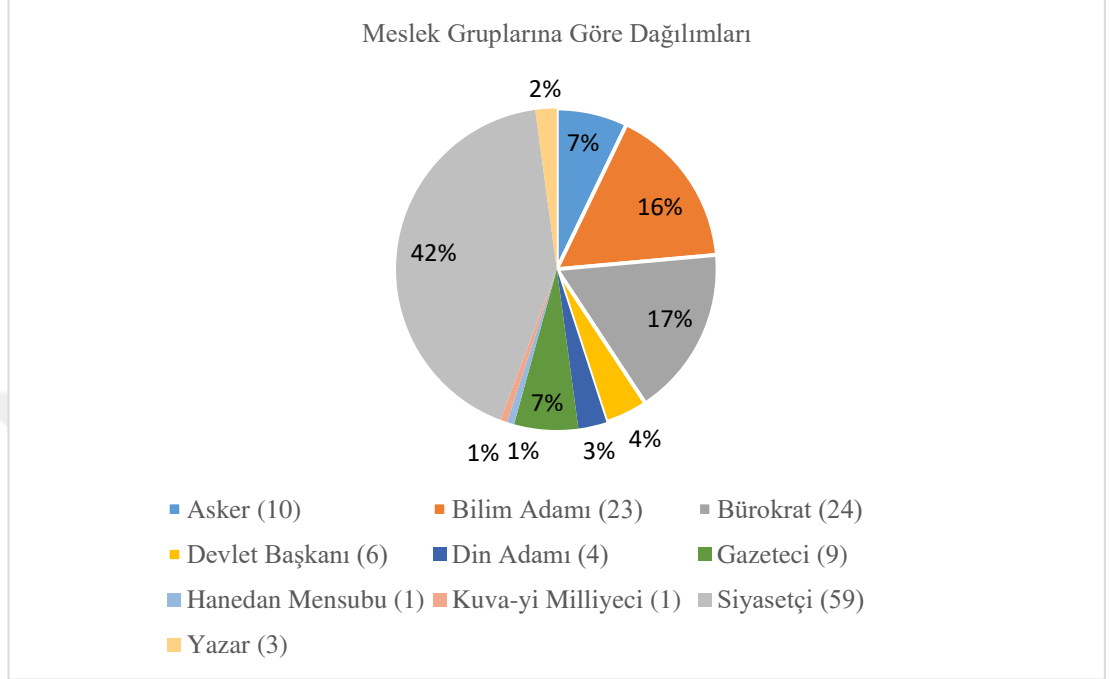
16 numaralı tabloda yer alan bilgilere bakıldığında 2004 yılındaki çalışmaların 13'ü yüksek lisans, 2'si doktora şeklindedir. Grafikte 2004 yılı bir kırılma noktası olarak değerlendirilebilir. 2004 yılından sonraki çalışmaların sayısının öncekilere göre arttığı görülmektedir.

Tablo 17: Çalışmaz Sınırları İçerisinde Yer Alan Enstitülerde Hazırlanmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Üniversitelere Göre Dağılımları.

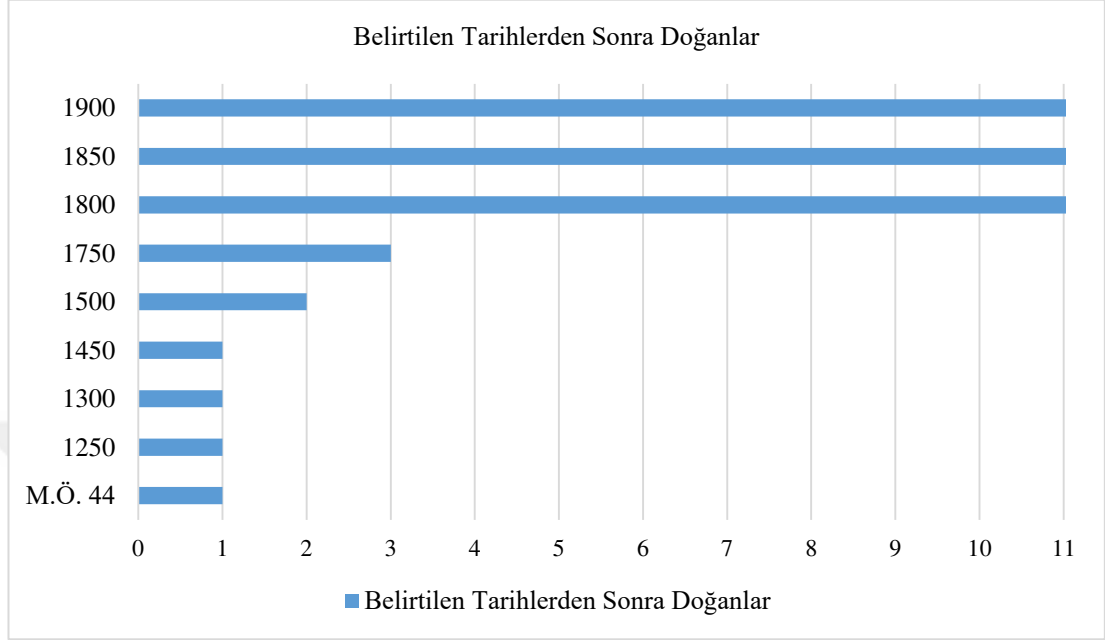
140 çalışmanın yer aldığı 35 üniversitenin 13'ünde doktora çalışmaları bulunmaktadır.

Tablo 18: Çalışma Sınırları İçerisinde Yer Alan Enstitülerde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Meslek Gruplarına Göre Dağılımları.

Çalışmaların meslek gruplarına dağılımdaki ilk üç sıraya baktığımızda, ilk sırada siyasetçileri, ikinci sırada bürokratları ve üçüncü sırada bilim adamlarını görmekteyiz. Devlet yönetiminde görev alan bürokratları da siyasetçi olarak ele aldığımız takdirde değerlendirmeye tabi tutulan öznelerin yarısından fazlası, siyasi figürlerden meydana gelmektedir. Üçüncü sıradaki bilim adamlarının ise araştırmacılar tarafından eğitim alanında rol model olabileceği düşünüldüğü için tercih edildikleri sonucuna çıkılabilir.

Tablo 19: Çalışma Sınırları İçerisinde Yer Alan Enstitülerde Hazırlanmış Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinde Yer Alan Öznelerin Yaşadığı Zaman Dilimlerine Göre Dağılımları.

* Zaman dilimlerinin belirlenmesinde başlıca doğum tarihleri dikkate alınmıştır.

XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra doğanlar, bir diğer ifade ile Tanzimat dönemi insanları olarak kabul edilen öznelerle karşı araştırmacıların ilgi gösterdikleri görülmektedir. Bu zaman diliminde yoğunlaşmasının en önemli sebeplerinden birisi ise Osmanlı Devleti'nin son döneminde bürokrasinin yoğun olması ve arşiv belgelerinin en temel başvuru kaynakları arasında yer almasıdır.

20 nolu tabloda yer alan bilgiler, sözkonusu tezlerde danışmanlık yapmış olan hocaların, biyografi üzerine daha önce ve sonra çalıştırmış oldukları öğrencilerin istatistik verileri yer almaktadır.

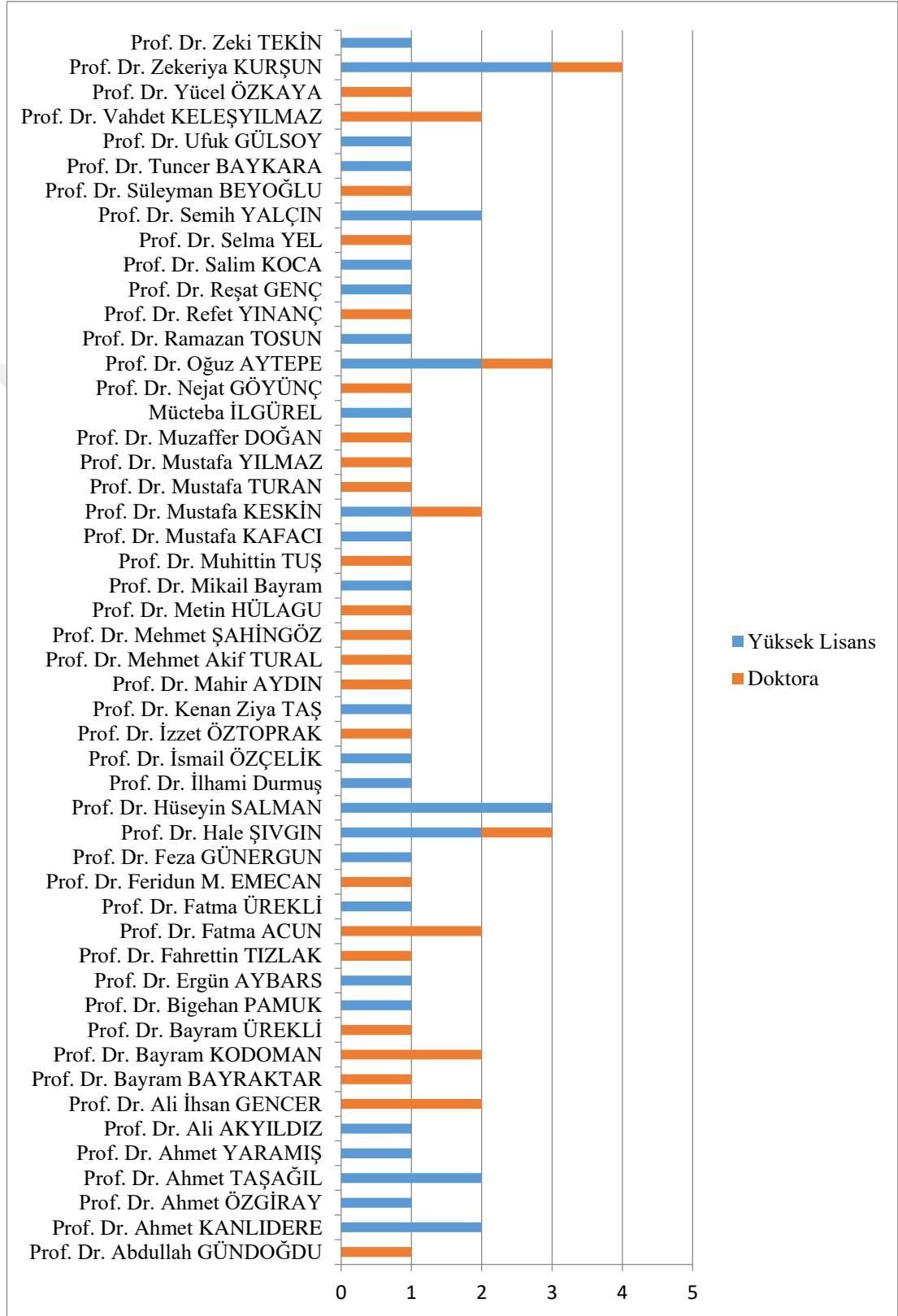
Bu tablonun oluşturulmasındaki amaç, Yardımcı Doçent, Doçent ve Profesör olarak üç grupta tasnif edilen danışman hocaların, biyografi konusunda öğrencileri yönlendirilip yönlendirilmediğinin tespit edilmesidir. Fakat bu bilgilerden yola çıkarak net bir değerlendirmenin yapılamayacağı görülmektedir⁷².

⁷² Bu çalışmanın yapıldığı tarihte Yardımcı Doçent unvanları yerine Doktor Öğretim Üyeleri unvanları kullanılmaktadır. Fakat bizim çalışmamıza konu olan araştırmalar, mevzuat

Aynı işlemi öğrencilere uygulamak istediğimiz takdirde öğrencilerin izini sürmekte çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Yüksek Lisansını biyografi üzerine yapmış olan öğrencilerin varsa doktora tezlerinin de biyografi üzerine yapıp yapmadıklarına bakıldı. Fakat bazı tezlerin sonunda tez yazarlarının öz geçmişleri yer almadığı için kişinin ismi ile veri tabanında tarama yapıldığında birden çok isimle karşılaşmış, hangisinin bizim öznemiz olduğu tespit edilememiştir.

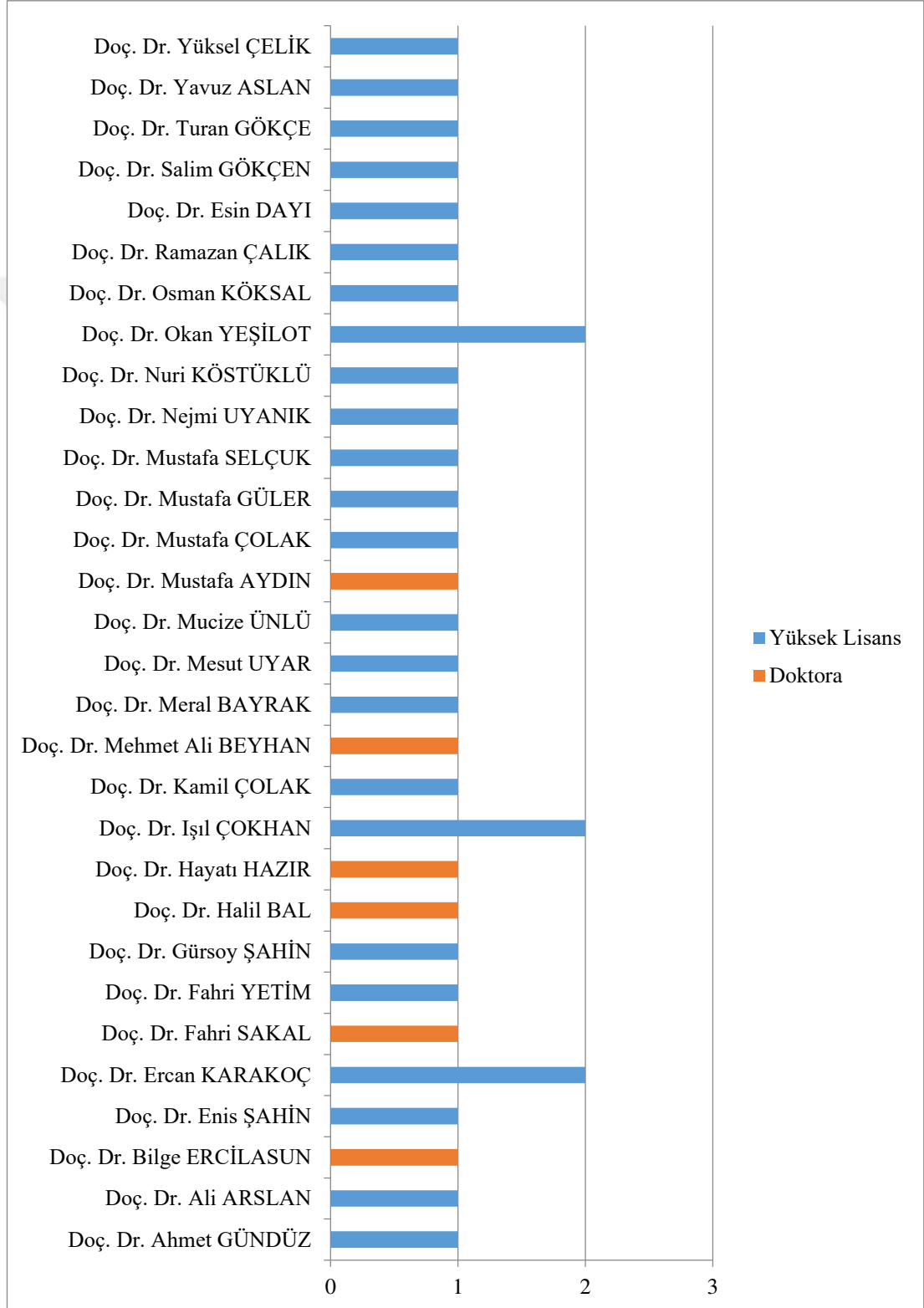

Tablo 20: Biyografi içerikli tezlerde danışmanlık yapmış olan Profesörler.

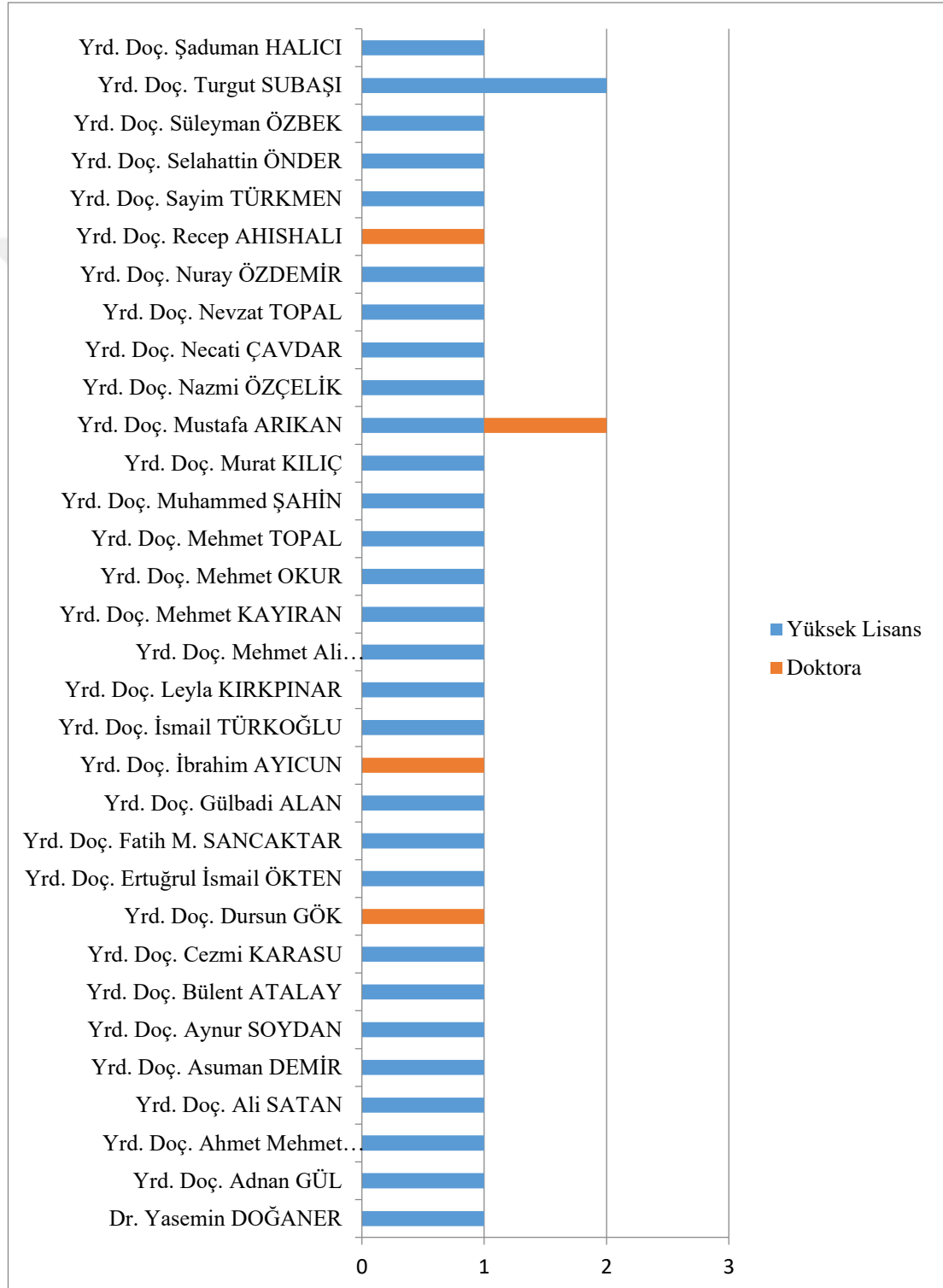
Bu tabloda 50 adet profesör kadrolu danışman hocaları görmekteyiz. Tabloda yer alan danışman hocaların biyografi üzerine çalıştırmış oldukları öğrenci sayılarının arasında büyük farklar gözükmemektedir. Takriben sayılar birbirine yakın şekildedir.

Tablo 21: Biyografi içerikli tezlerde danışmanlık yapmış olan Doçentler.

Bu tabloda 30 adet doçent kadrolu danışman hocaları yer almaktadır. Aynı şekilde bu tabloda da yer alan danışman hocaların biyografi üzerine çalıştırmış oldukları öğrenci sayılarının arasında büyük farklar gözükmemekte olup sayılar bir birine yakındır.

Tablo 22: Biyografi içerikli tezlerde danışmanlık yapmış olan Yardımcı Doçentler.

Bu tabloda 31 adet yardımcı doçent ve 1 adet doktor ünvanlı akademisyenlerden oluşan danışman hocaları görmektedir. Tabloda yer alan danışman hocaların biyografi üzerine çalıştırmış oldukları öğrenci sayılarının arasında büyük farklar gözükmemektedir. Takriben sayılar birbirine yakın şekildedir.

3. TÜRKİYE’DE LİSANSÜSTÜ BİYOGRAFİ TEZLERİ

3.1. Sosyal Bilimler Enstitüsü

3.1.1. Türk Milliyetçiliğinin Çağdaş Düşünürü Nevzat Kösoğlu Hayatı ve Fikirleri

Çalışıldığı Kurum: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı - Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Elif Tuğçe Özyalçın – 2017.

Bu çalışmada,1940 – 2013 tarihleri arasında yaşamış, hukukçu, gazeteci, yazar ve milletvekili kimlikleri ile bilinen, Türk Ocakları Vakfı’nın da başkanlığını yapmış olan Nevzat Kösoğlu’nun hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında biyografinin ne olduğuna dair bilgilendirme yapılmakta ve tarihteki ilk biyografik eserlere örnek verilmektedir. Yine bu bölümde Nevzat Kösoğlu’nun hayatındaki bazı önemli olayların özeti sunularak, çalışmanın içerdiği bölümler anlatılmaktadır. Birinci bölüm,Nevzat Kösoğlu’nun hayatını kapsamakta olup, üniversite yılları, yayın faaliyetleri, meslek hayatı, siyasi çalışmaları ve darbe sonrası yıllara değinilmektedir. İkinci bölümde,Nevzat Kösoğlu’nun düşüncelerine yönelik batılılaşma, medeniyet, tarih şuuru ve güncel konular hakkındaki fikirleri ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde,Nevzat Kösoğlu’nun etkilendiği altı kişinin karşılaştırmalı fikirleri incelenmektedir.

Kaynakça kısmındaansiklopediler, araştırma ve inceleme eserler ile süreli ve resmi yayınlardan oluşan 110 kaynak yer almaktadır.Ekler kısmında 19 adet ek bulunmaktadır. 1’den 12’ye kadar ve 14., 16., 17., 18. ve19. olan eklerde Nevzat Kösoğlu ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 17 adet resim sunulmaktadır. 13. ve 15. Eklerde Nevzat Kösoğlu’nun yer aldığı gazete haberleri görülmektedir. Toplam

170 sayfa olan bu çalışmada, 442 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Nevzat Kösoğlu adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.2. Kerim Erim'in Matematik Çalışmalarının Bilim Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Çalışıldığı Kurum: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Zekeriya Duru – 2017.

Bu çalışmada, 1894 – 1952 tarihleri arasında yaşamış, matematik alanında çalışmış, ilk doktoralı bilim adamımız olan Kerim Erim'in hayatı konu edinmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Yazar, giriş kısmında XX. yüzyılın başında Türkiye'de matematik alanında çalışanların isimlerini sıralamakta ve bu çalışmada hangi kaynaklardan nasıl faydalandığına dair bilgiler vermektedir. Birinci bölümde 1900 – 1933 yılları arasında Darülfünunda matematik, mühendislik eğitiminde matematik ve matematikçiler anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Kerim Erim'in ailesi, tahsil hayatı, üniversitedeki mesleki hayatı, üniversite reformu, katıldığı etkinlikler, Albert Einstein ile görüşmesi ve kişiliği incelenmektedir. Üçüncü bölümde, Kerim Erim'in bilimsel yayınları ve diğer yayınları başlığı altında, öğrencilik dönemindeki makaleleri, matematik tarihi, matematik felsefesi ve mekanik gibi konular üzerine olan çalışmaları ele alınmaktadır.

Kaynakça kısmında özel arşiv, yabancı ve yerli arşiv kaynakları, araştırma ve inceleme eserler, resmi yayınlar, süreli yayınlar, akademik tezler ve internet kaynaklarından oluşan 248 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 9 adet ek yer almaktadır. Toplam 199 sayfa olan bu çalışmanın dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölüm için ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 462 adet dipnot kullanmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Kerim Erim adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.3. Tuğluk Şah Hükümdarı Firuz Şah Tuğluk ve Dönemi

Çalışıldığı Kurum: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Yıldız Özbek – 2017.

Bu çalışmada,1307/1309 – 1388 tarihleri arasında yaşamış, Tuğluk Hanedanlığının kurucusu Gıyaseddin Tuğluk'un yeğeni ve Tuğluk şahların üçüncü hükümdarı olan Firuz Şah'ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Yazar giriş kısmından önce faydalandığı ana kaynaklar hakkında bilgi vermektedir. Giriş kısmında ön bilgi olarak Delhi Türk Sultanlığı ve Tuğluk Hanedanlığının tarih sahnesini çıkışı ile Sultanların reformları ve yönetimleri hakkındaki genel konular anlatılmaktadır. Birinci bölümde,Tuğluk Şah'ın doğumu, ailesi, şehzadeligi ve tahta çıkışı konu edinmektedir. İkinci bölümde,Tuğluk Şah'ın hükümdarlığı süresinde siyasi, idari ve askeri faaliyetleri ile dış mücadeleleri incelenmektedir. Üçüncü bölümde, kültür ve imar faaliyetleri ile hükümdarlık alametleri anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde,Tuğluk Şah'ın ölümü ve hanedanlığın ölümünden sonraki süreç ele alınmaktadır.

Kaynakça kısmında araştırma ve inceleme eserler, ansiklopediler, akademik tezler ve resmi yayınlardan oluşan 74 kaynak yer almaktadır. Çalışma kapsamında herhangi bir ek kullanılmamıştır. Toplam 102 sayfa olan bu çalışmanın dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölüm için ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 308 adet dipnot kullanmıştır.Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Tuğluk Şah veya Firuz anahtar kelimeleri ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.4. Mütercim Âsım Efendi Hayatı (1755 – 1819) ve Târih-î Âsım'da Fransa Meselesi

Çalışıldığı Kurum: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Abubekir Duran – 2016.

Bu çalışmada, 1755 – 1819 tarihleri arasında yaşamış, Osmanlı Devletinin resmi tarih yazıcılarından olan Vakanüvis Mütercim Âsım Efendi'nin hayatı ve Fransa'ya bakışı konu edilmektedir. Giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında yazar, Osmanlı'nın son dönemine dair kısa bilgiler verdikten sonra, bürokrasideki önemine dikkat çekmekte ve kaleme almış olduğu *Tarih-i Âsım*'ın yazımındaki bakış açısını vurgulamaktadır. Birinci bölümde, hayatı kapsamında doğumu, ailesi, tahsili ve tarih yazıcılığı ile tarih düşüncesi anlatılmaktadır. İkinci bölümde, genelde Fransa üzerine incelemeler yapılmakta olup özelde Fransız İhtilali, İhtilal sonrasında getirilen Cumhuriyet hakkındaki düşünceleri, Mısır'ın işgal edilmesi ve Napolyon'un imparator olması konu kapsamlı olarak ele alınmaktadır.

Kaynakça kısmında kitaplar, süreli yayınlar, akademik tezler ve ansiklopedilerden oluşan 85 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 1 adet ek yer almakta olup, Mütercim Âsım Efendi'nin mezarına ait olan bir görüntü sunulmaktadır. Toplam 110 sayfa olan bu çalışmada, 213 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında, Mütercim Âsım adı ile tarama yapıldığı takdirde 7 adet ilişkili kayıt bulunmakta olup Tarih bölümünde hazırlanmış 1 adet çalışma bulunmaktadır.

3.1.5. Osmanlı'dan Cumhuriyete Bir Doktor Portresi: Hekim, Hoca ve Yazar Olarak Mazhar Osman

Çalışıldığı Kurum: Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Hasan Hüseyin Koşar – 2016.

Bu çalışmada, 1884 – 1951 tarihleri arasında, modern psikiyatrinin Türkiye'deki öncülerinden ve eski adı *Hilal-i Ahdar* olan Yeşilay'ın ilk başkanı Mazhar Osman'ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlı Devleti'nin son dönemleri ve *Entelijansiya*⁷³ hakkında bilgiler verilmekte olup yazar, neden bu çalışmayı yaptığını ve hangi kaynaklardan nasıl faydalandığını anlatmaktadır. Birinci bölümde, Osmanlı'da psikiyatri, modern psikiyatri ve Alman psikiyatristlerinin Türk hekimler üzerindeki etkisi ile Mazhar Osman'ın eğitim

⁷³ Entelijansiya kavramı Fransızca bir kelime olup TDK'nun, Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü'nde, 'Aydınlar sınıfı veya topluluğu' olarak geçmektedir. Bkz. <http://tdk.gov.tr> (Erişim: 16.03.2018).

hayatına kısa bir bakış yapılmaktadır. İkinci bölümde,Mazhar Osman'ın hekimliği kapsamında yapmış olduğu faaliyetler hekimliği ve psikiyatristliği olarak iki alt başlıkta ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde,Mazhar Osman'ın ruh ve sinir hastalıkları alanında yetiştirmiş olduğu öğrenciler ve hekimlik mesleğinin halkın gözünde değer kazanması, onore edilmesi için yapmış olduğu çalışmalar konu edinmektedir. Dördüncü bölümde,Mazhar Osman'ın yazarlığı işlenmekte olup kitapları ve yazılarının çıktığı üç adet dergi incelenmektedir.

Kaynakça kısmında herhangi bir tasnifleme yapılmamış olup resmi yayınlar, süreli yayınlar, arşiv belgeleri, akademik tezler, kitaplar, makaleler ve internet kaynaklarından oluşan194 adet kaynak kullanılmıştır. Ekler kısmında Mazhar Osman ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait 2 adet belge ile farklı zaman ve mekânlara ait Mazhar Osman ile ilişkili 3 adet resim yer almaktadır. Toplam 201 sayfa olan bu çalışmanın dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölüm için ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 438 adet dipnot kullanmıştır.UlusalTez Merkezi kayıtlarında Mazhar Osman adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.6.Meşrutiyetten Cumhuriyete Bir Osmanlı Aydını: Mevlanzâde Rifat

Çalışıldığı Kurum: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Ufuk Okay – 2016.

Bu çalışmada,1869 – 1930 tarihleri arasında yaşamış olan gazeteci, yazar ve İttihatçılara karşı yürüttüğü muhalif siyasi faaliyetleri ile bilinen, Cumhuriyet döneminde ise yurt dışına sürülen Yüzellilikler arasında yer alan,Mevlanzâde Rifat'ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Mevlanzâde Rifat'ın yaşam süresinde geçen önemli dönemler ve çalışmada izlenen metot ile bölümler hakkında bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, biyografisi, sürgün yılları, siyasi faaliyetleri düşünceleri anlatılmaktadır. İkinci bölümde,Mevlanzâde Rifat'ın gazeteciliği, basın hakkındaki düşünceleri ve eserleri incelenmektedir.

Kaynakça kısmında arşivler, süreli yayınlar, resmi yayınlar, hatıralar, kitaplar, makaleler ve internet kaynaklarından oluşan 75 kaynak yer almaktadır. Çalışmanın sonunda herhangi bir ek bulunmamaktadır. Şekiller başlığı altında çalışmanın içeriğinde muhtelif yerlerde 6 adet şekil kullanılmıştır. 1. Şekilde Mevlanzâde Rıfat'ın bir resmi sunulmaktadır. 2'den 6'ya kadar olan şekillerde, Mevlanzâde Rıfat'ın yazılarının çıktığı dergi ve gazetelerin görüntülerine yer verilmektedir. Toplam 101 sayfa olan bu çalışmada, 297 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Mevlanzâde Rıfat adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.7. Prof. Dr. Faruk Sümer; Hayatı, Tarihçiliği ve Eserleri

Çalışıldığı Kurum: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Hakan Daştan – 2016.

Bu çalışmada, 1924 – 1995 tarihleri arasında yaşamış, Oğuzlar Tarihi üzerine ihtisaslaşmış akademisyenlerden birisi olan Faruk Sümer'in hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmından önce yer alan önsöz kısmında söz konusu çalışmanın öznesi olan Prof. Dr. Faruk Sümer'in Türk Tarihçiliğindeki önemine vurgu yapılmakta olup çalışma boyunca faydalanılan kaynaklardan ve konunun seçiminden bahsedilmektedir. Giriş kısmında ise biyografi yazımının amacını, yazım usul ve kaideleri ile bu kurallar neticesinde Faruk Sümer'in hayatının yazılacağı bildirilmektedir. Birinci bölümde, ailesi, tahsil hayatı, mesleki hayatı, vefatı ve şahsiyeti incelenmektedir. İkinci bölümde, tahsil hayatında ki akademik tezleri olan Lisans, Doktora, Doçentlik ve Profesörlük tezleri ile yazarın tespit ettiği eserler sunulmaktadır. Üçüncü bölümde, Tarih metodu, Oğuz tarihçiliği ve öğrencilerinin gözünden Faruk Sümer ele alınmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv kaynakları, araştırma eserler ve makaleler, resmi yayınlar, süreli yayınlar ve akademik çalışmalar ile internet kaynaklarından oluşan 87 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 58 adet ek bulunmaktadır. 1'den 10'a kadar olan eklerde 10 adet arşiv vesikası yer almaktadır. 11. ve 12. Eklerde mektuplar görülmektedir. 13'den 24'e kadar olan eklerde Faruk Sümer ile ilişkili gazete

haberleri yer almaktadır. 25’den 55’e kadar olan eklerde Faruk Sümer ile ilgili farklı zaman ve mekânlara ait resimler sunulmaktadır. 56., 57. ve 58. Eklerde Faruk Sümer’in vefatı ile ilgili yazılı basında çıkan haber ve taziye metinleri bulunmaktadır. Toplam 232 sayfa olan bu çalışmada 141 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Faruk Sümer adı ile tarama yapıldığı takdirde Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır. Fatma Uğurlu’ya ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından da faydalandığı görülmektedir⁷⁴.

3.1.8. Şâni-Zâde Mehmed Ataullah Efendi (Hayatı, Kişiliği, Eserleri, Etkileri)

Çalışıldığı Kurum: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Mehmet Erdoğan – 2016.

Bu çalışmada,1772 – 1826 tarihleri arasında yaşamış, Osmanlı’da yazılmış ilk anatomi kitabının yazarı ve aynı zamanda *vakanüvislik* makamında iken kaleme almış olduğu *Şâni-zâde Tarihi* adlı eserinde müellifi olan Şâni-zâde Mehmed Ataullah Efendi’nin hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlı Devleti’nin gerileme ve yıkılma dönemi içerisinde devletin siyasi durumu ve kurtarmaya dönük reformlar ile Şâni-zâde’nin nasıl bir atmosferde yaşadığı anlatılmaktadır. Birinci bölümde, doğumu, sosyal çevresi, mesleği ve sürgün edilmesi ile vefat konuları ele alınmaktadır. İkinci bölümde, tarih, tıp, askerlik, coğrafya, matematik ve hukuk alanlarında yazmış olduğu eserlerin tanıtımları yapılmaktadır. Üçüncü bölümde, hekimliği, vakanüvisliği, tercümanlığı ve Bektaşiliği incelenmektedir. Ayrıca her üç bölümün sonunda da o bölümlerin değerlendirilmeleri yapılmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, araştırma kaynak eserler, resmi yayınlar, süreli yayınlar, akademik tezler ve internet kaynaklarından oluşan 116 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 26 adet ek bulunmaktadır. 1., 2. ve 3. eklerde Şâni-zâde Mehmed Ataullah Efendi ile ilgili farklı zaman ve mekânlara ait 3 adet resim yer

⁷⁴ Fatma Uğurlu, *Prof. Dr. Faruk Sümer’in Hayatı ve Eserleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2005.

almaktadır. 4'den 18'e kadar olan eklerde Şâni-zâde Mehmed Ataullah Efendi'nin kaleme aldığı eserlerin bazılarında sayfalar ile transkripsiyonu yapılmış Ataullah Efendiye ait bazı metinler sunulmaktadır. 19'dan 26'ya kadar olan ekler de Ataullah Efendi ile ilişkili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler yer almaktadır. Toplam 134 sayfa olan bu çalışmada, 253 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Şâni-zâde Mehmed Ataullah adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 5 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 3 adet kayıt bulunmaktadır. Halil İbrahim Erol ve Çetin Akyurt'a ait olan söz konusu akademik çalışmalardan da faydalanıldığı görülmektedir⁷⁵.

3.1.9. Nafi Atıf Kansu ve Türk Eğitime Katkıları

Çalışıldığı Kurum: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Hülya Özmen – 2015.

Bu çalışmada, 1890 – 1949 tarihleri arasında yaşamış, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında eğitim alanında yoğun çabaları ve emekleri olan eğitimci, bürokrat ve siyasetçi Nafi Atıf Kansu'nun hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlı'dan Cumhuriyet'e ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında eğitimin gelişim sürecine genel bir bakış yapılmaktadır. Birinci bölümde, Nafi Atıf Kansu'nun tahsil hayatı, ilk memurluğu, İstanbul ve Bursa Darülmüallimlikleri ile milli mücadele yılları ve eserleri anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Nafi Atıf Kansu'yu etkileyen eğitim bilimciler ve bürokrasideki faaliyetleri ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, Türk Maarif Cemiyeti, Halkevleri ve diğer siyasi faaliyetleri sunulmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, süreli yayınlar, kitap ve makaleler ile akademik tezlerden oluşan 179 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında ise 23 adet ek bulunmaktadır. 1'den 13'e kadar olan ekler de farklı kurum ve kuruluşlara ait Nafi Atıf Kansu ile ilişkili 13 adet belgeye yer verilmektedir. 14., 15., 16., 17., 18., 19., 22.

⁷⁵ Halil İbrahim Erol, *Şanizade Mehmet Ataullah Efendi'nin Tarih Anlayışı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010; Çetin Akyurt, *Şanizade Mehmed Ataullah Efendi'nin Tarih Yazıcılığı*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999.

ve 23. eklerde çeşitli dergilerde çıkan yazıları görülmektedir. 20. ve 21. Eklerde Nafi Atıf Kansu ile ilgili farklı zaman ve mekânlara ait 3 adet resim görülmektedir. Toplam 156 sayfa olan bu çalışmada 425 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Atıf Kansu adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 2 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 1 adet kayıt bulunmaktadır.

3.1.10.Galip Paşa (Pasiner)'nın Askeri ve Siyasi Hayatı (1868 – 1939)

Çalışıldığı Kurum: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Remzi Çavuş – 2015.

Bu çalışmada,1868 – 1939 tarihleri arasında yaşamış, son Hicaz valiliği ve Hicaz kumandanlığı yapmış olan ve ayrıca ilk Emniyet-i Umumiye Müdürlüğünde yapan Galip Pasiner'in hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmından önce çalışma boyunca izlenen yöntem ve materyaller hakkında bilgiler verilmektedir. Giriş kısmında metot olarak izlenilen yollar anlatılmaya devam etmekle birlikte yazar, Galip Pasiner'in hayatı ile ilgili tespit edemediği, araştırmalar neticesinde bilgi edinme boyutunda karşılaşmış olduğu güçlüklerle ilgili bilgiler vermektedir. Birinci bölümde, Galip Paşa'nın 1888 ve 1911 yılları arasında ki yaşamı kapsamında, askerlik mesleği, Abdülhamit'in Hal' edilmesi ve Emniyet-i Umumiye Müdürlüğüne atanması konuları anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Birinci Balkan Harbinde yaşadıkları ve muharebeleri ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde,Galip Paşa'nın Birinci Dünya Savaşı sırasında katılmış olduğu savaşlar değerlendirilmekte olup Kafkas Cephesi ve Hicaz İsyanında ki görevleri anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde, Milli Mücadele Dönemi ve sonrasındaki hayatı, Konya valiliği ve vefatı konu edinmektedir.

Kaynakça kısmında birden fazla kurumun arşiv belgeleri, süreli yayınlar olan dergiler ve gazeteler ile telif eserler kapsamında kitaplar ve makalelerdenoluşan 289 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 28 adet ek bulunmaktadır. 1'den 22'ye kadar olan eklerde Galip Pasiner ile ilişkili farklı kurum ve kuruluşlara ait 22 adet belgeye yer verilmektedir. 22'den 28'e kadar ekler de ise Galip Pasiner ile ilgili farklı mekân ve zamanlara ait 6 adet resim sunulmaktadır. Toplam 245 sayfa olan bu çalışmada

311 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Galip Paşa adı ile tarama yapıldığı takdirde Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır. A. Zeki Memioğlu'na ait olan söz konusu doktora tezinden faydalanılmadığı görülmektedir⁷⁶.

3.1.11. Ferruh Bozbeyli ve Siyasi Hayatı

Çalışıldığı Kurum: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Mustafa Altunbaş –2015.

Bu çalışmada, 1927 doğumlu olup vefat ettiğine dair herhangi bir bilgiye ulaşamadığım, Adalet Partisi kurucularından ve Demokrat Parti başkanlığı ile Meclis başkanlığında bulunmuş olan Ferruh Bozbeyli'nin hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Türkiye'de 1960 – 1980 yılları arasındaki siyasi atmosfer ile çalışmada metotsal yaklaşımlar ve bölüm içerikleri hakkında bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, Ferruh Bozbeyli'nin ailesi, tahsil hayatı, fikir ve sanat çevresi ile meslek hayatı anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Adalet Partisi'nin kuruluşu, genel başkanın vefatı ile liderlik yarışı, TBMM başkanlığı ve 1969 seçimleri ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, Demokrat Parti'nin kuruluşu, Ferruh Bozbeyli'nin başkanlığı, 12 Mart Muhtırası ve Genel Başkanlıktan istifası konu edinmektedir.

Kaynakça kısmında Ferruh Bozbeyli'nin kaleme aldığı eserler, arşiv belgeleri, makaleler, süreli yayınlar, akademik tezler, araştırma eserler ve internet kaynaklarından oluşan 149 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 5 adet ek içerisinde 18 doküman bulunmaktadır. 1. ekte Ferruh Bozbeyli ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 4 adet resim bulunmaktadır. 2. ekte yetmiş ikiler muhtırasına ait metin görülmektedir. 3. ekte Demokrat Parti tarafından basılan dergiden örnekler yer almaktadır. 4. ekte 1969 dönemi Adalet Partisi milletvekilleri listesi yer almaktadır. 5. ekte Ferruh Bozbeyli ile ilgili gazetelerde çıkan haberler yer almaktadır. Toplam 179 sayfa olan bu çalışmada, 505 adet dipnot

⁷⁶ A. Zeki Memioğlu, *Galip Paşa ve Erzurum Valiliği*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 1998.

kullanılmıştır.UlusalTez Merkezi kayıtlarında Ferruh Bozbeyli adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.12.Türk Siyasal Yaşamında Ali Coşkun Kırca

Çalışıldığı Kurum: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Yılmaz Bardak – 2015.

Bu çalışmada,1927 – 2005 tarihleri arasında yaşamış, Kanada Büyükelçiliği, Dışişleri Bakanlığı ve AB İlişkilerinden sorumlu bakanlık da yapmış olan Ali Coşkun Kırca'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında yazarAli Coşkun Kırca'nınTürk siyasal hayatındaki önemine dikkat çekmiş ve hayatındaki belli başlı dönemleri özet geçmiştir. Birinci bölümde, kişisel hayatı kapsamında ailesi, tahsili ve vefatı konu edinmektedir. İkinci bölümde, Dışişleri Bakanlığındaki çalışmaları ve Büyükelçilik görevindeki faaliyetleri anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, siyasi hayatı bağlamında Hürriyet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Güven Partisi ve Doğru Yol Partisi dönemlerindeki çalışmaları ele alınmaktadır. Dördüncü bölümde dergiler ve gazetelerde kaleme almış olduğu yazılar ile telif etmiş olduğu kitaplar konu edilmektedir.

Kaynakça kısmında kamu kurumlarına ait arşiv belgeleri, resmi yayınlar, süreli yayınlar, kitaplar ve makalelerden oluşan 204 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 16 adet ek bulunmaktadır. 1., 2., 10., 15. ve 16. eklerde Ali Coşkun Kırca ile ilgili farklı zaman ve mekânlara ait 5 adet resim yer almaktadır. 3., 6., 12. ve 13. eklerde Ali Coşkun Kırca ile ilgi gazete haberleri yer almaktadır. 4., 5., 7., 8., 9., 11. ve 14. eklerde Ferruh Bozbeyli ile ilişkili farklı kurum ve kuruluşlara ait 7 adet belge sunulmaktadır. Toplam 109 sayfa olan bu çalışmada 254 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Ali Coşkun Kırca adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.13.Damat Mehmed Ali Paşa'nın Hayatı ve Siyasi Mücadelesi (1813 – 1868)

Çalışıldığı Kurum: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Serap Sunay – 2015.

Bu çalışmada, 1813 – 1868 tarihleri arasında yaşamış, Osmanlı Devletinde Sadrazam ve Kaptan-ı Derya unvanları ile devlete hizmet etmiş olan II. Mahmud'un kızı Adile Sultan ile de evlenerek saraya damat olan Mehmed Ali Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Yazar giriş kısmında neden böyle bir çalışma yaptığını ve bu çalışmada hangi kaynaklardan faydalanarak izlemiş olduğu metodu anlatmaktadır. Birinci bölümde, ailesi, eşleri, çocukları, Adile Sultan ile olan evliliği, şahsiyeti ve vefatı işlenmektedir. İkinci bölümde, devletin farklı farklı kademeleri olan azalık, feriklik, müşirlik, kaptan-ı deryalık ve seraskerlik gibi bürokratik kadrolarda yapmış olduğu hizmetler incelenmektedir. Üçüncü bölümde, ilk dış borçlanmanın feshi, Mustafa Reşid Paşa ile olan sıkıntıları ve Kırım Savaşı'na giden süreç ele alınmaktadır. Dördüncü bölümde, Kırım Savaşı yıllarındaki Seraskerliği, azledilmesi ve sürgünü anlatılmaktadır. Dördüncü, beşinci ve altıncı bölümlerde Kaptan-ı Deryalıklarında yapmış olduğu çalışmalar konu edilmektedir.

Kaynakça kısmındaTürk ve Fransız arşivlerine ait belgeler, yazma eserler, araştırma ve inceleme eserler, akademik tezler, resmi yayınlar, süreli yayınlar ve ansiklopedilerden oluşan 332 adet kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 21 adet ek bulunmaktadır. 1'den 7'ye kadar olan eklerde Mehmed Ali Paşa ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 9 adet resim görülmektedir. 8'den 21'e kadar olan eklerde Mehmed Ali Paşa ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait 13 adet belge ile 3 adet harita yer almaktadır. Toplam 474 sayfadan oluşan bu çalışmada, 1698 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Damad Mehmed Ali adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.14.Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Antakyalı Devlet Memurları (1879 – 1909)

Çalışıldığı Kurum: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Nazir Çetin – 2015.

Bu çalışmada,*Sicill-i Ahval* kayıtlarında yer alan 84 Antakyalı devlet memurunun hayatları konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında tarih yazıcılığı ve biyografinin tarihi süreci ile başlayıp, *Sicill-i Ahval* komisyonu ele alınmakta olup kuruluşu, işleyişi ve yönetmelikleri incelenmektedir. Birinci bölümde, Antakya'nın idari, siyasi ve ekonomi ile eğitim konuları anlatılmaktadır. İkinci bölümde,*Sicill-i Ahval* kayıtlarına geçmiş memurların unvanları, eğitim durumları, mesleki hayatları irdelenmektedir. Üçüncü bölümde, kayıtlara geçmiş Antakyalı memurların ödül ve cezaları anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde, kayıtlara geçmiş Müslüman ve gayrimüslim memurların hal tercümelerinin özetleri sunulmaktadır.

Kaynaklar kısmında arşiv vesikaları, kitaplar, makaleler, bildiriler, süreli yayınlar, akademik tezler ve internet kaynaklarından oluşan 214 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 8 adet ek bulunmaktadır. 1., 2. ve 3. ekler de öznelerle ait nişanlar yer almaktadır. 4., 5. ve 6. eklerde konu kapsamında yer alan öznelerin almış olduğu madalyalar sunulmaktadır. 7. ve 8. eklerde ise farklı kurum ve kuruluşlara ait 2 adet belge görülmektedir. Toplam 235 sayfa olan bu çalışmada 234 adet dipnot yer almaktadır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Antakyalı Devlet Memurları adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.15.Ergun Göze'nin Hayatı ve Fikirleri

Çalışıldığı Kurum: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Girayalp Karakuş – 2014

Bu çalışmada,1931 – 2009 tarihleri arasında yaşamış, kamuoyu tarafında yazar kimliği ile bilinen, muhtelif gazetelerde köşe yazarlığı da yapmış ve aynı zamanda belirli bir dönem yayıncılık işiyle de iştigal etmiş olan Ergun Göze'nin hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde,Ergun Göze'nin aile bilgileri verildikten sonra Kaddafi, MarioSoarez, Pablo Neruda, RogerGaraudy ile yapmış olduğu röportajlar hakkında kısa bilgiler verilmekle birlikte röportaj metinleri sunulmaktadır. Ayrıca bu bölümde, dış seyahatleri hakkındaki fikirleride aktarılmaktadır. İkinci bölümde, milliyetçilik, İslami bakış, Marksizm-Sosyalizm-komünizm ve batı düşünceleri incelenmekte olup Ergun Göze'nin fikir hayatında etkilendiği şahıslar anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde,Ergun Göze'ninTürk siyasi hayatında yer alan Erbakan ve Ecevit hakkındaki görüşlerine yer verilmekte ve hayatı boyunca şahit olduğu 27 Mayıs ve 12 Eylül darbeleri ile 12 Mart muhtırası hakkında bilgiler verilmektedir.

Kaynakça kısmında telif eserler yer almakta olup çoğunlukla Ergun Göze'nin yazdığı makaleler ile gazeteler ve akademik tezlerden oluşan 281 kaynak yer almaktadır. Ayrıca kızı ZeynetUluant, eşi Hacer Hicran, oğlu Mehmet Talat ve yeğeni Ahmet İzzet Göze ile yapılan röportajların tarih ve saati verilmektedir. Ekler kısmında 12 adet ek sunulmaktadır. 1., 2., 3., 4., 8., 9., 10., 11. ve 12. eklerde Ergun Göze ile ilgili farklı zaman ve mekânlara ait 9 adet resme yer verilmektedir. 5., 6. ve 7. eklerde Ergun Göze'nin babası ile olan mektuplaşmalara yer verilmektedir. Toplam 256 sayfa olan bu çalışmada 518 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Ergun Göze adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 2 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 1 adet kayıt bulunmaktadır.

3.1.16.Hüseyin Avni Paşa (1820 – 1876)

Çalışıldığı Kurum: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Mehmet Ali Uysal – 2014.

Bu çalışmada,1819 – 1876 tarihleri arasında yaşamış, dört defa Seraskerlik bir defada Sadrazamlık yapmış olan, Sultan Abdülaziz döneminde padişahın hal edilmesi ile

başlayan çalkantılı siyasette öne çıkanlardan birisi olarak bilinen ve bir cinayete kurban giden Hüseyin Avni Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Yazar giriş kısmında öznesi olan konu hakkında bilgi verdikten sonra kullanmış olduğu kaynaklar ve metodolojisini sunmaktadır. Ayrıca, Hüseyin Avni Paşa'nın yaşadığı zaman dilimi olan Tanzimat dönemi siyasi ve sosyal gelişmeleri hakkında kapsamlı bilgiler vererek girişe devam etmektedir. Birinci bölümde hayatı, şahsiyeti ve siyasi hayatı değerlendirilmektedir. İkinci bölümde Hüseyin Avni Paşa'nın seraskerlik öncesi askeri ve idari görevleri kapsamında faaliyetleri anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde Hüseyin Avni Paşa'nın birinci ve ikinci seraskerlik dönemleri ile valiliği, nazırlığı ve sadrazamlığı incelenmektedir. Dördüncü bölümde Sultan Abdülaziz'in hal' edilmesi ve ölümündeki etkisi ile Çerkes Hasan tarafından paşanın öldürülmesi konu edilmektedir.

Bibliyografya kısmında arşiv belgeleri, süreli yayınlar, ansiklopediler, akademik tezler, telif eserler ve internet kaynaklarından oluşan 391 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 13 adet ek yer almaktadır. 1'den 5'e kadar olan eklerde Hüseyin Avni Paşa ile ilişkili farklı kurum ve kuruluşlara ait 5 adet belge ve transkripsiyonları yer almaktadır. 6. ve 7. eklerde Hüseyin Avni Paşa ile ilgili dönemin dergilerinde çıkmış 2 adet yazı görülmektedir. 8. 9. ve 10. eklerde Hüseyin Avni Paşa ile ilgili farklı mekân ve zamanlara ait 3 adet resim bulunmaktadır. 11. ve 12. eklerde yazmış olduğu kitapların kapak resimleri görülmektedir. 13. ekte ise Hüseyin Avni Paşa'nın mezarına ait 1 resim yer almaktadır. Toplam 278 sayfa olan bu çalışma da 871 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Hüseyin Avni Paşa adı ile tarama yapıldığı takdirde Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır. Meltem Valandova'ya ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından da faydalandığı görülmektedir⁷⁷.

3.1.17.Altan Deliorman'ın Hayatı ve Eserleri

Çalışıldığı Kurum: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Oktay Ünal – 2014.

⁷⁷ Meltem Valandova, *Hüseyin Avni Paşa*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

Bu çalışmada,1935 – 2012 tarihleri arasında yaşamış, Türk Tarihi ve Türk Kültürü üzerine çalışmalar yapan, çeşitli dönemlerde Milli Eğitim Bakanlığı için tarih ders kitaplarında yazan, Altan Deliorman'ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmından önce yer alan Kaynaklar ve Yönetim başlığı altında yazar, çalışma süresince faydalandığı materyaller ve metodolojik olarak takip etmiş olduğu usul hakkında bilgiler vermektedir. Giriş kısmında ise Altan Deliorman'ın Türk Tarihi ve Türk Kültürü'ne yapmış olduğu katkılardan dolayı milliyetçi kimliğine dikkat çekilmektedir. Birinci bölümde, ailesi, yetiştiği çevre, eğitim hayatı, 1950'li, 1960'lı, 1970'li, 1980'li, 1990'lı ve 2000'li yıllar tasnifleri yapılarak hayatı incelenmektedir. Ayrıca, yetişmesinde büyük katkısı olan babası Necmettin Deliorman'ın kısa yaşam öyküsünden ve eserlerinden bahsedilmektedir. İkinci bölümde,Altan Deliorman'ın yazmış olduğu ders kitapları, eğitim dünyasına katkıları ve Türkçülük fikrinin hedefi ile nasıl algılandığı anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, Türkçü kuruluşlar, sağlamış olduğu katkılar ve nelerle mücadele edildikleri aktarılmaktadır.

Kaynakça kısmında resmi yayınlar, süreli yayınlar, araştırma-inceleme eserleri, akademik tezler, ansiklopediler, internet kaynaklarından oluşan247 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında herhangi bir numaralandırma yapılmamış olup Altan Deliorman ile ilişkili gazete ve dergilerde yer almış 12 adet yazı ile 1 adet kitabının kapağı yer almaktadır. Altan Deliorman ile ilgili farklı zaman ve mekânlara ait 7 adet resim bulunmaktadır. Toplam 306 sayfa olan bu çalışmada 74 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Altan Deliorman adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.18.Enver Behnan Şapolyo: Tarihçiliği, Gazeteciliği ve Edebi Kişiliği

Çalışıldığı Kurum: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı
– Doktora Tezi.

Yazar: İrşad Sami Yuca – 2014.

Bu çalışmada,1900 – 1972 tarihleri arasında yaşamış, tarihçi, edebiyatçı ve gazeteci olarak bilinen, Cumhuriyet döneminin ilk gazetecilerinden birisi olan, I. TBMM'de

Hâkimiyet-i Milliye, Öğüt ve Yenigün gazetelerinin meclis muhabiri olarak çalışan Enver Behnan Şapolyo'nun hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç kısımdan oluşmaktadır. Giriş kısmından önce Kaynaklar başlığı altında, başvurmuş olduğu materyalleri altı başlıkta teorik ve kavramsal olarak incelemekte ve Tarih ilmi için her birinin gerekliliğini anlatarak Enver Behnan Şapolyo'nun hepsinden nasıl yararlandığı ifade edilmektedir. Ayrıca, Enver Behnan Şapolyo'nun kızları Aytek Anmaç ve Erdenay İltekin ile *Önasya Mecmuası*'nın Ankara'daki bürosunda beraber çalıştığı Sadi Bayram Bey'le röportajlar yaptığını ifade etmektedir. Yazar, giriş kısmında Tarih ilminin gerekliliği ve önemi hakkındaki görüşlerini aktardıktan sonra Enver Behnan Şapolyo'nun ilmi kişiliğini, gazeteciliğini ve Atatürkçü düşünce yapısının topluma sirayet etmesi için çalıştığını anlatmaktadır. Birinci bölümde, Enver Behnan Şapolyo'nun ailesi, eğitimi, milli mücadelelerdeki askeri katılımları, yeni devletin ilk eğitimcilerinden olması ve tarihçilik hakkında ortaya konulanlar incelenmektedir. İkinci bölümde, eserleri ele alınmakta olup, hayatı boyunca telif ettiklerinin tasnifleri yapılmakta ve değerlendirilmelerle birlikte başka eserlerle mukayeseler yapılmaktadır. Üçüncü bölümde, Enver Behnan Şapolyo'nun vermiş olduğu konferanslar, seminerler ve nutuklar kronolojik olarak sıralanmakta ve edebi çalışmalarından dolayı edebi kişiliğide ele alınmaktadır.

Kaynakça kısmında ise arşivler, telif ve tetkik eserler, Enver Behnan Şapolyo'nun kendi eserleri ve gazetelerden oluşan 854 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 29 belge ile 34 adet resim bulunmaktadır. 1'den 8'e kadar olan ekler kısmında Enver Behnan Şapolyo ile ilişkili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler yer almaktadır. 9. ekte Şapolyo'ya göre Atatürk'ün anne ve baba soy cetvelleri yer almaktadır. 10. ekte kendi kaleminden soy şeceresi gözükmektedir. 11. ve 12. eklerde anılarını not ettiği defterlerin kapakları bulunmaktadır. 13. ekte kendi kaleminden öz geçmişi gözükmektedir. 14. ekte TBMM'de 50. Yıl dönümünde basına verdiği demeç yer almaktadır. 15. ekte Kara Oğuz adlı ilk hikâyesinin kapağı gözükmektedir. 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27. ve 28. eklerde gazete ve dergilerde yayınlanmış yazıları yer almaktadır. 29. ekte Cumhuriyet'in onuncu yıl dönümünde Ankara Ulus Meydanı'nda okuduğu nutuk metni görülmektedir. Fotoğraflar başlığı altında ise farklı zaman ve mekânlara ait Enver Behnan Şapolyo ile ilişkili 36 adet resim sunulmaktadır. Toplam 367 sayfa olan bu çalışmada 839 adet dipnot

kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Enver Behnan Şapolyo adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.19.19. Yüzyıl Osmanlı Bilim Hayatında Öncü Bir Matematikçi: Vidinli Hüseyin Tevfik Paşa

Çalışıldığı Kurum: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Atilla Polat – 2014.

Bu çalışmada, 1832-1901 tarihleri arasında yaşamış, Osmanlı matematikçilerinden olan ve aynı zamanda çeşitli nazırlıklar ile Osmanlı Devleti'nin 1883-1886 yılları arasında Washington'a Orta Elçisi olarak tayin edilen Vidinli Hüseyin Tevfik Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç kısımdan oluşmaktadır. Giriş kısmında Hüseyin Tevfik Paşa'nın matematik alanındaki başarılarının altı çizilerek, olduğundan farklı gösterilmeye çalışıldığı ve hakkında çok fazla bir çalışma olmadığı aktarılmaktadır. Birinci bölümde, Osmanlılarda matematik başlığı altında yapılan çalışmalar ele alınmakta olup, klasik dönem ve modern dönem alt başlıklarında incelenmektedir. İkinci bölümde, Vidinli Hüseyin Tevfik Paşa'nın ailesi, tahsil yılları, öğretmenlik yaptığı zamanlar ve yurt dışındaki resmi görevleri ile vefatı konu edinmektedir. Üçüncü bölümde, ise Vidinli Hüseyin Tevfik Paşa'nın eserlerine yer verilmekte, kitapları, makaleleri ile yurt dışında vermiş olduğu konferansı incelenmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv kaynakları, resmi yayınlar, akademik tezler, süreli yayınlar, ansiklopediler, internet kaynaklarından oluşan 170 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında ise 2 adet eke yer verilmektedir. 1. ekte Amerika'da bulunduğu zaman da Rhode Island Tarih Cemiyeti'ne sunmuş olduğu 14 sayfalık tebliğ metni yer almaktadır. 2. ekte ise Hüseyin Tevfik Paşa'nın *Zeyl-i Usul-i Cebir* adlı eserinde bulunan terim ve sembollerin bugün kullanılmakta olan karşılıklarının gösterildiği bir tablo bulunmaktadır. Toplam 186 sayfa olan bu çalışmada 136 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Hüseyin Tevfik adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.20. Diplomat Hasan Esat Işık'ın Biyografisi (1916 – 1989)

Çalışıldığı Kurum: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Turay Yayla – 2014.

Bu çalışmada, 1916 – 1989 tarihleri arasında yaşamış, yakın dönemin bürokrat, diplomat ve siyasetçilerinden, aynı zamanda Dışişleri Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı ve Büyükelçilik yapmış olan Hasan Esat Işık'ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında biyografi yazarının nelere dikkat etmesi, usul ve kaideleri hakkında genel metodolojik bilgiler verdikten sonra Hasan Esat Işık'ın hayatının kısa bir özeti verilmekte olup söz konusu çalışmanın bölümlerinin hangi konuları kapsadığı anlatılmaktadır. Birinci bölümde, Hasan Esat Işık'ın hayatı, çocukluğu, yaşadığı aile ortamı ve babası Doktor Mehmet Esat Paşa'nın faaliyetlerinden dolayı tutuklanarak Malta'ya sürgün edilmesi aktarılmaktadır. İkinci bölümde, tahsil hayatı ve akabinde Dışişleri Bakanlığında işe başlaması konu edilmektedir. Üçüncü bölümde, 1960 askeri darbesi, Büyükelçilik yaptığı dönemlerdeki çalışmaları sunulmaktadır. Dördüncü bölümde siyasete girişi, yapmış olduğu Dışişleri ve Savunma Bakanlıkları ile Kıbrıs Barış Harekâtında dönemin Başbakanı Bülent Ecevit'i desteklemesi ve 1980 darbesi sonrasında yaşadıkları ele alınmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, sözlük ve ansiklopediler, kitaplar, makaleler, internet kaynaklarından oluşan 171 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 82 adet ek bulunmaktadır. 1., 19., 20., 21., 22., 23. ve 25'den 47'ye ve 49'dan 55'e kadar olan eklerde Hasan Esat Işık ile ilgili gazete haberleri görülmektedir. 2., 3., 4., 5. eklerde yakınlarının soy ağacı şemaları bulunmaktadır. 6. ve 56'dan 80'e kadar olan eklerde Hasan Esat Işık ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait resimler yer almaktadır. 7. ekte öğrencilik yıllarına ait onur tablosu sunulmaktadır. 8'den 18'e kadar olan eklerde ve 24. ekte farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler görülmektedir. 81. ve 82. eklerde Hasan Esat Işık'ın kaleme almış olduğu yazılar yer almaktadır. Toplam 249 sayfa olan bu çalışmada 403 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Hasan Esat Işık adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.21.Julus Caesar’ın Hayatı, Siyasi ve Askeri Faaliyetleri

Çalışıldığı Kurum: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı–
Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Ünal Oluklu – 2014.

Bu çalışmada,M.Ö. 102/100 – M.Ö. 44 tarihleri arasında yaşamış, tarihte Roma devleti olarak bilinen ve cumhuriyetle yönetilen ülkeyi imparatorluğa taşıyan JuliusCaesar’ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında yazar, Roma şehrinin kuruluşunu, kuruluş sürecindeki efsaneleri ve siyasi jeopolitik durumunu anlatmaktadır. Birinci bölümde, Caesar isminin nerden geldiğini, ailesini, kişiliğini ve tarihteki önemini anlatmaktadır. İkinci bölümde, yaşanan siyasi rekabetler, Caesar’ın ilk memuriyetlikleri, ilk siyasi faaliyetleri ve konsüllüğü anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, Britanya seferi, Galya isyanı ve muhaliflerin düşüncelerine yer verilmektedir. Dördüncü bölümde, iç savaş başlığı altında Caesar’ın yaptığı savaşlar alt başlıklarda anlatılmaktadır. Beşinci bölümde, Caesar’ın Roma’ya dönüşü, hakkında kurulan komplo ile vasiyeti ve ölümünden sonra Roma’nın durumu konu edilmektedir.

Kaynakça kısmında telif edilmiş eserler olarak yerli ve yabancı kitaplar ile süreli yayınlar, resmi yayınlar ve ansiklopediklerdenoluşan45 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında ise konu kapsamında 5 adet siyasi harita ve konu ile ilişkili 6 adet resim yer almaktadır. Toplam139 sayfa olan bu çalışmada 237 adet dipnot kullanılmıştır.Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Julius Caesar adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 6 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 1 adet kayıt bulunmaktadır.

3.1.22.Enver Ziya Karal’ın Hayatı, Eserleri ve Faaliyetleri

Çalışıldığı Kurum: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı
– Doktora Tezi.

Yazar: Tuncer Büyükkibar – 2014.

Bu çalışmada, 1906 – 1982 tarihleri arasında yaşamış, Ankara Üniversitesi eski dekan ve rektörlerinden, Yakınçağ Tarihi alanında Ordinaryüs Profesör unvanına sahip olan Enver Ziya Karal'ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında çalışmaya söz konusu olan Enver Ziya Karal'ın hayatı kronolojik olarak özet bir şekilde anlatılmakta olup yazar, araştırmaları süresince izlediği yolu kullanmış olduğu metodu aktarmaktadır. Birinci bölümde, Enver Ziya Karal'ın doğduğu yıllarda devletin durumu hakkında genel bilgiler verildikten sonra kronolojik olarak doğumundan ölümüne kadar geçen zamanda, tahsil hayatı, gençlik yılları, çalışma hayatı ve akademisyenliği ele alınmakta olup kızı ve öğrencileri ile yapılan görüşmeler neticesinde kaydedilen bilgiler verilmektedir. İkinci bölümde, kişiliği ve karakteri üzerine incelemeler yapılarak, tarih ilmine olan bakış açısı, anlayışı ve metodu irdelenmektedir. Üçüncü bölümde yazar, Enver Ziya Karal'ın bütün eserlerinden ziyade ehemmiyetli olduğunu düşündüğü bazı eserlerini dönemsel olarak tasnif ederek bilgiler vermektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri ve sözlü kaynaklar çerçevesinde de, Enver Ziya Karal'ın kızı Prof. Dr. Seçil Karal Akgün ve bazı akademisyen öğrencileri ile yapılan görüşmelerin tarihleri verilmekte, telif eserler kapsamında kitaplar, makaleler ile süreli yayınlar ve web sitelerinden oluşan 151 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 9 adet belge, 3 adet tablo ve 24 adet resim bulunmaktadır. 1'den 6'ya kadar olan ekler de Enver Ziya Karal ile ilişkili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler yer almaktadır. 7. ekte akademik çalışmalar kapsamında yer alan eserler liste halinde sunulmaktadır. 8. ve 9. ekte içerisinde Enver Ziya Karal yer aldığı 2 adet gazete haberi bulunmaktadır. Fotoğraflar başlığı altında Enver Ziya Karal ile ilgili farklı mekân ve zamanlara ait 24 adet resim sunulmaktadır. Toplam 286 sayfa olan bu çalışma da 718 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Enver Ziya Karal adı ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır⁷⁸.

⁷⁸ Özge Erel, *Cumhuriyet tarihi yazımında öncü isim: Ord. Prof. Enver Ziya Karal*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2015.

3.1.23.“Acem’den Rum’a”: İdris-i Bidlisi’nin Hayatı, Tarihçiliği ve Heşt Behişt’in II. Bayezid Kısım (1481-1512)

Çalışıldığı Kurum: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Vural Genç – 2014.

Bu çalışmada,1457 – 1520 tarihleri arasında yaşamış, Hakimüddin ve Kemâleddin unvanlarıyla bilinen, Akkoyunlu Devleti’nin sarayında görevli iken Şah İsmail’in Akkoyunluları ortadan kaldırması ile Osmanlılara sığınan, ilerleyen yıllarda II. Bayezid’in emri ile *HeştBehişt* adlı Osmanlı tarihinin anlatıldığı eseri yazan İdris-i Bidlisi’nin hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında yazar, konu edindiği İdris-i Bidlisi üzerine daha önce yapılan çalışmaları kendi çalışması ile mukayese ederek hatalı bilgilerin neden-sonuç açıklamalarını yapmaktadır. Ayrıca, İdris-i Bidlisi’ye ait yeni bir eser tespit ettiğini ve Şah İsmail ile arasındaki ilişkiye farklı bir bakış açısı getirdiğini söylemektedir. Birinci bölümde, Akkoyunlu sarayındaki hizmetleri, XV. yüzyılın sonunda Tebriz’deki sosyal hayat ve entelektüel hayat ile İdris-i Bidlisi’nin ilk dönem eserleri incelenmektedir. İkinci bölümde,İdris-i Bidlisi’nin İran’dan sonraki hayatı, geçiş güzergâhları ve Osmanlı’ya sığındıktan sonra saraydaki faaliyetleri neticesinde karşılaştıkları anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, himayesine girdiği II. Bayezid’in emri ile tarih yazımına olan katkıları değerlendirilmektedir. Dördüncü bölümde ise *HeştBehişt*’in II. Bayezid zamanının yer aldığı sekizinci cildin çevirisi verilmektedir.

Bibliyografya kısmında arşiv kaynakları, kaynak eserler, araştırma ve inceleme eserler ile akademik tezlerden oluşan257 kaynak yer almaktadır.Ekler kısmında 2 adet ek olduğu görülmektedir. 1. ekte 1450 yılından başlayarak vefatı olan 1520 yılına kadar İdris-i Bidlisi’nin kronolojisi sunulmaktadır. 2. ekte ise İdris-i Bidlisi’nin hayatı boyunca yapmış olduğu seyahatlerin harita üzerindeki güzergâhı verilmektedir. Toplam 984 sayfa olan bu çalışmada 1860 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında İdris-i Bidlisiadı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 7 adet çalışma yer almakta olup Tarihbölümü ile ilişkili 5 adet kayıt

bulunmaktadır. İlk dört çalışmaya değinen yazar, Bahattin Yalçın Hatunoğlu'nun çalışmasına değinmediği görülmektedir⁷⁹.

3.1.24.Kâmrân İnan: Hayatı ve Siyasi Kişiliği

Çalışıldığı Kurum: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Tekin Önal – 2014.

Bu çalışmada, 1929 – 2015 tarihleri arasında yaşamış, Türkiye Cumhuriyeti'nin yurt dışı misyonlarında diplomat olarak görev alan ve ayrıca Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yapmış olan Kâmrân İnan'ın hayatı konu edinmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Yazar giriş kısmında Kâmrân İnan'ın hayatı özet olarak sunduktan sonra genel hatları ile Türkiye Cumhuriyeti siyaseti hakkında birkaç açıklamalar ön bilgilendirmeler yapmıştır. Kullandığı kaynakları ve çalışma boyunca izlemiş olduğu yolu anlatmaktadır. Birinci bölümde, ailesi, tahsil hayatı ve yurt dışı misyonlarda aldığı görevler neticesinde yaptığı çalışmalar anlatılmaktadır. İkinci bölümde, 1973 ile 1979 yılları arasında senatörlük görevi ve enerji bakanlığı, genel başkan adaylığı ve 1980 darbesi konu edinmektedir. Üçüncü bölümde, 1983'den 2002'ye kadar geçen zaman incelenmekte olup milletvekilliği, Cumhurbaşkanı adaylığı ve benzer siyasi faaliyetleri ele alınmaktadır. Dördüncü bölümde Kâmrân İnan'ın fikri yapısı ve eserleri değerlendirilmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, resmi yayınlar, telif ve tetkik eserler ile süreli yayınlardan ve akademik tezlerden oluşan 232 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 14 adet ek sunulmaktadır. 1'den 12'ye kadar olan ekler de Kâmrân İnan ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait 13 adet ek bulunmaktadır. 13. ve 14. eklerde Kâmrân İnan ile ilişkili farklı mekân ve zamanlara ait 2 adet resim yer almaktadır. Toplam

⁷⁹ Muhammed İbrahim Yıldırım, *İdris-i Bitlisi'nin Heşt Behişt'ine göre Fatih Sultan Mehmed ve dönem*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2010; Vural Genç, *İdris-i Bitlisi Heşt Bihişt Osman Gazi Dönemi (Tahlil ve Tercüme)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007; Ebru Sönmez, *An Acem statesman in the Ottoman court: İdris-i Bidlisi and the making of the Ottoman policy on Iran*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006; Bahattin Yalçın Hatunoğlu, *İdris-i Bitlisi Selim-Namesinde Doğu Anadolu'nun fethi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1998.

393 sayfa olan bu çalışmada 932 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Kâmrân İnanadı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.25.Mehmet Vehbi Bolak (Biyografik Çalışma)

Çalışıldığı Kurum: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Öznur Çeliktürk – 2014.

Bu çalışmada,1882 – 1958 tarihleri arasında yaşamış, I. ve II. TBMM’de Karesi mebusluğu yaparak bir süre Maarif Vekilliğinde bulunan, Balıkesir’in Kuvâ-yi Milliye yapılanmasında da önemli rol oynayan Mehmet Vehbi Bolak’ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve altı bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında yazar, bu çalışmanın amacını ve önemini anlatmakta olup izlemiş olduğu yolu ve hangi kaynaklardan faydalandığını belirtmektedir. Birinci bölümde, 1881 ve 1913 yılları arasındaki hayatı ele alınmakta olup tahsil hayatı, II. Meşrutiyet ve Meclis-i Mebusan faaliyetleri anlatılmaktadır. İkinci bölümde, 1914 – 1920 yıllarını arasında bir mebus olarak faaliyetleri incelenmektedir. Üçüncü bölümde, 1920 – 1923 yılları arasında I. TBMM’deki çalışmalarından bahsedilmektedir. Dördüncü bölümde, 1923 – 1927 yılları arasında II. TBMM’deki çalışmaları anlatılmaktadır. Beşinci bölümde, 1927 – 1950 yılları arasındaki Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Demokrat Parti çalışmaları olarak ele alınmaktadır. Altıncı bölümde ise son olarak Mehmet Vehbi Bolak’ın kişiliği, karakteri anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, resmi ve süreli yayınlar ile araştırma ve inceleme eserleri ve web sitelerinden oluşan 64 kaynak yer almaktadır.Ekler kısmında ise 3 adet ek bulunmaktadır. 1. ekte Mehmet Vehbi Bolak’ın kendi kaleminden hal tercümesi bulunmaktadır. 2. ekte Mehmet Vehbi Bolak’ın kronolojisine yer verilmektedir. 3. ekte ise Mehmet Vehbi Bolak ile ilgili farklı zaman ve mekânlara ait 26 adet resim yer almaktadır. Toplam 130 sayfa olan bu çalışmada 102 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Mehmet Vehbi Bolak adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 3 adet çalışma yer almakta olup,Tarih bölümü ile

ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır⁸⁰. İlkay Tuncay'a ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından faydalanılmadığı görülmektedir.

3.1.26.Cevat Rifat Atilhan –Askeri, Siyasi ve Fikri Yönleriyle-

Çalışıldığı Kurum: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Doktora Tezi.

Yazar: Mustafa Murat Çay – 2013.

Bu çalışmada,1892 – 1967 tarihleri arasında yaşamış, yakın dönem tarihimizin önemli karakterlerinden asker kökenli, kendi isteği ile emekli olarak basın hayatında birçok yazı kaleme alan, son olarakda siyasi faaliyetler kapsamında parti kurma teşebbüslerinde bulunarak istenilen başarıyı bir türlü yakalayamayan Cevat RifatAtilhan'ın hayatı konu edinmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında yazar, biyografi yazımı ile ilgili akademik usul çerçevesinde genel kabul görececek metot hakkında bilgiler vermekle birlikte, öznesi olan Cevat RifatAtilhan'ın doğumundan ölümüne kadar geçen zamanı kısa bir şekilde özetleyerek anlatmaktadır. Birinci bölümde, sivil hayatı başlığı altında ailesi, ticari hayatı, basın yayın dönemi, Almanya gezisi, mahkemelerde yargılanmaları ve vefatından sonra yaşananlar konu edilmektedir. İkinci bölümde, Askeri hayatından kesitler sunulmakta, Balkan Savaşı, Milli Mücadele ve Birinci Dünya Savaşı olarak incelenmektedir. Üçüncü bölümde, siyasi faaliyetleri ele alınırken, siyasi parti kuruculuğu, milletvekilliği ve senatör adaylığı ile bazı siyasi olaylar değerlendirilmektedir. Dördüncü bölüm düşünce hayatı üzerine yoğunlaşırken, yahudilik, masonluk, yaşadığı polemikler ve Türkiye Cumhuriyeti iktidarlarına bakışı anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, süreli yayınlar, resmi yayınlar, kitaplar, makaleler, akademik tezler, ansiklopediler ve internet kaynaklarından oluşan546 kaynak yer almaktadır.Ekler kısmında 24 adet ek yer almaktadır. 1'den 12'ye kadar olan eklerde Cevat Rifat Atilhan ile ilgili farklı zaman ve mekânlara ait 12 adet resim bulunmaktadır. 13., 14., 15., 16., 17., 21., 22., 23., 24. ve 25. eklerde Cevat Rifat

⁸⁰ İlkay Tuncay, *Balıkesirli Bolak Ailesi ve Türköpetrol Vakfı*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

Atilhan ile ilgili yayın organlarınca çıkan 10 adet haber ve karikatürlerin birer nüshaları yer almaktadır. 18., 19. ve 20. eklerde Cevat Rifat Atilhan'a verilmiş olan 3 adet madalyanın resimleri bulunmaktadır. Toplam 359 sayfa olan bu çalışmada 1614 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Cevat Rifat Atilhan adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 3 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 2adet kayıt bulunmaktadır⁸¹. Celil Bozkurt'a ait olan söz konusu doktora çalışmasından da faydalanıldığı görülmektedir.

3.1.27.Mehmet Muhlis Koner (Hayatı, Şahsiyeti, Fikirleri)

Çalışıldığı Kurum: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Tuba Özdiñ – 2013.

Bu çalışmada,1886 – 1957 tarihleri arasında yaşamış, eğitimci kökenli olup, Konya'da üç dönem belediye başkanlığı yapmış olan, basın ve yayın alanında da aktif rol alarak muhtelif gazete ve dergilerdeki yazıları ile bilinen Mehmet Muhlis Koner'in hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında biyografi hakkında kısa bir tanımlama yapıldıktan sonra, Mehmet Muhlis Koner'in hayatı, dönüm noktaları çerçevesinde özet şekilde sunulmaktadır. Birinci bölümde, hayatı ve faaliyetleri kapsamında, doğumundan ölümüne kadar geçen zaman diliminde eğitim hayatı, memuriyeti, siyasi faaliyetleri ve basın yayın hayatı olarak ele alınmaktadır. İkinci bölümde, Türk Ocaklarının Halkevlerine geçişi, Konya Halkevi'nin açılışı, gelişimi ve faaliyetleri, Mehmet Muhlis Koner'in başkanlık dönemi faaliyetleri ve son olarak halkevlerinin kapatılması anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde,Mehmet Muhlis Koner'in şahsiyeti, eserleri, incelenmektedir.

Bibliyografya kısmında arşivbelgeleri, telif edilmiş eserler altında kitaplar ve makaleler, akademik tezler, süreli yayınlar ve resmi yayınlardan oluşan227 kaynak yer almaktadır.Ekler kısmında herhangi bir numaralandırma yapılmadan 14 adet ek sunulmaktadır. Bunlardan 3 tanesi Mehmet Muhlis Koner ile ilişkili kurum ve kuruluşlara ait belgeler olup, geriye kalan 11 tanesi ise Mehmet Muhlis Koner ile

⁸¹ Celil Bozkurt, *Eserleri ve Fikirleri İle Cevat Rifat Atilhan*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2011.

ilgili farklı zaman ve mekânlara ait resimlerdir. Toplam 222 sayfa olan bu çalışmada 618 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Mehmet Muhlis Koneradı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.28. Orgeneral Cevat Çobanlı'nın Askeri ve Siyasi Faaliyetleri

Çalışıldığı Kurum: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı–
Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Nurdan Baş– 2013.

Bu çalışmada, 1870 – 1938 tarihleri arasında yaşamış, yakın dönemin önemli siyasi ve askeri karakterlerinden birisi olan, Mecliste vekillik yaparak siyasi faaliyetlerde bulunan subaylardan, birisini tercih etmeleri istenmesi üzerine, askeri kimliğinden yana oy kullanan Cevat Çobanlı'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Yazar giriş kısmında Cevat Çobanlı'nın Çanakkale savaşlarındaki başarılarından bahsetmekte ve yaşadığı dönemde devletin durumu anlatılarak Cevat Çobanlı'nın hayatındaki bazı dönüm noktaları birkaç paragrafta sunulmaktadır. Birinci bölümde, askeri hayatı ayrıntılı bir şekilde anlatılarak, katıldığı savaşlar, nişan ve madalyaları ile içinde bulunduğu dönemin şartlarında ele alınarak geniş bir açıdan değerlendirilmektedir. İkinci bölümde ise, Orgeneral Cevat Çobanlı'nın Siyasi Hayatı ve Çobanlı'nın Anıları başlığı altında, hatıralarını kaleme aldığı anıları ile birlikte milletvekilliği dönemindeki faaliyetleri, istifa süreci ve başkalarının gözünden Cevat Çobanlı ile olan anılara yer verilmektedir.

Kaynakça kısmında telif ve tetkik eserler, süreli yayınlar, arşiv kaynakları, akademik tezler ve internet kaynaklarından oluşan 92 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında ise 10 adet ekin yer aldığı görülmektedir. 1'den 7'ye kadar olan eklerde Cevat Çobanlı ile ilişkili farklı kurum ve kuruluşlara ait 13 adet belge yer almakta olup bazılarının transkripsiyonu verilmiştir. 8. ekte Cevat Çobanlı'nın yer aldığı bir gazete haberi bulunmaktadır. 9. ekte Milliyet Gazetesi'nin okurlarına armağan etmiş olduğu, Cevat Çobanlı'nın içerisinde yer aldığı bir kartpostal sunulmaktadır. 10. Ekte Cevat Çobanlı'ya ait bir portre resmi görülmektedir. Toplam 121 sayfa olan bu çalışmada 232 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Cevat Çobanlı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.29.19.Yüzyılda Mısırlı Panislamist-Milliyetçi Entelektüel: Ahmet Şevki'nin Osmanlı -Mısır İlişkileri Açısından Değerlendirilmesi

Çalışıldığı Kurum: Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: İsmail Kırmızı -2013.

Bu çalışmada,1869 – 1932 tarihleri arasında yaşamış, modern Mısır edebiyatında öncülük yapmış, annesi Türk ve Yunan, babası Çerkes, Kürt ve Arap soyundan gelen Ahmet Şevki'nin hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Ahmet Şevki'nin hakkında Türkiye'de sınırlı sayıda çalışma olduğu, Arap dünyasında ise çok sayıda çalışma yapıldığı, ancak bunların tamamı Ahmet Şevki'nin şiir dünyası ve edebi tarafı ile ilgilendiklerini ifade etmektedir. Yazar, Ahmet Şevki hakkında şu ana kadar tarihçiler tarafından bir çalışma yapılmadığını, öncelikle fikirlerinin oluşmasında etki eden düşüncelerin bilinmesi gerektiğini söylemektedir. Birinci bölümde, Osmanlı – Mısır ilişkileri çerçevesinde, Arap – Türk ilişkileri dâhilinde Mısır'ın genel tarihi, XIX. yüzyılda fikri ve siyasi atmosfer, Türk varlığı, Mehmet Ali Paşa isyanı, İngiliz sömürge ve karşı bilinç konularından incelenmektedir. İkinci bölümde, dönemin fikir akımları olan; Panislamizm, hilafet ve milliyetçilik alt başlıkların da konu kapsam ve muhteviyatı göz önünde bulundurularak anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde ise hayatı, fikirleri, eserleri ve hakkında yapılan çalışmalar sunulmaktadır.

Kaynakça kısmı ise herhangi bir tasnife tutulmadan yerli ve yabancı kaynak eserler, süreli yayınlar, resmi yayınlar ve ansiklopedilerden oluşan 70 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 7 adet ek yer almaktadır. 1. ve 5. eklerde Ahmet Şevki'ye ait nesir denemeleri yer almaktadır. 2., 3., 4., 6. ve 7. eklerde Ahmet Şevki'nin yazdığı şiirler bulunmaktadır. Toplam 107 sayfa olan bu çalışmada 209 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Ahmet Şevkiadi ile tarama yapıldığı takdirde toplam 2 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 1 adet kayıt bulunmaktadır.

3.1.30.Bir Siyasi Kişilik Olarak Urfa Mebusu Mustafa Kemaleddin Yetkin (Şeyh Safvet Efendi)

Çalışıldığı Kurum: Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Ulaş Salih Özdemir– 2013.

Bu çalışmada, 1866 – 1950 tarihleri arasında yaşamış, Şanlıurfa Halveti DergâhıPostnişini ve aynı zamanda Meclis-i Mebusan'da mebus, daha sonraki yıllarda TBMM'de de vekillik yapmış olan ŞeyhSafvet Efendi'nin hayatı konu edinmektedir. Giriş kısmı ve beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlı Devleti'ne genel bir bakış başlığı altında, Avrupa'daki yeniliklere karşı Osmanlı Devleti'nin durumu, Avrupa'nın üstünlüğü, Osmanlı'ya olan tesiri, I. Meşrutiyet ve II. Meşrutiyet dönemleri hakkında bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, doğumundan ölümüne kadar geçen zaman kronolojik olarak ele alınmış, doğumu, tahsil dönemi, meslek hayatı ve ölümü sunulmuştur. İkinci bölümde, siyasi hayatı başlığı altında, I. Meclis-i Mebusan'daki faaliyetleri incelenmektedir. Üçüncü bölümde, II. Meclis-i Mebusan'daki faaliyetleri ele alınmaktadır. Dördüncü bölümde, III. Meclis-i Mebusan'daki faaliyetler konu edinmektedir. Beşinci bölümde, ise II. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki siyasi faaliyetleri, katılmış olduğu çalışmalar ve teklifleri anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, resmi yayınlar, basılı eserler başlığında ise, kitaplar, makaleler, dergiler ve elektronik kaynaklardan oluşan 65 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 5 adet ek yer almaktadır. 1. ekte Şeyh Safvet Efendi'nin resmi yer almaktadır. 2. ekte Şeyh Safvet Efendi Tekkesi bulunmaktadır. 3. ekte Şeyh Safvet Efendi çeşmesi görülmektedir. 4. ekte Tasavvuf Dergisi örneği yer almaktadır. 5. ekte Şeyh Safvet Efendi'nin 16 sayfalık Tercüme-i Hal Kâğıdı bulunmaktadır. Toplam 165 sayfa olan bu çalışmada 226 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Şeyh Safvet adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 2 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 1 adet kayıt bulunmaktadır.

3.1.31.Reşat Şemsettin Sirer'in Hayatı ve Türk Milli Eğitimine Katkıları

Çalışıldığı Kurum: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Şenay Yılmaz – 2013.

Bu çalışmada, 1903 – 1953 tarihleri arasında yaşamı, İlköğretim Genel Müdürlüğü yapmış olan Türkiye Cumhuriyeti'nin 22. Milli Eğitim Bakanı ve aynı zamanda Çalışma Bakanlığı gibi üst düzey görevlerde bulunan, Reşat Şemsettin Sirer'in hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Yazar, giriş kısmında Reşat Şemsettin Sirer'in bugünde uygulanmakta olan Okul-Aile Birliklerinin kurulması kararını alan ve başkanlığında toplanılan III. Milli Eğitim Şurası içeriğinden kısaca bahsetmektedir. Birinci bölümde, hayatı başlığı altında çocukluğu, Milli Eğitim Bakanı olmadan önceki hizmetleri, siyasi hayatı ve eserleri olarak bütün bir hayatı vefatına kadar geçen sürede kronolojik olarak incelenmektedir. İkinci bölümde, Reşat Şemsettin Sirer'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde Köy Enstitüleri'nin, kuruluşu, yapısı ve amacı olmak üzere konu ile ilgili olan 5012, 5117, 5129, 5210 Sayılı Kanunlar kapsamında genel bir inceleme yapılmaktadır. Üçüncü bölümde, Reşat Şemsettin Sirer'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde toplanan III. Milli Eğitim Şurası'nın (2 – 10 Aralık 1946) gündem maddeleri, çalışma komisyon raporları, alınan kararlar ve uygulamalarına yönelik bilgiler verilmektedir. Dördüncü bölümde, Reşat Şemsettin Sirer'in eğitim kurumları ile ilgili çalışmaları başlığında ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim, kültür ve sanat alanındaki gelişmeler alt başlıklarında incelenmektedir.

Kaynakça kısmında resmi kaynaklar, süreli yayınlar, kitaplar, makaleler, akademik tezlerden oluşan 121 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 10 adet ek yer almaktadır. 1. ekte Reşat Şemsettin Sirer'in bir adet fotoğrafı bulunmaktadır. 2., 3., 4. ve 5. eklerde Reşat Şemsettin Sirer'e ait gazete haberleri gözükmektedir. 6. ekte 9 Haziran 1945 tarihli *Ulus* gazetesinde Reşat Şemsettin Sirer'e ait bir makale gözükmektedir. 7. ekte 21 Mart 1946 tarihli *Ulus* gazetesinde yine Reşat Şemsettin Sirer'e ait bir makale bulunmaktadır. 8. ve 9. eklerde, 10 Şubat 1947 tarihli *T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*'nde yayınlanmış olan Okul Aile Birliği Yönetmeliği görülmektedir. 10. ekte 3 Ekim 1953 tarihli *Vatan* gazetesinde çıkmış

olan Reşat Şemsettin Sirer'in vefat haberi yer almaktadır. Toplamda 247 sayfa olan bu çalışmada 209 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Reşat Şemsettin Sirer adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.32.Enver Paşa 1918 - 1922

Çalışıldığı Kurum: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Aslan Turlybek– 2013.

Bu çalışmada, 1881 – 1922 tarihleri arasında yaşamış, Türk tarihi açısından yakın dönemin önemli karakterlerinden, I. Dünya Savaşı'nda Harbiye Nazırı ve Başkomutan Vekili olan, dönemin şartları gereği vatanını terk ederek Türkistan'da yerel kuvvetler olan Basmacılar hareketine katılan ve Ruslara karşı girmiş olduğu mücadelede vefat eden Enver Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş kısmı ile birlikte üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında çalışmanın metodolojik olarak amacı, yöntemi ve kaynakları anlatılmaktadır. Ayrıca çalışmanın zaman sınırlandırması kapsamında olan 1918 – 1922 öncesi Osmanlı Devleti'nin çöküş nedenleri, kurtarma çabaları ve yapılan ıslahatlar neticesindeki durumu ile birlikte imparatorlukta cereyan eden fikir akımları incelenmektedir. Birinci bölümde, üç alt başlık halinde ele alınmaktadır. İlk başlıkta I. Dünya Savaşı'na kadar geçen zamanda Enver Paşa'nın hayatı ve dönüm noktaları aktarılmaktadır. İkinci başlıkta Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girişi ve Enver Paşa'nın etkisi değerlendirilmektedir. Son olarak üçüncü başlıkta ise Kafkas coğrafyasında Osmanlı – Alman hâkimiyet mücadelesi ve Enver Paşa olarak ele alınmaktadır. İkinci bölümde, Enver Paşa'nın ülkesini terk etmek durumunda kalması neticesinde yurt dışına çıkması ile Almanya ve Rusya'daki faaliyetleri anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, ise Türkistan İstiklal mücadelesine katılması ve izlediği politikalar ile birlikte Sovyetlerin Enver Paşa'nın karşı askeri hareketleri ile birlikte cephe hattında vefat etmesi konu edinmektedir.

Bibliyografya kısmında arşiv belgeleri, yerli ve yabancı eserler, makaleler ve akademik tezlerden oluşan 330 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında herhangi bir numaralandırılmaya gidilmemiş olup, Enver Paşa ile ilişkili yerli ve yabancı farklı kurum ve kuruluşlarca düzenlenmiş arşiv kaynaklarından temin edilen 100 adet

belgeyer almaktadır. Ayrıca, 2 adet gazete haberi ve Enver Paşa'ya ait 1 adet resim bulunmaktadır. Toplam 403 sayfadan oluşmakta olan bu çalışmada 736 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Enver Paşa adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 6 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 5 adet kayıt bulunmaktadır⁸². İlyas Kara'ya ait olan söz konusu çalışmaların arasında yer alan yüksek lisans çalışmasından faydalandığı, Ali Kaşığıuğun ve Cabir Doğan'ın yüksek lisansı ile Yavuz Özdemir'in doktora çalışmasından faydalanılmadığı görülmektedir.

3.1.33. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Divan-ı Muhasebat Reisleri (1862 – 1961)

Çalışıldığı Kurum: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Nagehan Yılmaz – 2013.

Bu çalışmada, 1862 yılında kurulan ve 1962 yılına kadar aynı isimle devam eden, yirmi dokuz kez atanan, yirmi beş kişinin yeni adı ile Sayıştay, eski adı ile Divan-ı Muhasebat reislerinin hayatları konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Divan-ı Muhasebat'ın kuruluşu, reisinin seçilmesi, görev ve yetkileri, çalışmanın amacı, nitelikleri ve kapsama alanı gibi metodolojik unsurları anlatılmaktadır. Ayrıca, bazı reisler hakkında bilgi ve belge konusunda zorluklar yaşandığını, hayatları hakkında kayıtlara geçmediği için bazı verilerin tespit edilemediğinden bahsedilmektedir. Birinci bölümde, Tanzimat dönemi reisleri olarak 11 alt başlık halinde kişilerin hayatları anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Meşrutiyet dönemi reisleri olarak 10 kişiye yer verilmektedir. Üçüncü bölümde, Cumhuriyet dönemi reisleri 4 kişi olarak sunulmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, tetkik eserler, makaleler, gazeteler, sözlükler ve internet kaynaklarından oluşan 141 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında herhangi

⁸² Ali Kaşığıuğun, *Enver Paşa'nın Orduyu Islah Çalışmaları 1914-1918*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Tezi, Hatay 2009; İlyas Kara, *Basmacılık Hareketinde Enver Paşa'nın Rolü*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008; Cabir Doğan, *Enver Paşa'nın Yurt Dışındaki Hayatı ve Mücadelesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 1998; Yavuz Özdemir, *Enver Paşa'nın 3. Ordu Günleri, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 1994.*

bir numaralandırma yapılmamış olup 1862 Tarihli Divan-ı Muhasebat'ın kuruluş iradesi ve transkripsiyonu yer almaktadır. 1863 yılında teşkili için verilen kuruluş iradesinin aslı ve transkripsiyonu verilmektedir. Ayrıca reislerin farklı zaman ve mekânlara ait 44 adet resmi bulunmaktadır. Toplam 158 sayfa olan bu çalışmada 358 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Divan-ı Muhasebat adı ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır⁸³. Salih Kış'a ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından yararlanmayıp makalelerinden yararlanıldığı görülmektedir.

3.1.34. Mustafa Nâili Paşa'nın Hayatı ve Girit Valiliği

Çalışıldığı Kurum: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Kevser Değirmenci – 2013.

Bu çalışmada, 1798 – 1871 tarihleri arasında yaşamış, XIX. yüzyılda taşra teşkilatında Girit valiliği ve merkez teşkilatında da sadrazamlık yapmış olan Mustafa Nâili Paşa'nın hayatı incelenmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Yazar giriş kısmında XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durumu ve devletin zorluklarından bahsederek bunun neticesinde yapılan reformlar çalışmaya başlamadan önce ön bilgi mahiyetinde sunulmaktadır. Ayrıca, Mustafa Nâili Paşa'nın almış olduğu görevler ve siyasi karakterinin öneminden bahsedilmektedir. Birinci bölümde, Mustafa Nâili Paşa'nın Girit valiliği öncesi yılları başlığı altında, dayıları Tahir ve Hasan Paşalar himayesinde ki dönemler, Mehmet Ali Paşa himayesi, Girit askeri ve mülki muhafızı oluşu ile Cebel-i Lübnan ayaklanmasının bastırılmasındaki katkısı konuları ele alınmaktadır. İkinci bölümde, Girit valisi olduktan sonra 1841 yılında adada meydana gelen isyan, adadaki konsolosların arabuluculuk faaliyetleri, tedbirler ve isyan sonrasında adada yaşanan gelişmeler olarak işlenmektedir. Üçüncü bölümde, 1840 – 1850 yılları arasında Mustafa Nâili Paşa'nın Girit valiliği sırasında ticari, askeri ve siyasi faaliyetleri ile adada yapılan tamir ve inşaatlar, karantina uygulaması ve adaya gönderilen sürgünler

⁸³ Salih Kış, *Divan-ı Muhasebat (1862-1908)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 2012.

anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde, Mustafa Nâili Paşa'nın Girit valiliği sonrası yıllar başlığı altında, sadaret makamına getirilmesi, Reşit Paşa ile çekişmeleri, İkinci Girit Valiliği ve vefatı konularını incelenmektedir.

Bibliyografya kısmında arşiv kaynakları, yazmalar eserler, süreli yayınlar, kaynak eserler ve makalelerden oluşan 271 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 10 adet ek görülmektedir. 1., 6., 9., ve 10. eklerde Mustafa Nâili Paşa ile ilgili farklı zaman ve mekânlara ait 4 adet resim bulunmaktadır. 2., 3., 7. ve 8. eklerde Mustafa Nâili Paşa ile ilişkili farklı kurum ve kuruluşlara ait 4 adet belge yer almaktadır. 4. ekte Girit adasının haritası gözükmektedir. 5. ekte 5 Ocak 1847'de Girit'te inşa edilecek kilisenin planı yer almaktadır. Toplam 375 sayfa olan bu çalışmada, 1098 adet dipnot kullanılmıştır. UlusalTez Merkezi kayıtlarında Mustafa Nâili adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.35. İbrahim Hakkı Paşa'nın Hayatı ve Devlet Adamlığı (1863-1918)

Çalışıldığı Kurum: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı–Doktora Tezi.

Yazar: Muharrem Dördüncü – 2013.

Bu çalışmada, 1863 – 1918 tarihleri arasında yaşamış, V. Mehmed saltanatında sadrazamlık yapmış ve ayrıca Mekteb-i Mülkiye'den mezun ilk sadrazam olan, sadarete bulunduğu dönemde İtalyanların Trablusgarp'ı işgal etmesi ile ağır eleştirilerle karşılaşan İbrahim Hakkı Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmından önce kaynaklar ve kullanılan tetkik eserler başlığı altında yazar istifade etmiş olduğu belgeleri ve çalışma boyunca izlemiş olduğu akademik metodu anlatmaktadır. Giriş kısmında Paşa'nın doğup büyüdüğü zaman dilimi içerisinde ki Osmanlı Devleti'nin siyasi, ekonomik ve sosyal konuları hakkında genel bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, İbrahim Hakkı Paşa'nın doğumu, kişiliği, hizmetlerinden dolayı verilen nişanlar, şahsiyeti ve son olarak da vefatı anlatılmaktadır. İkinci bölümde, İbrahim Hakkı Paşa'nın devlet bürokrasisindeki ilk görevinden başlayarak büyükelçiliklerine kadar geçen zamanı kapsamaktadır. Üçüncü bölümde, sadrazamlık dönemi ele alınmakta olup, sadarete getirilişi, hükümet programı, siyasi olaylar ve yaptığı düzenlemeler incelenmektedir.

Dördüncü bölümde,İbrahim Hakkı Paşa'nın ilmi kişiliği anlatılmakta ve kaleme aldığı eserler olan layihalar, makaleler ve kitaplar tanıtılmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, süreli yayınlar, kitaplar,makaleler ve akademik tezlerden oluşan 114 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında ise herhangi bir numaralandırılmaya gidilmemiş olup toplam 31 adet ek sunulmaktadır.İbrahim Hakkı Paşa ile ilişkili farklı kurum ve kuruluşlara ait 6 adet belge bulunmakta olup bazılarının transkripsiyonu yapılmıştır. 18 parça olarak farklı farklı mecmualarda çıkmış İbrahim Hakkı Paşa ile ilgili karikatür ve gazete haberleri bulunmaktadır. İbrahim Hakkı Paşa'nın yazmış olduğu 2 kitabın kapakları verilmektedir. Ayrıca, 4 adet resim ve bir adet harita görülmektedir. Toplam 318 sayfa olan bu çalışmada, 1026 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında İbrahim Hakkı Paşa adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.36.Hatay Valilerinden Utku Acun (Hayatı ve Çalışmaları)

Çalışıldığı Kurum: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: İdris Pekdemir – 2013.

Bu çalışmada,1938 doğumlu olup vefat ettiğine dair herhangi bir bilgiye ulaşamayan, uzun yıllar Türkiye Cumhuriyeti bürokrasisine hizmet etmiş olan ve aynı zamanda yaklaşık yirmi yıl aktif valilik görevi ile en uzun süre valilik görevinde bulunan ilk on vali arasına giren, Utku Acun'un hayatı konu edilmektedir. Giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında yazar, Utku Acun'un hayatının dönüm noktalarını ve memuriyetlerini kısaca okuyucuya sunmaktadır. Birinci bölümde Hatay ili hizmetleri başlığı altında, Cumhuriyet dönemi Hatay'ın durumu, Hatay Devletinin kuruluşu, Hatay'da sanayileşme faaliyetleri, inanç turizmi ve İskenderun Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulması konularını kapsamlı bir şekilde incelemektedir. İkinci bölümde Utku Acun'un diğer hizmetleri olarak valilik yapmış olduğu Ordu, Isparta, Kütahya ve Balıkesir illerindeki hizmetleri anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında valilik basın bültenleri, süreli yayınlar, anılar ve Utku Acun'un özel arşivinden oluşan 16 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında ise 24 adet ek

bulunmaktadır. 1'den 24'de kadar olan ekler de 24 adet farklı zaman ve mekânlara ait Utku Acun ile ilgili resimler yer almaktadır. Toplam 60 sayfa olan bu çalışmada 22 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Utku Acun adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.37.Birinci TBMM Döneminde Lazistan Mebusları

Çalışıldığı Kurum: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Mehmet Taş – 2013.

Bu çalışmada, bugünkü adı ile Rize olarak bildiğimiz Lazistan'ı temsilen, I. TBMM'de mebus olarak yer alan Osman Nuri Bey, Mehmet Necati Efendi, Esat Bey, Zeynelabidin Bey, İbrahim Şevki Efendi ve Ziya Hurşit'in hayatları konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu siyasi buhran II. Abdülhamit, II. Meşrutiyet ve Mütareke dönemi genel hatları ile özetlenerek sunulmaktadır. Birinci bölümde, Lazistan olarak adlandırılan bölgenin idari yapısı, I. Dünya Savaşı'nda işgali, kurtuluşu, Mütareke döneminde örgütlenmesi, Milli Mücadele dönemi ve Cumhuriyet'in ilk yılları anlatılmaktadır. İkinci bölümde, TBMM'nin açılmasına giden süreç ve mecliste grupların ortaya çıkışı konuları incelenmektedir. Üçüncü bölümde, Lazistan mebusları olan, Osman Nuri Bey, Mehmet Necati Efendi, Esat Bey, Zeynelabidin Bey, İbrahim Şevki Efendi ve Ziya Hurşit hakkında tanıtıcı bilgiler verilmektedir. Dördüncü bölümde, Lazistan mebuslarının yasama çalışmaları kapsamında yapmış oldukları faaliyetler yer almaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv kaynakları, dergiler, gazeteler, resmi kaynaklar, hatıralar, araştırma eserler, makaleler ve internet kaynaklarından oluşan 85 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 51 adet ek yer almaktadır. 1'den 13'e kadar olan eklerde Lazistan mebusları ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 13 adet resim bulunmaktadır. 14'den 52'ye kadar olan eklerde Lazistan mebusları ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait 48 adet belge bulunmaktadır. Belgelerin tümünün transkripsiyonu yapılmış vaziyettedir. Toplam 356 sayfa olan bu çalışmada 503 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Lazistan mebusları adı ile

tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır⁸⁴. Nadiye Turan'a ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından faydalanıldığı görülmektedir.

3.1.38. Bir İttihatçı Eğitimci Ahmet Şükrü Bey

Çalışıldığı Kurum: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Doktora Tezi.

Yazar: Ersin Müezzinoğlu – 2012.

Bu çalışmada, 1875 – 1926 tarihleri arasında yaşamış, Meclis-i Mebusan'da mebusluk ve TBMM'de vekillik yapmış olan ve aynı zamanda İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin etkili üyelerinden birisi olarak İzmir Suikastına adının karışması neticesinde hayatı idamla sonlanan, Ahmet Şükrü Bey'in hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Türk siyasi ve eğitim tarihi odaklı konu, amaç, önem ve yöntem olarak dört alt başlıkta sunulmaktadır. Birinci bölümde Ahmet Şükrü Bey, İttihatçılar ve II. Meşrutiyet Dönemi başlığında, Ahmet Şükrü Bey'in hayatı, mesleki ve siyasi hayatı, modern eğitimin ortaya çıkışı, II. Meşrutiyet'in ilanı, İttihat ve Terakkinin eğitime bakış açıları incelenmektedir. İkinci bölümde Ahmet Şükrü Bey'in Maarif Nazırlığı kapsamında çalışmaları ele alınmakta olup, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim, öğretmen okulları ve hususi okullarla ilgi görüşler, alınan kararlar ve uygulamalar anlatılmaktadır. Son olarak üçüncü bölümde ise Ahmet Şükrü Bey'in Mütareke ve Milli Mücadele'de ki yeri, Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası'nın kuruluşu, faaliyetleri ve kapatılışı, Ahmet Şükrü Bey'in bu fırka içerisinde yapmış olduğu siyaset ve son olarak ölümüne sebep olan İzmir Suikastı konu edilmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv vesikaları, düstur, salname, istatistikler, kanun, nizamname, talimatname, müfredatlar, süreli yayınlar, kitaplar ve makalelerden oluşan 442 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 15 adet ek bulunmaktadır. 1. ekte Ahmet Şükrü Bey'e ait *Sicill-i Ahval* dosyası yer almaktadır. 2. ve 3. eklerde Ahmet

⁸⁴ Nadiye Turan, *I. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Lazistan Mebusu Osman Nuri Bey'in Faaliyetleri*, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2000.

Şükrü Bey ile ilgili farklı zaman ve mekânlara ait 3 adet resim bulunmaktadır. 4. ekte Ahmet Şükrü Bey'in *Tercüme-i Hâl Varakası* görülmektedir. 5. ekte Ahmet Şükrü Bey'in Nazırlığı döneminde Darülfünun mecmualarından birisinin kapağı yer almaktadır. 6. ekte Ahmet Şükrü Bey'in konu edindiği bir dergi bulunmaktadır. 7. ekte Nazırlığında okullara dağıtılan resmi bir belge görülmektedir. 8. ekte Maarif planlamasına ait resmi bir belge yer almaktadır. 9. ekte Darüleytamlardan Almanya'ya eğitim için gönderilen bir öğrencinin kimlik cüzdanı bulunmaktadır. 10. ekte Maarif çalışmaları kapsamında kurumlara gönderilen resmi bir belge görülmektedir. 11., 12., 13., 14. ve 15. eklerde Ahmet Şükrü Bey'in İzmir Suikastı ve idamı ile ilgili gazete haberleri yer almaktadır. Toplam 446 sayfa olan bu çalışmada 1336 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Ahmet Şükrü adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.39. Halil İnalçık Biyografisi

Çalışıldığı Kurum: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Ayşegül Özerdem– 2012.

Bu çalışmada, 1916 – 2016 tarihleri arasında yaşamış, Türkiye'nin önemli tarihçilerinden birisi olarak kabul edilen Halil İnalçık'ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümü ise iki kısma ayrılmaktadır. Kullanılan kaynaklar kısmında, belgeler başlığı altında Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi öğrenci dosyası, Chicago Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi Arşivleri, HİCOS (Halil İnalçık Osmanlı Araştırmaları Merkezi), süreli yayınlar, tetkikler ve sözlü kaynaklar olarak görülmektedir. Metot kısmında ise yazılı ve sözlü belgelerde iç ve dış tenkitler yapılarak yanlış ve yanıltıcı bilgilere rastlanıldığı söylenmektedir. Son olarak Halil İnalçık tarafından metnin gözden geçirilip onaylanması yoluna gidildiği ifade edilmektedir. Birinci bölümde, yazar, biyografinin doğuşu dünyada farklı kültürlerde görülmesi ve geçmişten günümüze kadar gelişini kapsamlı bir şekilde anlattıktan sonra öznesi olan Halil İnalçık'ın ailesi, üniversite yılları, akademisyenliği ve Amerika'da geçirdiği 22 yılı anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Halil İnalçık'ın eserleri tanıtılarak kullandığı yöntemler işlenmiş ve düşünce yapısı tahlil edilmeye çalışıldığı görülmüştür.

Kaynakça kısmında yerli ve yabancı yazarların kaynak eserleri, farklı zaman ve tarihlere ait Halil İnalcık'ın ses kayıtlarının deşifresi, ilgili basın yazıları ve internet kaynaklarından oluşan 131 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 6 adet ek yer almaktadır. 1. ve 2. eklerde elçiliklerle olan yazışmaya ait 2 adet belgenin birer nüshaları yer almaktadır. 3. ekte 1960 yılına ait Dil Tarih Cografya Fakültesi iç yazışmasına ait 1 adet belgenin nüshası bulunmaktadır. 4. ekte Sabah Gazetesinde Halil İnalcık ile ilgili bir haberin fotokopisi gözükmektedir. 5. ekte Halil İnalcık'ın hazırlamış olduğu *İstanbul Tarihi Araştırma Projesi* raporunun bir nüshası sunulmaktadır. 6. ekte ise Halil İnalcık'ın bibliyografyası yer almaktadır. Toplam 171 sayfadan oluşan bu çalışmada 179 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Halil İnalcık adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 2 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 1 adet kayıt bulunmaktadır.

3.1.40.Osmanlıdan Cumhuriyet'e Geçiş Sürecinde Bir Mütefekkir Olarak Necip Âsım: Hayatı ve Eserleri

Çalışıldığı Kurum: Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: ErcimentSarıay – 2012

Bu çalışmada,1861 – 1935 tarihleri arasında yaşamış, İstanbul Darülfünununda Türk Dili Tarihi kürsüsünün ilk profesörü olarak Türkoloji'nin kurulmasına ön ayak olan ve aynı zamanda TBMM'de III.,IV. ve V. dönemlerde Erzurum milletvekilliği yapmış olan Necip Âsım Yazıksız'ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Yazar, giriş kısmında Necip Âsım Yazıksız'ın Türk fikir tarihi açısından önemine vurgu yapmış, hayatını incelerken ise birincil kaynak olarak Bahai Efendi'nin 1897'de Malumat Mecmuası'nda yayınladığı Necip Âsım Yazıksız ile ilgili *Teracim-i Ahvâlisimli* makalesini göstermektedir. Ayrıca Necip Âsım Yazıksız'ın bir hatırat bırakmadığını, *Başbakanlık Osmanlı Arşivi* ve *Emekli Sandığı*'ndan ulaşabildiği birkaç belge ile literatür taramaları sonucunda ulaşabildiği bilgi ve belgeler kapsamında çalışmaya devam edebildiğini aktarmaktadır. Birinci bölümde, Türkçülük fikrinin tarihi gelişimi başlığı altında I. ve II. Meşrutiyet dönemlerin Türk fikir hayatı ve Türkçülük fikrinin gelişiminde emeği olan fikir

adamları ve eserleri hakkında kısa bilgiler verilmektedir. İkinci bölümde, Necip Âsım'ın hayatı ele alınmakta olup, ailesi, çocukluğu, eğitimi ve meslek hayatı incelenmektedir. Üçüncü bölümde, Necip Âsım'ın eserleri başlığında tarih alanındaki çalışmaları, dil alanındaki çalışmaları ve diğer alanlardaki çalışmalar olarak üç başlıkta sunulmaktadır. Dördüncü bölümde, tarih anlayışı, dil hakkındaki düşünceleri ve Türk kültürü hakkındaki fikirler konu edilmektedir. Beşinci bölümde ise Türk düşünce hayatına katkıda bulunmuş önde gelen simalardan bazılarının Necip Âsım Yazıksız'ın hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir.

Kaynakça kısmında arşiv kaynakları, yerli ve yabancı kaynak eserler, Necip Âsım Yazıksız'ın farklı mecmualarda yayınlanmış makaleleri, akademik tezler ve ansiklopedilerdenoluşan 210 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 16 adet ek yer almaktadır. 1. ekte *Bahai Efendi*'nin Malumat Mecmuasında yazdığı *Teracim-i Ahval* isimli sekiz sayfalık makale nüshası. 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13. ve 14. Eklerde Necip Âsım Yazıksız ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler yer almaktadır. 15. ekte Necip Âsım Yazıksız'a ait bazı kitapların ön kapakları verilmektedir. 16. ekte ise yazar, Necip Âsım Yazıksız'ın siciline ait Emekli Sandığı Arşivlerinde tespit etmiş olduğu belgeleri sunmaktadır. Toplam 168 sayfa olan bu çalışmada 218 adet dipnot kullanılmıştır. UlusalTez Merkezi kayıtlarında Necip Âsım ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 3 adet kayıt bulunmaktadır⁸⁵.

3.1.41. Türkiye'de Demiryolunun Gelişimi ve Behiç Erkin Bey

Çalışıldığı Kurum: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Çiğdem Karayemiş – 2012.

Bu çalışmada, 1876 – 1961 tarihleri arasında yaşamış, demiryolları ile ilgili ilk Türkçe eser yazan ve demiryollarının kurucusu, aynı zamanda demiryollarının ilk

⁸⁵ Fazilet Pınar Kocaoğlu *Türk Tarihçiliğinde İki Türkçü İsim: Necip Asım (1861 - 1935) ve Bursalı Mehmet Tahir (1861 - 1924?)*, Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla 2012; Murathan Mezgitli, *Necip Asım Yazıksız 'Türk Tarihi' Adlı Eserinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2015.

genel müdürlüğünü de yaparak ‘demiryollarının babası’ olarak bilinen, Behiç Erkin’i konu edilmektedir. Giriş ve altı bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında demiryollarının dünyadaki durumu, ortaya çıkışı, Osmanlı’da ilk demiryolu ve imtiyazlarla birlikte genelde ve özelde tarihi gelişimi anlatılmaktadır. Behiç Erkin’in demiryollarındaki önemi ve Kurtuluş Savaşı’ndaki başarıları kısaca anlatılmaktadır. Birinci bölümde Osmanlı Devleti’ne demiryollarının gelişi kapsamında, Osmanlı Devleti’nin demiryollarından beklentileri ve Avrupalı devletlerin Osmanlı demiryollarından beklentileri olarak iki alt başlık şeklinde incelenmektedir. İkinci bölümde Anadolu’daki ilk demiryolu olan İzmir – Aydın demiryolundan başlayarak Milli Mücadele’ye kadar geçen süre yapılan demiryolları anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde Behiç Erkin’in çocukluk dönemi, eğitimi, orduda bulunduğu zaman dilimi ile Mustafa Kemal ile olan ilişkileri konu edilmektedir. Dördüncü bölümde askeri olarak demiryollarının önemine değinilerek, I. Dünya Savaşı ve İstiklal Savaş’ındaki demiryolları olarak ele alınmaktadır. Beşinci bölüm demiryollarının millileştirilmesi ve Behiç Erkin Bey’in rolü başlığında, II. Dünya Savaşına kadar olan demiryolları politikası ve demiryolları idaresinin kurulması ile cumhuriyet döneminde yapılan hatlar anlatılmaktadır. Altıncı bölümde Behiç Bey’in diğer hizmetleri başlığında kısa süreli olsa bir dönem demiryolu okullarının açılmasını sağlaması, Nafia Vekâleti ve elçilik dönemi ile birlikte son olarak vefatı konu edilmektedir.

Kaynakça kısmında arşivler, resmi yayınlar, araştırma ve inceleme eserler ile süreli yayınlardan oluşan 182 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 19 adet ek bulunmaktadır. 1. 2. ve 3. eklerde demiryolu haritaları yer almaktadır. 4. ekte Behiç Erkin’e ait bir kitabın kapağı yer almaktadır. 5. ve 6. eklerde Syces – Picot ve Sevr Antlaşmalarına göre Türkiye haritaları yer almaktadır. 7. ve 8. eklerde Demiryolları Genel Müdürlüğüne görevlendirilmesi ve Nafia vekilliğinden istifa dilekçesi adı olmak üzere 2 adet belgenin hem Osmanlıca orijinal metinleri hem de transkripsiyon edilmiş metinleri yer almaktadır. 9. 10. 15. 16. ve 18. eklerde Behiç Erkin ile ilişkili farklı kurum ve kuruluşlara ait 5 adet belge yer almaktadır. 11., 12., 13., 14., 17. ve 19. Eklerde Behiç Erkin ile ilgili farklı zaman ve mekânlara ait 15 adet resim yer almaktadır. Toplam 118 sayfadan oluşan bu çalışmada 533 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Behiç Erkin adı ile tarama yapıldığı

takdirde,Tarihbölümü ile ilişkili 3 adet kayıt bulunmaktadır⁸⁶. Dilaver Dinç ve Levent Birsin'e ait olan yüksek lisans çalışmalarından faydalanılmadığı görülmektedir.

3.1.42.Abdülcâmi Baykurt'un Hayatı, Siyasi Faaliyetleri ve Düşünce Yapısı (1877 – 1949)

Çalışıldığı Kurum: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Erdal Yılmaz – 2012.

Bu çalışmada,1877 – 1949 tarihleri arasında yaşamış, Son Osmanlı Meclis-i Mebusan'ına Fizan Mebusu olarak katılan ve I. TBMM'de ise Aydın vekili sıfatı ile bulunan, bir süre Dâhiliye Vekilliği de yapmış olan Abdülkadir Câmi Baykurt'un hayatı konu edilmektedir. Giriş kısmı ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında araştırma boyunca izlenilen yöntemler hakkında bilgi sunulmuş,Abdülkadir Câmi Baykurt'un oğlunun torunu ve Abdülkadir Câmi Baykurt'un Robert Koleji'nden öğrencisi Moris Gabbay ile görüşmeler yapıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca Abdülkadir Câmi Baykurt'un ilişkili olduğu kurumlarla yazışmalar yapılarak arşivlerde çalışma izni istenmiş, fakat İçişleri ve Dışişleri Bakanlıkları araştırmalara kapalı olduğu yönünde bilgiler verdiği söylenmektedir. Birinci bölümde,Abdülkadir Câmi Baykurt'un doğumundan ölümüne kadar geçen zaman kronolojik olarak verilmektedir. Ailesi, meşrutiyet dönemi, mütareke dönemi ve vefatı olarak incelenmektedir. İkinci bölümde, mütareke dönemi siyasi faaliyetleri İstanbul merkezli ve Ankara merkezli olmak üzere iki alt başlık halinde verilmektedir. Üçüncü bölümde, Türkiye Cumhuriyeti'nin çok partili hayata geçiş döneminde Abdülkadir Câmi Baykurt'un fikirleri, faaliyetleri ve basın çalışmaları anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde Abdülkadir Câmi Baykurt'un düşünce yapısı ve eserleri kapsamında Milliyetçilikten Sosyalizme, Sosyalizmin yorumlanması ve eserleri başlığında incelenmektedir.

⁸⁶ Levent Birsin, *Behiç Erkin: Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2011; Dilaver Dinç, *Behiç Erkin ve Devlet Demiryollarının Kuruluşu*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, resmi yayınlar, gazete ve dergiler, hatıralar, araştırma ve inceleme eserler, makaleler, sözlükler ve ansiklopedilerdenoluşan 212 kaynak yer almaktadır. Çalışma kapsamında herhangi bir ek kullanılmamıştır. Toplam 198 sayfa olan bu çalışmanın her bölümünde birbirinden bağımsız devam etmeyecek şekilde ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 669 adet dipnot kullanmıştır.UlusalTez Merkezi kayıtlarında Abdülkadir Câmî Baykurt adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.43.Bir Devlet ve Siyaset Adamı Şükrü Kaya

Çalışıldığı Kurum: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Doktora Tezi.

Yazar: Yakup Kaya – 2012.

Bu çalışmada,1883 – 1959 tarihleri arasında yaşamış, Türkiye Cumhuriyeti’nde İçişleri Bakanlığı yapmış ve aynı zamanda Dışişleri Bakanı Tevfik Rüşdü Aras’tan sonra Atatürk döneminde en uzun bakanlık yapan ikinci kişi olma unvanını elinde bulunduran Şükrü Kaya’nın hayatı konu edilmektedir. Giriş hariç, üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlı Devleti’nin çöküş yılları genel hatları ile bilgi verildikten sonra, Şükrü Kaya’nın memuriyetleri sıralanmış ve bu çalışmanın neden, niçin yapılması gerektiği anlatılmıştır. Ayrıca, Tevfik Rüşdü Aras’ın herhangi bir hatıra kaydına rastlanamamış, İsmet Bozdağ ile 1946’da Şükrü Kaya’ya ait çiftlikte gerçekleştirdiği mülakatta kendisine üç klasörlük bir hatıra yazdığını, zamanı gelince paylaşacağını nakletmektedir. Tevfik Rüşdü Aras’a ait özel koleksiyonun yakınları tarafından 1980’de Beyazıt Devlet Kütüphanesine bağışlandığını, yazarın 2010 yılında yaptığı yazışmalar neticesinde tasnif edilmediği öğrenilmiştir. Birinci bölümde, Osmanlı İmparatorluğu’ndan Türkiye Cumhuriyeti’ne geçiş sürecinde Şükrü Kaya başlığı altında, hayatının bazı dönüm noktaları ele alınmakta olup, çocukluğu, eğitim hayatı, II. Meşrutiyet yönetimi tarafından tahsil için Paris’e gönderilmesi, Jön Türklerden etkilenecek ilerleyen yıllarda İttihat ve Terakki Cemiyetine mensup olması, farklı kademelerdeki memuriyetleri, Kuvâ-yi Milliye anlayışı ve son olarak Lozan Antlaşması’nın ilk aşamasında danışman olarak görev yapması anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Menteşe mebusu olarak meclise giren ve daha sonra Muğla vekili olarak devam eden, Dâhiliye Vekilliği dönemi ve bu dönem

içinde Dersim hakkında hazırlamış olduğu rapor, tafsilatlı bir şekilde incelenmektedir. Üçüncü bölümde, CHP Genel Sekreteri olan Şükrü Kaya'nın faaliyetleri, Ülkü ve Yedigün dergileri ile Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinde yayınlanmış yazıları, Atatürk'ün ölümünden sonra İsmet İnönü ile yaşanan sıkıntılar neticesinde kabine dışı kalması konuları anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında arşivler, resmi yayınlar, süreli yayınlar, anılar, telif ve tetkik eserler, akademik tezler, ansiklopediler ve internet kaynaklarından oluşan 419 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında ise 55 adet ek yer almaktadır. 1. ve 2. ekte Şükrü Kaya'nın kaleme almış olduğu yazıların listesi verilmektedir. 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10. ve 11. eklerde Tevfik Rüştü Aras ile ilgili farklı zaman ve mekânlara ait 9 adet resim yer almaktadır. 12. ve 55. ekler arasında Tevfik Rüştü Aras ile ilişkili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler, raporlar ve gazetelerde çıkmış köşe yazıları bulunmaktadır. Toplam 501 sayfa olan bu çalışmada 1142 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Şükrü Kaya adıyla tarama yapıldığı takdirde toplam 3 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır⁸⁷. Yazar, Mustafa Solak'a ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasını fark etmiş, fakat veri tabanında kapalı olduğu için faydalanamadığını bildirmiştir.

3.1.44.Serasker Mehmet Rıza Paşa

Çalışıldığı Kurum: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Feyzullah Uyanık – 2012.

Bu çalışmada, 1844 – 1920 tarihleri arasında yaşamış, II. Abdülhamid döneminde 1891 – 1908 yılları arasında on yedi yıl boyunca Seraskerlik yaparak, bu makamda en uzun süre kalan devlet adamı olan Mehmet Rıza Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Mehmet Rıza Paşa'nın hayatı kısaca özetlenmekle birlikte dönemin padişahı Abdülhamit ile olan ilişkileri anlatılmaktadır. Ayrıca izlediği metot hakkında da bilgiler veren yazar, son dönemin

⁸⁷ Mustafa Solak, *Atatürk Dönemi'nde Şükrü Kaya'nın Siyasi Hayatı (1923-1938)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010.

vakanüvislerinden Esad Efendi, Ahmet Lütfü Efendi, Ahmet Cevdet Paşa ve Abdurrahman Şeref Efendi'nin naklettiği bilgileri arşiv vesikaları, dönemin hatıraları ve mecmualarıyla mukayese ederek ele almakta olduğunu bildirmektedir. Birinci bölümde, Mehmet Rıza Paşa'nın ailesi, eğitim hayatı, askerlik hayatı, Osmanlı-Rus harbinde esir düşmesi ve özgürlüğüne kavuştuktan sonraki faaliyetleri olarak anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Paşa'nın seraskerliği ele alınmakta olup Osmanlı-Yunan Harbi'nden öncesi ve sonrası ile Yemen hududunda yaşanan problemler olarak incelenmektedir. Üçüncü bölümde, seraskerliği döneminde Nizamiye Hazinesi harcamaları, hazinenin ortaya çıkışı ve finanse edilme sorunları konu edinmektedir. Dördüncü bölümde II. Meşrutiyetin ilanı, Mehmet Rıza Paşa'nın seraskerlikten azledilmesi ve vefatı anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında muhtelif kurumların arşiv belgeleri, süreli yayınlar, düsturlar, makale ve kitaplar ile akademik tezlerden oluşan 194 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 10 adet ek bulunmaktadır. 1. ekte Mehmet Rıza Paşa'nın tabloda yer alan bir resmi görülmektedir. 2., 3., 4., 5. ve 6. eklerde Mehmet Rıza Paşa ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait 5 adet belge sunulmaktadır. 7. ekte mezarı ve kitabesi, 8. ekte kitabenin transkripsiyonu verilmektedir. 9. ve 10. eklerde Nizamiye Hazinesi ile ilgili grafik ve tablolar görülmektedir. Toplam 176 sayfa olan bu çalışmada 530 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Mehmet Rıza Paşa adıyla ilgili tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır⁸⁸.

3.1.45. Halil Menteş'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri

Çalışıldığı Kurum: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Abidin Çevik – 2011

Bu çalışmada, 1874 – 1948 tarihleri arasında yaşamış, Osmanlı Devleti'nin buhranlı dönemlerinden birisi olan II. Meşrutiyet döneminde Dâhiliye, Hariciye, Adliye nazırlıkları ve Cumhuriyet döneminde de milletvekilliği yapmış olan Halil Menteş'in hayatı konu edilmektedir. Giriş ve toplam beş bölümden oluşmaktadır. Giriş

⁸⁸ Muhammet Veysel, *Serasker Mehmet Rıza Paşa*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2014.

kısımında yazar, biyografi yazımın zorluklarından bahsetmekte, nesnelliğin ne kadar önemli olduğuna vurgu yapsa da, biyografi yazımının öznelliğe en açık tarihsel unsur olduğunu aktarmaktadır. Yine bu bölümde bazı kaynaklarından bahsetmektedir. Halil Menteş'in Milâs'ta ikamet eden torunu ile bir söyleşi yaptığını ve ona ait özel eşyalarından bazılarını gördüğünü anlatmaktadır. Bir zamanlar öğrenci olduğu İzmir Lisesine gittiğini Halil Menteş'e dair kayıtlara ulaşamadığını Cumhuriyet'ten önce okulda çıkan yangın neticesinde yok olduğunu söylemektedir. Birinci bölümde, Halil Menteş'in yetiştiği koşullar ve düşünce birikiminin kaynakları başlığı altında ailesi, eğitim hayatı, İttihat ve Terakki'ye katılması ile II. Meşrutiyetin ilanı alt başlıklarında konular incelenmektedir. İkinci bölümde, Halil Menteş'in siyasi faaliyetleri olan Dâhiliye, Hariciye ve Adliye nazırlıkları konu edilmektedir. Üçüncü bölümde, I. Dünya Savaşı anlatılmakta olup savaş sırasında Halil Menteş'in tavrı ve sunulmaktadır. Dördüncü bölümde, Mütareke Dönemi üst başlığında Meclis-i Mebusan Reisliği, Bekir Ağa Bölüğü, Malta sürgünü ve dönüşü anlatılmaktadır. Beşinci bölümde, Cumhuriyet Dönemi olarak TBMM'ye girişi, yürüttüğü siyasi faaliyetler ve ölümü işlenmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, tutanaklar, süreli yayınlar, muhtelif yerli ve yabancı kitaplar ile makalelerden oluşan 78 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 22 adet ek yer almaktadır. 1. ekte 1'den 16'ya kadar olan eklerde farklı kurum ve kuruluşlara ait 15 adet belge yer almaktadır. 16. ekte Halil Menteş'e ait soyağacı tablosu yer almaktadır. 17., 18., 19., 20., 21. ve 22. eklerde Halil Menteş ile ilişkili 8 adet resim bulunmaktadır. Toplam 136 sayfa olan bu çalışmada her bölümde ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 205 adet dipnot kullanmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Halil Menteşe adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.46. Necmettin Sadık Sadak Gazeteci ve Siyasi Kimliği (1890 – 1953)

Çalışıldığı Kurum: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Ayşegül Şentürk – 2011.

Bu çalışmada, 1890 – 1953 tarihleri arasında yaşamış, Akşam Gazetesi'nin kurucularından ve aynı zamanda Dışişleri Bakanlığı yapmış olan Necmettin Sadık Sadak'ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünden önce yer alan kaynak incelenmesi ve hazırlanış yöntemi kısmında, yazar faydalandığı kaynakları anlatmakla birlikte, Dışişleri Bakanlığı Arşivine başvurduğunu fakat olumlu bir cevap alamadığını, CHP'nin kayıtlarının ise 1980'den sonra partinin kapatılarak arşivlerinin imha edilmesi sebebi gibi kaynaklara ulaşma boyutunda yaşamış olduğu problemleri anlatmaktadır. Birinci bölümde, ailesi, kişisel özellikleri, bilim adamı kimliği, siyasi ve gazetecilik kimliklerine yer verilmektedir. İkinci bölümde, Necmettin Sadık Sadak'ın 1923 – 1953 yılları arası gelişmelere bakış açısı başlığı altında iç politika ve dış politika incelenmektedir. Üçüncü bölümde, Necmettin Sadık Sadak'ın fikri cephesi kapsamında ideoloji ve sistemlere bakışı ile Atatürk ilke ve inkılaplarına bakışı anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında muhtelif yerli ve yabancı kitaplar ile makaleler, resmi yayınlar, süreli yayınlar, akademik tezler ve internet kaynaklarından oluşan 115 kaynak yer almaktadır. Ayrıca Necmettin Sadık Sadak'ın torunu Mehmet Cem Erdem ile yapılmış olan görüşmenin tarihi verilmektedir. Ekler kısmında yer alan 1. ekte, Necmettin Sadık Sadak'ın yayınları başlığı altında kitapları, tercüme eserleri, makaleleri ve gazete yazıları yer almaktadır. 2. ekte, nutuk beyanat ve demeçleri ile TBMM konuşma kayıtlarının arşiv yerleri verilmektedir. 3. ekte Necmettin Sadık Sadak ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 6 adet resim ile 2 adet belge görülmektedir. Toplam 219 sayfa olan bu çalışmada 405 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Necmettin Sadık Sadak'ın ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır⁸⁹.

3.1.47. Süleyman Sami Demirel'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri

Çalışıldığı Kurum: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı–
Doktora Tezi.

Yazar: Derya Şimşek – 2011.

⁸⁹ Mustafa Özyürek, *Milli Mücadele Dönemi'nde Gazetecilik Yönüyle Necmettin Sadık (Sadak) (1918-1923)*, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2015.

Bu çalışmada,1924 - 2015 tarihleri arasında yaşamış, Türkiye Cumhuriyeti'nin 9. Cumhurbaşkanı olan Süleyman Demirel'in hayatı konu edilmektedir. Yazar, önsöz kısmında dönemin şahsiyetlerine ait anılardan faydalandığını, bunun sonucunda okuyanların bilimsel olarak objektiflikten uzaklaşacağını sanma kaygısına girebileceklerini söylemektedir. Süleyman Demirel, Yıldırım Akbulut ve Aydın Menderes ile görüşme imkânını bulduğunu anlatmaktadır. Giriş ve dört bölümden oluşmakta olan bu çalışmanın giriş kısmında, yakın dönem de Türk siyasi hayatına genel bir bakış yapılmakta, II. Osman'dan başlayarak genel hatları ile birlikte, 1960 darbesine kadar olan Türk siyasal hayatı kısa bir şekilde anlatılmaktadır. Birinci bölümde, Süleyman Demirel'in siyaset öncesi yaşamı, eğitim hayatı, evliliği ve bürokratik görevleri incelenmektedir. İkinci bölümde, Demirel'in Adalet Partisi döneminde siyasi faaliyetleri, partinin kuruluşu, aldığı görevler konu edinmektedir. Üçüncü bölümde, Demirel'in Doğru Yol Partisi dönemi kapsamında yapmış olduğu siyasi faaliyetlere değinilmektedir. 1980 Askeri müdahalesi, yasaklı olduğu dönem, 1987 seçimleri ve muhalefet cephesindeki faaliyetleri incelenmektedir. Dördüncü bölümde, Demirel'in Cumhurbaşkanlığı konu edinmektedir. Seçilmesi, partisinin liderlik sorunu, Cumhurbaşkanlığı dönemi dış politikası ve siyasetten çekilmesi anlatılmaktadır.

Kaynaklar kısmında arşiv belgeleri, makaleler, kitaplar, süreli yayınlar ile internet kaynaklarından oluşan 216 kaynak yer almaktadır. Ayrıca, Süleyman Demirel, Yıldırım Akbulut ve Aydın Menderes ile yapılan görüşmelerin tarihleri sunulmaktadır. Ekler kısmında 17 adet ek yer almaktadır. 1., 2., 3. ve 4. eklerde farklı kurum ve kuruluşlara ait 4 adet belge yer almaktadır. 5. ekte 9 maddelik 2533 sayılı *Siyasi Partilerin Feshine Dair Kanun* yer almaktadır. 6. ekte 2533 sayılı Siyasi Partilerin Feshine Dair Kanun kaldırılması ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununda değişiklik yapılmasına dair 10 maddelik kanun. 7., 8., 9., 10., 11.,12., 13., 14., 16. ve 17. eklerde Süleyman Demirel ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 10 adet resim yer almaktadır. 15. ekte ise bir gazete haberi bulunmaktadır. Ekler kısmından sonra son olarak çalışmanın özeti İngilizce ve Türkçe olarak verilmektedir. Toplam 331 sayfa olan bu çalışmada 1284 adet dipnot kullanılmıştır.UlusalTez Merkezi

kayıtlarında Süleyman Demirel adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 13 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır⁹⁰.

3.1.48.Şeyh Ali Celâleddin Çelebi ve Döneminde Afyonkarahisar Mevlevihânesi

Çalışıldığı Kurum: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Lokman Derya Solmaz –2011.

Bu çalışmada,1856/1857 – 1918 tarihleri arasında yaşamış, Mevlana Celâleddin Rumi'nin torunlarından olan ve Afyonkarahisar Mevlevihanesi'nde 1894 – 1918 yılları arasında şeyhlik yapmış olan Ali Celâleddin Çelebi'nin hayatı ve döneminde Afyonkarahisar Mevlevihane'si konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Önsöz kısmında Mevlevilikten bahsetmekte ve Afyonkarahisar Mevlevihane'sinin tarihi durumu hakkında birkaç bilgi paylaşılmaktadır. Yazar giriş bölümünde Mevlevihane ile ilgili altı adet çalışmadan bahsetmektedir. Ali Celâleddin Çelebi'nin anı, hatırat gibi herhangi bir belge bırakmadığı bundan dolayı da çalışmanın Osmanlı Arşivleri ve Mevlana Müzesi Arşivi belgelerinden oluştuğunu söylemektedir. Birinci bölümde, Afyonkarahisar Mevlevihane'si ve Ali Celâleddin Çelebi'nin hayatı, eğitimi, şeyhlik dönemi ve vefatı anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Ali Celâleddin Çelebi'nin döneminde Mevlevihane'nin idaresi ve imar faaliyetleri kapsamında 1902 yangını ve yeniden açılışı sunulmaktadır. Üçüncü bölümde, Mevlevihane'nin vakıf meselesi ve diğer meseleler olarak değinilmektedir.

Kaynakça kısmında muhtelif kurum arşivleri, milli kütüphane, kitaplar, süreli yayınlar ve makalelerden oluşan 63 kaynak yer almaktadır. Ayrıca, 9 kişi ile yapılmış mülakatlar kaynakça kısmında gösterilmiş ve kayıtların muhafaza edildiği belirtilmektedir. Ekler kısmında Ali Celâleddin Çelebi'nin ve Mevlevihane'nin ilişkili olduğu kurum ve kuruluşlara ait 4 adet belge yer almaktadır. Resimler kısmında ise Ali Celâleddin Çelebi'nin ve Mevlevihane'nin farklı zaman ve mekânlara ait 13 adet resim bulunmaktadır. Toplam 97 sayfa olan bu çalışmada 303

⁹⁰ Merziye Akal, *12 Mart 1971 Muhtırası, 12 Eylül 1980 Darbesi ve 28 Şubat Sürecinde Bir Politikacı Olarak Süleyman Demirel'in Farklı Konum ve Tepkileri*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013.

adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Şeyh Ali Celâleddinadı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.49.Behiç Erkin (Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri)

Çalışıldığı Kurum: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Levent Birsin –2011.

Bu çalışmada, 1876 – 1961 tarihleri arasında yaşamış, Türkiye’nin de ilk Kamu müzesini kuran, eski büyükelçimizden ve aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş yıllarındaki Bayındırlık bakanlarından birisi olan Behiç Erkin’in hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlı’nın son dönemine Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki siyasi hava ve iki devletin durumu ile Behiç Erkin’in çalışma hayatı ve Mustafa Kemal ile ortak payda da buluşması kısaca anlatılmaktadır. Birinci bölümde, çocukluğu, eğitim hayatı, orduya katılışı değerlendirilmektedir. İkinci bölümde, Behiç Erkin’in Milli Mücadele’ye katılımı ve Anadolu – Bağdat Demiryolları Umum Müdürlüğü kapsamında yapmış olduğu çalışmalar sunulmaktadır. Üçüncü bölümde, Behiç Erkin’in TBMM’de yapmış olduğu konuşmalar ve siyasi faaliyetleri incelenmektedir. Dördüncü bölümde, Behiç Erkin’in diğer faaliyetleri ve Büyükelçilik dönemindeki çalışmaları konu edilmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, kitaplar, makaleler ve akademik tezlerden oluşan 32 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 13 adet ek yer almaktadır. 1’den 12’ye kadar olan ekler de Behiç Erkin ile ilişkili farklı kurum ve kuruluşlara ait 12 adet belge yer almaktadır. Bunlardan birisi Mustafa Kemal Atatürk’ün Behiç Erkin’e vermiş olduğu soy ismini gösteren belgedir. 13. ekte ise Behiç Erkin’e ait 1 adet resim bulunmaktadır. Toplam 125 sayfa olan bu çalışmada 415 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Behiç Erkin adı ile tarama yapıldığı

takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 3 adet kayıt bulunmaktadır⁹¹. Dilaver Dinç'e ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından da faydalandığı görülmektedir.

3.1.50.Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay Hayatı, Kişiliği, Eserleri

Çalışıldığı Kurum: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: İsmail Hakkı Civelekler – 2011.

Bu çalışmada,1900 – 1987 tarihleri arasında yaşamış, Tıp Fakültesi mezunu olarak akademik kariyerini Ordinaryüs olarak tamamlayan ve aynı zamanda siyasete atılarak İstanbul'da yedi yıl boyunca valilik ve belediye başkanlığı yapmış olan Fahrettin Kerim Gökay'ın hayatı konu edilmektedir. Giriş kısmı hariç toplam yedi bölümden oluşmaktadır. Yazar, giriş kısmında konu edindiği Fahrettin Kerim Gökay'ın hakkında hangi kaynaklardan faydalandığını anlatmaktadır. Birinci bölümde, kronolojik olarak doğumundan ölümüne kadar geçen sürede ailesi, eğitim hayatı, evliliği gibi yaşadıkları anlatılmaktadır. İkinci bölümde,Fahrettin Kerim Gökay'ın fakülte hayatından başlayarak akademik dünyası ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, siyasi hayatı başlığı altında 1949 – 1965 yılları arasında valilik, belediye başkanlığı, büyükelçilik ve bakanlıkları konu edilmektedir. Dördüncü bölümde,Fahrettin Kerim Gökay'ın sosyal hayatı kapsamında görev aldığı bazı sivil toplum kuruluşlarında yapmış olduğu faaliyetler sunulmaktadır. Beşinci bölümde yazar, Fahrettin Kerim Gökay'a ait tespit etmiş olduğu eserler hakkında bilgiler vermektedir. Altıncı bölümde,Fahrettin Kerim Gökay'ın siyasetçilerle, gazetecilerle ve vatandaşlarla yaşamış olduğu 12 adet diyaloga yer verilmektedir. Yedinci bölümde,Fahrettin Kerim Gökay'ın kendi adını taşıyan vakfa, bütün mal varlığını bağışladığına dair bir vasiyet yer almaktadır. Sonuç kısmında ise yazar, Fahrettin Kerim Gökay hakkında daha önce yapılan araştırmalar sonucu üretilen makalelerde ki tarih uyumsuzluklarına dikkat çekerek, yanlış bilgilerin nakledilerek devam ettiğini söylemektedir. Ayrıca, vakfın bu konuda kapsamlı bir araştırma ortaya koymadığını da söylemektedir.

⁹¹ Çiğdem Karayemiş, *Türkiye'de Demiryolunun Gelişimi ve Behiç Erkin Bey*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2012; Dilaver Dinç, *Behiç Erkin ve Devlet Demiryollarının Kuruluşu*, Ankara Üniversitesi TİTE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Kaynakça kısmında ansiklopediler, arşiv belgeleri, kitaplar, gazeteler, dergiler ve internet kaynaklarından oluşan 116 kaynak yer almaktadır. Röportaj başlığı altında vakfın başkanlığını yapan Hüsametdin Gökay ile gerçekleştirilen röportajın tarihi verilmektedir. Ekler kısmında 18 adet ek yer almaktadır. 1' den 10'a kadar farklı kurum ve kuruluşlara ait Fahrettin Kerim Gökay ile ilişkili 10 adet belge yer almaktadır. 11. ekte 13 sayfadan müteşekkil Yeşilay'ın kuruluş senedi yer almaktadır. 12. ekte Yeşilay'ın 55 kişilik kurucu listesi sunulmaktadır. 13. ekte 4 sayfalık Fahrettin Kerim Gökay'a ait yazarın beğenip sunduğu vecizeler yer almaktadır. 14. ekte 29 kişilik Türkiye'de Lions'un kurucuları listesi verilmektedir. 15. ekte 2 adet belge yer almaktadır. 16. ekte İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda yer alan yazara ait 75 eserin listesi sunulmaktadır. 17. ekte Fahrettin Kerim Gökay'a ait 206 eserin gözükmekte olduğu 25 sayfalık fotokopi gözükmektedir. 18. ekte ise Fahrettin Kerim Gökay'a ait bir belge görülmektedir. Toplam 234 sayfa olan bu çalışmanın her bölümünde birbirinden bağımsız devam etmeyecek şekilde ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 513 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Fahrettin Kerim Gökay adı ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır⁹². Merve Yalman'a ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından da faydalandığı görülmektedir.

3.1.51.Prof. Dr. Haluk Karamağaralı'nın Hayatı ve Eserleri

Çalışıldığı Kurum: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Yonus Demirel – 2010.

Bu çalışmada, 1923-2009 tarihleri arasında yaşamış olan, Arkeoloji çalışmaları ile bilinen Haluk Karamağaralı'nın hayatı ele alınmaktadır. Giriş ile birlikte toplam üç bölümden oluşmaktadır. Yazar giriş kısmında yüzeysel kısa bilgiler verildikten sonra birinci bölümde, Haluk Karamağaralı'nın hayatını kronolojik olarak doğumundan

⁹² Merve Yalman, *Fahrettin Kerim Gökay'ın İstanbul Valiliği ve Belediye Başkanlığı (1949-1957)*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.

ölümüne kadar almış ve ailesi, eğitimi, evliliği gibi alt başlıklar vererek Haluk Karamağaralı'nın yaşam sürecini incelemiştir. İkinci bölümde, akademik hayatını ve buna bağlı olarak fikir dünyası ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, Haluk Karamağaralı'ya ait 21 adet makalenin her birini tahlil ederek Haluk Karamağaralı'nın düşüncelerini anlatmaya çalışmıştır.

Kaynakça kısmında çoğunlukla Haluk Karamağaralı'nın kendi yazıları olmak üzere muhtelif kitap ve dergiler ile gazetelerden oluşan 32 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 14 adet ek yer almaktadır. 1. ekte Haluk Karamağaralı'ya ait vesikalık bir resim bulunmaktadır. 2. ekte dönemin Başbakanına gönderdiği mektup, 3. ekte, Türk Milliyetçileri Derneği Genel Merkezi'nin, şubelere gönderdiği tamim, 4. ekte Haluk Karamağaralı ile yapılmış bir röportaj, 5. ekte Haluk Karamağaralı'nın vefatından sonra 3'ü akademisyen ve 1 gazeteci tarafından yazılmış dört adet yazı bulunmaktadır. 6., 7., 8., 9., 10., 11. ve 12. eklerde Haluk Karamağaralı hakkında farklı yayın organlarında çıkmış yazılar yer almaktadır. 13. ekte *Töre* dergisine yapmış olduğu isim babalığı hakkında bilgi vermektedir. 14. ekte Haluk Karamağaralı'nın yaptırmış olduğu 14 adet doktora tezi görülmektedir. Ekler kısmından sonra ise farklı mekân ve zamanlara ait Haluk Karamağaralı ile ilişkili 20 adet resim yer almaktadır. Son kısımda ise 7 adet yapının mimarı planları gösterilmektedir. Toplam 134 sayfa olan bu çalışmada 100 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Haluk Karamağaralı adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.52. Bir Tanzimat Bürokratı ve Diplomatı Olarak Aleksandır Karatodori Paşa (1833 – 1906)

Çalışıldığı Kurum: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Mahmut Akpınar – 2010.

Bu çalışmada, 1833 – 1906 tarihleri arasında yaşamış, Osmanlı Devleti'nde ilk gayrimüslim Hariciye Nazırı olan ve birçok makamda bulunmuş olan

AleksandırKaratodori Paşa'nın hayatı anlatılmaktadır⁹³. Toplamda giriş bölümü dâhil altı bölümden oluşmaktadır⁹⁴. Giriş kısmında ise konun öneminden bahsedilmekte olup, millet sisteminin tarihi süreci iki alt başlıkta incelenmektedir. Başlangıçtan Tanzimat'a ve Tanzimat'tan sonra kazanılan yenilikler olarak uzun sayılabilecek bir değerlendirilmeye tutulmaktadır. Birinci bölümde, Osmanlı bürokrasisi genel olarak anlatıldıktan sonra, gayrimüslimlerin bürokrasideki yeri ve Karadotoriler ailesi anlatılmaktadır. İkinci bölüm, iki genel başlıkta incelenmiştir. Ailesi ve hayatında anne babası, kardeşleri, eşi ve çocukları işlenmiştir. Eğitim ve bürokrasiye giriş başlığında ise Tercüme Odasına girişi, Avrupa'ya gidişi ve döndükten sonra Osmanlı Devleti'ndeki politik ortam anlatılmıştır. Yazarın, kalfalık dönemi diye ifade ettiği üçüncü bölümde, elçilik, valilik ve meclis üyeliği gibi almış olduğu resmi görevler sunulmakta olup Aleksandır Karatodori Paşa'nın hep bir yükseliş içinde olduğu söylenmektedir. Dördüncü bölümde yine yazarın kendi ifadesi adlandırdığı olgunluk ve ustalık dönemidir. Önemli görevlerden sonra sarayla ters düşmesi neticesinde merkezden uzaklaştırılma ile aldığı görevler anlatılmaktadır. Beşinci bölümde, akademisyen oluşundan ve ilmi düşünce hayatındaki çalışmalarından bahsedilmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, süreli yayınlar, yerli ve yabancı birçok muhtelif kaynak ile internet kaynaklarından oluşan 355 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında toplam 5 ek yer almaktadır. 1. ekte, Aleksandır Karatodori Paşa'nın soy ağacını gösteren bir şema yer almaktadır. 2. ekte, Aleksandır Karatodori Paşa'nın kendi resmi ile birlikte eşi ve babasının da birer resimleri bulunmaktadır. 3. ekte, Aleksandır Karatodori Paşa'nın deniz kenarında yer alan yalısının resmi bulunmaktadır. 4. ekte, Aleksandır Karatodori Paşa'nın eşi ve oğullarının da bulunduğu 1 adet mezar resmi yer almaktadır. 5. ekte, Aleksandır Karatodori Paşa'nın babası hekim İstefanaki tarafından yeniden inşa ettirilen bir kilisenin resmi bulunmaktadır. Devamında ise farklı kurum ve kuruluşlara ait Aleksandır Karatodori Paşa ile ilişkili 15 adet belge yer almaktadır. Bu çalışma toplam 270 sayfa olup, 1299

⁹³ Yazar, bürokrasi içindeki gayrimüslimlerin isimlerinin kayıtlara nasıl geçti ise o şekilde olduğu gibi aldığını ifade etmektedir. Aleksander, kayıtlarda Aleksandır olarak geçmektedir.

⁹⁴ Yazar, giriş bölümü hariç altı bölüm şeklinde ifade etmiş fakat fihrist kısmında beş bölümden oluştuğu görülmektedir.

adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Aleksandır Karatodori adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.53.Bolu Mebusu Mehmet Şükrü Gülez

Çalışıldığı Kurum: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Serap Üstünel – 2010.

Bu çalışmada, 1870 – 1950 yılları arasında yaşamış, 1920’den 1939’a kadar Bolu milletvekilliği yapmış olan Mehmet Şükrü Gülez’in hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Mehmet Şükrü Gülez’in Milli Mücadele’ye verdiği destek başlığı altında yapmış olduğu faaliyetler anlatılmaktadır. İkinci bölümde Heyet-i Nasiha üyeliğine seçilmesi ile birlikte nelerle karşılaştığı, esir düşmesi, tutuklanması ve kurtuluşu yer almaktadır. Üçüncü bölümde Mehmet Şükrü Gülez’in milletvekilliği, seçilmesi, teklifleri ve I., II., III., IV. ve V. Dönem’de genel faaliyetleri değerlendirilmektedir.

Kaynakça kısmında arşivler, resmi yayınlar ve gazeteler, araştırma ve inceleme eserlerden oluşan 52 kaynak yer almaktadır. Diğer kaynaklar başlığının altında ise Mehmet Şükrü Gülez’ın torunları Akın Önalp ve Şükrü Gülez ile 2009 - 2008 yıllarında yapış olduğunu belirttiği görüşmeler yer almaktadır. Ekler kısmında 13 adet ek yer almaktadır. 1., 2. ve 3. eklerde Mehmet Şükrü Gülez ile ilişkili farklı zaman mekânlara ait üç adet resim yer almaktadır. 4. ekte Mehmet Şükrü Gülez’in meclis rozeti görülmektedir. 5., 6. ve 7. ekler de Mehmet Şükrü Gülez’in vekillik yaptığı dönemlere ait meclis kimlikleri yer almaktadır. 8. ekte Sivas Tren İstasyonu’nun işletmeye açılması ile katılımcılara verilen rozet bulunmaktadır. 9. ekte, II. Türk Tarih Kurultayı rozeti bulunmaktadır. 10. ekte Birinci Ziraat ve Köy Kalkınma Kongresi rozeti görülmektedir. 11. ekte, Kırmızı – Yeşil şeritli İstiklal Madalyası yer almaktadır. 12. ekte Tokyo Büyükelçisinin yolladığı bir kartpostal bulunmaktadır. 13. ekte Mehmet Şükrü Gülez’in Başbakanlık Osmanlı Arşivleri kayıtlarında yer alan *Sicill-i Umumi* kaydı görülmektedir.

Toplam 92 sayfa olan bu çalışmada 255 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Mehmet Şükrü Gülez adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.54.Son Osmanlı Sadrazamı Ahmet Tevfik Paşa

Çalışıldığı Kurum: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Necati Çavdar – 2010.

Bu çalışmada,1845 – 1936 tarihleri arasında yaşamış, Osmanlı Devleti’nin farklı kademelerinde bürokratik ve diplomatik yapmış olan aynı zamanda son sadrazamlık unvanını da elinde bulunduran Ahmet Tevfik Paşa’nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Yazar, giriş bölümünde diplomasi, bürokrasi ve sadrazamlık gibi bazı terimlerin açıklamalarını yaptıktan sonra bazı istatistiksel bilgiler vermiştir. Biyografi yazarının karşılaştığı sorunlardan birisi olarak olayların şahısların önüne geçmesini göstermektedir. Kendisinin de yer yer bu tür durumlarla karşılaştığını bildirmektedir. Birinci bölümde, Ahmet Tevfik Paşa’nın hayatı başlığı altında özel hayatı kapsamında ailesi, çocukluğu, mal varlığı ve vefatı incelenmektedir. İkinci bölümde, resmi görevleri olarak sefaret görevleri ve elçilikleri anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, Hariciye Nazırlığı başlığında yapmış olduğu faaliyetler sunulmaktadır. Dördüncü bölümde, Ahmet Tevfik Paşa’nın sadrazamlıkları başlığında 31 Mart Vakası, Hareket Ordusu, Mütareke Dönemi ve Milli Mücadele dönemi alt başlıklarında incelenmektedir. Yazar sonuç kısmında, çalışmada birden fazla konu olması nedeniyle Ahmet Tevfik Paşa hakkında genel bir yorum yapmanın zor olduğunu, değerlendirme kısmının onun hayatının kronolojik bir bakış açısıyla yapmanın daha doğru olacağını söylemektedir.

Kaynakça kısmında arşivler, hatıratlar, yerli ve yabancı tetkik eserler ile süreli yayınlar oluşan 206 kaynak yer almaktadır. Toplam 299 sayfa olan bu çalışmada 1249 adet dipnot kullanılmıştır. Herhangi bir ek bulunmamaktadır. Ulusal Tez

Merkezi kayıtlarında Ahmet Tevfik adı ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 3 adet kayıt bulunmaktadır⁹⁵.

3.1.55.Hasan Polatkan'ın Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri

Çalışıldığı Kurum: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Atiye Emiroğlu – 2010.

Bu çalışmada, 1915 – 1961 tarihleri arasında yaşamış, Türkiye Cumhuriyeti'nin en uzun süre Maliye Bakanlığı yapmış olan ve aynı zaman 1960 darbesi sonucu idam edilen üç kişiden birisi olan Hasan Polatkan'ın hayatı anlatılmaktadır. Toplam yedi bölümden oluşmaktadır. Özet kısmından sonra yer alan giriş bölümünde, Hasan Polatkan'ın hayatı kısaca özetlenmiş, bir nevi çalışmanın mükerrer olarak ikinci özeti gibi olmuştur. Birinci bölümde, Hasan Polatkan kimdir başlığı altında çocukluğu, evliliği ve kişiliği anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Demokrat Parti'nin kuruluşu ile Hasan Polatkan'ın 1946 ve 1950 yılları arasında geçen dönemde, siyasi faaliyetleri ve Demokrat Partiye girişi ile 1946 seçimleri konu edilmektedir. Üçüncü bölümde, 1950 seçimleri ve Hasan Polatkan'ın 1950 ve 1954 yılları arasındaki siyasi faaliyetleri kapsamında yapmış olduğu Çalışma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı hakkında bilgiler verilmektedir. Dördüncü bölümde, 6-7 Eylül olayları ile 1954 seçimleri ve Hasan Polatkan'ın 1954 ve 1957 yılları arasındaki dönemdesiyasi faaliyetleri konu edilmektedir. Beşinci bölümde, 1957 seçimleri ile 27 Mayıs 1960'a kadar geçen süredeki siyasi faaliyetleri sunulmaktadır. Altıncı bölümde, Hasan Polatkan'ın ekonomiye dair görüşleri ve maliye politikaları ile Eskişehir için yaptığı çalışmalar anlatılmaktadır. Son olarak yedinci bölümde ise 27 Mayıs 1960 darbesi ve yargılandığı davalar, savunmalar ve tepkiler yer almaktadır.

Kaynakça kısmında sözlü kaynaklar başlığı altında, Hasan Polatkan'ın kardeşi, eşi ve dönemin DP Eskişehir İl Başkanı gibi yakın ilişkili toplam altı kişi yer almaktadır. Yazılı kaynaklar başlığı altında ise gazeteler, dergiler, arşiv belgeleri ve telif eserleri

⁹⁵ Nurten Çetin, *Son Sadrazam Ahmet Tevfik Paşa*, Selçuk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya 2011; Murat Aydoğdu, *Mütareke Döneminin Son İstanbul Hükümeti - Son Ahmet Tevfik Paşa Hükümeti - (21 Ekim 1920 - 4 Kasım 1922)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2016.

gibi muhtelif kaynaklardan oluşan 98 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında toplam 27 adet ek yer almaktadır. 1 ile 9 arasında ki eklerde Hasan Polatkan ile ilişkili farklı kurum ve kuruluşlara ait 9 adet belge yer almaktadır. 10 ile 20 arasında ve 22 ile 27 arasındaki eklerde Hasan Polatkan ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 17 adet resim yer almaktadır. 21. ekte Hasan Polatkan'ın ihtilalden sonra götürüldüğü harp okulundan gönderdiği 4 adet mektup yer almaktadır. Toplamda 208 sayfa olan bu çalışmada 304 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Hasan Polatkan adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.56.Prof. Dr. Mikâil Bayram'ın Hayatı ve Eserleri

Çalışıldığı Kurum: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Gülhan Canan Eroğlu– 2010.

Bu çalışmada,1940 doğumlu olup vefat ettiğine dair herhangi bir bilgiye ulaşamadığım, Ortaçağ Tarihi Profesörlerinden Anadolu Selçuklu Tarihinde önemli katkıları olan Mikâil Bayram'ın hayatı anlatılmaktadır. Yazar, önsöz kısmında çalışma boyunca faydalandığı kaynaklar olarak Mikâil Bayram'ın tespit edip tasniflendirdiğieserleri ve hayatı kısmı için ise kendisi ile yapmış olduğu mülakatı göstermektedir. Giriş bölümünden sonra üç bölüm şeklinde ilerlemektedir. Birinci bölümde, Prof. Dr. Mikâil Bayram'ın hayatı başlığı altında aile hayatı, eğitim hayatı ve çalışma hayatı gibi konular incelenmekte olup bu bilgiler kaynak olarak yazarın Mikâil Bayram ile yapmış olduğu mülakata dayandırılmaktadır. İkinci bölümde, yazar Mikâil Bayram'ın kitaplarını ve içeriklerinden bahsederek, konularına göre de ayrıştırarak tespit etmiş olduğu makaleleri sunmaktadır. Üçüncü bölümde, Prof. Dr. Mikâil Bayram'ın tarihçiliği ve tarih bilimine katkıları başlığı altında, Mikâil Bayram'ın tarih metodu ve tarihe katkıları incelenmektedir.

Kaynakça kısmında Mikâil Bayram'a ait kitaplar, makaleler ve hakkında yazılmış 1 adet lisans tezi ile kendisi ile birlikte yapılmış 2 adet mülakattan oluşan 112 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 2 adet ek yer almakta olup 1. ekte Mikâil Bayram'ın kendi el yazısı ile bir gazeli yer almaktadır. 2. ekte ise Mikâil Bayram'ın makamında çekilmiş 1 adet resim görülmektedir. Toplam 83 sayfa olan bu çalışmada 202 adet

dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Mikâil Bayramadı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.57. Prof. Dr. Nejat Göyünç Biyografisi

Çalışıldığı Kurum: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Hüseyin Torun – 2010.

Bu çalışmada, 1925 – 2001 yılları arasında yaşamış olan Tarih alanında önemli çalışmalara imza atmış bir akademisyen olan Prof. Dr. Nejat Göyünç'ün hayatı konu edilmektedir. Yazar Nejat Göyünç ile ilgili araştırmaların olmadığından makale düzeyinde sadece üç adet çalışmanın olduğundan bahsetmektedir. Önsöz kısmında faydalandığı kaynakların arasında Nüfus Müdürlüğü Arşivi, Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü Arşivi, Nejat Göyünç'ün eşi, oğlu ve yetiştirmiş olduğu önemli akademisyenlerle yapmış olduğu mülakatları göstermektedir. Giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, bir insan olarak Nejat Göyünç ele alınmakta, ailesi, çocukları, eğitim hayatı, meslek hayatı ve vefatı konu edinmektedir. İkinci bölümde, Nejat Göyünç'ün tarihçiliği işlenmekte olup, kitapları, makaleleri, çevirileri, lisansüstü danışmanlık yaptığı tezler ile öğrencilerinin gözünden Nejat Göyünç anlatılmaktadır. Yazar Nejat Göyünç'e ait 9 kitap, 164 makale ve 16 ansiklopedi maddesi tespit etmiştir.

Kaynakça kısmında muhtelif kaynak kitaplarla birlikte Prof. Dr. Nejat Göyünç'ün yazmış olduğu kitap ve makaleler ile Nejat Göyünç'ün doktora tezinden oluşan 107 kaynak yer almaktadır. Ayrıca, Nejat Göyünç'ün eşi Servet Ayten Göyünç, oğlu Armağan Ekrem Göyünç ve öğrencileri Ramazan Çalık, Hasan Bahar, Ali Galip Baltaoğlu ve Mustafa Arıkan ile yapmış olduğu mülakatların tarihleri verilmektedir. Ekler kısmında farklı kurum ve kuruluşlara ait 11 adet belge yer almaktadır. Toplam 158 sayfa olan bu çalışmada 51 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Nejat Göyünç'ün ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.58.Vehip Paşa (Kaçı)'nın Hayatı ve Askeri Faaliyetleri

Çalışıldığı Kurum: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Yüksel Nizamoğlu – 2010.

Bu çalışmada,1875 – 1940 yılları arasında yaşamış, Osmanlı Devleti'nin son döneminde etkili olmuş bir subay olan, aynı zaman da Cumhuriyet döneminde de muhalif kişiliği ile dikkatleri üzerine çekerek yurt dışında yaşamak zorunda kalmış olan Vehip Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Yazar, bu zamana kadar Vehip Paşa ile ilgili akademik düzeyde herhangi bir çalışmanın olmadığını, küçük sayılabilecek bir kaç makale ve ansiklopedik düzeyde bilgilerin yer aldığını ifade etmektedir. Kaynakların değerlendirilmesi ve giriş kısmından sonra toplam dört bölümden oluşmaktadır. Kaynakların değerlendirilmesi kısmında Vehip Paşa'nın torunu vasıtası ile Vehip Paşa'nın babasının, Vehip Paşa'nın ve kendisinin tutmuş olduğu kısa notlar, yazarın müracaat ettiği kaynakların başında gelmektedir. Resmi belgelerle bu notlar teyit edilerek devam edilmiştir. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Arşivi'ndeki belgeler ve yurt dışında kaldığı dönemlerde eşine ve çocuklarına yazmış olduğu mektuplar, başvuru kaynakların arasında yer almaktadır. Giriş kısmında ise II. Abdülhamit yönetimine karşı muhalefetin gelişimi ve II. Meşrutiyet'in ilanı başlığı altında Osmanlı Devleti'nin siyasi durumu hakkında genel bilgiler verilmektedir.Birinci bölümde, Vehip Paşa'nın Balkan Savaşı'nın sonuna kadar olan sürede ki hayatı ele alınmakta olup ailesi, Manastır günleri, 31 Mart Olayı, Harp Okulu Komutanlığı gibi konular alt başlıklarda sunulmaktadır. İkinci bölümde, Hicaz ve Çanakkale cephelerindeki görevleri ve Hicaz valiliği ile Hicaz komutanlığında yapmış olduğu faaliyetler incelenmektedir. Üçüncü bölümde,Vehip Paşa'nın Kafkas Cephesindeki III. Ordu Komutanlığında 1916 ve 1918 yılları arasındaki zaman anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde,Vehip Paşa'nın Umumi Karargâh emrine girmesinden vefatına kadar olan dönem sunulmaktadır. Sonuç kısmında ise yazar, Vehip Paşa ile ilgili hatıratlarının olmaması, ailesinin elindeki mektupların 1930 sonrasına ait olmasını değerlendirme noktasında birer eksiklik olarak görmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, yayınlanmış arşiv belgeleri, salnameleri, süreli yayımlar, hatıratlar, araştırma ve inceleme eserler, makaleler, akademik tezler ile internet kaynaklarından oluşan 264 kaynak yer almaktadır. 33 adet ek yer almakta olup, 1. ekte Vehip Paşa'nın soy ağacı tablosu görülmektedir. 2. ve 3. eklerde Nüfus Kayıt Örnekleri yer almaktadır. 4., 5. ve 6. ekler de Vehip Paşa'nın tuttuğu notlar gözükmektedir. 7. ekte Vehip Paşa'nın mezar taşı bulunmaktadır. 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 18., 30. ve 33. eklerde farklı kurum ve kuruluşlara dair belgeler yer almaktadır. 15., 16., 17. ve 32. eklerde gazete haberleri bulunmaktadır. 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28., 29. ve 31. eklerde Vehip Paşa'nın farklı farklı kişilere göndermiş olduğu mektuplar yer almaktadır. Toplam 502 sayfa olan bu çalışmada 361 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Vehip Paşa adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.59. Mehmet Zeki Oral Hayatı, Eserleri ve Araştırmaları

Çalışıldığı Kurum: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Mustafa Timur Yıldızhan – 2010.

Bu çalışmada, 1901 – 1962 yılları arasında yaşamış müzeci ve aynı zamanda Türk kültür tarihçisi Mehmet Zeki Oral'ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında biyografinin kavramsal olarak sözlük karşılıklarından, tarihi geçmişinden, başvurduğu kaynaklardan ve kısa bir şekilde bir kaç belge ile Mehmet Zeki Oral'ın hayatı özet olarak sunulmaktadır. Birinci bölümde, hayatı ve eserleri başlığı altında çocukluğu, ailesi, siyasi ve tahsil hayatı incelenmektedir. İkinci bölümde, şehir tarihi üzerine yaptığı çalışmalar, alt başlıklarda çalışmalarına konu olmuş şehirler olarak verilmektedir. Üçüncü bölümde, Mehmet Zeki Oral'ın sosyal tarih alanında yapmış olduğu çalışmalara yer verilmektedir. Dördüncü bölümde, Mehmet Zeki Oral'ın tespit etmiş olduğu Anadolu Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait Sanat Değeri Olan Ahşap Minberleri, Kitabeleri ve Tarihçeleri sunulmaktadır.

Bibliyografya kısmında ise sözlü kaynaklar, Mehmet Zeki Oral'ın özel evrakları, muhtelif dergilerce yayınlanmış makaleleri, kaynak eserler ile arşiv belgelerinden

oluşan 382 kaynak yer almaktadır. Fihrist kısmında ekler başlığı yer almakta, fakat çalışmanın son kısmında herhangi bir ek görülmemektedir. Toplam 367 sayfa olan bu çalışmada 895 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Mehmet Zeki Oral adı ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır⁹⁶. Savaş Yılmaz'a ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından da faydalanıldığı görülmektedir.

3.1.60.Fatin Rüştü Zorlu

Çalışıldığı Kurum: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Havva Eltetik – 2009.

Bu çalışmada,1910 – 1961 tarihleri arasında yaşamış, yakın dönemin önemli devlet adamlarından ve 1960 darbesi ile idam edilenlerden birisi olan Fatin Rüştü Zorlu'nun hayatı anlatılmaktadır. Önsöz kısmında yazar, hangi kaynaklardan faydalandığını yazmaktadır. Cumhuriyet Arşivi, dönemin gazeteleri, TBMM tutanakları, TBMM Arşivi, anıyayınları ve muhtelif dergiler başvurduğu kaynaklar arasında yer almaktadır. Dışişleri Bakanlığı Arşivine başvurduğunu, aldığı olumsuz cevap üzerine herhangi bir araştırma yapamadığını ifade etmektedir. Fakat Dışişlerinde hariciye memuru olduğu döneme dair özlük dosyasına ulaşabildiğini, bu dosyanın ise tasnifinin yapılmadığını, bu sebepten dolayı kaynak göstermede zorlandığını anlatmaktadır. 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Demokrat Parti Genel Başkanı Hüsamettin Cindoruk ile yapmış olduğu röportajdan bahsetmektedir.

Bu çalışma önsöz, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Yazar, giriş kısmında konjonktürel olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin içinde bulunduğu sosyal ve siyasi durumu özetlemektedir. Birinci bölümde, kişisel dünyasında yoğunlaşmakta olup, çocukluğu, gençliği ve memuriyetini anlatılmaktadır. İkinci bölümde,Fatin Rüştü Zorlu'nun bürokratlığı ve bakanlığa giden yoldaki siyasi hayatı sunulmaktadır. Üçüncü bölümde, 1960 darbesinden, Yassıada davalarından ve idam sürecine giden yol konu edilmektedir.

⁹⁶ Savaş Yılmaz, *Mehmet Zeki Oral'ın Hayatı ve Eserleri*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2010.

Bibliyografya kısmında, muhtelif kurumların arşivleri, süreli yayınlar, röportajlar ile muhtelif kitap ve makalelerden oluşan 141 kaynak yer almaktadır. Levent Ayabakan'ın Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı'nda hazırlamış olduğu “*Fatin Rüştü Zorlu'nun Hayatı ve Kıbrıs Meselesi*” adlı yüksek lisans tezinden de faydalandığı görülmektedir. Yazar, Rasim Koç tarafından Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı'nda kendisi ile aynı yıl (2009) hazırlanan doktora tezinden faydalanamamıştır. Ekler kısmında, ek 1 adı altında farklı kurum ve kuruluşlara ait muhtelif zaman dilimleri içerisinde 31 adet belge, 1 adet mektup, 17 adet gazete haberi yer almaktadır. Ek 2 kısmında ise Fatin Rüştü Zorlu ile ilişkili 12 adet resim yer almakta olup yazarın, 2 adet de yapmış olduğu röportajlara dair çekmiş olduğu resimler yer almaktadır. 2007 ve 2009 yıllarında Dışişleri Bakanlığına yapmış olduğu başvurularına karşılık kurum tarafından yazılmış olan 2 adet cevap yazısının birer nüshası da yer almaktadır. Ek 3'de ise Fatin Rüştü Zorlu'nun kronolojisi sunulmaktadır. Toplam 266 sayfa olan bu doktora tezinde 588 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Fatin Rüştü Zorlu adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 6 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 4 adet kayıt bulunmaktadır⁹⁷. Levent Ayabakan'a ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından da faydalandığı görülmektedir.

3.1.61. Mehmet Altay Köymen'in İlmi Hayatı ve Tarihçiliği

Çalışıldığı Kurum: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Mustafa Uçan – 2009.

Bu çalışmada, 1916 – 1993 tarihleri arasında yaşamış, Türk tarihinin önemli hocalarından, Selçuklu Tarihi uzmanı Mehmet Altay Köymen'in hayatı konu edilmektedir. Yazar önsöz kısmında bu çalışma ile ilgili istifade ettiği kaynakları

⁹⁷ Levent Ayabakan, *Fatin Rüştü Zorlu'nun Hayatı ve Kıbrıs Meselesi*, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars 2007; Rasim Koç, *Fatin Rüştü Zorlu'nun Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2009; Ferdi Uzun, *Türk Dışişlerinde Fatin Rüştü Zorlu*, Hacettepe Üniversitesi Aileleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2015.

sıralamaktadır. Bunlar; derslerinde öğrencilerine aktardığı bilgiler ve öğrencilerin hazırlamış olduğu hatırat türü yazılar, Köymen'e ait makale ve kitaplar, Erciyes Üniversitesi Kütüphanesi Köymen Kitaplığı'ndaki çalışmalar, ailesi ile yapılan mülakatlar, evinde tutmuş olduğu şahsi arşiv ve Köymen'in beraber çalışmış olduğu akademisyenlerle yapılan mülakatlar başlıca kaynaklardır. Ayrıca, yazar Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dekanlığına başvurarak yapmış olduğu tez kapsamında Köymen'in özlük dosyası üzerinde inceleme talebi olduğunu bildirmiş fakat üniversite tarafından kabul edilmemiştir.

Girişten sonra üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Mehmet Altay Köymen'in hayatı konu edilmekte olup, eğitim dönemi, yurt dışı görevleri ve Köymen Kitaplığı gibi alt başlıklar halinde özel hayatına dönük bilgiler açıklanmıştır. İkinci bölümde, Mehmet Altay Köymen tarafından yazılmış, yazar tarafından seçilmiş bazı eserler hakkında bilgiler verilmektedir. Yazar, Mehmet Altay Köymen'in yayın dünyasına dair tespit etmiş olduğu basılmış eserlerin isimlerini vermektedir. 14 kitap, 100 makale, 11 bildiri, 6 konferans, 3 konuşma, 3 kaynak yayın, 6 çeviri, 7 (tanıtım, tenkit, tahlil), 5 ansiklopedi maddesi, 13 nekroloji ve biyografiler, 3 raporlar, 3 mektupları, 2 mülakat. Basılmamış olanlar ise, 2 tez, 3 kitap, 1 makale, 2 konferans, 1 konuşma, 5 tebliğ şeklindedir. Üçüncü bölümde ise Köymen'in tarihçiliği başlığı altında, Tarihin önemi, sorunları, izlemiş olduğu metot ve Köymen'in Selçuklu tarihindeki yeri incelenmiştir.

Kaynakça kısmında muhtelif eserlerden faydalanmış olduğu görülmekte olup 2008 yılına ait Mehmet Ali Hacıgökmen ile 2009 yılına ait Salim Koca, Ayşe Arpacı (Köymen'in kızı), Tamer Arpacı (Köymen'in damadı) ve Ali Rıza Köymen (Köymen'in oğlu) ile yapılmış mülakatlardan oluşan 141 kaynak yer almaktadır. Toplam 121 sayfa olan bu çalışmada, 18 adet ek ve 190 adet dipnot kullanılmıştır. Kaynakça kısmında sonra yer alan ekler kısmında ise Köymen'e ait ilk 15 ekte 20 farklı belge yer almaktadır. Ayrıca, farklı zaman ve mekânlara ait ilişkili 16. ve 17. eklerde 13 adet resim yer almaktadır. Son olarak da 18. ekte iki adet taziye telgrafı bulunmaktadır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Mehmet Altay Köymen adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.62.Falih Rıfki Atay (1893 – 1950)

Çalışıldığı Kurum: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazan: Funda Selçuk Şirin – 2009.

Bu çalışmada, 1893 – 1971 yılları arasında yaşamış, Osmanlı’nın son yılları ile Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarına tanıklık etmiş, yazar ve milletvekilliği de yapmış olan Falih Rıfki Atay’ın 1893 – 1950 yılları arasındaki yaşamını konu edinmektedir. Çok geniş bir yazım hayatı olan Falih Rıfki’nin bütün yazılarını inceleyemeyeceğini düşünen yazar, zaman kısıtlamasına gitmiştir. Yazar, Falih Rıfki üzerine yapılmış lisansüstü çalışmaların çoğunlukla Edebiyat ve Türk Dili Anabilim dalları tarafından yapıldığını ve bu çalışmalarda derinlikli tahlillerin olmadığını söylemektedir. Kendinden önceki sekiz çalışmayı tespit eden ve bunlarında aynı şekilde derinliklerinin eksik olduğunu söylemiştir. Fakat 2008 yılında Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalının Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı’nda, Veysel Çolaker tarafından “ Türk siyasal yaşamında Falih Rıfki Atay (1894 – 1971)” adı ile hazırlanmış olan yüksek lisans tezini görmemiştir. Tespit etmiş olduğu tezlerden birisi olan “Falih Rıfki Atay’ın kaleminden Atatürk ve Türk devrimi” adlı çalışma Serkan Tuna’ya değil, Emine Şirin’e aittir.

Yedi bölümden oluşmakta olan bu çalışmanın birinci bölümünde, Falih Rıfki Atay’ın 1893 – 1914 yılları arasındaki yaşamı ele alınmaktadır. Çocukluk dönemi, Meşrutiyet dönemi, Balkan savaşları gibi alt başlıklar halinde incelenmektedir. İkinci bölümde, 1914 – 1918 zaman dilimi üst başlığında, I. Dünya Savaşı ve Akşam gazetesi dönemleri olarak sunulmaktadır. Üçüncü bölümde, 1918 – 1922 zaman aralığında mütareke dönemi, cemiyetlerin kuruluşu ve Anadolu hareketinin başlaması olarak değerlendirilmektedir. Dördüncü bölümde, 1923 – 1930 yıllarıyla alınarak İmparatorluktan Ulus devlete, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılması, Falih Rıfki’nin milletvekilliği gibi konular anlatılmaktadır. Beşinci bölümde, 1930 – 1938 yılları arasında Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kuruluşu, Tek Parti dönemi ve Kemalizmle olan ilişkisi gibi konuları içermektedir. Altıncı bölümde, 1938 – 1945 yılları arasını kapsamakta olup İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanlığı, II. Dünya Savaşı, Türk Dış Politikası gibi konular yer almaktadır. Yedinci bölümde, 1950 –

1945 arasındaki çok partili hayatı kapsamakta olup kültürel ve iktisadi alanlardaki gelişmeleri değerlendirmektedir.

Kaynaklar kısmında TBMM Arşivi, resmi yayınlar, dönemin muhtelif gazeteleri ile yerli ve yabancı başvuru eserlerden oluşan 369 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında ise yazar çalışmasında kullandığı 650 adet makaleyi liste halinde sunmaktadır. Toplam 604 sayfa olan bu çalışmada 1825 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Falih Rıfkı Atay adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 10 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 4 adet kayıt bulunmaktadır⁹⁸. Veysel Çolaker'e ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından faydalanılmadığı görülmektedir.

3.1.63.Tanzimat Bürokrati Şekip Efendi

Çalışıldığı Kurum: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Onur Üstüncan – 2009.

Bu çalışmada, ? – 1854 tarihleri arasında yaşamış, Tanzimat döneminin önemli bürokratlarından Şekip Efendi'nin hayatı konu edilmektedir. Beş bölümden oluşmakta olup, birinci bölümde hayatı, devlet hizmetine girmesi ve Mısır meselesinin birinci safhasındaki görüşmelerde yer alması değerlendirilmektedir. İkinci bölümde Mısır meselesinin ikinci safhası, Şekip Efendi'nin Londra sefirliği ve Boğazlar Sorunu incelenmektedir. Üçüncü bölümde Londra Sefirliği sırasında Mısır Meselesi haricinde ilgilendiği diğer konular, Lübnan'a Yahudilerin yerleştirilmesi ve Portekiz'le Ticaret Antlaşması gibi alt başlıklar halinde sunulmaktadır. Dördüncü bölümde Şekip Efendi'nin Hariciye Nazırlığına atanması ve Lübnan Meselesi incelenmektedir. Son olarak beşinci bölümde Hariciye Nazırlığından sonraki

⁹⁸ Seçkin BÜYÜCEK, *Kemalist, Once Upon A Time: Falih Rıfkı Atay And His Unconventional Approach To The Early Republican Period*, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015; Veysel Çolaker, *Türk Siyasal Yaşamında Falih Rıfkı Atay (1894-1971)*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2008; Emine Şirin, *Falih Rıfkı Atay'ın Kaleminden Atatürk ve Türk Devrimi*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2015.

dönemde İkinci Londra Sefirliği, Meclis-i Vâlâ Azalığı ve Meclis-i Vâlâ Reisliği ile vefatı anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, yerli ve yabancı kaynak eserler, akademik tezler, resmi yayınlar ve ansiklopedilerden oluşan 102 kaynak yer almaktadır. Toplam 37 adet ek yer almaktadır. 1. ekte Hariciye Nezareti'nin servislerini gösteren bir tablo yer almaktadır. 1'den 15'e kadar olan eklerde muhtelif Osmanlı arşiv belgeleri yer almaktadır. 16 ve 17. ekteki belgelerin tanskripsiyonu verilmiştir. 18'den 30'a kadar olan eklerde yine Osmanlıca hazırlanmış arşiv belgeleri bulunmaktadır. 31. ekte, Şekip Efendi, 32. ekte, Kavalalı Mehmet Ali Paşa, 33. ekte II. Mahmud, 34. ekte Kavalalı İbrahim Paşa'nın resimleri yer almaktadır. 35. Ekte Mehmed Ali Paşa Hanedanlığı tablo halinde gösterilmektedir. 36. ekte Londra Boğazlar Konferansı temsili resimle gösterilmektedir. 37. ekte Şekip Efendi'nin oğlu Ahmet Arifi Paşa'nın resmi yer almaktadır.

Bu çalışma toplam 313 sayfadan oluşmakta olup, dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölüm ayrı ayrı numaralandırmayoluna giderek 898 adet dipnot kullanmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Mustafa Şekip Tunç adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 11 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 1 adet kayıt bulunmaktadır.

3.1.64. General Kâzım Dirik ve Trakya Umum Müfettişliği

Çalışıldığı Kurum: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Yeliz Batı – 2008.

Bu çalışmada,1881 – 1941 tarihleri arasında yaşamış, yakın dönemimizin önemli karakterlerinden asker kökenli Kâzım Dirik'in hayatı konu edilmektedir. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında ailesi, çocuklu ve çevresi gibi genel bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, Milli Mücadele öncesi ve sonrası olmak üzere iki alt başlık halinde askerlik hayatı incelenmektedir. İkinci bölümde, Kâzım Paşa'nın 1920-1935 yılları arasında yapmış olduğu kamu görevleri hakkında bilgiler verilmektedir. Üçüncü bölümde, Umum Müfettişliğinin tarihçesi verildikten sonra

Kâzım Paşa'nın bu makamda bulunduğu dönemki çalışmaları tespit edilerek beş başlık halinde sunulmaktadır. Dördüncü bölümde, Kâzım Paşa'nın vefatı, şahsiyeti ve ölümünden sonra gerçekleşen olaylar sunulmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv vesikaları, kaynak eser olarak muhtelif kitap ve makaleler ile dönemin gazete haberlerinden oluşan 159 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 34 adet ek yer almaktadır. 2., 3., 4., 10., 11., 12., 18., 26., 27., 28., 29., 32. ve 34. eklerde resmi belgeler, 5., 6., 7., 15., 16., 17., 19. ve 21. eklerde Kâzım Dirik'in yer aldığı dönemin gazete haberleri, 8. ekte Kâzım Dirik'in İzmir'de isminin verildiği caddenin krokisi, 1., 13., 20., 22., 23., 30., 31. ve 33. eklerde Kâzım Dirik ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 8 adet resim, 24. ekte Kâzım Dirik'in hazırlamış olduğu “*İdeal Cumhuriyet Köyü Planı*”, 25. ekte Kâzım Dirik'in kaleme almış olduğu kitabın kapağı yer almaktadır. Toplam 162 sayfa olan bu çalışmada 447 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Kâzım Dirik adıyla tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır⁹⁹. Gürsel Özgür'e ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından faydalanılmadığı görülmektedir.

3.1.65. Mehmet Sait Hâlet Efendi: Hayatı, İdari ve Siyasi Faaliyetleri (1760 – 1822)

Çalışıldığı Kurum: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Süheyla Yenidünya – 2008.

Bu çalışmada, 1760 ile 1822 tarihleri arasında yaşamış, Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli devlet adamlarından Mehmet Sait Hâlet Efendi'nin hayatı anlatılmaktadır. Giriş hariç toplam dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında yazar, Mehmet Sait Hâlet Efendi'nin akademik bir konu olarak seçilmesinin sebebini, vakanüvislere dayandırılarak itham edilen iddiaları, arşiv belgeleri ile karşılaştırmalı değerlendirme yaparak incelediğini söylemektedir. Osmanlı vakanüvislerinin bulundukları dönemlerin siyasi ve bürokratik yapıları neticesinde vakıf olmadıkları devlet sırrı

⁹⁹ Gürsel Özgür, *Komutan ve Bürokrat Olarak Kazım Dirik*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

olarak bilinen bilgiler hakkında yazdıkları ve dönemin otoritelerine şirin gözükmek için kimi zaman yanlış bilgiler kaydettiklerini, sonrasında gelen araştırmacılarında bu bilgileri olduğu gibi kullandıklarını söylemektedir. Biyografi yazmanın zorluklarından ve yazacakların arşiv belgeleri ile mukayese yapmaları neticesinde gerçek bilgilere ulaşıp yazabileceklerini söylemektedir. Enver Ziya Karal'ın Hâlet Efendi hakkında yazmış olduğu eserdeki bir kelime hatası yüzünden yanlış anlaşıldığını ve Bernar Lewis'in de bu eserden faydalanarak ve konuyu tamamen çarpıtarak verdiğini söylemektedir. Birinci bölümde, Paris Büyükelçiliği başlığı altında Fransa'nın Mısır'ı işgali, Mehmet Sait Hâlet Efendi'nin elçiliği ve Fransa hakkındaki gözlemleri ile görüşleri yer almaktadır. İkinci bölümde, Kabakçı İsyanı, Osmanlı – Rus barış görüşmelerinde Fransa'nın ara buluculuğu ve Hâlet Efendi'nin azli ile sürgünü anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, Mehmet Sait Hâlet Efendi'nin Bağdat'taki siyasi faaliyetleri ile resmi görevi olan mübaşirliği yer almaktadır. Dördüncü bölümde, Tepedelenli Ali Paşa isyanında Hâlet Efendi'nin rolü, Hâlet Efendi'nin ölümü, hayratı ve eserleri anlatılmaktadır.

Bibliyografya kısmında arşiv kaynakları, yazma eserler, kaynak eserler başlığı altında ise yerli ve yabancı birçok çalışmadan oluşan 148 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında ise 1. ekte Hâlet Efendi'nin portre resmi yer almaktadır. 2. ekten 16. eke kadar olan kısımda 18 adet Mehmet Sait Hâlet Efendi ile ilişkili belgeye yer verilmiştir. 17. ekte Mehmet Sait Hâlet Efendi'nin Konya'daki mezarının resmi bulunmakta olup 18. ekte ise Mehmet Sait Hâlet Efendi'nin başının gömülü olduğu Galata Mevlevihane'sindeki türbenin resmi yer almaktadır.

Toplam 314 sayfa olan bu çalışmada 1074 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Mehmet Sait Hâlet Efendi adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.66. Türk Siyasal Yaşamında Falih Rıfkı Atay (1894 – 1971)

Çalışıldığı Kurum: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü
Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Veysel Çolaker – 2008.

Bu çalışma, 1893 – 1971 tarihleri arasında yaşamış, Osmanlı’nın son yılları ile Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarına tanıklık etmiş, yazar ve milletvekilliği yapmış Falih Rıfkı Atay’ın hayatı konu edilmektedir. Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlı Devleti’nin son dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk dönemindeki siyasi atmosfer ile daha önce Falih Rıfkı Atay’ın üzerine yapılmış çalışmalar hakkında bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, çocukluğu, tahsil hayatı, I. Dünya Savaşı, Mütareke Dönemi ve milletvekilliği anlatılmaktadır. İkinci bölümde, eğitim, kültür, bayındırlık, sağlık ve ekonomi gibi iç politika ile Lozan, NATO ve Kıbrıs gibi dış politikalar üzerine olan birçok düşüncelerine yer verilmektedir. Üçüncü bölümde, Kemalist düşüncenin gelişimi için var olan altı ok ve Falih Rıfkı Atay’ın bakış açısı ele alınmaktadır.

Kaynakça kısmında araştırma ve inceleme eserler, makaleler, resmi yayınlar, süreli yayınlar, akademik tezler, ansiklopediler, arşiv belgeleri ve Falih Rıfkı Atay’ın birden çok gazetede yazmış olduğu köşe yazılarından oluşan 814 kaynak yer almaktadır. Kaynakçadan sonra herhangi bir ek bulunmamaktadır. Toplam 191 sayfa olan bu çalışmada, 841 adet dipnot kullanılmıştır. UlusalTez Merkezi kayıtlarında FalihRıfkı Atay adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 11 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 4 adet kayıt bulunmaktadır¹⁰⁰. Emine Şirin’e ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından da faydalanıldığı görülmektedir.

3.1.67. Kâzım (İnanç) Paşa; Hayatı, Askeri ve Siyasi Faaliyetleri (1880 – 1938)

Çalışıldığı Kurum: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Tarih Anabilim Dalı– Doktora.

Yazar: Özlem Elif Polat Taş – 2008.

Bu çalışmada, 1880 – 1938 tarihleri arasında yaşamış bir Osmanlı paşası olan ve Türkiye Cumhuriyeti’nde Milli Savunma Bakanlığı Müsteşarlığı ile IV. ve V. dönem İzmir milletvekilliği yapan Kâzım İnanç’ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç

¹⁰⁰ Emine Şirin, *Falih Rıfkı Atay'ın Kaleminden Atatürk ve Türk Devrimi*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007; Funda Selçuk Şirin, *Falih Rıfkı Atay (1893-1950)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2009; Seçkin Büyücek, *Kemalist, Once Upon A Time: Falih Rıfkı Atay And His Unconventional Approach To The Early Republican Period*, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015.

bölümünden oluşmaktadır. Giriş kısmında bu çalışmada hangi kaynaklardan faydalandığı ve bölümlerin içeriği ile izlenilen metot hakkında bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, ailesi, tahsil hayatı, yetiştiği çevre, devlet bünyesinde hizmet etmiş olduğu görevler ve taltifleri ile vefatı anlatılmaktadır. İkinci bölümde, orduya girişi, Balkan Savaşı, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele dönemindeki askeri görevleri ile Milli Mücadele sonrasındaki görevleri ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, Kâzım İnanç'ın siyasi görevleri işlenmekte olup Samsun valiliği ve milletvekilliği anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında çeşitli kamu kurumlarının arşivleri, resmi yayınlar, araştırma ve inceleme eserler, süreli yayınlar, akademik tezler, internet kaynaklarından oluşan 332 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 32 adet ek bulunmaktadır. 1'den 9'a kadar ve 15., 16., 17., 18., 20. ve 21. eklerde Kâzım İnanç ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler yer almaktadır. 10. ekte Kâzım İnanç ile ilgili gazete haberi görülmektedir. 11., 12., 13., 14., 19. ve 22'den 32'ye kadar olan eklerde Kâzım İnanç ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait resimler yer almaktadır. Toplam 323 sayfa olan bu çalışmada 1161 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Kâzım İnanç adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.68. Suphi Nuri İleri Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Gazeteciliği

Çalışıldığı Kurum: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Doktora Tezi.

Yazar: Deniz Şahinli – 2007.

Bu çalışmada, 1887 – 1945 tarihleri arasında yaşamış, yazar, gazeteci ve hukuk profesörü olan yakın dönemin tanınmış Batıcılık fikriyatının önemli savunucularından Celal Nuri İleri'nin kardeşi olan Suphi Nuri İleri'nin hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmından önce yazar çalışma boyunca hangi kaynaklardan istifade ettiğini anlatmaktadır. Giriş kısmında ise Tanzimat'tan başlayarak Cumhuriyet'e kadar geçen sürede Osmanlı Devleti'nin modernleşme hareketleri genel hatları ile anlatılmakta ve dönemin önde gelen ediplerinin batı hakkındaki fikirleri bir iki kelime ile izah edilmektedir. Birinci bölümde, ailesi, tahsil hayatı, görevleri, eserleri ve vefatı anlatılmaktadır. İkinci

bölümde, I. Dünya Savaşı'nda aldığı görevler, Mütareke Dönemi, Cumhuriyet'in ilanından sonra ve İstiklal Mahkemesi'ndeki yargılanması olarak incelenmektedir. Üçüncü bölümde, gazeteciliği kapsamında ele alınmakta olup siyasi, ekonomik, kooperatifçilik ve dış politika üzerine olan yazıları sunulmaktadır.

Kaynakça kısmında resmi yayımlar, süreli yayımlar, kitaplar, çoğunlukla Suphi Nuri İleri'nin kendi makaleleri ile ansiklopediler ve akademik tezlerden oluşan 455 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 21 adet ek bulunmaktadır. 1. ekte Suphi Nuri İleri'nin yazmış olduğu makalenin tam metni yer almaktadır. 2. ekte yine bir makalesi bulunmaktadır. 3. ekte Lozan Konferansı hatıratı sunulmaktadır. 4., 5., 6. ve 7. eklerde Suphi Nuri İleri ile ilgili farklı zaman ve mekânlara ait 4 adet resim görülmektedir. 8. ekte yargılandığı İstiklal Mahkemesine İsmet Paşa'nın çektiği telgraf bulunmaktadır. 9'dan 21'e kadar olan eklerde ise Suphi Nuri İleri'nin gazetelerde çıkan yazıları ve ilgili haberleri yer almaktadır. Toplam 467 sayfa olan bu çalışmada 574 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Suphi Nuri İleri adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.69. Osmanlı Devleti'nin Yeniden Yapılanma Sürecinde Önemli Bir Devlet Adamı Mehmed Sadık Rıfat Paşa

Çalışıldığı Kurum: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Dilek Türkdemir– 2007.

Bu çalışmada, 1807 - 1857 tarihleri arasında yaşamış, Meclis-i Vâlâ Reisi, Büyükelçilik, Maliye Nazırı ve Hariciye Nazırlığı gibi diplomatik ve bürokratik görevlerde bulunan Sadık Rıfat Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında XIX. yüzyıldaki diplomatik değişim ve gelişimi fark eden Mehmed Sadık Rıfat'ın ortaya koyduğu düşünceler ile çalışmanın konusu, önemi ve amacı anlatılmaktadır. Birinci bölümde, Sadık Rıfat Paşa'nın hayatı, etkilendiği kişiler, kişiliği ve eserleri ele alınmaktadır. İkinci bölümde, devlet hizmetine girişi ve bu süre boyunca almış olduğu görevler hakkında bilgiler verilmektedir. Üçüncü bölümde, Osmanlı Devleti'nin modernleşme süreci işlenmekte olup merkezileşme, Tanzimat bürokratları, sivil bürokrasi ve ekonomi ile

Sadık Rıfat Paşa'a göre değişimin zorunluluğu ve medeniyetin esasları etrafındaki devlet yönetimi incelenmektedir.

Kaynakça kısmında herhangi bir tasnifleme yapılmamış olup arşiv belgeleri, akademik tezler, resmi yayınlar ve ansiklopedilerden oluşan 86 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 31 adet ek bulunmaktadır. 1'den 30'a kadar olan eklerde Sadık Rıfat Paşa ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler yer almaktadır. 31. ekte ise Sadık Rıfat Paşa ait 2 adet resim görölmektedir. Toplam 255 sayfa olan bu çalışmada her sayfa sonunda ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 180 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Mehmed Sadık Rıfat adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 5 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 4 adet kayıt bulunmaktadır¹⁰¹. Bekir Günay ve Selahattin Durmaz'a ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmalarından da faydalandığı, Kerem Ünüvar'a ait yüksek lisans çalışmasından ise faydalanılmadığı görölmektedir.

3.1.70. Milli Mücadele'de Bir Vali: Sivas Valisi Mehmet Reşit Paşa (1868 – 1924)

Çalışıldığı Kurum: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Filiz Gemici – 2007.

Bu çalışmada, 1868 – 1924 tarihleri arasında yaşamış, Mustafa Kemal'in Sivas Kongresini toplamaya çalıştığı sırada İstanbul Hükümeti'nin emrindeki dönemin Sivas Valisi Mehmet Reşit Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında tezin önemi, amacı ve yöntemleri hakkında genel bilgiler verilmekte olup yazar izlemiş olduğu metodu ve faydalandığı kaynakları yazmaktadır. Birinci bölümde, ailesi, tahsil hayatı, valilik görevleri öncesi ve

¹⁰¹ Seriiye Akan, *A Tanzimat Intellectual: Sadık Rıfat Paşa's Economic Thoughts*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015; Kerem Ünüvar, *Economic and Moral Organization Of The Ottoman Society In The Tanzimat Period: Sadık Rıfat Paşa's Ahlâk Risalesi*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004; Bekir Günay, *Mehmed Sadık Rıfat Paşa'nın Hayatı Eserleri ve Görüşleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1992; Selahattin Durmaz, *Devlet Adamı ve Siyasal Bir Düşünür Olarak Mehmed Sadık Rıfat Paşa*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1998.

valilikleri ile mebusluğu anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Sivas valiliği, milli mücadele ve Sivas kongresi olarak incelenmektedir. Üçüncü bölümde, Sivas valiliğinden vefatına kadar geçen zaman ele alınmakta olup Kastamonu valiliği, emekliliği, hastalığı ve vefatı sunulmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv kaynakları, resmi yayınlar, süreli yayınlar, kitaplar, makaleler ve internet kaynakları ile ansiklopedilerden oluşan 120 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 15 adet ek yer almaktadır. 1. ekte Mehmet Reşit'in *Tercüme-i Hal*'i sunulmaktadır. 2., 3., 4., 5., 6., 10. ve 11. eklerde Mehmet Reşit Paşa ile ilişkili farklı kurum ve kuruluşlara ait 7 adet belge görülmektedir. 7. ekte Sivas Kongresi delegelerinin isim listesi bulunmaktadır. 8. ekte Sivas Kongresi beyannamesi ile transkripsiyonu sunulmaktadır. 9. ve 12. ekte Mehmet Reşit ile ilgili 1 adet gazete ve 1 adet dergi haberleri görülmektedir. 13., 14. ve 15. eklerde Mehmet Reşit Paşa ile ilgili farklı zaman ve mekânlara ait 3 adet resim yer almaktadır. Toplam 185 sayfa olan bu çalışmada devam eden sayı sistemi şeklinde bir dipnot kullanılmamış olup her sayfanın altında yeniden başlayan ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 187 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Mehmet Reşit adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.71. Mahmud Muhtar Paşa (1867 – 1935) Hayatı, Askeri ve Siyasi Faaliyetleri, Eserleri

Çalışıldığı Kurum: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Said Olgun – 2006.

Bu çalışmada, 1867 – 1935 tarihleri arasında yaşamış, Bahriye Nazırlığı ve 1913 – 1915 yılları arasında Berlin Büyükelçiliği yapmış olan Mahmud Muhtar Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında XIX. yüzyıldan başlayarak Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar geçen sürede devletin içinde bulunduğu durum, reformlar, ayaklanmalar, savaşlar ve sonucunda oluşan antlaşmalar hakkında kısa bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, ailesi, eğitim hayatı, ilk görevleri ve terfisi ile eserleri anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Yunan Harbindeki faaliyetleri, gönüllü sürgün dönemi, hassa ordusu kumandanlığı ve

Balkan Harbi ile emekliliği ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, siyasi faaliyetleri kapsamında İttihat ve Terakki ile bağlantıları, valiliği, Bahriye nazırlığı, sefirliği ve Milli Mücadele dönemi incelenmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, süreli yayınlar, araştırma ve inceleme eserler ile makalelerden oluşan 204 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 55 adet ek bulunmaktadır. 1'den 20'ye kadar olan eklerde Mahmud Muhtar Paşa ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait 20 adet belgeye yer verilmektedir. 21'den 45'e kadar olan eklerde ise Mahmud Muhtar Paşa ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 25 adet resim sunulmaktadır. 46. ekte Mahmud Muhtar Paşa'nın soyağacı görülmektedir. 47'den 55'e kadar olan eklerde çeşitli muharebelere dair 9 adet haritaya yer verilmektedir. Toplam 326 sayfa olan bu çalışmada 367 adet dipnot kullanılmıştır. UlusalTez Merkezi kayıtlarında Mahmud Muhtar adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 4 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 3 adet kayıt bulunmaktadır¹⁰². Hakan Aslantürk'e ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından da faydalandığı görülmektedir.

3.1.72.Keçecizâde Mehmed Fuad Paşa (1815 – 1869)

Çalışıldığı Kurum: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Emine Atılğan Gümüşsoy – 2006.

Bu çalışmada, 1815 – 1869 tarihleri arasında yaşamış, Tanzimat döneminin önemli üç karakterinden birisi sayılan, Sadrazamlık ve Hariciye Nazırlığı da yapmış olan, hazır cevap nükteleri ile bilinen Keçecizâde Fuad Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlı'da tımar sisteminin bozulmasından başlayarak Abdülaziz dönemine kadar olan süreçteki reform hareketleri ve Fuad Paşa'nın karakterinde dönemin, bürokrasisi ve diplomasisi hakkında bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, kişisel hayatı kapsamında ele

¹⁰² Hakan Aslantürk, *Maziye Bir Nazar: 'Berlin Muahedesi'nden Harb-i Umumi'ye Kadar Avrupa ve Türkiye Almanya Münasebeti' Mahmut Muhtar Paşa*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1993; Aydın Kocaman, *Basında Ali Cenahi Bey ve Mahmut Muhtar Paşa*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2006.

alınmakta olup eğitim hayatı, ilk memuriyeti, çeşitli kademelerde bürokratik ve diplomatik görevleri ile nazırlığı ve vefatından sonra vasiyeti hakkındaki konuları içermektedir. İkinci bölümde, yaşadığı dönemde şahit olduğu siyasi olaylar tasnif edilmiş, dört alt başlıkta imparatorluğun farklı bölgelerinde çıkan siyasi huzursuzluklar hakkında bilgiler verilmiş ve sonuçlarının neler olduğuna değinilmiştir. Üçüncü bölümde, kişiliği, nüktedanlığı, Reşit ve Âli paşalarla olan ilişkisi, Yeni Osmanlılarla olan ilişkileri olarak değerlendirilmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, süreli yayınlar, resmi yayınlar, yerli ve yabancı kaynak eserler ve ansiklopediler ile akademik tezlerden oluşan 179 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 10 adet ek bulunmaktadır. 1., 2., 7., 8. ve 9. ekte Keçecizâde Fuad Paşa ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 5 adet resim yer almaktadır. 3., 4., 5. ve 6. eklerde Keçecizâde Fuad Paşa ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait 4 adet belge, transkripsiyonları ile birlikte sunulmaktadır. Toplam 370 sayfa olan bu çalışmada 925 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Keçecizâde Fuad adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.73. Müşir Recep Paşa'nın Askeri ve Siyasi Hayatı (1842 – 1908)

Çalışıldığı Kurum: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Abdulnasır Yiner – 2006.

Bu çalışmada, 1842 – 1908 tarihleri arasında yaşamış II. Abdulhamit döneminin önemli askeri kurmaylarından ve II. Meşrutiyet'ten sonra Harbiye nazırlığına tevdi edilen Müşir Recep Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Yazar giriş kısmında Müşir Recep Paşa'nın hayatını bir kaç satırla anlattıktan sonra hakkında bilgi bulmakta zorlandığını, *Sicill-i Ahval* kayıtlarında dahi bulamadığını, bu nedenle çocukluk ve gençlik yıllarına dair pek bilgi olmadığını söylemektedir. Arşiv belgeleri ile inceleme eserleri karşılaştırarak ilerlediğini anlatmaktadır. Birinci bölümde, ailesi, ilk görevleri, 93 Harbi ve 93 Harbinin mağlubiyetine dair sorumluların muhakemesinde tanık olması konuları anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Altıncı ordu ve Üçüncü ordu görevleri, müşirlik

rütbesinin verilmesi, Beşinci ordudaki görevleri incelenmektedir. Üçüncü bölümde, Altıncı ordu müşirliği, Bağdat valisi ile olan anlaşmazlığı ve Trablusgarp Fırka komutanlığına atanması konuları sunulmaktadır. Dördüncü bölümde, Trablusgarp'taki askeri faaliyetleri, vali vekilliğine atanması ve batılı emperyalist devletlerin yayılma faaliyetleri ile Müşir Recep Paşa'nın bunlara karşı geliştirdiği yöntemler aktarılmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv kaynakları, araştırma inceleme eserler, akademik tezler, ansiklopediler ve süreli yayınlarından oluşan 150 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 19 adet ek bulunmaktadır. 1'den 18'e kadar olan eklerde Müşir Recep Paşa ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler verilmektedir. 19. ekte ise Müşir Recep Paşa'ya ait 1 adet resim sunulmaktadır. Toplam 326 sayfa olan bu çalışmada 1292 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Müşir Recep adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.74. Trabzon Mebusu Nebizade Hamdi Ülkümen

Çalışıldığı Kurum: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Güngör Görmüş – 2006.

Bu çalışmada, 1888 – 1969 tarihleri arasında yaşamış, ilk meclisten başlayarak yirmi iki yıl milletvekilliği yapmış olan gazeteci, siyasetçi ve eğitimci Nebizade Hamdi Ülkümen'in hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmından önce yer alan özet kısmında yazar çalışmanın kapsamını açıklarken, 1920 – 1942 yılları arasında Nebizade Hamdi Ülkümen'in milletvekilliği dönemi üzerine olan bir çalışma olduğunu söylemektedir. Bu çalışmanın biyografi üzerine bir çalışma olmadığı buradan anlaşılmaktadır. Giriş kısmında Nebizade Hamdi Ülkümen'in kısa bir özgeçmişi, kişiliği ve ölümünden sonra Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun hakkında yazdıkları verilmektedir. Birinci bölümde I., II., III., IV., V. ve VI. dönem milletvekilliklerinde yapmış olduğu siyasi faaliyetler ele alınmakta olup İstiklal Mahkemesi üyeliği ve Lozan'da Misak-ı Milli ısrarı anlatılmaktadır. İkinci bölümde Yenigün ve Yenises gazetelerindeki politik gündeme dair ve dış politika hakkındaki yazıları incelenmektedir. Üçüncü bölümde

Cumhuriyet döneminde yapılan eğitim hizmetlerine değinilmekte ve Nebizade Hamdi Ülkümen'in açmış olduğu Cumhuriyet döneminin ilk özel okulları olan İnkılâp Lisesi hakkında bilgiler verilmektedir.

Kaynakça kısmında araştırma inceleme eserler, makaleler, süreli yayınlar, arşiv belgeleri ve tutanaklarından oluşan 73 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 11 adet ek bulunmaktadır. 1. ekte Nebizade Hamdi Ülkümen'innüfus kayıt örneği sunulmaktadır. 2. ekte 1920'de verilen mazbatas ı yer almaktadır. 3., 5., 6., 7., 8. ve 9. eklerde Nebizade Hamdi Ülkümen ile ilişkili farklı zaman ve mekânlarda çekilmiş 6 adet resim görölmektedir. 4. ekte Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun Nebizade Hamdi Ülkümen hakkında yazmış olduğu bir yaz ı sunulmaktadır. 10. ekte Yenises gazetesinin yayınland ığı ilk nüsha görölmektedir. 11. ekte bir gazete haberi verilmektedir. Toplam 145 sayfa olan bu çalışmada 196 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Nebizade Hamdi Ülkümen adı ile tarama yapıld ığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.75. Kırıml ı Cafer Seydahmed'in Türkiye'deki Yayın Faaliyetleri ve Düşünceleri

Çalış ıldığı Kurum: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dünyası Araşt ırmaları Anabilim Dal ı - Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Abdullah Çakır – 2005.

Bu çalışmada, 1889 – 1960 tarihleri arasında yaşamış, Kırım'ın önemli siyasi liderlerinden ve 1917'de kurulan Kırım Halk Cumhuriyeti'nde Dış ışleri ve Savunma Bakanlığı görevlerini yapmış olan Cafer Seydahmed'in hayat ı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden meydana gelmektedir. Giriş kısmında Kırım'ın siyasi geçmişı olan Kırım Hanlığı'ndan, Osmanlı himayesinden ve Rus işgalinden bahsedilmekte olup, Kırım halkının milli kimliğinde yaşadıkları sıkıntılara genel hatları ile kısaca değinilmektedir. Birinci bölümde, ailesi, Paris'e kaçışı, geri dönüşü ve faaliyetleri, Kırım Cumhuriyeti dönemi, Türkiye'ye yerleşmesi konuları anlatılmaktadır. İkinci bölümde, yayınları başlığı altında on alt ı kitap ve sekiz dergi hakkında bilgiler verilmektedir. Ayrıca gazete yazıları ve muhtelif zamanlarda çıkmış dört adet kitaba yazmış olduğu önsözlerde Cafer Seydahmed'in değinmiş olduğu konular

aktarılmaktadır. Üçüncü bölümde, Cafer Seydahmed'in fikir hayatında etkilendiği kişiler, olaylar ve on bir başlıkta farklı konular hakkındaki düşünceleri ele alınmaktadır.

Kaynakça kısmında süreli yayınlar, inceleme eserler, makaleler, akademik tezler ve ansiklopedilerden oluşan 94 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında Cafer Seydahmed ile ilgili farklı zaman ve mekânlara ait 4 adet resim bulunmaktadır. Toplam 195 sayfa olan bu çalışmada 179 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Cafer Seydahmed adıyla tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır¹⁰³.

3.1.76.XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarihçiliği

Çalışıldığı Kurum: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Hasan Yüksek – 2006.

Bu çalışma, Osmanlı Tarih yazıcılığı kapsamında 11'i vakanüvis 108'i vakanüvis olmayan tarihçiler olmak üzere, toplam 119 müellifin hayatları ve Tarih konusunda yazmış oldukları eserleri konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlıda Tarih yazıcılığının ilk kimin döneminde başladığı ve hangi tarihi süreçlerden geçerek vakanüvistlik kurumuna doğru evirildiğinden kısaca bahsedilmektedir. Birinci bölümde, XV., XVI. ve XVII. yüzyıllarda Osmanlı tarih yazıcılığı, şehnâmecilik, tarihi coğrafya ve seyahatnâmeler ile şehir tarihleri hakkında bilgiler verilmektedir. İkinci bölümde, tarih yazıcılığının kurumsallaşması sonucu ortaya çıkan vak'anüvislik kurumu ile resmi olmayan diğer tarihçiler incelenmektedir. Üçüncü bölümde, 11 adet vakanüvis, sadece tarih üzerine yazmış olduğu eserlerle birlikte ele alınmaktadır. Dördüncü bölümde, vakanüvis olmayan 108 tarih yazıcısının hayat hikâyeleri ve tarih alanında vermiş oldukları eserler incelenmektedir.

¹⁰³ Ayşe Bihter Küçükercem, *Cafer Seydahmet Kırimer'in Emel Mecmuası'ndaki Yazıları (1930-1939)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017.

Kaynakça kısmında Birinci el kaynaklar, kronikler, araştırma inceleme eserler, makalelerden oluşan 126 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 11 adet ek bulunmaktadır. 1’den 10’a kadar olan eklerde farklı farklı müelliflerin eserlerinin kapak kısımları sunulmaktadır. 1. ekte ise Abdurrahman Şeref Efendi’nin Topkapı Sarayı’ndaki arşivleri, Bâb-ı Ali Kütüphanesi’ne nakliyle ilgili belgenin nüshası yer almaktadır. Toplam 255 sayfa olan bu çalışmada 94 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Osmanlı Tarihçiliği adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.77. Franz Taeschner’in Hayatı ve Eserleri

Çalışıldığı Kurum: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Zehra Göçer – 2006.

Bu çalışmada, 1881 – 1967 tarihleri arasında yaşamış Oryantalist¹⁰⁴ bir bilim adamı olan Alman asıllı Franz Taeschner’in hayatı konu edinmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Alman Oryantalistler hakkında genel bilgilerle birlikte Franz Taeschner’in uzmanlık alanları hakkında kısaca bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, Franz Taeschner’in ailesi, tahsil hayatı, seyahatleri, el yazma koleksiyonu, çalışma metodu ve ölümü anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Osmanlı’dan önceki Türk İslam kültürü üzerine kaleme aldığı kitaplar ve makaleler ile Osmanlı, İran ve Arap kültürü üzerine üzerine olan çalışmalarına yer verilmektedir. Üçüncü bölümde, Türkiye Selçuklularına ait olan kurumlarla ilgili çalışmaları ile Osmanlı Kültürü ve İslam kültürü üzerine düşünceleri ve alt başlıklarda ahilik, halifelik ve fütüvvetlik gibi kavramlar konu edinmektedir.

Kaynakça kısmında araştırma ve inceleme eserler, yerli ve yabancı makaleler, resmi dergilerden oluşan 291 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında herhangi bir numaralandırma yapılmamış olup Franz Taeschner’e ait bibliyografya ile 11 adet resim ve belgeden oluşan ekler bulunmaktadır. Toplam 117 sayfa olan bu çalışmada 281

¹⁰⁴ Türk Dil Kurumunun sözlüğünde; Oryantalist, Müsteşrik ve Şarkiyatçılık tabirleri, Doğu Bilimleri ile uğraşanlara verilen bir isim olarak yer almaktadır. Bkz. <http://www.tdk.gov.tr/>, (Erişim: 05.04.2018)

adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Franz Taeschner adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.78. I. ve II. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Trabzon Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)

Çalışıldığı Kurum: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Huriye Karnap – 2004.

Bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti'nin I. ve II. Meclislerinde görev yapmış olan Trabzon milletvekillerinin kısa biyografileri sunulmaktadır. I. Meclis'te 10 kişi, II. Meclis'te 7 kişi hakkında değerlendirmeler yapılmaktadır. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında M.Ö. 2000 yıllarından başlayarak Trabzon'un tarihçesi, I. Dünya Savaşı'nda Trabzon ve azınlıklar ile o dönemde Trabzon'da meydana gelen Milli Cemiyetler hakkında bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, I. ve II. Meşrutiyet ile I. ve II. TBMM dönemlerindeki parlamenter sistemler ele alınmaktadır. İkinci bölümde, I. TBMM'de yer alan 10 Trabzon milletvekilinin kısa biyografileri ve çalıştığı konulardan oluşan genel faaliyetleri anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, II. TBMM'de bulunan, 7 Trabzon milletvekilinin hayatı hakkında kısa bilgiler verildikten sonra vekillerin siyasi faaliyetleri sunulmaktadır. Yazar, her iki dönemde yer alan vekillerden birinci dönemde yer alanların biyografilerini verirken, ikinci dönemde tekrar yer alanların biyografilerini vermeden sadece o dönem ki faaliyetlerini vermektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, resmi yayınlar, hatıralar, tetkik eserler, süreli yayınlar ve sözlüklerden oluşan 218 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 7 adet ek bulunmaktadır. 1. ekte I. TBMM'nin binasının resmi yer almaktadır. 2. ekte I. TBMM'de yer alan 10 milletvekilinin resimleri verilmektedir. 3. ekte II. TBMM'de yer alan 5 (7 olması gerek) milletvekilinin resimlerinin yer aldığı yazılmakta fakat herhangi bir resim bulunmamaktadır. 4. ekte Hasan Saka Bey'in, 5. ekte Hüsrev Bey'in, 6. ekte Ahmet Muhtar Bey'in, 7. ekte Süleyman Sırrı Efendi'nin *Tercüme-i Hal* kâğıtlarının örnekleri bulunmaktadır. Toplam 269 sayfa olan bu çalışmada 154

adet dipnot kullanılmıştır.Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Trabzon milletvekilleri adı ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır¹⁰⁵.

3.1.79. Osman Bölükbaşı ve Türk Siyasi Hayatındaki Yeri ve Önemi

Çalışıldığı Kurum: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü TarihAnabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Sedat Yılmaz – 2004.

Bu çalışmada,1913 – 2002 tarihleri arasında yaşamış, Kırşehir ve Ankara milletvekilliği ve Cumhuriyetçi Köylü Partisi ile Millet Partisi Genel Başkanlıklarını da yapmış olan Osman Bölükbaşı'nın hayatı konu edilmektedir.Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osman Bölükbaşı'nın kronolojik olarak kısa biyografisine yer verilmekte ve yapmış olduğu siyasi çalışmalar kısaca anlatılmaktadır. Birinci bölümde, 1923 – 1980 yılları arasındaki siyasi atmosfer, Osman Bölükbaşı'nın siyasi alandaki çalışmaları, dış politika anlayışı ve Milliyetçi Hareket Partisi ile olan ilişkilerine yer verilmektedir. İkinci bölümde, Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünde yaptığı konuşmalar, gazetecilere vermiş olduğu bir beyanat ve radyo aracılığı ile muhtelif zamanlarda yapmış olduğu konuşmalar ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, Emin Çölaşan, Kurtul Altuğ, Mehmet Ali Kışlalı, Süleyman Arif Emre, Yavuz Donat, Yener Süsoy'dan oluşan altı kişinin Osman Bölükbaşı'nın hakkındaki görüşlere yer verilmekte ve tarihte yerini alan nükte olmuş sözleri ile şiirleri konu edilmektedir.

Kaynakça kısmında arşivler, süreli yayınlar, resmi yayınlar, kitaplar, makaleler ve ansiklopedilerden oluşan 62 kaynak yer almaktadır.Ekler kısmında herhangi bir numaralandırma yapılmamış olup Osman Bölükbaşı ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 19 adet resim bulunmaktadır. Toplam 154 sayfa olan bu çalışmada 222 adet dipnot kullanılmıştır. UlusalTez Merkezi kayıtlarında Osman Bölükbaşı adı ile

¹⁰⁵ Mustafa Uslu, *Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Trabzon Milletvekilleri ve Faaliyetleri* Kafkas ÜniversitesiSosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars 2006.

tarama yapıldığı takdirde toplam 5 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır¹⁰⁶.

3.1.80.Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Fakihler ve Tursun Fakih

Çalışıldığı Kurum: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı - Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Mehmet Gel – 2004.

Bu çalışmada, 1299 – 1326 tarihleri arasında yaşamış, Osmanlı Devleti'nin ilk yılları olan kuruluş döneminde fakihler ve Tursun Fakih hakkında bilgilerin arşiv kaynakları ile desteklenerek tanıtılması konu edilmektedir. Giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Anlaşılmaktadır ki, biyografik bilgilerin yer aldığı bir çalışmadan ziyade, fakihlik konusunda hazırlanmış bir çalışmadır. Giriş kısmından önce yer alan kaynaklarla ilgili açıklama kısmında, bu çalışmada faydalandığı kaynakları sıralamakta başta tahrir defterleri, yayınlanmış kaynak eserler ve araştırma kitapları hakkında bilgiler vererek izlemiş olduğu yolu anlatmaktadır. Giriş kısmında VII. yüzyıldan XIV. yüzyıla kadar fakih tabiri hakkında genel bilgiler verdikten sonra Anadolu Selçuklular ve Beylikler karşılığına açıklık getirilmektedir. Birinci bölümde, kuruluş döneminde tespit edilen fakihlerin arşiv kayıtlarına göre uyrukları, tahsilleri, meslekleri ve ekonomik durumları incelenmektedir. İkinci bölümde, kayıtlardan çıkan bilgiler doğrultusunda Tursun Fakih'in uyruğu ve kuruluş dönemi beyleri olan Ertuğrul Bey ve Osman Bey ile olan ilişkileri değerlendirilmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, yayınlanmış eserler, telif eserler ve makaleler, süreli yayınlar ve akademik çalışmalardan oluşan 62 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 8 adet ek bulunmaktadır. 1. ekte Kuruluş Döneminde tespit edilen fakihler listesi, 2. ekte Kuruluş Döneminde vakıf sahibi olmayan ve vakıf sahibi olan akrabaların yer aldığı liste, 3'den 8'e kadar olan eklerde çeşitli arşiv belgeleri bulunmaktadır. Toplam 196 sayfa olan bu çalışmada 512 adet dipnot kullanılmıştır. UlusalTez Merkezi kayıtlarında Tursun Fakih adı ile tarama yapıldığı takdirde

¹⁰⁶ Evren Ayhan, *Osman Bölükbaşı'nın Siyasi Faaliyetleri (1913-2002)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

toplam 3 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 1 adet kayıt bulunmaktadır.

3.1.81. Milli Mücadele’de Sivashlı Ali Kemali Efendi Hayatı, Siyasi ve Fikri Faaliyetleri

Çalışıldığı Kurumlar: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Melike Kartalcı - 2004.

Bu çalışmada,1853 – 1920 tarihleri arasında yaşamış, Milli Mücadele’de Konya halkının örgütlenerek direniş göstermesinde en önemli kişilerden birisi olan ve bir ayaklanma sonucu katledilen Ali Kemali Efendi’nin hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Milli Mücadele döneminde İstanbul Hükümeti’nin tutumu ve Kuvâ-yi Milliye’nin ortaya çıkması ile Türk milletinin genel tutumu anlatılmaktadır. Birinci bölümde, doğumu, eğitim hayatı, müderrisliği, eserleri ve şeceresi ele alınmaktadır. İkinci bölümde, Ali Kemali Efendi’nin İttihat ve Terakki Partisine girişi, II. Meşrutiyet dönemi mebusluğu, işgallere karşı gösterdiği tepkiler ve cemiyetler nezdindeki faaliyetleri ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, Milli Hükümete karşı Konya’da ilk ayaklanmalar ve Mustafa Kemal’in Konya’ya gelmesi ve Ali Kemali Efendi ile görüşmeleri yer almaktadır. Dördüncü bölümde, Delibaş hadisesi adlı ayaklanma, Konya’nın basılması, Ali Kemali Efendi’nin isyancılar tarafından şehit edilmesi ve ayaklanmanın bastırılması konu edilmektedir.

Kaynakça arşiv belgeleri, hatıralar, süreli yayınlar, kitaplar, makaleler, dergi ve ansiklopedilerden oluşan 77 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 4 adet Ali Kemali Efendi ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait belge bulunmaktadır. Toplam 114 sayfa olan bu çalışmada 318 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Ali Kemali adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.82. Ragıp Üner ve Türk Siyasi Hayatındaki Yeri

Çalışıldığı Kurum: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Selda Uraldı – 2004.

Bu çalışmada, 1914 – 1994 yılları arasında yaşamış Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde İçişleri Bakanlığı ile Sağlık ve Sosyal Yardım bakanlıklarında bulunmuş Ragıp Üner’in hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Yazar giriş kısmında biyografi biliminin öneminden bahsettikten sonra Cumhuriyet’in kurulmasından sonraki dönem hakkında kısaca genel bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, Ragıp Üner’in çocukluğu, tahsil hayatı ve yaşadığı dönem içerisinde o dönemin şartları çerçevesinde fikirlerinin oluşumu hakkında inceleme yapılmıştır. İkinci bölümde 60, 70 ve 80’li yıllarda dönemin siyasi yapısı ve Ragıp Üner’in siyasi faaliyetleri ile almış olduğu görevler hakkında bilgiler verilmektedir. Üçüncü bölümde, eserleri başlığında Ragıp Üner’in düşünce ve yazım hayatının da kaleme aldığı makaleler, fikir hayatında ise dönemin şartlarına göre siyasi ve kültürel meseleleri değerlendirmesi incelenmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, kitap ve makaleler, süreli yayınlar ve ansiklopedilerden oluşan 109 kaynak yer almaktadır. Ayrıca sözlü kaynaklar başlığının altında oğlu Ahmet Kemal Üner, kızı Fatma İnal, öğrencisi A. Hilmi Gürses, eski TRT programcısı Rıdvan Çongur, Turkish Daily News gazetesinin kurucusu olan İlnur Çevik yer almaktadır. Ekler kısmında 18 adet ek yer almakta olup eklere her hangi bir numaralama yapılmamıştır. İlk 9 ek Ragıp Üner ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgelerdir. Geriye kalanlar ise Ragıp Üner ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait fotoğraflar yer almaktadır. Toplam 121 sayfa olan bu çalışmada 188 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Ragıp Üner adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.83. Yarın Gazetesi Başmuharriri Arif Oruç’un Fikir Hayatı

Çalışıldığı Kurum: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Kısmet Kesim Ovat – 2004.

Bu çalışmada, 1893 – 1956 yılları arasında yaşamış çeşitli süreli yayın organlarında tarihi konular yazmış, muhalif gazeteci olarak da bilinen, yazar Arif Oruç'un hayatı konu edilmektedir. Giriş kısmı olmadan üç bölüm şeklinde hazırlanmıştır. Birinci bölümden önce yer alan önsöz kısmında söz konusu çalışmaya özne olan karakteri bir rastlantı sonucu bulduğunu ve çalışma süresince faydalandığı kaynakları aktarmaktadır. Birinci bölümde, İletişim ve İletişim Araçları başlıklarında incelenmekte olup ilk gazeteler, sol basın, II. Meşrutiyette gazeteler, Mütareke Döneminde basın alt başlıkları kapsamlı bir şekilde on üç alt başlıkta ele alınmaktadır. İkinci bölümde, Arif Oruç'un gazeteciliğe başlaması, Milli Mücadeledeki yaşamı ve çalıştığı gazeteler ile uzak kaldığı dönem hakkında bilgiler verilmektedir. Üçüncü bölümde, çok partili döneme geçiş süreci, siyasal girişimleri ve tefrika yazarlığı yaptığı döneme dair konular anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında araştırma ve inceleme eserler, akademik tezler, ansiklopediler ve internet kaynakları ile süreli yayınlardan oluşan 63 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 2 adet ek bulunmaktadır. 1. ekte 1929, 1930, 1931 tarihleri arasında Yarın Gazetesi'nde çıkan yazıları liste şeklinde sunulmaktadır. 2. ekte 1946 – 1948 tarihleri arasında aynı gazetede çıkan yazıları liste halinde yer almaktadır. Toplam 139 sayfa olan bu çalışmada 211 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Arif Oruç adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.84. Dr. Selahattin Akçiçek'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri (1918 – 1977)

Çalışıldığı Kurum: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Gülşen Tural – 2004.

Bu çalışmada, 1918 – 1977 tarihleri arasında yaşamış 1954 – 1955 yılları arasında İzmir Belediye Başkanlığı yapan ve daha sonra milletvekilliği de yapmış olan Selahattin Akçiçek'in hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında sözlü kaynakların önemine dikkat çeken yazar, söz

konusu çalışmada 66 kişi ile görüşmeler yapıldığını ve çeşitli arşiv kaynakları ile konunun desteklendiğini söylemektedir. Birinci bölümde, hayatı konu kapsamında ailesi, kökeni, tahsil hayatı ve mesleği ile evliliği anlatılmaktadır. İkinci bölümde, çok partili sisteme geçiş denemeleri, ortamı hazırlayan koşullar ve Demokrat Parti'nin siyasi sahneye çıkışı ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, Selahattin Akçiçek'in siyasi faaliyetleri ekseninde Demokrat Parti'ye katılması, belediyeçilik hizmetleri ve belediye başkanlığı ile milletvekilliğini konu edinmektedir. Dördüncü bölümde 27 Mayıs İhtilali ve yansımaları, tutuklanma, yargılanma ve Yassıada günleri ile mahkûmiyet günleri sonrası olarak anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında sözlü kaynaklar başlığında 66 kişinin ismi görüşüldüğü tarihlerle birlikte verilmektedir. Yazılı kaynaklarda kitap ve makaleler, internet kaynakları, süreli yayınlar, tutanaklar ve kişisel arşiv malzemelerden oluşan 302 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 33 adet belge yer almaktadır. Eklerden önce sunulan tablolarda Selahattin Akçiçek'in mecliste toplantılarda kabul, ret ve çekimse kaldığı oylamaların listesi görülmektedir. Eklerde Selahattin Akçiçek ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara belgeler ve Selahattin Akçiçek ile ilişkili farklı zaman ve mekânlarda ait resimler ile muhtelif tarihlerde çıkmış gazete haberleri yer almaktadır. Toplam 232 sayfa olan bu çalışmada 197 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Selahattin Akçiçek adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.85. Ahmet Rifat Çalika'nın Hayatı ve Faaliyetleri (1888 – 1963)

Çalışıldığı Kurum: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Mehtap Dağcı – 2004.

Bu çalışmada, 1888 – 1963 yılları arasında yaşamış, 1914 ve 1925 yıllarında iki kez Kayseri Belediye Başkanlığı yapmış olan, ayrıca 1919 Meclis-i Mebusan'da Kayseri mebusu, TBMM'de vekillik ve Adalet Bakanlığı görevini ifa eden Ahmet Rifat Çalika'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında söz konusu çalışmanın konusu hakkında bilgi verilmeden önce, devletin içinde bulunduğu son bir kaç yüz yıl kısa bir biçimde anlatıldıktan sonra, çalışmanın

amacı, önemi ve bu süreçte faydalanılan kaynaklar ile izlenilen metot hakkında bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde Ahmet Rifat Çalık'a'nın hayatı, ailesi, tahsili ve Kayseri'de faaliyetleri ile belediye başkanlığı döneminde ki çalışmaları anlatılmaktadır. İkinci bölümde Meclis-i Mebusan çalışmaları, TBMM'deki faaliyetleri, İkinci Gruba dâhil olup muhalif tavrı ve Atatürk ile ilişkisi ele alınmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, kitap ve makaleler, resmi yayınlar ve süreli yayınlardan oluşan 64 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında Ahmet Rifat Çalık ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait resimler ile farklı kurum ve kuruluşlara ait belgelerin ve muhtelif gazete haberlerinin yer aldığı 18 adet ek bulunmaktadır. Toplam 144 sayfa olan bu çalışmada 84 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Ahmet Rifat Çalık adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.86. Devlet ve Siyaset Adamı Olarak Ahmet Şefik Mithat Paşa (1822 – 1884)

Çalışıldığı Kurum: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Zehra Kamile Benli – 2004.

Bu çalışmada, 1822 – 1884 yılları arasında yaşamış, Tanzimat reformlarının uygulayıcılarından birisi olan valilik, nazırlık ve sadrazamlık gibi devletin birçok kademesinde görev almış *Divan-ı Hümayun* kaleminde aldığı “Midhat” mahlası ile bilinen Ahmet Şefik Mithat Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında devletin durumu hakkında genel bilgiler verilerek Mithat Paşa'nın hayatı ve almış olduğu görevler kısa bir şekilde özet olarak anlatılmaktadır. Birinci bölümde, vilayet olan Vidin ve Niş'in birleşmesi sonucu kurulan Tuna vilayeti ve buranın valisi olan Ahmet Şefik Mithat Paşa'nın yapmış olduğu ıslahatlar ile idari uygulamalar anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Bağdat valiliğinden I. Meşrutiyet'e kadar olan zaman içerisinde valilikteki uygulamaları ile sadareti, nazırlığı ve Selanik valiliği ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, Suriye valiliği döneminde yapmış olduğu icraatlar ile tevkif edilmeden önceki son görevi olan Aydın valiliği hakkında bilgiler sunulmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, hatıralar, araştırma ve inceleme eserler ile ansiklopedilerden oluşan 69 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 5 adet transkripsiyonu verilmemiş arşiv belgeleri bulunmaktadır. Toplam 59 sayfa olan bu çalışmada 113 adet dipnot kullanılmıştır. UlusalTez Merkezi kayıtlarında Ahmet Mithat adı ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 6 adet kayıt bulunmaktadır¹⁰⁷.

3.1.87. Mahmut Esat Bozkurt

Çalışıldığı Kurum: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Nilüfer Uğurlu Şenel – 2004.

Bu çalışmada, 1892 – 1943 tarihleri arasında yaşamış, Cumhuriyetin kurucu kadroları arasında yer alan ve hukuk tahsili yapmış olması nedeniyle hukuk reformlarının oluşturulmasında ve tatbik edilmesinde imzası bulunan İktisat Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı görevlerinde bulunan Mahmut Esat Bozkurt'un hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında söz konusu çalışmanın öznesi olan Mahmut Esat Bozkurt'un Cumhuriyet'e katkıları ile reformist kişiliğinden ve bu zamana kadar hakkında yapılmış çalışmalardan bahsetmektedir. Birinci bölümde, ailesi, yetiştiği dönemin düşünce hayatına etkisi, eğitimi, ittihatçılığı ve Milli Mücadele Dönemi faaliyetleri anlatılmaktadır. İkinci bölümde, İktisat vekilliği dönemi ve o dönem içerisinde yapmış olduğu çalışmalar ele alınmakta olup istifası ile dönemin siyasi olayları ve Adliye vekilliğine dair çalışmaları incelenmektedir. Üçüncü bölümde, siyaset eksenli düşünce hayatı ve iktisat hakkındaki fikirleri ile diğer konularda ki görüşleri ele alınmaktadır.

¹⁰⁷ Bekir Koç, *Midhat Paşa, 1822 - 1884*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2002; Adem Korkmaz, *Midhat Paşa'nın Bağdat Valiliği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2005; Mehmet Çelik, *Tanzimat in the Balkans: Midhat Pasha's Governorship In The Danube Province (Tuna vilayeti), 1864-1868*, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007; İlker Alptekin, *Midhat Paşa'nın Niş Valiliği (1861-1864)*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2011; Adem Korkmaz, *Midhat Paşa'nın Hayatı, İdari ve Siyasi Faaliyetleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2016.

Kaynakça kısmında belgesel kaynaklar, süreli yayınlar, araştırma ve inceleme eserler ile makalelerinden oluşan 212 kaynak yer almaktadır. Kaynakçadan sonra herhangi bir ek bulunmamaktadır. Toplam 420 sayfa olan bu çalışmada 543 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Mahmut Esat Bozkurt adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 4 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır¹⁰⁸.

3.1.88. Gazi Ethem Paşa'nın Askeri ve Siyasi Hayatı (1844 – 1909)

Çalışıldığı Kurum: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Adem Ölmez – 2004.

Bu çalışmada, 1844 – 1909 tarihleri arasında yaşamış, II. Abdülhamid döneminin önemli komutanlarından ve Osmanlı – Yunan harbinde Osmanlı Orduları Başkomutan'lığı görevinde bulunan Gazi Ethem Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Gazi Ethem Paşa'nın dönemine ait bazı gazetelerde Gazi Ethem Paşa'nın biyografisinde çelişkiler olduğu İslam Ansiklopedisine de bu bilgilerin olduğu gibi aktarılması ile bu çalışmada izlenmiş olduğu yol hakkında kısaca değinilmektedir. Birinci bölümde, ailesi, ilk görevleri, 93 Harbi'ndeki hizmeti, Pelevne Savaşı'ndaki durumu hakkında bilgiler verilmektedir. İkinci bölümde, 93 Harbi'nden sonraki görevleri ele alınmakta olup Girit ve Halep komutanlıkları ile Kosova valiliğinde çalışmaları incelenmektedir. Üçüncü bölümde, Osmanlı – Yunan harbi öncesi gelişmeler ve cephedeki durumu anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde, savaşın sona ermesi, padişahın takdiri ve savaş sonrası yapılan barış görüşmeleri konuları ele alınmaktadır. Beşinci bölümde, 31 Mart olayları ve Harbiye nazırı oluşu, 1909 Adana olayları ve vefatı konu edinmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, cerideler, araştırma ve inceleme eserler ile salnamelerden oluşan 240 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 19 adet ek bulunmaktadır. 1. ve 2. ekte harp nizamı ile ilgili belgeler sunulmaktadır. 3'den 17'ye kadar olan eklerde Gazi Ethem Paşa ile ilişkili harita ve krokiler ile farklı

¹⁰⁸ Şaduman Halıcı, *Yeni Türkiye Devleti'nin Yapılanmasında Mahmut Esat Bozkurt (1892-1943)*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir 2004.

kurum ve kuruluşlara ait transkripsiyonu verilmemiş belgeler yer almaktadır. Toplam 312 sayfa olan bu çalışmada 1282 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Ethem Paşa adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.89. Abdurrahman Şeref, Yaşadığı Dönem ve Eserleri

Çalışıldığı Kurum: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Yahya Kemal Taştan – 2004.

Bu çalışmada, 1853 – 1925 tarihleri arasında yaşamış, Osmanlı'nın son vak'a-nüvisti ve iki dönem Maarif Nazırlığı yapan, TBMM'de ise II. dönemin en yaşlı üyesi olması nedeni ile açılış başkanlığı görevin de bulunan, Abdurrahman Şeref'in hayatı anlatılmaktadır. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Tarih ve Tarih felsefesinden teorik olarak kısaca bahsedilmekte ve Tarihi biyografilerde önemli kişilerin hayatlarının ele alındığı sıradan insanların söz konusu olmadığı fakat Batı'da bunun daha farklı olduğuna dikkat çekmektedir. Ayrıca çalışmanın metodu, karşılaştığı problemler, faydalandığı kaynaklar ve çalışmanın amacı alt başlıklarında bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, yazar, Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşadığı sıkıntılardan dolayı hayata koyduğu reformları Karlofça'dan alarak Tanzimat sonrasına kadar götürmekte ve genel olarak modernleşme hakkında bilgiler vermektedir. İkinci bölümde, çocukluğu, tahsil hayatı, memuriyeti ve ikinci kısmın da ise siyasi hayatı ele alınmakta, II. Meşrutiyet'te aldığı görevler ve TBMM ile Cumhuriyet dönemi anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, Osmanlı Tarih yazıcılığına katkısı değerlendirilerek vak'a-nüvisliği incelenmekte ve Tarih-i Osmani Encümeni'nin kuruluşu, yönetimi ve faaliyetleri hakkında bilgiler verilmektedir. Dördüncü bölümde, Tarih, Coğrafya ve Ahlak üzerine vermiş olduğu eserleri ve makaleleri ile Tarih ilmine olan bakış açısı ele alınmaktadır.

Sonuç kısmından sonra yazar, Abdurrahman Şeref'ye ait olan tespit etmiş olduğu eserleri kitap ve makaleler olarak listelemektedir. Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, yazma eserler, resmi yayınlar, gazeteler, kitap ve makalelerden oluşan 260 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmı dörde ayrılmakta olup tablo ve grafikler ile resimlerden

oluşmaktadır. 1. ekte 10 adet tablo ve grafik yer almaktadır. 2. ekte Abdurrahman Şeref ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 15 adet resim sunulmaktadır. 3. ekte Abdurrahman Şeref'e ait, 7 adet muhtelif eserden örnekler bulunmaktadır. 4. ekte Abdurrahman Şeref ile ilgili 13 adet arşiv belgesi görülmektedir. Toplam 325 sayfa olan bu çalışmada 702 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Abdurrahman Şeref adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 3 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır¹⁰⁹. Mehmet Demiryürek'e ait olan söz konusu doktora çalışmasından da faydalanıldığı görülmektedir.

3.1.90. 19. Yüzyılda Bir Osmanlı Aydını ve Bürokratı: Ahmed Vefik Paşa

Çalışıldığı Kurum: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Oğuzhan Alpaslan – 2002.

Bu çalışmada, 1823 – 1891 tarihleri arasında yaşamış, Osmanlı Devleti'nde nazırlık ve sadrazamlık yapmış olan ve aynı zamanda tiyatro oyunları yazan ve çevirileri yapan Ahmed Vefik Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Yazar özet kısmında çalışmanın kapsamı için Ahmed Vefik Paşa'nın yaşadığı dönemin fikri atmosferi, çalıştığı sahalarda ki eserlerin incelenmesi ve bir bölümde de kısa bir şekilde biyografisinin olduğunu söylemektedir. Bu ifadeden anladığımız kadarı ile bu çalışma Ahmed Vefik Paşa adına yapılmış tam anlamıyla biyografik bir araştırma değildir. Birinci bölümde, Karlofça Anlaşması'ndan başlayarak XVIII. ve XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin siyasi durumu değerlendirilerek buna bağlı olarak devletin içinde bulunduğu durumun çözümüne yönelik ortaya konulan reformlar hakkında bilgiler verilmektedir. İkinci bölümde, Osmanlı Devleti'nde ortaya çıkan fikir hareketleri çerçevesinde, Modernleşme, Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük üzerine incelemeler yapılmaktadır. Üçüncü bölümde, Ahmed Vefik Paşa'nın ailesi, tahsil hayatı, memuriyeti ve şahsında bir Osmanlı aydını ve devlet adamı kimliğinde

¹⁰⁹ Mehmet Demiryürek, *Devlet Adamı ve Tarihçi Abdurrahman Şeref Efendi (1853-1925)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 1999.

değerlendirmeler yapılmaktadır. Dördüncü bölümde, Ahmed Vefik Paşa'nın çalışma alanları olan tarih, sözlük ve folklorik araştırmaları konu edinmektedir.

Kaynakça kısmında araştırma ve inceleme eserler, akademik tezler, süreli yayınlar, ansiklopediler ve resmi yayınlardan oluşan 182 kaynak yer almaktadır. Toplam 148 sayfa olan bu çalışmanın dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölüm için ayrı ayrı numaralandırma yoluna gitmiştir. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Ahmet Vefik adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 10 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 4 adet kayıt bulunmaktadır¹¹⁰.

3.1.91. Midhat Paşa (1822 – 1884)

Çalışıldığı Kurum: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Yakınçağ Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Bekir Koç – 2002.

Bu çalışmada, 1822 – 1884 yılları arasında yaşamış, Tanzimat'ın ikinci kuşağı ve yürütücülerinden sayılan valilik, nazırlık ve sadrazamlık yapmış olan ismi ile Ahmet Şefik, mahlası ile Midhat Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Yazar önsöz kısmında çalışmanın muhteviyatı hakkında bilgi verirken konunun öznesi olan Midhat Paşa'nın yöneticisi olduğu halkın, sorunlarına yaklaşımı, yöntemleri ve sonuçları olarak genel anlamda değerlendirildiğini söylemektedir. Bu ifade ile birlikte çalışmanın biyografik bir çalışmadan ziyade, Midhat Paşa'nın düşünce ve uygulamalarına dönük olduğunu görmekteyiz.

Giriş ve yedi bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmından önce araştırmanın konusu, önemi, çalışma boyunca istifade edilen kaynaklar hakkında bilgiler verilmektedir. Giriş kısmında Midhat Paşa ekseninde Tanzimat dönemi değerlendirilmektedir. Birinci bölümde, doğumu ve ailesinden kısaca bahsedildikten sonra Islahat Fermanı

¹¹⁰ Zeynep Kılıç, *Ahmet Vefik Paşa'nın "Hikmet-i Tarih'i" Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2009; Gülten Madendağ, *Ahmed Vefik Paşa ve Türkçülük*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay 2009; Bahattin Çatma, *Türk Düşünce Tarihi'nde Ahmed Vefik Paşa'nın Yeri ve Önemi*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya 2012.

ve Avrupa seyahati anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Tuna Vilayeti valiliği ve bu görevi sırasındaki faaliyetleri ile Şûrâ-yı Devlet Başkanlığı döneminde Mekteb-i Sanayi ve Emniyet Sandıklarının kuruluşu konuları ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, Bağdat Valiliği döneminde askeri, idari, tarım, sosyal, sanayi ve diğer alanlardaki faaliyetleri hakkında bilgiler sunulmaktadır. Dördüncü bölümde, sadareti, Adliye nazırlığı, Selanik valiliği ve Sultan Abdülaziz'in hal'i konu edinmektedir. Beşinci bölümde, ikinci sadareti merkezli Kanûn-i Esâsi ve İstanbul Konferansı anlatılmaktadır. Altıncı bölümde, Avrupa dönüşü Suriye, Aydın valilikleri ile tutuklanması Yıldız Mahkemesi ve Taif günleri ele alınmaktadır. Yedinci bölümde Midhat Paşa'nın yerinden yönetim, sosyal devlet, liberalizm ve meşruti sistem hakkındaki görüşlerine yer verilmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, yayınlanmış vesikalar, süreli yayınlar, araştırma ve inceleme eserlerden oluşan 80 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 6 adet ek ve transkripsiyonları bulunmaktadır. 1., 3. ve 5. eklerde farklı kurum ve kuruluşlara ait 3 adet belge yer almaktadır. 2. ekte Tuna gazetesinin Osmanlıca ve Bulgarca nüshaları bulunmaktadır. 4. ekte Suriye de çıkan Zevra gazetesinin 40. sayısı görülmektedir. 6. ekte Midhat Paşa'nın yazmış olduğu bir mektup bulunmaktadır. Toplam 234 sayfa olan bu çalışmanın dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölüm için ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 551 adet dipnot kullanmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Ahmet Midhat adı ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 6 adet kayıt bulunmaktadır¹¹¹.

3.1.92. Halil (Kut) Paşa'nın Askeri ve Siyasi Faaliyetleri

Çalışıldığı Kurum: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Mehmet Emin Dinç – 1998.

Bu çalışmada, 1882 – 1957 tarihleri arasında yaşamış, Osmanlı'nın zaferlerinden birisi olan Kütülamare'nin komutanı ve aynı zamanda Enver Paşa'nın kendisinden

¹¹¹ Midhat Paşa ile ilgili lisansüstü akademik çalışmalar, 3.1.86. *Devlet ve Siyaset Adamı Olarak Ahmet Şefik Mithat Paşa (1822 – 1884)* adlı çalışmanın dipnotunda verilmiştir.

bir yaş küçük olan amcası Halil Kut Paşa'nın hayatı konu edinmektedir. Yazar önsöz kısmında çalışmanın kapsamı hakkında bilgi vermektedir. Bu çalışmada 1904 – 1922 tarihleri arasında Halil Kut Paşa'nın askeri ve siyasi faaliyetlerinin konu edildiği ifade edilmektedir. Bu ifade ile çalışmanın biyografiden ziyade Halil Kut Paşa'nın belirli bir zaman aralığında ki faaliyetlerinin ele alındığı bir inceleme olarak değerlendirilebiliriz. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında yazar faydalandığı kaynaklar hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca gazeteci yazar Taylan Sorgun'un, Halil Kut Paşa'ya ait olan özel arşiv belgelerinin elinde olduğunu, kendisi ile yalnızca fotokopilerini paylaşabileceğini, fakat onuda paylaşmaması nedeniyle bu çalışmada zaman kaybına sebep olduğunu söylemektedir. Birinci bölümde, Halil Kut Paşa'nın katıldığı Trablusgarp, Balkan Savaşları ve diğer görevleri anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Birinci Dünya Savaşı'nda Halil Kut Paşa'nın görev aldığı cepheler, komuta ettiği ordular, zaferleri ve generalliğe terfisi ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, Mütareke ve Milli Mücadele'deki faaliyetleri değerlendirilmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv kaynakları, araştırma ve inceleme eserler ile makalelerden oluşan 119 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 21 adet ek bulunmaktadır. Bu çalışma toplam 195 sayfadan oluşmakta olup 292 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Halil Kut adıyla tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.93. Mareşal Fevzi Çakmak'ın Hayatı, Askeri ve Siyasi Faaliyetleri (1876 – 1950)

Çalışıldığı Kurum: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Doktora Tezi.

Yazar: Ömer Urhal – 1997.

Bu çalışmada, 1876 – 1950 tarihleri arasında yaşamış, bir Osmanlı paşası ve Türkiye Cumhuriyeti döneminde, Mareşal ünvanlı ilk Genel Kurmay Başkanı olan Fevzi Çakmak'ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Yazar, giriş kısmında söz konusu çalışmanın öznesi olan karakterin, tarihteki anlam ve

önemine dikkat çekmekte ve çalışma boyunca istifade ettiği kaynakları sıralayarak izlediği metot hakkında bilgiler vermektedir. Ayrıca, çalışmanın içeriği hakkında bilgi verirken, Fevzi Çakmak'ın yaşadığı siyasi dönemi tahlil etmek gibi bir kaygının olmadığını, merkezde Fevzi Çakmak'ın yer aldığı bir çalışma olduğunu söylemektedir. Birinci bölümde, Fevzi Çakmak'ın hayatı, tahsili, şahsiyeti ve eserleri değerlendirilmektedir. İkinci bölümde, askeri faaliyetleri temel alınarak orduya girişi, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele'deki askeri görevleri incelenmektedir. Üçüncü bölümde, Milli Mücadele sonrası Erkan-ı Harbiye Reisliği, Atatürk ve İsmet Paşa dönemleri olarak iki alt başlıkta anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde, Fevzi Çakmak'ın siyasi faaliyetleri ve çok partili hayata geçiş konu edinmektedir. Beşinci bölümde, vefatı sonrası bıraktığı imaj anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında belgeler ve resmi kaynaklar, süreli yayınlar, araştırma inceleme eserler ve makalelerden oluşan 160 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 7 adet ek bulunmaktadır. 1'den 5'e kadar olan eklerde Fevzi Çakmak ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait 9 adet ek yer almaktadır. 7. ve 8. eklerde Fevzi Çakmak'ın olduğu gazete haberleri yer almaktadır. Toplam 238 sayfa olan bu çalışmanın dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölüm için ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 548 adet dipnot kullanmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Fevzi Çakmak adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 7 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 6 adet kayıt bulunmaktadır¹¹². Hayrullah Gök'e ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından da faydalanıldığı, Ramazan Gürgün'e ait çalışmadan ise faydalanılmadığı görülmektedir.

¹¹² Ramazan Gürgün, *Cumhuriyetimizin İlk Altı Başbakanının Kısa Hal' Tercemeleri, Gazi Mustafa Kemal Paşa (Atatürk), Mareşal Mustafa Fevzi Çakmak, Hüseyin Rauf Bey (Orbay), Ali Fethi Bey (Okyar), Mustafa İsmet Bey (İnönü), Mahmud Celal Bey*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1987; Hayrullah Gök, *Mareşal Fevzi Çakmak'ın Askeri ve Siyasi Faaliyetleri (1876-1950) Marshall Fevzi Çakmak His Military and Political Activities (1876-1950)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1995; Beyaz Orhan, *Osmanlı Arşiv Vesikaları Işığında Mareşal Fevzi Çakmak*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998; Esma Ay, *Yakın Türk Tarihinin Önemli Siyasi ve Askeri Şahsiyeti Fevzi Çakmak*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002; Şenol Zümrüt, *Mareşal Fevzi Çakmak'ın Siyasal Kişiliği ve Millet Partisi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004.

3.1.94.Prof. Dr. Zeki Velidi Togan'ın Hayatı ve Muhaceretten Evvel Rusya'da Yayınlanmış Eserleri

Çalışıldığı Kurum: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: AkhatSalikhov – 1997.

Bu çalışmada,1890 – 1970 tarihleri arasında yaşamış, Dünya'da Türkoloji alanında önemli çalışmalara imza atmış olan ve Türkistan Milli Birliği'nin de ilk başkanlığını yapan Zeki Veli Togan ve eserleri konu edilmektedir. Bu çalışma konu kapsamı itibari ile Zeki Veli Togan'ın muhaceretten önceki zaman diliminde, kaleme aldığı eserlerin tetkik edilmesinden oluşmaktadır. Giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Zeki Veli Togan'ın hayatı kısa bir şekilde anlatılmakta ve çalışma fikrinin nasıl ortaya çıktığı, hangi hocalarla çalışıldığı ve hangi kaynaklardan istifade edildiği hakkında bilgiler verilmektedir. Eserler üzerine yapılmış bir inceleme olduğu için biyografik bir çalışma diyemeyiz. Birinci bölümde, muhacir olmadan önceki eserler hakkında genel bir bakışı içermektedir. İkinci bölümde,Zeki Veli Togan'ın ilk kitabı ve ilk makalesindeki Türk tarihi fikirleri konu edinmektedir. Üçüncü bölümde, Zeki Veli Togan'ın Orta Asya seyahatleri ve bu gezilerden sonra kaleme aldığı eserler hakkında inceleme yapılmaktadır. Dördüncü bölümde Zeki Veli Togan'ın bazı kişiler üzerine yazmış olduğu makaleler ele alınmaktadır. Beşinci bölümde Zeki Veli Togan'ın 1917 devriminden önce ve sonraki zaman dilimlerinde kaleme aldığı eserleri ve çalışmaları anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, yerli ve yabancı kitap, makale ve süreli yayınlardan oluşan 61 kaynak yer almaktadır. Bu çalışmada yazar herhangi bir ek sunmamıştır. Toplam 132 sayfa olan bu çalışmanın dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölüm için ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 153 adet dipnot kullanmıştır.Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Zeki Velidi Togan adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 4 adet çalışma yer almakta olup Tarihbölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır¹¹³.

¹¹³ Sueda Kapusuz, *Zekî Velîdî Togan'ın Rusya'da (Şûrâ, Vakit Ve Süyüm Bike'de) Yayınlanan Makaleleri: İnceleme ve Metin*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016.

3.1.95. Yakınçağ Türk Tarihinde Kütüphanecilik Alanında Hizmeti Görülenler Üzerine Biyografik Bir Deneme

Çalışıldığı Kurum: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Ayşe Kahvecioğlu – 1997.

Bu çalışmada, XVIII. yüzyıldan başlayarak araştırmanın yapıldığı tarihe kadar olan sürede Yakınçağ zaman diliminde kitap meraklısı olan 9 kişi, kütüphane kuran ve kitap bağışlayan 45 kişi ve Türk kütüphanelerinin gelişmesinde öncülük eden 12 kişinin biyografileri, katkıları ve eserleri ele alınmıştır. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında araştırmanın amacı, muhteviyatı, araştırma boyunca izlenen yol ve Türk kütüphanecilik tarihine kısa bir bakışla devam etmektedir. Her bölümde farklı farklı kişiler incelenmektedir. Birinci bölümde, Yakınçağ zaman diliminde yer alan kitap meraklısı olarak yazar tarafından belirlenen dokuz kişinin hayatları, kütüphaneciliğe katkıları ve eserleri anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Yakınçağ zaman aralığında yazar tarafından belirlenen kütüphane kurup kitap bağışlayan 45 kişinin biyografileri incelenmektedir. Üçüncü bölümde, yine yazarın seçmiş olduğu Türk kütüphaneciliğinin gelişmesinde en önemli payı olan 12 kişinin biyografileri, katkıları ve eserleri ele alınmaktadır.

Kaynakça kısmında araştırma ve inceleme eserler, resmi yayınlar, müracaat eserler, süreli yayınlar ve ansiklopedilerden oluşan 62 kaynak yer almaktadır. Çalışmanın sonunda herhangi bir ek yer almamaktadır. Bu çalışma toplam 95 sayfadan oluşmakta olup, 146 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Türk Tarihinde Kütüphanecilik adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.96. Hamdi Ragıp Atademir (Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri)

Çalışıldığı Kurum: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Mustafa Arıkan – 1995.

Bu çalışmada,1908 – 1976 tarihleri arasında yaşamış, Fransa’da Mantık ve Felsefe üzerine tahsil yapmış olan Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Birliği Başkanlığı ve 1954 – 1960 arasında Demokrat Parti Konya milletvekili Hamdi Ragıp Atademir’in hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Yazar giriş kısmını üç alt başlıkta ele almaktadır. Birinci başlıkta bir biyografi çalışmasının öneminin ve amacının neler olması gerektiğini, ikinci başlıkta bu çalışma kapsamında faydalandığı kaynakları, üçüncü başlıkta ise çalışma süresince izlenen metot hakkında genel bilgiler vermektedir. Birinci bölümde, ailesi, tahsil hayatı, eğitimci kimliği, siyasi hayatı, milli ve uluslararası kuruluşlardaki görevleri ve vefatı anlatılmaktadır. İkinci bölümde, 27 Mayıs Darbesi ve Hamdi Ragıp Atademir’in üzerindeki yansımaları ele alınmakta olup ihtilali hazırlayan süreç, ihtilal sonrası, tutuklanması, Yassıada mahkemeleri ve cezaevi günleri ile affın çıkması sonucu tahliye edilmesi işlenmektedir. Üçüncü bölümde, şahsiyeti, eserleri ile siyaset, felsefe, eğitim ve bazı sosyal meseleler üzerine düşünceleri ele alınmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, süreli yayınlar, kitaplar, makaleler ve ansiklopedilerden oluşan 312 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında Hamdi Ragıp Atademir ile ilişkili farkı kurum ve kuruluşlara ait 19 belge ve farklı zaman ve mekânlara ait 21 adet resim bulunmaktadır. Toplam 445 sayfa olan bu çalışmanın dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölüm için ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 1737 adet dipnot kullanmıştır.UlusalTez Merkezi kayıtlarında Hamdi Ragıp Atademir adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 2 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 1 adet kayıt bulunmaktadır.

3.1.97. Necdet Öklem ve 1940 – 1960 İzmir’de Siyasi Hayat

Çalışıldığı Kurum: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Hasan Mert – 1995.

Bu çalışmada,1921 doğumlu olup vefat ettiğine dair herhangi bir bilgiye ulaşamadığım, İzmir Baro Başkanlığı ve İzmir Gazetecilik Yüksek Okulu’nda Basın

Hukuku ile Ege Üniversitesi'nde İnkılap Tarihi dersleri vermiş olan Necdet Öklem'in hayatı ve 1940 – 1960 tarihleri arasında İzmir'de siyasi hayat konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmına İzmir'in Cumhuriyet'ten sonraki siyasi ve idari yapısı hakkında bilgiler verilmekte olup bu çalışmaya konu olan Necdet Öklem'in önemi anlatılmaktadır. Birinci bölümde, Necdet Öklem'in hayatı ele alınmakta olup, ailesi, tahsil hayatı, mesleki faaliyetleri ve diğer faaliyetleri incelenmektedir. İkinci bölümde, 1940 – 1960 yılları arasında İzmir'de siyasi hayat hakkında bilgiler verilmekte ve Necdet Öklem'in bu zaman dilimindeki faaliyetleri anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, Necdet Öklem'in kaleme aldığı 8 adet kitap ve makaleler konu edilmektedir.

Kaynakça kısmında sözlü kaynaklar, araştırma ve inceleme eserler, süreli yayınlar ve Necdet Öklem'in kendi kaleme aldığı yazılardan oluşan 86 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında Necdet Öklem ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 8 adet resim, Necdet Öklem ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait 2 adet belge ile 2 adet gazete küpürü bulunmaktadır. Bu çalışma toplam 137 sayfadan oluşmakta olup 297 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Necdet Öklem adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.1.98. Safveti Ziya'nın Hayatı ve Eserleri

Çalışıldığı Kurum: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı - Doktora Tezi.

Yazar: Mesut Tekşan– 1993.

Bu çalışmada, 1875 – 1929 yılları arasında yaşamış Osmanlı Devleti'nin farklı kademelerinde diplomat ve bürokratik yapmış olan ve aynı zaman da Türk Edebiyat Tarihi'nde hikâye ve roman türünün gelişiminde katkısı bilinen, Safveti Ziya'nın hayatı ve eserleri konu edilmektedir. Giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Yazar, giriş kısmında Tanzimat'la birlikte başlayan yenilik hareketinin edebiyat alanındaki etkilerini Tanzimat ve Servet-i Fünûn dönemleri olarak iki alt başlıkta ele almaktadır. Birinci bölümde, Safveti Ziya'nın hayatı, çocukluğu, tahsil hayatı, çıkan ilk yazıları, Meşrutiyet yılları ve Cumhuriyet yılları olarak incelenmektedir. İkinci

bölümde, romanları ve romancılığı, hikâyeleri ve hikâyeciliği, tiyatro eseri, gazeteciliği, diğer eserleri ve üslup bakımından kullandığı dil konu edinmektedir.

Kaynakça kısmında Zeki Veli Togan'a ait eserler, araştırma ve inceleme eserler, resmi yayınlar, süreli yayınlar, akademik tezlerden oluşan 254 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında herhangi bir numaralandırma yapılmamış olup Safveti Ziya ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 10 adet resim, farklı kurum ve kuruluşlara ait 4 adet belge ve çıkardığı Ziya adlı gazetenin ilk nüshasının kapağı bulunmaktadır. Toplam 533 sayfa olan bu çalışmanın dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölüm için ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 377 adet dipnot kullanmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Safveti Ziya adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 2 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 1 adet kayıt bulunmaktadır.

3.1.99. Said Halim Paşa'nın Hayatı

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: M. Hanefi Bostan – 1986.

Bu çalışmada, 1864 – 1921 tarihleri arasında yaşamış, Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın torunu Osmanlı Devleti'nin sadrazamlarından ve aynı zamanda İttihatçıların önde gelen liderlerinden birisi olan Said Halim Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Yazar, önsöz kısmında çalışmanın muhteviyatı hakkında bilgi vermekte olup, kapsamın Said Halim Paşa'nın hayatı ve eserleri üzerine olduğunu, fikirleri ve İslamcılık düşüncesine girmedikini bildirmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında, Said Halim Paşa'nın içinde bulunduğu devletin siyasi durumu hakkında genel bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, ailesi, tahsil hayatı, Jön Türklerle ilişkisi ve Meşrutiyet'ten sonraki devlet görevleri ile bu zaman içerisinde ittihatçılarla olan ilişkilerine yer verilmektedir. İkinci bölümde, sadaret dönemi ve bu dönemdeki çalışmaları kapsamında uygulamaya koyduğu işler değerlendirilmektedir. Üçüncü bölümde, Said Halim Paşa'nın sadaret döneminden sonraki durumu ele alınmakta olup, tevkif edilmesi, Malta sürgünü, serbest

bırakılması ve öldürülmesi konu edilmektedir. Dördüncü bölümde,Said Halim Paşa'nın kaleme aldığı eserler incelenmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, hatıralar, araştırma ve inceleme eserler ile makaleler ve süreli yayınlardan oluşan 284 kaynak yer almaktadır. Çalışmanın sonunda herhangi bir ek yer almamaktadır.Toplam 176 sayfa olan bu çalışmanın dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölüm için ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 582 adet dipnot kullanmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Said Halim adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 13 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır¹¹⁴.

3.2.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

3.2.1.Kırım Tatar Aydınlarından Hasan Basri Ayvazov (1878 – 1938) Hayatı, Fikirleri ve Eserleri

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: İnci Yelda Şafakçı – 2015.

Bu çalışmada,1878 – 1938 tarihleri arasında yaşamış, Kırım Tatarlarının önde gelen aydınlarından Hasan Basri Ayvazov anlatılmaktadır. Yazar, giriş kısmından sonra çalışmasını iki bölümde sunmaktadır. Giriş kısmında ise Rus yönetimi altında kısıtlı yaşam alanı bulunan Kırımlı Tatarların, milli uyanışını hazırlayan alt yapı ile birlikte, o dönemde sosyal, siyasi ve ilmi havanın ne durumda olduğu uzun bir şekilde anlatılmaktadır. Birinci bölümde,Hasan Basri Ayvazov'un hayatı başlığı altında, 1878'deki doğumundan 1938'deki ölümüne kadar geçen sürede kronolojik olarak hayatı ele alınmıştır. Gençlik yılları, I. Dünya Savaşı, Bolşevik İhtilali gibi alt başlıklar da hayatının zaman dilimleri incelenmektedir. İkinci bölümde, dil meselesi,

¹¹⁴ Adnan Gül, *Türk Yenileşme Tarihinde Bir Mütefekkir Olarak Said Halim Paşa ve Batılılaşma Problemi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1994.

eğitim meselesi gibi Hasan Basri Ayvazov'un farklı alanlara dair düşünceleri ile yazmış olduğu eserler yer almaktadır.

Bibliyografya kısmında Hasan Basri Ayvazov'un eserleri başlığı altında, yazmış olduğu kitaplar, makaleler ile yerli ve yabancı internet siteleri ve muhtelif kaynaklardan oluşan 216 kaynak yer almaktadır. Ek kısmında Hasan Basri Ayvazov'a ait bir adet resim yer almaktadır. Toplam 142 sayfa olan bu çalışmada 53 adet dipnot kullanılmış olup, bibliyografya kısmında ise 2 adet ayrı dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Hasan Basri Ayvazov adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.2.2. Türkistanlı Aydınlarından Abdülvahap İshakoğlu Oktay (1904 – 1968): Hayatı ve Eserleri

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Ceren Celasun – 2015.

Bu çalışmada, 1904 – 1968 tarihleri arasında yaşamış, Türkistanlı aydınlardan uzun yıllar muhaceret hayatı yaşamış Abdülvahap İshakoğlu Oktay konu edilmektedir. Yazar, kaynak bulma sıkıntısı yaşadığını, RysoukeOno isimli bir Japon araştırmacının elindeki bilgileri kendisi ile paylaştığını, İSAM Kütüphanesinden fazlaca yararlandığını ve Abdülvahap Bey'in eşi Saide Hanım'ın yeğeni Hasiyet Richter Tuğrul Hanımla ile tanışarak epey bilgi edindiğini anlatmaktadır.

İki bölümden oluşmakta olan bu tezin birinci bölümünde, Abdülvahap İshakoğlu Oktay'ın hayatı başlığı altında, eğitimi, Azerbaycan, Almanya ve İstanbul yılları olmak üzere dört alt başlık halinde ele alınmaktadır. İkinci bölümde, Abdülvahap İshakoğlu Oktay'ın yayın faaliyetleri konu edinilmiş olup 3 dergide işlediği konular 7 başlık halinde tasnif edilerek sunulmuştur.

Çalışmanın fihrist kısmında herhangi bir ek olduğu gösterilmemiştir. Bibliyografya kısmında Abdülvahap İshakoğlu Oktay'a dair İSAM Kütüphanesinde yer alan arşiv belgeleri, Abdülvahap İshakoğlu Oktay'ın kaleme almış olduğu eserler ve istifade edilen diğer kaynak eserlerden oluşan 84 kaynak yer almaktadır. Devamında ise

Türkistan'dan aldığı diploması, Almanya pasaportu, almış olduğu sertifikası ve çeşitli belgeler ile farklı mekân ve zamanlarda çekilmiş 7 resim ve Osmanlıca yazılmış 15 mektubun kopyaları yer almaktadır. Toplam 106 sayfa olan bu çalışmada 146 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Abdülvahap İshakoğlu Oktay adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.2.3.Cemil [Topuzlu] Paşa'nın Belediye Başkanlıkları ve İstanbul'daki İmar Faaliyetleri

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Hatice Kara – 2015.

Bu çalışmada, 1866 – 1958 yılları arasında yaşamış olan, Modern cerrahinin kurucu hekimlerinden birisi olarak kabul edilen ve aynı zamanda iki dönem İstanbul Şehreminiliği yapmış olan Cemil Topuzlu'nun hayatı ele alınmaktadır. Toplam beş bölümden oluşan bu çalışmanın giriş kısmında biyografi tarihi hakkında genel bilgilerle birlikte Cemil Topuzlu'nun karakteri incelenmektedir. Birinci bölümde, Cemil Topuzlu'nun çocukluğu, ailesi ve eğitimi alt başlıkları yer almaktadır. İkinci bölümde, tıbbi faaliyetleri ile onlara dair değişik fakültelerin açılmasına ön ayak olması ve katkıları sunulmaktadır. Üçüncü bölümde, idarecilik vasfı kapsamında şehreminiliği ve bu alandaki çalışmaları anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde, idarecilik döneminde sosyal alanlara dair düzenlemeleri değerlendirilmektedir. Beşinci bölümde, 3,5 ay gibi kısa süreli olan Nafia Nazırlığı döneminden bahsedilmektedir.

Kaynakça kısmında Başbakanlık Osmanlı Arşivi ile yerli ve yabancı muhtelif kaynak eserlerden oluşan 175 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında toplam 32 adet ek yer almakta olup, Cemil Topuzlu'nun torunu Cemalettin Topuzlu ile yapılan röportaj metni, 2., 3., 4., 5. ve 6. eklerde Cemil Topuzlu ile ilgili değişik belgelerin kopyaları, 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15. ve 16. eklerde yazmış olduğu kitap ve raporlardan muhtelif kısımlar, 17. ekte Cemil Topuzlu'nun İstanbul imar planının kopyası 18'den 32'ye kadar olan eklerde ise Cemil Topuzlu ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara dair 15 adet resim yer almaktadır. Toplam 158 sayfa olan bu çalışmada 305 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Cemil Topuzlu adı ile tarama

yapıldığı takdirde toplam 5 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 1 adet kayıt bulunmaktadır.

3.2.4. Mustafa Abdülcemil Kırımoglu (Cemiloglu): Hayatı ve Fikirleri

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Muhammed Furkan Engin – 2014.

Bu çalışma kapsamında, halen hayatta olan Kırım Tatarlarının önde gelen liderlerinden 1943 doğumlu Mustafa Abdülcemil Kırımoglu'nun hayatı ve fikirleri incelenmekte olup, yazar Kırım Tatarlarının yurtlarına dönmesi ve haklarının kendilerine iade edilmesini konu edindiğini ifade etmektedir. Önsöz kısmında yazar farklı tarihlerde iki kez Kırım'a gittiğinden bahsetmekte, Rusça ve Tatarca belgelerden faydalandığı kaynakça kısmında göstermektedir. Üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, hayatı, ailesi, eğitimi ve sürgünden dönüşü gibi konular ele alınırken, ikinci bölümde, siyasi görüşleri, Türk dünyasına bakışı ve vatanda mücadele konuları işlenmektedir. Son olarak üçüncü bölümde ise basında çıkan haberleri ve yaptığı görüşmelerin değerlendirilmesi yer almaktadır.

Ekler kısmında 6 adet belge yer almaktadır. 1. belgede, 1976'da Cemiloglu'na yapılan baskıları duyurmaya çalışan bir grup Kırım Tatarının listesi, 2. belgede, Rusça bir makale, 3. belgede, Rusça olarak tanzim edilmiş kamuoyu duyurusu, 4. belgede, Sovyet insan hakları savunucularının Rusça hazırladığı kamuoyu duyurusu, 5. ve 6. belgeler ise mahkemelerle alakalı Rusça hazırlanmış belgelerdir. Fotoğraflar kısmında 28 adet farklı zaman ve mekânlara ait resimler yer almakta olup 1 adet destek bildiri metni, 1 adet gazete sayfası bulunmaktadır. Yine ekler kısmında 2009 ve 2010 tarihlerinde Cemiloglu ile yapılmış 2 adet röportajın tam metni yer almaktadır.

Kaynakça araştırma ve inceleme eserler, süreli yayınlar, resmi yayınlar, yerli ve yabancı internet kaynaklarından oluşan 191 kaynak yer almaktadır. Toplam 136 sayfa olan bu çalışmada 258 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi

kayıtlarında Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.2.5.Nahîfî'nin Cevâhirü'l-Menâkıb'ı (Gencîne-i Ahlâk) (Tahlil ve Metin)

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: İbrahim Pazan – 2013.

Bu çalışma, Üçüncü Murad döneminde yazılmış olan Gencîne-i Ahlâk adlı eserin tafsilatlı bir şekilde ele alınarak incelendiği bir çalışmadır. Sokullu Mehmed Paşa'nın amcasının oğlu olan aynı zamanda on iki yıl Budin beylerbeyliği yapan Sokullu Mustafa Paşa'nın hayatını ve yaptırdığı eserleri anlatmakta ve çalışmanın sonunda eserin transkripsiyon edilmiş hali verilmektedir. Giriş kısmı dâhil toplam 5 ana başlık altında incelenmektedir. 1. Kısımda, giriş başlığı altında Sokullu ailesi hakkında kısa ve genel bilgiler verilmektedir. 2. Kısımda, Cevâhirü'l-Menâkıb (Gencîne-i Ahlâk) adlı başlık altında eserin ismi, müellifi, yazılış tarihi gibi bilgiler yer almakta olup Gencîne-i Ahlâk'ın 7 adet nüshasını tespit etmiştir. Bunlardan, Millet, Üniversite, Süleymaniye, Berlin, Budapeşte ve Viyana nüshalarına ulaşmış olup yedincisi olan Saraybosna nüshasına ulaşamamıştır. Bunun sebebi ise 1992'de Sırpların, Bosna-Hersek Milli Müzesini bombalaması neticesinde burada bulunan nüshanın yok olmasıdır. 3. Kısımda, Gencîne-i Ahlâk'a konu olan Sokullu Mustafa Paşa'nın hayatı anlatılmaktadır. 4. Kısımda, eserin dil ve anlatım özellikleri tahlil edilmektedir. 5. Kısımda ise metnin hazırlanmasında takip edilen yol sunulmaktadır. Ek kısmında ise 12 sayfa belge bulunmakta olup bunlar eserin başlangıç ve son sayfaları olarak belirtilen muhtelif sayfalardır. Ayrıca, 4 sayfalık Boşnakça bir makalede ekler kısmında yer almaktadır.

Kaynakça kısmına baktığımızda arşiv kaynakları başta olmak üzere yerli ve yabancı kaynaklardan oluşan 114 kaynak yer almaktadır. Toplam 494 sayfadan oluşan bu çalışmada transkripsiyonlu kısma kadar olan birinci bölümde 274 adet, transkripsiyonlu metnin yer aldığı kısım olan ikinci bölümde ise 3909 adet dipnot kullanılmıştır. Ayrıca Boşnakça olan makalelerin çevriminde ise 6 adet dipnot

kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Gencîne-i Ahlâkadı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.2.6.Bedii Nuri Bey’in Hayatı Görüşleri ve Şahsiyeti (1872 – 1913)

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Muammer Hüseyin Manav – 2013.

Bu çalışmada, 1872 – 1913 tarihleri arasında yaşamış, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönem aydınlarından olan Bedii Nuri Bey’in hayatı ve fikir dünyası ele alınmaktadır. Toplam üç bölümden oluşmaktadır. Yazar çalışmanın giriş kısmından sonra, Tanzimat’tan Meşrutiyet’e Entelektüel Gelişim başlığı altında Osmanlı Devleti’nin Tanzimat’la başlayarak II. Meşrutiyet’te kadar geçen süre içerisinde sosyo - kültürel yapısı ve aydın tipinin fikrîsel gelişimini ön bilgi olarak vermektedir. Birinci bölümde, Bedii Nuri Bey’in doğumundan öldürülmesine kadar geçen süreyi ele almaktadır. İkinci bölümde, fikir dünyası başlığı altında Edebiyat, Psikoloji, Tarih, Hukuk, Antropoloji, Siyaset ve Sosyoloji gibi yedi farklı ilmi disiplinler hakkındaki görüşleri incelenmektedir. Üçüncü bölümde ise yazarın özet kısmında bahsetmiş olduğu ve çalışmada bir diğer amacı olarak da gördüğü Bedii Nuri Bey’in bibliyografyası ele alınmaktadır. Bu bölümde 1908 – 1913 yılları arasında 10 kaynaktan 8 konu üzerine yazılmış 129 adet yazı tespit edilmiştir. Ek kısmında 3 adet belge yer almakta olup 1. belgede Ahmet Nuri Bey’in babası Muhammed Hilali Efendi, 2. belgede Bedii Nuri Bey’in eşi Hatice Şahende Hanım’ın eşinin görevi başında öldürülmesi neticesinde kendisine maaş bağlanması talebinin bulunduğu dilekçesi, 3. belgede Bedii Nuri Bey’in mührünün bir nüshası yer almaktadır.

Kaynaklar kısmında ise arşiv belgeleri, süreli yayınlar ve inceleme araştırma kitaplarından oluşan 46 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında Bedii Nuri Bey’e ait 1 adet resim ile farklı kurum ve kuruluşlara ait 2 adet belge bulunmaktadır. Toplam 145 sayfadan oluşan bu çalışmada 302 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Bedii Nuri adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.2.7.Koca Sinan Paşa'nın Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri (1520 – 1596)

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Ahmet Önal – 2012.

XVI. yüzyıl devlet adamlarından 1520 – 1596 tarihleri arasında yaşamış olan Koca Sinan Paşa, bu çalışma kapsamında üç bölümde ele alınmaktadır. Yazar, giriş kısmında ön bilgi olarak Koca Sinan Paşa'nın yaşadığı dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi ve askeri durumunu bildirmekle birlikte, paşanın idareci kadrosunda olduğu dönemlerde rakipleri ile olan çekişmelerini ve yaşadığı zorlukları anlatmaktadır. Birinci bölümde, Sinan Paşa'nın Tercüme-i hal başlığı adı altında On İki alt başlıkta incelenmektedir. Bunlar ailesi, Enderun günleri, yükselişi ve vezirlikleri gibi farklı konular olarak işlenmektedir. İkinci bölümde, devlet adamı olarak diplomatlığı ele alınmakta olup, bunlar üç farklı politika olarak tasnif edilmiştir. Lehistan, Batı Avrupa ve Avusturya başlıklarında Koca Sinan Paşa'nın dış politikaları incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Koca Sinan Paşa asker kimliği ile bir komutan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bibliyografya kısmına baktığımızda ise muhtelif kurumlara ait arşivleri, makaleler ve transkripsiyonu yapılmış birçok belgeden oluşan 199 kaynak yer almaktadır. Toplam 420 sayfadan oluşan bu çalışma boyunca 352 dipnot kullanılmış olup herhangi bir ek bulunmamaktadır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Koca Sinan adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 4 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 1 adet kayıt bulunmaktadır.

3.2.8.Tarihçi ve Aydın Kimliği İle Ebulfez Elçibey

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans.

Yazar: Burcu Özdemir – 2012.

Bu çalışma, 1932 – 2000 tarihleri arasında yaşamış olan Azerbaycan devletinin ikinci cumhurbaşkanı Ebulfez Elçibey'in hayatını ele almakta olup aydın kimliğini ve

Türkdünyası görüşlerini konu edinmektedir. 3 bölümden oluşmakta olan bu çalışmanın, birinci bölümünde Ebulfez Elçibey'in hayatı, akademisyenliği ve Cumhurbaşkanlığı dönemi incelenmektedir. İkinci bölümde, yazar, Elçibey'in tarihçi kimliği üzerine eğilmekte ve onun eserlerini değerlendirmektedir. Üçüncü bölümde ise Ebulfez Elçibey'in Türk Dünyasına dair düşünceleri başlığı altında Karabağ meselesi, Güney Azerbaycan sorunu ve Türk Birliği Anlayışına dair düşünceleri sunulmaktadır.

Kaynakça kısmında araştırma ve inceleme kitapları, makaleler, gazetelerden oluşan 110 kaynak yer almaktadır. Toplam 103 sayfadan oluşmakta olan bu çalışmada 350 adet dipnot kullanılmıştır. Ekler kısmında ise 7 adet resim bulunmakta, bunların 1'i gazete sayfası, 1'i Elçibey'in mezarına ait resim diğer 5'i ise Elçibey'in içinde yer aldığı farklı mekânlara ve zamanlara dair resimlerdir. Ayrıca, yazarın Bakü'de Azerbaycan Halk Cephesi Başkanı Ali Kerimi ve Ebulfez Elçibey'in yeğeni Cemile Namazlı ile yapmış olduğu röportajların bilgileri yer almaktadır. UlusalTez Merkezi kayıtlarında Ebulfez Elçibey adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 4 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 3 adet kayıt bulunmaktadır¹¹⁵. Ferhat Mutsel Alhan'a ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından da faydalandığı görülmektedir.

3.2.9.Yaver-i Ekrem İbrahim Derviş Paşa'nın Hayatı ve İcraatları: 1812-1896

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Erman Başar – 2012.

Bu çalışmada, 1812 – 1896 yılları arasında yaşamış valilik, Bahriye nazırlığı ve seraskerlik görevlerinde bulunmuş olan İbrahim Derviş Paşa'nın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'ndeki genel isyanlar ve sonuçları hakkında kısa bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, İbrahim Derviş Paşa'nın ailesi, karakteri, almış

¹¹⁵ Ferhat Mutsel Alhan, *Ebülfez Ali Elçibey Dönemi Türkiye-Azerbaycan İlişkileri*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1997; Nilüfer Mutlu, *Ebülfez Elçibey'in Hayatı, Siyasi Faaliyetleri, Düşünceleri ve Fikriyatı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013.

olduğu taltifler ve vefat etmesi konuları ele alınmaktadır. İkinci bölümde, askerlik mesleğindeki ilk çalışmaları, Hersek, Batum ve Arnavutluk görevlendirilmeleri ile buralardaki askeri faaliyetleri incelenmektedir. Üçüncü bölümde,İbrahim Derviş Paşa'nın idari görevleri olan Yanya, Diyarbakır, Bosna, Manastır, Selanik şehirlerinin valilikleri ile Mısır Meselesi anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde, Bahriye nazırlığı, seraskerliği, yaver-i ekremligi gibi başkentteki görevleri konu edilmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv kaynakları, süreli yayınlar, araştırma ve inceleme eserler ile akademik tezlerden oluşan 101 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 10 adet ek bulunmaktadır. 1'den 4'e kadar olan eklerde İbrahim Derviş Paşa ile ilişkili farklı mekân ve zamanlara ait resimler yer almaktadır. 5'den 10'a kadar olan eklerde ise İbrahim Derviş Paşa ile ilişkili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler bulunmaktadır. Toplam 166 sayfa olan bu çalışmada 635 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Ekrem İbrahim Derviş adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.2.10.Dr. Fazıl Küçük'ün Siyasi Hayatı

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı– Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Rukiye Maden – 2011.

Bu çalışmada,1906 – 1984 tarihleri arasında yaşamış, İsviçre'de tıp eğitimi almış, Kıbrıs Türklerinin siyasi liderlerindenve Kıbrıs'ın ilk Cumhurbaşkanı Yardımcısı olan Fazıl Küçük'ün hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Fazıl Küçük'ün biyografisine yer verilmekte olup doğumundan ölümüne kadar geçen sürede yapmış olduğu çalışmalar ve almış olduğu görevler, kısaca söz konusu çalışmaya ön bilgi olarak anlatılmaktadır. Birinci bölümde,Fazıl Küçük'ün yer aldığı direniş örgütleri, siyasi sahada yer alan partiler ve halkın milli menfaatlerinin korunması amacı ile yazmış olduğu makalelerin yayınlandığı gazeteler yer almaktadır. İkinci bölümde,Kıbrıs'ın siyasi otoritesinin kurulmasındaki rolü, Fazıl Küçük'ün aleyhine yapılan protestolar, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yıkılışı ve Kanlı Noel ile Türk yönetimi konuları ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde,Fazıl

Küçük'ün Kıbrıs'a dair sekiz farklı konu üzerindeki düşünceleri yer almakta olup dokuz siyasi liderle olan ilişkileri ve onlar hakkındaki düşünceleri bulunmaktadır. Dördüncü bölümde, Fazıl Küçük'ün Türkiye'nin Kıbrıs soruna önem vermesine ilgili düşünceleri ve vefatı ile Kıbrıs Türk halkının gözündeki yeri anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv kaynakları, ansiklopediler, süreli yayınlar, röportajlar, kitaplar, makaleler, akademik tezler ve internet kaynaklarından oluşan 141 adet kaynak kullanılmıştır. Ekler kısmında 46 ek bulunmaktadır. 1'den 22'ye kadar olan eklerde Fazıl Küçük ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler yer almaktadır. 23'den 46'ya kadar olan eklerde ise Fazıl Küçük ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait resimler görülmektedir. Toplam 201 sayfa olan bu çalışmada 757 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Fazıl Küçük adı ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır¹¹⁶.

3.2.11. Süreyya İlmen'in Hayatı, Faaliyetleri ve Eserler

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Ökkeş Kürşad Karacagil – 2011.

Bu çalışmada 1874 – 1955 tarihleri arasında, Osmanlı Devleti'nin son dönemleri ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemlerinde yaşamış, 1927'de İstanbul milletvekili yapmış olan Süreyya İlmen'in hayatı konu edilmektedir. Giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Süreyya İlmen'in babası olan, Osmanlı'nın son Seraskeri, Mehmed Rıza Paşa'nın hayatı kısaca anlatılmaktadır. Birinci bölümde, ailesi, tahsil dönemi, askeri hayatı ile bu süre boyunca aldığı görevler ve faaliyetleri aktarılmaktadır. İkinci bölümde, Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Kadıköy Şark Musiki Cemiyeti ve açmış olduğu sinema ve opera gibi sosyo kültürel çalışmaları hakkında bilgiler verilmektedir. Üçüncü bölümde, İstanbul Belediyesi'ndeki görevi, Cumhuriyet Halk Partisi ile olan ilişkisi, Serbest Cumhuriyet Fırkası'na katılması, milletvekilliği gibi siyasi hayatı anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde, ticari faaliyetleri kapsamında yer alan girişimcilikleri ele alınmaktadır. Beşinci

¹¹⁶ Senem Civgin, *Kıbrıs ve Dr.Fazıl Küçük*, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013.

bölümde,kaleme aldığı eserler, vefatı ve sonrasında geriye kalan mirası ile Süreyya İlmen'in kişiliği anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında arşiv vesikaları, süreli yayınlar, kitap ve makaleler, internet kaynakları, röportajlar ve beyannamelerden oluşan 208 kaynak kullanılmıştır. Ekler kısmında 35 adet ek bulunmaktadır. 1'den 24'e kadar olan eklerde Süreyya İlmen ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait resimler yer almaktadır. 25'den 35'e kadar olan eklerde ise Süreyya İlmen ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler bulunmaktadır. Toplam 332 sayfa olan bu çalışmada 1140 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Süreyya İlmen adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.2.12.Sultan II. Abdülhamid'in Kızı Zekiye Sultan'ın Hayatı (1872 – 1950)

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Cevriye Uru – 2010.

Bu çalışmada, 36. Osmanlı Padişahı olan Sultan Abdülhamid'in 1872 – 1950 tarihleri arasında yaşamış olan kızı Zekiye Sultan'ın hayatı incelenmektedir. Toplam 92 sayfa ve 3 bölümden oluşmakta olup, 335 adet dipnot kullanılmıştır. Önsöz kısmında yazar çalışma boyunca ağırlıklı olarak arşiv belgelerinden faydalanmakla birlikte bazı kısımlarda ise hatıralarda verilen bilgilerden istifade ettiğini söylemektedir. Birinci bölümden önce yer alan giriş kısmında II. Abdülhamid ve saray hayatı anlatılmakta, Abdülmecid döneminden II. Abdülhamid'in tahta çıkmasına kadar geçen zaman diliminde genel çerçeveler kapsamında saray hayatına dair kısa bir bilgi verilmektedir. Birinci bölümde, Zekiye Sultanın doğumu, eğitimi ve evliliği, ikinci bölümde, gelirleri ve yatırımları, üçüncü bölümde ise evlendikten sonra ihsan edilen sarayı ve hane halkından bahsedilmektedir.

Kaynakça kısmında muhtelif kurumların arşivleri, röportajlar, akademik tezler, süreli yayınlar, resmi yayınlar, kitaplar ve ansiklopedilerden oluşan 81 kaynak yer almaktadır.Çalışma kapsamında 7 adet ek yer almakta olup, 1., 2. ve 3. eklerde çeşitli

tarikhlerde tahsis edilen tayinatların cinsi ve miktarları listeler halinde verilmektedir. 4. ekte çeyiz listesi, 5. ekte Zekiye Sultan'ın Mısır Hidivi'nin annesi için yazdırmış olduğu mektup, 6. ekte Ortaköy'deki saraya hırsız girmesi neticesinde, eşi Nurettin Paşa'ya ait çalınan eşyaların listesi, 7. ekte ise Zekiye Sultan için yazılmış olan jurnal yer almaktadır. Fotoğraflar kısmında ise Zekiye Sultan ile ilintili çeşitli zaman ve mekânlara ait 20 adet resim yer almaktadır. Toplam 92 sayfa olan bu çalışmada 335 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Zekiye Sultan adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.2.13.Fatin Rüştü Zorlu'nun Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Rasim Koç – 2009.

Bu çalışmada, 1910 – 1961 yılları arasında yaşamış, Türkiye Cumhuriyeti'nin 9. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun hayatı ele alınmaktadır. Yazar, önsöz kısmında, Fatin Rüştü Zorlu'nun Dışişleri Bakanlığı dönemi için, bakanlığın araştırmacılara arşiv belgelerini açmaması nedeniyle döneme ait belgelere ulaşamadığını söylemektedir. 5 bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde, doğumu, evliliği ve memuriyetinden bahsedilmektedir. İkinci bölümde, siyasete giriş başlığı altında, bakan oluşu ve dış politikadaki eleştirel bakış açısı incelenmektedir. Üçüncü bölümde, Kıbrıs sorunu, dördüncü bölümde 1960 ihtilalini hazırlayan sebepler, beşinci bölümde İhtilal ve sonrası yaşananlar anlatılmaktadır.

Bibliyografya kısmında Başbakanlık Arşivi, özel arşiv, süreli yayınlar ve geniş bir yelpazede araştırma inceleme kitaplarından oluşan 138 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 1. ekte Fatin Rüştü Zorlu'nun Galatasaray Lisesi'nde öğrencilik yıllarına dair dört adet vesikaya yer verilmiştir. 2. ekte Albay Faruk Erus'unun özel arşivinde yer alan, 1960 ihtilali'nde Başbakanlık kasasında çıkan Irak İhtilali ile ilgili 8 sayfalık belgeler yer almaktadır. 3. ekte Albay Faruk Erus'un özel arşivinden TBMM tahkikat encümeninin aldığı 5 sayfalık bazı kararların belgesi bulunmaktadır. 4. ekte Albay Faruk Erus'unun özel arşivinden Fatin Rüştü Zorlu'ya ait 10 sayfalık soruşturma belgeleri ve tevkif müzekkeresi görülmektedir. 5. ekte Devlet

Radyosu'ndan Yassıada duruşmaları esnasında yolsuzluklarla ilgili yapılan haberler yer almaktadır. 6. ekte Albay Faruk Erus'un özel arşivinden Fatin Rüştü Zorlu'nun Yassıada'dan kendi el yazısıyla Dışişleri Bakanlığı'na yazmış olduğu 2 sayfalık mektup görülmektedir. 7. ekte albayın özel arşivinden İmralı'da infazda bulunan Milli Birlik Komitesi irtibat büro personeli olan 23 kişinin isim listesi vardır. 8. ekte Fatin Rüştü Zorlunun kendi kaleminden yaptırılmayan son savunmasının özeti yer almaktadır. 9. ekte duruşmalar esnasından annesi, eşi ve kızı tarafından kendisine gönderilen telgraflar ve 1 adet mektup, 10. ekte Fatin Rüştü Zorlu'nun BMM'deki 10. ve 11. döneme ait özlük dosyasında ki bazı belgeler, 11. ekte Fatin Rüştü Zorlu'nun idamından sonra üzerinden çıkan kendi el yazısı ile yazılmış 1 adet dua. 12. ekte İsmet İnönü'nün Cemal Gürsel'e 13 Eylül 1961 de göndermiş olduğu mektup, 13. ekte Alparslan Türkeş'in Cemal Gürsel'e Yeni Delhi'den gönderdiği mektup, 14. ekte Demokrat Parti döneminde imzalanmış bazı uluslar arası anlaşmalar ve çıkmış kanunlar, 15. ekte Fuat Köprülü'nün Yeni Sabah gazetesinde yayınlanan 6/7 Eylül olayları ile ilgili açıklaması, 16. ekte Fatin Rüştü Zorlu'ya yabancı devlet ve hükümet başkanları tarafından verilen nişanların kendi el yazısıyla dökümü, 17. ekte Fatin Rüştü Zorlu'ya ait özel arşivlerde ve basında çıkan resimler bulunmaktadır. Eklerden sonraki kısımda ise Basında Fatin Rüştü Zorlu başlığı ile muhtelif gazetelerde çıkmış 8 sayfadan oluşan haberler yer almaktadır. Son kısımda ise iki Büyükelçi Gündüz Aktan ve İlter Türkmen ile yapılan röportajlar yer almaktadır. Toplam 343 sayfadan oluşmakta olup, 389 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Fatin Rüştü Zorlu adı ile tarama yapıldığı takdirde 6 adet lisansüstü çalışma olduğu görülmekte olup 4'ü Tarih bölümlerine ait çalışmalardır¹¹⁷. Levent Ayabakan'a ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından da faydalandığı görülmektedir.

3.2.14. Prof. Dr. Fahrettin Kırzioğlu'nun Hayatı ve Genel Türk Tarihi Çalışmaları

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Halime Kaçar – 2008.

¹¹⁷ Fatin Rüştü Zorlu ile ilgili lisansüstü akademik çalışmalar, 3.1.60. Fatin Rüştü Zorlu adlı çalışmanın dipnotunda verilmiştir.

Yazar, giriş kısmında 1933 – 1960 yılları arasında üniversite reformlarından, Atatürk Üniversitesi'nin tarihçesinden ve kurumsal yapısından bahsetmektedir. Birinci bölümde, Prof. Dr. Fahrettin Kırzioğlu'nun hayatı ana başlığı altında ailesini, memuriyetini, askerlik yıllarını ve vefatını kronolojik olarak ele almaktadır. İkinci bölümde, fikir dünyası ekseninde Fahrettin Kırzioğlu'nun tarihçiliği incelenmektedir. Yazar, önsöz kısmında daha önce Fahrettin Kırzioğlu'nun üzerine yapılan çalışmada tarihçilik vasfının arka planda kaldığını, bu çalışmada Fahrettin Kırzioğlu'nun tarihçi kimliğini ön plana çıkardığını söylemektedir. Üçüncü bölümde ise eserleri verilerek muhteviyatı ele alınmaktadır. Bibliyografya kısmında çok fazla araştırma kitaplarının olmadığı çalışmanın çoğunlukla süreli yayınların incelenerek yapıldığı görülmektedir.

Kaynakça kısmında resmi yayınlar, süreli yayınlar, araştırma ve inceleme eserler ile internet kaynaklarından oluşan 42 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 5 adet ek yer almaktadır. 1. ekte, Prof. Dr. Fahrettin Kırzioğlu'nun bibliyografyası kısmında yazım dünyasına ait kaleme aldığı dergi, kitap ve makaleler liste halinde verilmiştir. 2. ekte, Kronolojik yaşam çizelgesine dair belirli tarihler yer almaktadır. 3. ekte, soy şeceresi bir tablo halinde gösterilmektedir. 4. ekte çeşitli zaman ve mekânlara dair Prof. Dr. Fahrettin Kırzioğlu'nun içinde bulunduğu 5 adet resim yer almaktadır. 5. ekte ise Öğretim görevlisi olduğu Gazi Üniversitesi'nin özlük işleri ile ilgili 4 adet belge ve 1 kimlik fotokopisi yer almaktadır. Bu çalışmada 211 adet dipnot kullanılmış olup toplam 180 sayfadan oluşmaktadır. Ulusal Tez Merkez kayıtlarında Fahrettin Kırzioğlu adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.2.15. Türk Modernleşmesi Öncülerinden Fuat Köprülü: Hayatı, Eserleri ve Fikirleri

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Abdülkerim Asılsoy – 2008.

Bu çalışmada, 1890 – 1966 tarihleri arasında yaşamış Tarihçi Fuat Köprülü'nün hayatı anlatılmaktadır. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Fuat

Köprülü'nün yetiştiği zaman diliminde devletin siyasi durumu ve eğitim politikaları ile Fuat Köprülü üzerine yazılmış 10 adet tez¹¹⁸ çalışmasından bahsetmektedir. Türkiye'de doktora çapında bir çalışma olmadığından, 1975'te Amerika'da yapılmış bir doktora çalışması olduğunu fakat o tezin de hazırlandığı yıl olan 1975'i erken olarak gördüğü için yetersiz olduğundan yeni bir çalışmaya gittiğini anlatmaktadır. Birinci bölüm Fuat Köprülü'nün hayatı ve eserleri olarak geçer. Bu bölümde hayatı, yetiştiği çevre, faaliyetleri, aktif siyasi hayatı ele alınmaktadır. İkinci bölümde, tarih anlayışı ve metodundan bahsedilmekte olup, tarihçiliği, edebiyat ilişkisi ve yeni bir yaklaşım tarzına dikkat çekilmektedir. Üçüncü bölümde ise fikirleri, eleştirileri ve uygun gördüğü teklifleri incelenmektedir.

Kaynakçada görüldüğü kadarı ile Fuat Köprülü ile ilgili direk ve dolaylı olarak yazılmış birçok çalışma incelenmiştir. Arşiv vesikalarında ise Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maarif Nezareti ve Tedrisatı Adliye İdaresine ait vesikalarından oluşan 219 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında yer alan bibliyografyada, literatüre girmemiş yeni tespit edilen makaleler de dahil olmak üzere kronolojik olarak Fuat Köprülü'nün 1905'de yazmış olduğu ilk yazısından başlayarak II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet dönemini de içine alan 1965'e kadar geçen sürede yazmış olduğu eserlerin listesi yer almaktadır. Toplam 291 sayfadan oluşan bu çalışmada 591 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Fuat Köprülü adı ile tarama yapıldığı takdirde 10 adet lisansüstü çalışma olduğu görülmekte olup 2'si Tarih bölümlerine ait çalışmalardır¹¹⁹. Abdullah Aykın'a ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından da faydalandığı görülmektedir.

3.2.16. Turan Yazgan'ın Hayatı, Fikirleri, Eserleri ve Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı

¹¹⁸ Mustafa İlhan, *Köprülüzâde Mehmed Fuad ve Türkiye Tarihi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1992; Meryem Ertekin, *Türk Tarih-i Dinisi* (Transkribe Metin), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans, Malatya 1997; Abdullah Aykın, *Fuat Köprülü'nün Türk Tarih-i Dinisi Adlı Eserinin Transliterasyonu ve Değerlendirilmesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1991.

¹¹⁹ Abdullah Aykın, *Fuat Köprülü'nün Türk Tarihi Dinisi Adlı Eserinin*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1991.

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Ruhigül Koca – 2007.

Bu çalışmada, 1938-2012 tarihleri arasında yaşamış olan Prof. Dr. Turan Yazgan'ın hayatı ve Türk dünyasına yönelik faaliyetleri ele alınmıştır. Giriş kısmında Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nın tarihçesinden bahsedilmekte olup kuruluş amacı ve vizyonu kısa bir şekilde anlatılmaktadır. Birinci bölümde Turan Yazgan'ın 4 sayfalık hayat hikâyesinden sonra, alt başlıklar halinde fikirlerinden ve eserlerinden bahsedilmektedir. Burada yazar, öznesi olan Turan Yazgan'ın akademisyenlik yaptığı İstanbul Üniversitesi'ndeki özlük dosyasına ulaşamadığı biyografik kapsamda onlardan faydalanmadığı görülmektedir¹²⁰. İkinci bölümde ise kurucusu olduğu Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı ele alınmaktadır. Sonuç kısmından sonra 6 adet eke yer verilmiş olup, 1. ekte Turan Yazgan'ın yayınlamış olduğu eserlere ait liste, 2. ekte vakfin yayınlamış olduğu eserlere ait listesi, 3. ekte ise 1971 yılında Turan Yazgan'ın kurmuş olduğu Kut Yayıncılığın seminerlerinin listesi, 4. ekte 1986'da vakfa tahsis edilen Süleymaniye Kültür Merkezi'nde yapılmış olan konferansların listesi, 5. ekte Turan Yazgan ile tez yazarı Ruhigül Koca'nın soru cevap şeklinde yapılan röportajının tamamı, 6. ekte ise Turan Yazgan'a ve kurucusu olduğu vakfa ait 15 adet değişik zaman ve mekân resimleri yer almaktadır.

Bibliyografya kısmına bakıldığında ise röportajlar, süreli yayınlar, resmi yayınlar, makaleler ve kitaplar ile genellikle Turan Yazgan'ın kurucusu olduğu vakfin süreli yayınları ve yıllık faaliyet raporlarından oluşan 173 kaynak yer almaktadır. Toplam 192 sayfadan oluşan bu çalışmada 282 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Turan Yazgan adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.2.17. Hüseyin Namık Orkun'un Hayatı ve Eserleri

¹²⁰ Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün dijital olarak yüklenmiş olan Cumhuriyet Dönemi Arşivlerinde 30-11-1-0 Fon Kodu ile Prof. Dr. Turan Yazgan'ın atamalarına dair 3 adet belge bulunmaktadır.

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Sabriye Gülay Çimen – 2006.

Bu çalışma, 1902 – 1956 tarihleri arasında yaşamış, Türk Dünyası üzerine akademik çalışmaları ile bilinen Hüseyin Namık Orkun'un hayatı ve eserleri üzerinedir. Üç bölüm ve sekiz ekten oluşmaktadır. Kaynakların tanıtımı başlığı altında genel çerçevede çalışma boyunca hangi kaynaklardan istifade edildiği anlatılmaktadır. Gazi Eğitim Enstitüsü, Polis Koleji, Devlet Konservatuarı ve Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi gibi ders verdiği kurumların özlük işleri sicil dosyalarından faydalanamadığı görülmektedir. Birinci bölüme başlamadan önce yazar, Hüseyin Namık Orkun'un yaşadığı dönemin fikri yapısı (Türkçülük-Turancılık)'na giriş olarak Meşrutiyet'ten 1950'li yıllara kadar olan dönemi yüzeysel tahlil eden bilgiler vermektedir. Birincibölüm, Hüseyin Namık Orkun'un hayatı olarak değerlendirilmiş olup doğumundan ölümüne kadar geçen sürede çalışma hayatı, tutuklanması, baba olması ve vefatı olarak sunulmaktadır. İkinci bölümde, düşünce hayatı ile hakkında çıkan yazılar tasnif edilerek kitap, dergi, makale, gazete, ansiklopedi ve internet olarak incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Hüseyin Namık Orkun'un Türkçe ve diğer dillerde yazmış olduğu kitap ve makaleler tespit edilerek liste halinde verilmiştir.

Kaynakça kısmında süreli yayınlar, röportajlar, Hüseyin Namık Orkun'un kaleme almış olduğu eserler ve ansiklopedilerden oluşan 243 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında yer alan 1. ekte, 2005 ve 2006 yıllarına ait Hüseyin Namık Orkun'un oğlu, kızı ve torunu ile yapılmış 3 adet röportaj yer almaktadır. 2. ekte, Hüseyin Namık Orkun'un kronolojik yaşam çizgisi sunulmaktadır. 3. ekte, Hüseyin Namık Orkun'un Türkiye Cumhuriyeti Budapeşte Konsoloslugu tarafından verilen Doktora unvanını gösteren belge yer almaktadır. 4. ekte, Atatürk'ün bazı tarihi kavramların araştırılması için kendi el yazısı ile vermiş olduğu talimatın belgesi bulunmaktadır. 5. ekte, Yusuf Akçura ve Hüseyin Namık Orkun'un Macar Turan Cemiyeti'ne yazmış oldukları mektup yer almaktadır. 6. ekte Dergâh Mecmuası ve 7. ekte Yeni Mecmua'da çıkmış olan yazılar bulunmaktadır. 8. ekte, "İrkçi-Turancı" etkinlikleri nedeniyle İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından 1944'te yargılanan kişilerin listesi yer almaktadır. 9. ekte Hüseyin Namık Orkun'un eserleri ile ilgili kaynakların

bulunduğu kütüphanelerin listesi bulunmaktadır. 10. ekte ise Hüseyin Namık Orkun'un ile ilişkili çeşitli zaman ve mekânlara ait 11 adet resim yer almaktadır. Toplam 241 sayfadan oluşan bu çalışmada 148 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Hüseyin Namık Orkun adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.2.18.Bir Tarihçi ve Aydın Olarak Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu Hayatı ve Eserleri

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Neşe ÇETİN – 2006.

Bu çalışma,1914 – 1984 tarihleri arasında yaşamış, Selçuklu Tarihi üzerine uzmanlaşmış sayılı akademisyenlerden Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun hayatı ve eserleri üzerine yapılmıştır. Yazar, önsöz kısmında İbrahim Kafesoğlu üzerine yaptığı bu çalışmada başlangıçta karşılaştığı sıkıntıları bildirmektedir. Uzun yıllar görev yaptığı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde özlük işleri dosyasına ulaştığı fakat belgelerin deforme olması endişesi ile fotokopi çekmeye izin verilmeyerek elle kayıt altına alma neticesinde yaşamış olduğu zorlukları anlatmaktadır. Ayrıca bazı bilgileri yine aynı fakültede ders veren Prof. Dr. Zeki Velidi Togan'ın özlük işleri dosyasından tespit ettiğini aktarmaktadır.

Yazar, önsöz kısmından sonra kaynakların tanıtılması başlığı altında çalışma boyunca istifade ettiği kaynaklar hakkında kısaca bilgi vermektedir. Bunlardan iki tanesi İstanbul Üniversitesi Arşivleri'nde yer alan İbrahim Kafesoğlu ve Zeki VelidiTogan adına düzenlenmiş özlük işleri dosyalarıdır. Akademik hayatlarına dair birçok bilginin kayıtlı olduğuna değinilmektedir. Bir sonraki bölümde ise XX. yüzyıl Türk Tarihçiliği hakkında bilgiler verilmektedir. 3 bölümden meydana gelmekte olup birinci bölümde, yetişmesi, akademik kimliği ve aile babası alt başlıklarında incelemektedir. İkinci bölümde anlaşmazlıkları, Türk Tarihçiliğindeki yeri ve tesirleri anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde ise yer aldığı fikir hareketleri, etkilendiği düşünürler ve etkilediklerinden bahsedilmektedir.

Kaynakça kısmında araştırma ve inceleme eserler, süreli yayınlar, resmi yayınlar ile İbrahim Kafesoğlu'nun kaleme almış olduğu eserlerden oluşan 79 kaynak yer almaktadır. Toplam 156 sayfadan oluşan tez çalışmasında 320 adet dipnot kullanılmıştır. Ekler kısmında 8 adet ek yer almaktadır. 1. ekte İbrahim Kafesoğlu'nun kitapları ve makalelerinin bibliyografyası, 2. ekte eserlerini ve vefatını konu alan makaleler, 3. ekte almış olduğu ödüller, 4. ekte yabancı dillere çevrilen eserleri, 5. ekte özlük işleri dosyasından örnekler, 6. ekte eşi Müzeyyen Kafesoğlu ve kızı Gülnur Kafesoğlu ile yazarın yapmış olduğu kısa röportajlar, 7. ekte İbrahim Kafesoğlu'na ait kronolojik zaman sıralaması, 8. ekte ise İbrahim Kafesoğlu'nun yer aldığı değişik zaman ve mekânlara ait 20 adet resim yer almaktadır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında İbrahim Kafesoğlu ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.2.19. Türkiye Cumhuriyeti'nin 6. Cumhurbaşkanı Fahri S. Korutürk Siyasi Hayatı, Fikirleri, Şahsiyeti ve Eserleri)

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: İbrahim Hakkı Damat – 2004.

Bu çalışmada, 1903-1987 tarihleri arasında yaşamış, Türkiye Cumhuriyeti'nin 6. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün hayatını incelemektedir. Giriş dâhil dört bölümde ele alınan ve toplam 190 sayfa ve 309 dipnottan oluşan bu çalışmanın ek kısmında, Fahri Korutürk'e ait 34 sayfa terfi ve tayin işlemlerini gösteren belgelerle birlikte değişik zaman ve mekânlara dair resimler sunulmaktadır. Yazar, bu çalışmanın kaynaklarını açıklarken Cumhurbaşkanlığı'na, Dışişleri Bakanlığı'na ve Askeri Tarih ve Strateji Etüt Dairesi'ne başvurduğunu fakat herhangi bir belgeye ulaşamadığını bildirmektedir. Ayrıca, 30 ajanda hacminde olan günlüklerine de ulaşamadığını yazmaktadır. Giriş kısmında Atatürk'le karşılaşmasını, soy ismini nasıl aldığını, eşi ve çocukları hakkında bilgileri kısa bir şekilde aktarmaktadır. Birinci bölümde, askeri atışeliyıklarına dair malumatlar verilirken, İkinci bölümde, senatörlük ve cumhurbaşkanlığı dönemleri aktarılmaktadır. Üçüncü bölümde ise Korutürk'ün şahsiyeti, fikirleri ve eserleri ele alınmaktadır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında, 2003 yılında Kocaeli Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında,

Derya Köse tarafından ‘VI. Cumhurbaşkanı Fahri S. Korutürk (1903-1987)’ adlı Yüksek Lisans Tezi yer almaktadır. Yazar, bu çalışmadan da istifade ederek kaynakça kısmında bu çalışmayı göstermektedir. Derya Köse’ye ait olan çalışmanın yayın izni bulunmadığı için tarafımızca ulaşılamamış ve incelenememiştir.

Bibliyografya kısmında resmi kaynaklardan yararlanılamadığı, dönemin gazetelerinden ve çoğunlukla araştırma inceleme kitaplarından oluşan 47 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında Fahri Korutürk ile ilişkili 21 adet resim ve 18 adet belge bulunmaktadır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Fahri Korutürk adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 2 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 1 adet kayıt bulunmaktadır.

3.2.20.II. Abdülhamid’in Danışmanı Ebü’l-Huda Sayyadi’nin Hayatı, Eserleri ve Tesirleri (1850-1909)

Çalışıldığı Kurum: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Muharrem Varol – 2004.

Bu çalışmada, 1850 – 1909 yılları arasında yaşamış asıl adı Muhammed, künyesi ise Ebül-Huda Sayyadi olan II. Abdülhamid’in Arap asıllı danışmanlarından birisi konu edilmektedir. Çalışmanın büyük bir kısmında II. Abdülhamid’in İslamcılık politikasının Ebül-Huda üzerinden seyrini incelemiştir. Yazar, giriş kısmında Ebül-Huda ile ilgili geniş kapsamlı bir çalışmanın olmadığından bahsetmektedir. Tespit etmiş olduğu üç farklı çalışma hakkında bilgi verir. Birinci çalışma Filistinli Butrus Abu-Manneh adlı bir araştırmacının makalesidir. Diğer iki çalışma ise Thomas Eich ve Julia Gonnella adlı araştırmacılara ait olup hangi düzeyde olduğuna dair herhangi bir bilgi verilmemiştir. Çalışmaların muhteviyatındaki bazı eksikliklerden bahsedilmiştir. Toplam dört bölümde ele alınmaktadır. Birinci bölümde hayatı, ailesi ve eğitimi, İkinci bölümde Yıldız Sarayı ile olan ilişkisi ve muhalifleri, Üçüncü bölümde İslam birliğindeki misyonu, Dördüncü bölümde ise eserleri ve Meşrutiyet’ten sonraki durumu ele alınmaktadır. Yazar Ebül-Huda Sayyadi’nin yaklaşık 100 adet eserini tespit etmiş, 64’nün başlıklarını verirken diğerlerini kısa

kısa açıklamıştır. Ebul-Huda'nın Seyyid olduğu bilgisi verilirken, bu bilgi Ebül-Huda Sayyadi'nin "Zahiretü'l-Mead" adlı eserine dayandırılmaktadır.

Kaynakça kısmında ise süreli yayınlar, resmi yayınlar, akademik tezler, yabancı kaynaklar, araştırma ve inceleme eserler ile ansiklopedilerden oluşan 137 kaynak yer almaktadır. Toplam 197 sayfa olan bu çalışmada 505 adet dipnot kullanılmıştır. Ekler kısmında, farklı zaman ve mekânlara dair resimler ile Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Millet Kütüphanesi, Süleymaniye Kütüphanesi ve Nadir Eserler Kütüphanesi'nde yer alan Osmanlıca yazışmaların yapıldığı resmi belgeler yer almaktadır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Ebül-Huda Sayyadi adıyla tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.3. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü

3.3.1. Gazeteciliğe Adanmış Bir Ömür: Metin Toker

Çalışıldığı Kurum: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Onur Çelebi – 2015.

Bu çalışmada, 1924 – 2002 yılları arasında yaşamış olan Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün damadı olması nedeni ile 'Milli Damat' olarak bilinen, gazeteci yazar Metin Toker'in hayatı konu edilmektedir. Üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, tahsil hayatı, gazeteciliğe başlaması, muhabirlikleri ve yurt dışındaki eğitim hayatına devam etmesi anlatılmaktadır. İkinci bölümde Akis Dergisi, Türkiye Cumhuriyeti'nde 1950'den 1971 yılına kadar olan siyasi gelişmeler, seçimler, koalisyonlar ve hükümet reformları alt başlık konuları olarak incelenmektedir. Üçüncü bölümde, 12 Mart Muhtırası, 1973 ve 1977 seçimleri, 12 Eylül Darbesi, 1983 ve 1991 seçimleri ile Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanlığı meselesi anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında mülakatlar, kitaplar, makaleler, akademik tezler, süreli yayınlar ve resmi yayınlardan oluşan 660 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında herhangi bir

numaralandırma yapılmamış olup Metin Toker'in çıkarmış olduğu derginin muhtelif tarihlerinde yer alan 2 adet kapak ve 10 adet karikatür resmi bulunmaktadır. Toplam 406 sayfa olan bu çalışmada 704 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Metin Toker adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.3.2. Serasker Mehmed Rıza Paşa

Çalışıldığı Kurum: İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Muhammet Veysel Zortul – 2014.

Bu çalışmada, 1844 – 1920 tarihleri arasında yaşamış, II. Abdülhamid döneminde 1891 – 1908 yılları arasında on yedi yıl seraskerlik yapmış olan Mehmed Rıza Paşa konu edilmektedir. Giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlı Devleti'nde düzenli askeri birliklerden, seraskerlik makamından ve bu makamın zaman içinde etkisizleşmesi ile Mehmed Rıza Paşa'nın bu makamla olan ilişkisinden bahsedilmektedir. Birinci bölümde ailesi, tahsil hayatı, 93 Harbinde esir düşmesi, Mithat Paşa'nın yakalanmasındaki etkisi, İkinci Fırka komutanlığı ve seraskerliği anlatılmaktadır. İkinci bölümde Osmanlı Yunan Harbi öncesi ve Mehmed Rıza Paşa'nın bu savaştaki rolü ile savaşın komutanlığının verilmesi konuları işlenmektedir. Üçüncü bölümde siyasi olaylar kapsamında Ermeni meselesi, Hamidiye alayları, Almanların orduya olan etkisi ve Hicaz Demiryolu incelenmektedir. Dördüncü bölümde Osmanlı toprakları üzerinde yaşanan çeşitli askeri meseleler ve çözümleri ile hudutlardaki sınır sorunları ve yaşananlar ele alınmaktadır. Beşinci bölümde Mehmed Rıza Paşa'nın seraskerlik makamından azledilmesi ve kişiliği konu edilmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, süreli yayınlar, tetkik eserler, makaleler ve akademik tezlerden oluşan 178 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 11 adet ek bulunmaktadır. 1. ekte Mehmed Rıza Paşa'nın torunu ile olan röportaj görülmektedir. 2., 9., 10. ve 11. eklerde Mehmed Rıza Paşa ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait resimler yer almaktadır. 3. ekte 4., 5., 6., 7. ve 8. eklerde Mehmed Rıza Paşa ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler bulunmaktadır. Toplam 291 sayfa olan bu

çalışmada 919 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Mehmed Rıza adı ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır¹²¹. Feyzullah Uyanık'a ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından da faydalandığı görülmektedir.

3.3.3.Biyografi Kaynaklarında Atatürk ve Özel Hayatı

Çalışıldığı Kurum: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Muazzez Karabulut – 2012.

Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk hayatını konu alan eserleri kapsamakta olup özel hayatı ile ilgili olan kısımların incelenmesine yöneliktir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında biyografi kavramı hakkında ve öznesi Atatürk olan çalışmalar hakkında genel bir bilgi verilmektedir. Birinci bölümde, Mustafa Kemal'in doğumu öncesi, tebaası olduğu Osmanlı Devleti'nin genel durumu hakkında bilgiler verilmektedir. İkinci bölümde, Mustafa Kemal Atatürk'ün tahsil hayatı kapsamında *ilkokul*, *rüştiye*, *idadi* ve *Mekteb-i Harbiye-i Şâhâne*'deki öğrencilik dönemleri anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, Mustafa Kemal Atatürk'ün gönül ilişkileri ele alınmakta olup Selanik ve Sofya'daki hayatına dair bilgiler ve Bulgurluzade Mehmet Bey'in kızı Lütfiye, Sabiha, Fikriye ve Latife hanımlarla olan münasebetlerini içermektedir. Dördüncü bölümde, hastalandıktan sonra ölümüne kadar geçen sürede yaşadıkları konu edinmektedir.

Kaynakça kısmında süreli yayınlar, kitaplar, makaleler, ansiklopedilerden oluşan 317 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında Mustafa Kemal Atatürk ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 12 adet resim bulunmaktadır. Toplam 145 sayfa olan bu çalışmada 361 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında biyografi çalışmalarında Atatürk ve özel hayatı adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

¹²¹ Serasker Mehmed Rıza ile ilgili lisansüstü akademik çalışmalar, 3.1.44. Serasker Mehmet Rıza Paşa adlı çalışmanın dipnotunda verilmiştir.

3.3.4. Askeri ve Siyasi Yönleriyle Kâzım Özalp

Çalışıldığı Kurum: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Ahmet Kızılırmak – 2012.

Bu çalışmada, 1882 – 1968 yılları arasında yaşamış olan Cumhuriyet'in ilk Savunma Bakanı ve TBMM'nin 10 yıl süre ile meclis başkanlığı yapan Kâzım Özalp'ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Kâzım Özalp'ın doğduğu yıllarda Osmanlı Devleti'nin siyasi durumu anlatılmakta olup Kâzım Özalp'ın askerlik hayatında Mustafa Kemal ile olan ilişkileri, biyografi yazımı ve türleri hakkında genel bilgiler ile bu çalışmada hangi kaynaklardan istifade edildiğine dair bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde ailesi, gençlik yılları, subaylığı, I. Dünya Savaşı ve askeri olarak almış olduğu birçok cephe görevleri ile isyanları bastırma görevleri anlatılmaktadır. İkinci bölümde Karesi Mebusluğu, Çerkes Ethem İsyanı ve Milli Müdafaa Vekilliği ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde Cumhuriyet'in ilk Milli Savunma Bakanlığı, Meclis Başkanlığı ve Türk Dil Kurultayı Reisliği gibi Cumhuriyet döneminde yapmış olduğu görevler ve çalışmaları konu edilmektedir.

Kaynakça kısmında arşivler, resmi yayınlar, süreli yayınlar, hatıralar ve araştırma eserleri, makaleler, akademik tezler ve internet kaynaklarından oluşan 214 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 14 adet ek bulunmaktadır. 1'den 13'e kadar yer alan eklerde Kâzım Özalp ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler sunulmaktadır. 14. ekte Kâzım Özalp ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 17 adet resim yer almaktadır. Toplam 304 sayfa olan bu çalışmada 691 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Kazım Özalp adı ile tarama yapıldığı takdirde, tarih¹²² bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır. Mahir Yıldız'a ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından faydalanılmadığı görülmektedir.

¹²² Mahir Yıldız, *61 nci Fırka Komutanı Kazım Özalp'in Balıkesir'deki Faaliyetleri (15 Mayıs 1919 ? 30 Haziran 1920)*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 2009.

3.3.5.Bir Biyografi Denemesi: Gazeteci ve Siyasetçi Kimliği İle Ali İhsan Göğüş

Çalışıldığı Kurum: İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Eyüp Nurettin Bozdoğan – 2011.

Bu çalışmada, 1923 – 2011 yılları arasında yaşamış, 1960 Darbesi'nden sonra TBMM'de meclis basın temsilcisi olarak çalışmış ve daha sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı yapmış olan gazeteci yazar Ali İhsan Göğüş'ün hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında birkaç kelime ile Ali İhsan Göğüş tanıtıldıktan sonra çalışmanın bölümleri hakkında bilgiler verilmektedir. Birinci bölüm çocukluk ve eğitim dönemi olarak iki alt başlıkta incelenmekte olup Ali İhsan Göğüş'ün çocukluk yıllarında Gaziantep ve şehrin sosyo-kültürel hayatı ile ilköğretim, lise ve üniversite yılları anlatılmaktadır. İkinci bölümde Gaziantep'te gazetecilik ve Ali İhsan Göğüş'ün çalışmış olduğu gazeteler ve bu gazetelerde çıkmış olan yazıları incelenmektedir. Üçüncü bölümde Ali İhsan Göğüş'ün 1957 – 1961 yılları arasındaki siyasi faaliyetleri, ilk milletvekili seçilmesi ve TRT ile turizm politikalarına değinilmektedir.

Kaynakça kısmında meclis tutanakları, kitaplar, makaleler, süreli yayınlar, ansiklopediler, akademik tezler ve internet kaynaklarından oluşan 255 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 27 adet ek bulunmaktadır. 1'den 5'e kadar yer alan eklerde Ali İhsan Göğüş ile ilişkili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler yer almaktadır. 6'dan 27'ye kadar olan eklerde ise Ali İhsan Göğüş ile ilişkili farklı mekân ve zamanlara ait 29 adet resim bulunmaktadır. Toplam 208 sayfa olan bu çalışmada 820 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında biyografi çalışmalarında Ali İhsan Göğüş adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.3.6.Milli Mücadele Dönemi Sonrasında Mehmet Rifat (Börekçi) Efendi

Çalışıldığı Kurum: Atatürk Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı -Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Abdurrahman Kaplan – 2010.

Bu çalışmada, 1860 – 1941 yılları arasında yaşamış, kısa bir dönem milletvekilliği yapmış, Kurtuluş Savaşı yıllarında Ankara Hükümeti'nin yanında bulunarak Ankara Müftülüğü ve daha sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Diyanet İşleri Başkanı olan Mehmet Rifat Börekçi'nin hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Milli Mücadele'nin başlamasına giden süreç işlenmekte ve bu mücadele süresince Türk milletinin mecbur kaldığı şartlar anlatılmaktadır. Birinci bölümde, Mehmet Rifat Börekçi'nin hayatı, Ankara yılları, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile olan ilişkisi İstanbul Hükümeti ile fetvâ sorunu, I. Türkiye Büyük Millet Meclisi Dönemi işlenmektedir. İkinci bölümde, Şeriyeye ve Evkâf Vekaleti'nin kuruluşu, idari yapısı, dini hizmet, eğitim ve yayınları anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, Diyanet İşleri Reisliğinin kuruluşu, Ali İhsan Göğüş'ün bu makama atanması, teşkilat yapısındaki yıllara göre değişiklikler, reisliği dönemi olan 1924 – 1941 yılları arasındaki çalışmalar konu edilmektedir.

Kaynakça kısmında arşivler, zabıtlar, süreli yayınlar, ansiklopediler, hatıralar, araştırma eserler ve makalelerden oluşan 156 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında Mehmet Rifat Börekçi ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait 43 adet belge ile farklı mekân ve zamanlara ait Ali İhsan Göğüş ile ilişkili 16 adet resim bulunmaktadır. Toplam 280 sayfa olan bu çalışmada 400 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında biyografi çalışmalarında Mehmet Rifat Börekçi adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.3.7. Fahrettin Kerim Gökay'ın İstanbul Valiliği ve Belediye Başkanlığı (1949 – 1957)

Çalışıldığı Kurum: İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Merve Yalman – 2010.

Bu çalışmada, 1900 – 1987 yılları arasında yaşamış ve 1949 – 1957 yılları arasında vali ve belediye başkanlığı görevlerini uhdesinde bulunduran Fahrettin Kerim Gökay'ın valilik ve belediye başkanlığı görevleri incelenmektedir. Giriş kısmında Cumhuriyetin ilk yıllarına dair İstanbul'un yönetimi ile ilgili kısa bir açıklama

yapıldıktan sonra çalışmanın bölümleri hakkında bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde,Fahrettin Kerim Gökay'ın hayatı, belediyeciliğin tarihsel gelişimi, çok partili hayata geçiş ve siyasi partilerin yerel yönetimlere bakışları incelenmektedir. İkinci bölümde,Fahrettin Kerim Gökay'ın valiliği ve belediye başkanlığı, konut sorunu, trafik sorunu, gece kondular ve asayiş ile vilayet ve belediyenin birbirinden ayrılması tartışmalarını anlatmaktadır. Üçüncü bölüm, 1950 – 1957 yılları arasında kapsamakta olup Demokrat Parti iktidarında belediye seçimleri, valilik ve belediye başkanlığının birbirinden ayrılması ile Fahrettin Kerim Gökay'ın görevinin sona ermesi konu edilmektedir.

Kaynakça kısmında resmi kaynaklar, kitaplar, akademik tezler, makaleler, süreli yayınlar ve elektronik kaynaklardan oluşan 326 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında ise 24 adet ek bulunmaktadır. 1'den 6'ya kadar olan eklerde Fahrettin Kerim Gökay ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler yer almaktadır. 7'den 24'e kadar olan eklerde ise Fahrettin Kerim Gökay ile ilgili gazete haberleri ve karikatürler bulunmaktadır. Toplam 183 sayfa olan bu çalışmada 604 adet dipnot kullanılmıştır.Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Fahrettin Kerim Gökay adı ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır¹²³.

3.3.8.Samet Ağaoğlu'nun Siyasi Biyografisi

Çalışıldığı Kurum: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Gülay Sarıçoban – 2010.

Bu çalışmada,1909 – 1982 tarihleri arasında yaşamış Demokrat Parti zamanında milletvekilliği ve bakanlık yapmış olan gazeteci yazar Samet Ağaoğlu'nun hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında biyografi yazımı üzerine genel bilgiler verilmekte olup Samet Ağaoğlu'nun hayatı kısaca anlatılmakta, kaleme almış olduğu eserlerden bahsedilmekte ve yazar, çalışma kapsamında faydalandığı kaynakları ve izlemiş olduğu metoduanlatmaktadır. Birinci

¹²³ İsmail Hakkı Civelekler *Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay Hayatı, Kişiliği, Eserleri*, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2011.

bölümde,ailesi, yetiştiği çevre, memuriyet yılları, edebi ve siyasi kimliği işlenmektedir. İkinci bölümde, 1946 ile 1950 yılları arasında geçen dönemi ele almakta olup Demokrat Parti'nin kuruluş aşaması, muhalefette kalması ve iktidar olmadan önceki kongre anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, 1950 – 1960 tarihleri arasındaki zaman dilimini kapsamakta olup Demokrat Parti'nin iktidarı ve Samet Ağaoğlu'nun Başbakan Yardımcılığı ile çeşitli Bakanlıkları hakkında bilgiler sunulmaktadır. Dördüncü bölümde, 1960 – 1982 tarihleri içerisinde kalan zaman işlenmekte olup 1960 Darbesi, Yassıada Mahkemeleri, Kayseri ve İstanbul cezaevleri ile tahliyesinden sonraki hayatı konu edinmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, sözlü kaynaklar, resmi yayınlar, süreli yayınlar, kitaplar, makaleler, akademik tezler ve internet kaynaklarından oluşan 257 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 13 adet ek bulunmaktadır. 1'den 12'ye kadar olan eklerde Samet Ağaoğlu ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler yer almaktadır. 13. ekte ise Samet Ağaoğlu ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 9 adet resim yer almaktadır. Toplam 450 sayfa olan bu çalışmada 1025 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Samet Ağaoğlu adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 8 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 1 adet kayıt bulunmaktadır.

3.3.9.Fahrettin Altay

Çalışıldığı Kurum: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkilâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkilâp Tarihi Anabilim Dalı - Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Mustafa Okuklu– 2009.

Bu çalışmada,1880 – 1974 tarihleri arasında yaşamış, Kurtuluş Savaşı'nın önemli komutanlarından ve 1946 – 1950 yılları arasında CHP'den Burdur milletvekili seçilen Fahrettin Altay'ın hayatı anlatılmaktadır.Giriş ve altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, I. Dünya Savaşı'na kadar geçen sürede çocukluğu, 31 Mart Ayaklanması, Çanakkale günleri, Filistin cephesi ve Kolordu Komutanlığı anlatılmaktadır. İkinci bölümde,Mondros Ateşkesi'nden Kurtuluş Savaşı'nın başlamasına kadar geçen sürede Fahrettin Altay'ın almış olduğu görevler ve askeri

faaliyetleri anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, Fahrettin Altay'ın milletvekilliği, Demirci Mehmet Efe, Delibaş İsyanı ve Çerkez Ethem sorunları incelenmektedir. Dördüncü bölümde, Fahrettin Altay'ın Kurtuluş Savaşı Cepheleri konu edilmekte olup II. İnönü Savaşı, Sakarya Savaşı, Büyük Taarruz ve İzmir'in Kurtuluşu konularını içermektedir. Beşinci bölümde, milletvekilliğinden istifası, İzmir Suikastı, Menemen Olayı, İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçilmesi gibi Cumhuriyet döneminde yaşanan olayları içermektedir. Altıncı bölümde Fahrettin Altay'ın İslam'a bakışı, askerlik ve Mustafa Kemal ile olan ilişkisi gibi çeşitli konulardaki tutumu incelenmektedir.

Kaynakça kısmında röportajlar, süreli yayınlar, kitap ve makaleler, akademik tezlerden oluşan 113 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında ise herhangi bir numaralandırma yapılmamış olup Fahrettin Altay ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 4 adet resim bulunmaktadır. Bu çalışma toplam 127 sayfadan oluşmakta olup, dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölümün dipnotunu 1'den başlayacak şekilde ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 465 adet dipnot kullanmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Fahrettin Altay adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 4 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır¹²⁴. Hüseyin Koca'ya ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından faydalanılmadığı görülmektedir.

3.3.10. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Bir Aydın Profili: Tekin Alp

Çalışıldığı Kurum: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Murat Kılıç – 2007.

Bu çalışmada, 1883 – 1961 yılları arasında yaşamış, Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni bir ulus meydana getirebilmek için yazılar yazan, Türklük akımının önde gelen teorisyenlerinden birisi olan Tekin Alp'in hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlı Devleti'ne batıdan gelen

¹²⁴ Hüseyin Koca, *Fahrettin Altay Paşa Hayatı-Faaliyetleri-Eserleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1990.

milliyetçilik fikri ve Cumhuriyetle birlikte millet anlayışının benimsenmesi ve ortak paydalar üzerine inşa edilen yeni bir millet anlayışının ortaya konulmasından bahsedilmektedir. Birinci bölümde, ailesi, tahsil hayatı, yetiştiği çevre, meslek ve yayın hayatı incelenmektedir. İkinci bölümde, II. Meşrutiyet'in siyasi ve fikri ortam içerisinde Tekin Alp'in, Osmanlıcılık, Türkçülük, Milli İktisat, Solidarizm ve Siyonizm fikirleri ile olan ilişkileri anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, Cumhuriyet döneminde ulus devletin ortaya çıkmasındaki çalışmaları, Türkleştirme politikaları ve Kemalizm'le olan ilişkileri konu edilmektedir.

Kaynakça kısmında kitaplar, makaleler, süreli yayınlardan oluşan 139 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında ise herhangi bir numaralandırma yapılmamış olup Tekin Alp ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 5 adet resim bulunmaktadır. Toplam 174 sayfa olan bu çalışmada 564 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında biyografi çalışmalarında Tekin Alp adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.3.11. Eğitim ve Siyaset Alanındaki Çalışmalarıyla Hıfzırrahman Raşit Öymen

Çalışıldığı Kurum: İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Ekrem Bahşi – 2005.

Bu çalışmada, 1899 – 1979 yılları arasında yaşamış, Türkiye'nin ilk pedagoglarından olan VII. ve VIII. dönem Bolu milletvekilliği yapan Hıfzırrahman Raşit Öymen'in hayatı konu edilmektedir. Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlı'nın son dönemleri ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarındaki eğitim politikalarına değinilmiş olup bu politikalarda önemli bir yere sahip olan Hıfzırrahman Raşit Öymen'in katkıları birkaç kelime ile kısaca anlatılmaktadır. Birinci bölümde, hayatı, kişiliği ve Türk eğitim sistemi ve eğitim kurumları ile ilgili 13 farklı konu hakkında değerlendirmeleri sunulmaktadır. İkinci bölümde, Hıfzırrahman Raşit Öymen'in yayınladığı ve katkıda bulunduğu dergiler ile 7 farklı eğitim alanında yayınladığı kitaplar yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise

Hıfzırrahman Raşit Öymen'in siyasi hayatı işlenmekte olup 1945 ve 1946 yıllarına ait meclis konuşmaları yer almaktadır.

Kaynakça kısmında kitaplar, makaleler, resmi yayınlar, ansiklopediler, röportajlar ve internet kaynaklarından oluşan 140 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmının birinci bölümünde,Hıfzırrahman Raşit Öymen'in hakkında 18 farklı kişinin beyanatları yer almaktadır. İkinci bölümde,Hıfzırrahman Raşit Öymen ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait resimler ile birlikte 15 farklı ekte gazete – dergi sayfaları ve kitap kapakları yer almaktadır. Toplam 142 sayfa olan bu çalışmada 230 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Hıfzırrahman Raşit Öymen adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 4 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır¹²⁵. Birsen Gündüz'e ait olan söz konusu yüksek lisans çalışmasından da faydalandığı görülmektedir.

3.3.12. Demirci Mehmet Efe

Çalışıldığı Kurum: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı- Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Bilal Cura – 2004.

Bu çalışmada,1883 – 1961 yılları arasında yaşamış olan Ege bölgesi efelerinden ve Kurtuluş Savaşında, Kuva-yi Milliye'nin liderlerinden birisi olarak bilinen Demirci Mehmet Efe'nin Kuva-yi Milliye faaliyetleri konu edilmektedir. Biyografik bir çalışmadan ziyade dönemsel sınırlamaları olan söz konusu Demirci Mehmet Efe'nin faaliyetleri üzerine bir çalışmadır. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile imzalanan anlaşma neticesinde devletin durumu anlatılmaktadır. Birinci bölümde,Kuva-yi Milliye öncesinde siyasi ve sosyal durum ile efelerin tutumu incelenmektedir. İkinci bölümde,İzmir'in işgali, işgalin yayılması, işgale karşı teşkilatlanma ve direniş hareketleri ile Aydın'ın geri alınması anlatılmaktadır. Üçüncü bölümde, Demirci Mehmet Efe'nin gençliği, eşkıyalık dönemi ve Kuva-yi Milliye'ye katılması ile birlikte, yapmış olduğu destekler ve siyasi faaliyetleri ele alınmaktadır. Dördüncü bölümde Albay Refet Bey'in İzmir

¹²⁵ Birsen Gündüz, *Hıfzırrahman Raşit Öymen'nin Hayatı ve Kişiliği*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2000.

bölgesi Kuva-yi Milliye kumandanlığına atanması, Demirci Mehmet Efe'nin iç isyanların bastırılmasında kullanılması ve daha sonra tasfiye edilmesi konu edinmektedir.

Kaynakça kısmında kitaplar, süreli yayınlar, resmi yayınlar, akademik tezlerden oluşan 76 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında Demirci Mehmet Efe ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler ile gazete haberleri ve haritalardan oluşan 21 adet ek bulunmaktadır. Ekler kısmının devamında ise Demirci Mehmet Efe ile ilişkili farklı zaman ve mekânlar ait 13 resim yer almaktadır. Bu çalışma toplam 172 sayfadan oluşmakta olup, dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölümün dipnotunu 1'den başlayacak şekilde ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 324 adet dipnot kullanmıştır. UlusalTez Merkezi kayıtlarında Demirci Mehmet Efe adı ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır¹²⁶.

3.3.13. Piroğlu Fahrettin (Erdoğan) Bey Cenûbi Garbi Kafkas Hükümeti Hariciye Nazırı

Çalışıldığı Kurum: Atatürk Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı -Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Gürkan Fırat Saylan – 2003.

Bu çalışmada, 1847 – 1958 tarihleri arasında yaşamış, *Elviye-i Selâse*¹²⁷ sınırları üzerinde yer alan Kafkas Cumhuriyeti'nin Hariciye Nazırı ve TBMM'de I. dönem Kars milletvekili olarak bulunan Fahrettin Erdoğan'ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında 93 Harbinden sonra Ruslara bırakılan *Elviye-i Selâse* sınırları içerisinde kalan bölgede yaşananlar kısaca anlatılmaktadır. Birinci bölümde, Fahrettin Erdoğan'ın gençlik yılları, *Elviye-i Selâse*'ye gelişi ve bölgedeki halkın örgütlenmesindeki etkileri ile Rusya'ya sürgüne gönderilmesi yer almaktadır. İkinci bölümde, Milli Teşkilatlanma, bölgenin Türk hâkimiyetine geçişi, Mondros Mütarekesi sonrası ve bölgede kurulan Türk idaresi

¹²⁶ Erol Akcan, *Milli Mücadele'de Demirci Mehmet Efe'nin Faaliyetleri (1919-1920)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2005.

¹²⁷ Osmanlı döneminde Kars, Ardahan ve Batum sancaklarını içine alan bölgeye verilen isimdir. Bkz. Mahir Aydın, "Elviye-i Selâse", *TDVİA*, C. 11, Ankara 1995, s.68.

konuları işlenmektedir. Üçüncü bölümde, *Elviye-i Selâse* idare yönetiminin yıkılması ve sonrası işlenmektedir. Dördüncü bölümde, *Elviye-i Selâse* milletvekillerinin TBMM'ye dâhil olması, Fahrettin Erdoğan'ın TBMM'deki faaliyetleri ve milletvekilliğinden sonraki hayatı konu edilmektedir.

Kaynakça kısmında arşivler, resmi yayınlar, süreli yayınlar, ansiklopediler, hatıralar, sözlükler, araştırma eserler, bildiriler ve makalelerden oluşan 132 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında ise Fahrettin Erdoğan ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait 8 belge ile farklı zaman ve mekânlara ait 6 adet resim bulunmaktadır. Bu çalışma toplam 170 sayfadan oluşmakta olup, dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölümün dipnotunu 1'den başlayacak şekilde ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 573 adet dipnot kullanmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında biyografi çalışmalarında Fahrettin Piroğlu adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.3.14. Erzurum Kongresi'ne Katılan Delegelerin Biyografileri

Çalışıldığı Kurum: Atatürk Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı -Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Yücel Çil – 2003.

Bu çalışmada, Kurtuluş Savaşı döneminde Erzurum Kongresi'ne katılan Erzurum'dan 20, Trabzon'dan 18, Sivas'tan 13, Bitlis'ten 4, Van'dan 2 ve Erzincan'dan 6 olmak üzere toplam 63 kişinin hayatı anlatılmaktadır. İki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Erzurum Kongresi'ne genel bir bakış ile hangi vilayetlerden kaç kişinin katıldığı hakkında bilgiler verilmektedir. İkinci bölümde, Kongreye katılan delegeler Erzurum, Trabzon, Sivas, Bitlis, Van, Erzincan illerine göre dağılımları ve biyografileri ele alınmaktadır.

Kaynakça kısmında arşivler, resmi yayınlar, süreli yayınlar, kitaplar, makale ve bildirilerden oluşan 114 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmı diye bir bölüm yer almamakta olup çalışmanın en sonunda eski idare taksimatına göre Erzurum Kongresine katılan delegelerin seçimleri haritası bulunmaktadır. Toplam 158

sayfadan oluşmakta olan bu çalışmada 641 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında biyografi çalışmalarında Erzurum Kongresi'ne katılan adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 adet ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.3.15. Bir Siyasal Kişilik Portresi Olarak Dr. Tefik Rüştü Aras

Çalışıldığı Kurum: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Melih Tinal – 2001.

Bu çalışmada, 1883 – 1972 yılları arasında yaşamış, Cumhuriyet döneminde en uzun süre görevde kalan Dışişleri Bakanı olarak bilinen Tefik Rüştü Aras'ın, II. Meşrutiyet'ten 1972'ye kadar olan yaşamı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Tefik Rüştü Aras'ın Türkiye Cumhuriyeti'nin farklı kamu hizmetlerindeki görevlerinden bahsedilmekte olup milletvekili olması ile birlikte Dışişleri Bakanlığı yaptığı dönem hakkında genel bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, doktorluk mesleğini yaptığı dönem, İttihatçı kimliği ve I. TBMM'de milletvekilliği anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Türk dış politikasında Tefik Rüştü Aras'ın on farklı konu üzerindeki çalışmaları işlenmektedir. Üçüncü bölümde, Atatürk'ün ölümü ile Tefik Rüştü Aras'ın aktif siyasetten tasfiye edilerek uzaklaştırılması, siyasette muhalefetin oluşması, İnsan Hakları Derneği'nin kuruluşu ve Türkiye'deki komünist faaliyetler anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde, Tefik Rüştü Aras'ın Birleşmiş Milletler'deki görevi, Yeni Türkiye Partisi ile ilişkisi ve vefatı konu edinmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, süreli yayınlar, resmi yayınlar, kitaplar, makaleler, televizyon programı, röportajlar ve internet kaynaklarından oluşan 178 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında ise herhangi bir numaralandırma yapılmamış olup Tefik Rüştü Aras ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait resimler ile farklı kurum ve kuruluşlara ait toplam 18 ek bulunmaktadır. Bu çalışma toplam 170 sayfadan oluşmaktadır. Dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölümün dipnotunu 1'den başlayacak şekilde ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 466 adet dipnot kullanmıştır. Ulusal Tez Merkezi

kayıtlarında Tefvik Rüştü Aras adı ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 3 adet kayıt bulunmaktadır¹²⁸.

3.3.16. Gazeteci, Siyasetçi ve Fikir Adamı Olarak Hüseyin Cahit Yalçın

Çalışıldığı Kurum: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: S. Hilmi Bengi – 1998.

Bu çalışmada, 1875 – 1957 tarihleri arasında yaşamış, Osmanlı Meclis-i Mebusan'ında ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde milletvekilliği yapmış olan ve uzun yıllar *Ulus* gazetesinde başyazarlık yapan Hüseyin Cahit Yalçın'ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlı'nın siyasi durumundan genel olarak bahsedilmektedir. Birinci bölümde, Hüseyin Cahit Yalçın'ın çocukluğu ve tahsil dönemi, çalışma hayatı ve diğer faaliyetleri anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Hüseyin Cahit Yalçın'ın edebiyatçı ve gazetecilik yönleri incelenmekte olup edebi kişiliği, dil anlayışı ve gazeteciliği işlenmektedir. Üçüncü bölümde, siyasi hayatı, Mütareke dönemi, Malta sürgünü, Atatürk dönemi ve sonrası ele alınmaktadır. Dördüncü bölümde, dönemin fikir akımları demokrasi, milliyetçilik, İslamcılık, laiklik, batıcılık ve komünizm gibi konular işlenmekte ve dönemin siyasetçileri ile gazetecileri, onun hakkında görüşlerini aktarmaktadırlar.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, kitaplar, makaleler, süreli yayınlar ve ansiklopedilerden oluşan 258 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında Hüseyin Cahit Yalçın'ın kaleme almış olduğu yazıların listesi ile farklı kurum ve kuruluşlara ait 6 adet belge bulunmaktadır. Toplam 320 sayfadan oluşan bu çalışmada 812 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Hüseyin Cahit Yalçın adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 9 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 3 adet kayıt bulunmaktadır¹²⁹.

¹²⁸ Fadime Tosik, *Tevfik Rüştü Aras'ın Siyasi Kişiliği*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya 2002; Aslınur Sencer, *Tevfik Rüştü Aras Dönemi Olaylarla Türk Dış Politikası*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans, İstanbul 2006.

¹²⁹ Ahmet Ali Gazel, *Hüseyin Cahit (Yalçın) Bey'in Siyasi Hayatı (1908 - 1913)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2000; Fatih Mehmet Sancaktar, *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türk Aydınında Milli Egemenlik Düşüncesinin Gelişimi (1908-1924)*:

3.3.17.Rauf Orbay, Biyografisi

Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı - Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Süleyman Ataseven – 1997.

Bu çalışmada,1881 – 1964 yılları arasında yaşamış olan Mondros Mütarekesini Bahriye Nazırı sıfatı ile Osmanlı Devleti adına imzalayan, Rauf Orbay'ın hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlı Devleti'nin donanması hakkında genel bir bilgi verildikten sonra Rauf Orbay'ın donanma ile olan ilişkisi, 31 Mart olayındaki görevi ve Mustafa Kemal ile tanışması yer almaktadır. Birinci bölümde, İtalyan Savaşı'ndaki ve Balkan Savaşlarındaki faaliyetleri ile Sultan Osman Drednotu'nun kumandanlığı anlatılmaktadır. İkinci bölümde, I. Dünya Savaşı'nda almış olduğu görevlerden bazıları olan Bahriye Erkanı Harbiye Reisliği, Bahriye Nazırlığı ve Mondros konuları işlenmektedir. Üçüncü bölümde,Rauf Orbay'ın Milli Mücadele Dönemi kapsamında İstanbul ve Ankara'daki faaliyetleri, kongreler, Meclis-i Mebusana katılması, Malta sürgünü, Cumhuriyet'in ilanı ve İzmir Suikastı konuları ile olan bağlantıları anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde, Milli Mücadele sonrası yurt dışındaki yaşamı, milletvekilliği, elçiliği ve vefatı konu edinmektedir.

Kaynakça kısmında herhangi bir tasnifleme yapılmamış olup resmi yayınlar, hatıralar, süreli yayınlar ve kitaplardan oluşan 60 adet kaynak yer almaktadır. Çalışma kapsamında herhangi bir ek kullanılmamıştır.Bu çalışma toplam 155 sayfadan oluşmaktadır. Dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölümün dipnotunu 1'den başlayacak şekilde ayrı ayrı numaralandırma yoluna giderek 522 adet dipnot kullanmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Rauf Orbay adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 2 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 1 adet kayıt bulunmaktadır.

3.4.Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü

3.4.1.Refet Bele'nin Askeri ve Siyasi Hayatı (1881 – 1963)

Çalışıldığı Kurum: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Halit Kaya – 2008.

Bu çalışmada,1881 – 1963 yılları arasında yaşamış olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda İçişleri ve Milli Savunma Bakanlığı görevlerinde bulunan RefetBele'nin hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Osmanlı Devleti'nin son dönemi ile ilgili genel bilgiler verilmekte olup Refet Bele'nin yetişmesinde etkisi olan olaylar, tahsil hayatı ve I. Dünya Savaşı öncesi almış olduğu görevler anlatılmaktadır. Birinci bölümde, I. Dünya Savaşı'nda Filistin Cephesi, kanal seferleri, Gazze muharebeleri ile Refet Bele'nin almış olduğu madalya ve nişanlardan bahsedilmektedir. İkinci bölümde, Milli Mücadele dönemi, Refet Bele'ninJandarma Genel Komutanlığı, Erzurum ve Sivas kongreleri, Aydın Cephesi Komutanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı gibi dönemi kapsayan görevleri incelenmektedir. Üçüncü bölümde, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra imzalanan mütareke kapsamında Refet Bele'nin doğu Trakya'yı teslim almak için görevlendirilmesi ve bölgedeki faaliyetleri anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde, Cumhuriyet döneminde Mustafa Kemal ile olan görüş ayrılıkları, Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası ve Refet Bele'nin son yılları konu edilmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, resmi yazılar, kitaplar, makaleler, süreli yayınlar, ansiklopediler ve röportajlardan oluşan 258 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 8 ek bulunmaktadır. 1. ekte Refet Bele'nin kısa biyografisi sunulmaktadır. 2., 3., 4. ve 5. eklerde Refet Bele ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait belgeler yer almaktadır. 6. ekte Filistin hareket alanı haritası bulunmaktadır. 7. Ekte Refet Bele ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 39 adet resim görülmektedir. 8. ekte Refet Bele'nin torunu ve kızı ile yapılan söyleşinin tam metni sunulmaktadır. Toplam 219 sayfa olan bu çalışmada 682 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Refet Beleadı ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt

bulunmaktadır¹³⁰. Mehmet Özdemir'e ait olan söz konusu doktora çalışmasından da faydalanıldığı görülmektedir.

3.4.2. Mehmet Suphi Gürsoytrak'ın Askeri ve Siyasi Hayatı

Çalışıldığı Kurum:Ankara Üniversitesi Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Tamer Nalbant - 2008.

Bu çalışmada, 1925 – 2011 yılları arasında yaşamış ve 1960 Darbesi'nde yer alan askerlerden birisi olarak darbeden sonra Cumhuriyet Senatosu üyeliğine atanan Mehmet Suphi Gürsoytrak'ın hayatı konu edinmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile ordu'nun siyasi iktidar ile olan ilişkileri ve 1960 Darbesi'ne giden süreçte genel hatları ile kısaca anlatılmaktadır. Birinci bölümde,Mehmet Suphi Gürsoytrak'ın ailesi, tahsil dönemi, almış olduğu görevler işlenmektedir. İkinci bölümde, Demokrat Parti'nin iktidarı, ihtilali hazırlayan sebepler, gizli örgütlerin oluşumu ve 1960 Darbesi ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, darbeden sonraki günler, Milli Birlik Komitesinin kuruluşu, faaliyetleri ve Mehmet Suphi Gürsoytrak'a göre darbenin sonuçları aktarılmaktadır. Dördüncü bölümde,Mehmet Suphi Gürsoytrak'ın Cumhuriyet Senatosu tabii üyeliği görevine atanması ve 1980 sonrası faaliyetleri ile Atatürkçü Düşünce Derneği'nin kurucu başkanlığından ayrıldığı zamana kadar geçen süredeki çalışmaları anlatılmaktadır.

Kaynakça kısmında arşivler, resmi yazılar ve belgeler, kitaplar, makaleler, süreli yayınlar, görüşme notları ve internet kaynaklarından oluşan 64 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 19 ek bulunmaktadır. 1'den 9'a kadar olan eklerde Mehmet Suphi Gürsoytrak ile ilgili farklı kurum ve kuruluşlara ait 8 belge görülmektedir. 10'den 19'a kadar yer alan eklerde Mehmet Suphi Gürsoytrak ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait 11 adet resim yer almaktadır. Toplam 199 sayfa olan bu çalışmada 423 dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi

¹³⁰ Mehmet Özdemir, *Refet Bele*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1992.

kayıtlarındabiyografi çalışmalarında Mehmet Suphi Gürsoytrak adı ile tarama yapıldığı takdirde 1 ilişkili kayıt bulunmaktadır.

3.4.3.Refet Bele

Çalışıldığı Kurum: Ankara Üniversitesi Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı – Doktora Tezi.

Yazar: Mehmet Özdemir – 1992.

Bu çalışmada, 1881 – 1963 yılları arasında yaşamış olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda İçişleri ve Milli Savunma Bakanlığı görevlerinde bulunan RefetBele'nin hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Mustafa Kemal Atatürk ile aynı fikirlere sahip olması, İzmir Suikastı davasında yargılanmasından ve TBMM'ye girmesinden birkaç kelime ile bahsedilmektedir. Birinci bölümde, Osmanlı Devleti'ne hizmet ettiği dönemi kapsamakta olup gençlik yılları ve I. Dünya Savaşı'nda almış olduğu görevler anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Jandarma Genel Komutanlığı, Mustafa Kemal ile olan birlikteliği ve Milli Savunma Bakanlığı gibi Milli Mücadele dönemine ait zaman dilimindeki faaliyetleri işlenmektedir. Üçüncü bölümde, TBMM temsilcisi olarak İstanbul ve Trakya faaliyetleri incelenmektedir. Dördüncü bölümde, Cumhuriyet yıllarını çerçevesinde milletvekilliği ve istifası ile Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasına katılması ve İstiklal Mahkemesi'nde yargılanması konu edilmektedir.

Kaynakça kısmında arşiv belgeleri, süreli yayınlar, resmi yazılar, hatıralar ve incelemeler ile ansiklopedilerden oluşan 326 kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında ise herhangi bir numaralandırma yapılmamış olup Refet Bele ile ilişkili farklı zaman ve mekânlara ait resimler ile farklı kurum ve kuruluşlara ait belgelerin yer aldığı toplam 9 ek bulunmaktadır. Bu çalışma toplam 156 sayfadan oluşmakta olup, dipnot kısmında yazar, seri olarak devam eden bir dipnot kullanmamış, onun yerine her bölümün dipnotunu 1'den başlayacak şekilde ayrı ayrı numaralandırma yoluna

giderek 480 adet dipnot kullanmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında Refet Bele adı ile tarama yapıldığı takdirde, Tarih bölümü ile ilişkili 2 adet kayıt bulunmaktadır¹³¹.

3.4.4. Ali Emiri Hayatı – Şahsiyeti – Eserleri – 1857 – 1924

Çalışıldığı Kurum: Ankara Üniversitesi Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi.

Yazar: Kemal Çelik – 1988.

Bu çalışmada, 1857 – 1924 tarihleri arasında yaşamış olan *Divân-ı Lügati't Türk* adlı eserin tek orijinal kopyasını bularak kültür dünyamıza yeniden armağan eden, biyografi ve tezkire türü birçok eser kaleme alan Ali Emiri'nin hayatı konu edilmektedir. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında çalışma kapsamında faydalanılan kaynaklar ve metot hakkında bilgiler verilmekte olup Ali Emiri'nin tarih yazıcılığından ve kütüphanecilik yönlerinden birkaç kelime ile bahsedilmektedir. Birinci bölümde, Ali Emiri'nin çocukluğu, memuriyet hayatı, vefatı, kaleme aldığı eserler ve diğer eserleri anlatılmaktadır. İkinci bölümde, Ali Emiri'nin tarihe karşı ilgisi, merakı ve anlayışı incelenmektedir. Üçüncü bölümde, yazmış olduğu şiirlerden kesitler sunulmakta ve edebiyatçılığı anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde, kitaplara olan ilgisi ve tutkusuna, eline geçen tüm parayla kitap alması ve tüm kitaplarını kütüphaneye bağışlamasından bahsedilmektedir.

Kaynakça kısmında Ali Emiri'nin kaleme aldığı eserler, arşiv belgeleri, ansiklopediler, süreli yayınlar ve resmi yayınlardan oluşan 24 adet kaynak yer almaktadır. Ekler kısmında 4 adet ek bulunmaktadır. 1. ekte *Sicil-i Ahval* Defterindeki Tercüme-i hali yer almaktadır. 2. ekte Selimiye ve Ayasofya camilerinin kubbe çaplarının karşılaştırıldığı belge görülmektedir. 3. ekte Ali Emiri'nin vaktiyle Diyarbakır'da bir milyon ciltlik bir kütüphaneden bahsettiği makalesi yer almaktadır. 4. ekte *DivanLügat-it Türk*'ün satın alınması ile ilgili Ali Emiri'nin ve Kilisli Rıfat Bilge'nin makaleleri bulunmaktadır. Toplam 119 sayfa olan bu çalışmada 180 adet dipnot kullanılmıştır. Ulusal Tez Merkezi kayıtlarında

¹³¹ Refet Bele ile ilgili lisansüstü akademik çalışmalar, 3.4.1. *Refet Bele'nin Askeri ve Siyasi Hayatı (1881 – 1963)* adlı çalışmanın dipnotunda verilmiştir.

Ali Emiri adı ile tarama yapıldığı takdirde toplam 17 adet çalışma yer almakta olup Tarih bölümü ile ilişkili 1 adet kayıt bulunmaktadır.

SONUÇ

Biyografinin kısa bir şekilde tarihi geçmişine yolculuk yapıldığında, insanların inandıkları kutsal metinlere kadar gidilebileceği ve bu metinlerde kişi hayatlarına dair bilgilerin bulunabileceği görülmektedir. Arapların tabakat geleneği ile toplumun değer verdiği, birden fazla kişilerin toplu halde ve gruplama tekniği ile yazılan hayat hikâyelerinin olduğueserler bilinmektedir. İran edebiyatında ise tezkire adı ile bilinen yine önemli kişilerin, genellikle şairlerin aynı eserde toplanarak yazıldığı çalışmalar görülmektedir. Osmanlı da ise önemli şahsiyetlerin bir araya toplanarak ansiklopedik biyografilerin oluşturulduğu daha çok Tercüme-i Hal yerine Teracim-i Ahval'e başvurulduğu, bu tür eserlerin biyografi ilminin ilerlemesine, yeni kapıların açılmasına ve okuyucunun merakının çekilmesine de büyük etkileri olduğu tespit edilmiştir. Tek kişiden müteşekkil biyografiler yerine birden fazla kişilerden oluşan biyografilerin yer aldığı eserler bunlara birer örnektir. Osmanlı sonrası dönemde yazılmış eserlerin çoğu da Teracim-i Ahval usulüne uygun yazılmıştır. Osmanlı'da Tercüme-i Hal üzerine yazılan eserlerin çoğunun Tabakat ve Tezkire geleneğinin etkisi altında kaldıkları görülmektedir. İmparatorluğun son dönemlerinde ise yine Tercüme-i Hal kapsamında edebi ve bürokratik yazılar kaleme alınmıştır. Memurların özlük haklarının bu şekilde tutulduğu görülmektedir.

Cumhuriyet döneminin ilerleyen yıllarında üniversitelerin sayılarının artması ile kişi hayatları üzerine olan akademik çalışmalarda artış görülmektedir. Hayatları edebi dille yazılarak romanlaştırılmış birçok karakterde bu dönemde bulunmaktadır. Son olarak ise biyografinin Tarih eğitimi kapsamında öneminin gerek Osmanlı Devleti'nde ve gerek Türkiye Cumhuriyeti'nde, erken ve yakın dönemlerinde topluma mal olmuş birçok devlet adamı ve düşünürün akademik düzeyde özgün biyografilerinin yazılmadığı görülmektedir.

Araştırmamızın yoğunluğunu oluşturan ikinci bölümde 140 adet Lisansüstü tez yer almaktadır. Çalışmalardaki öznelerin cinsiyet dağılımlarına bakıldığında *Sultan II. Abdülhamid'in kızı Zekiye Sultan'ın hayatı (1872-1950)* adlı çalışmanın haricinde, bayanlarla ilgili bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Araştırmacıların 47'si bayan, 94'ü erkeklerden oluşmaktadır. Çoğunluklayakın dönem üzerine çalışılmış

olupöznelerin meslek grupları arasında en fazla siyasetçiler yer almaktadır. Bazı çalışmalarda araştırmacılar kendinden önceki çalışmalardan yararlandıkları, bazılarının ise daha önce yapılan çalışmalardan faydalanmadıkları tespit edilmiştir. Bazı araştırmacıların kişi hayatları yazma konusunda yaşayan kişileri tercih ettiği ve bire bir kendileri ile röportaj yaptıkları görülmektedir.

Sonuç itibari ile akademik dünyada biyografinin sadece kişi hayatı yazmak olarak görülmemesi, topluma rol model olabilecek kişilerin keşfedilerek, geliştirilmekte olan yeni bilimsel sistemlerle gün yüzüne çıkarılarak arşivlenmeleri için çok yönlü araştırmalar yapan yeni müesseselerin kurulmaları ve tarih eğitimi alan öğrencilerin bu sahaya teşvik edilmeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

a. Araştırma ve İnceleme Eserler

Bursalı Mehmet Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri 1299 – 1915*, A. Fikri Yavuz – İsmail Özen (Haz.), C. 1, Meral Yayınları, İstanbul t.y.

ÇETİN Mahmut, *Biyografi Kitabı*, Biyografi.Net, İstanbul 2012.

HALKİN Léon – E., *Tarih Tenkidinin Unsurları*, TTK Yayınları, Ankara 2014.

HİKMET Nazım, *Son Şiirleri (1959-1963)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017.

KAYMAKÇI Selahattin – ER Harun, “Sosyal Bilgilerde Biyografi Kullanımı”, Mustafa Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, 4. Baskı Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2015.

KIRMIZI Abdülhamit, “*Biyografi*”, Ahmet Şimşek (Ed.), *Tarih İçin Metodoloji*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2015.

KIRMIZI Abdülhamit, *Oto/Biyografik Vebal: Tutarlık ve Kronoloji Sorunları*, Abdülhamit Kırmızı (Ed.), *Otur Baştan Yaz Beni*, Küre Yayınları, Ankara 2013.

OCAK, Ahmet Yaşar, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnameler (Metodolojik Bir Yaklaşım)*, TTK Yayınları, Ankara 1992.

ÜNLÜ Aslıhan, *Biyografi ve Biyografik Dram*, NotaBene Yayınları, Ankara 2015.

ÜRKMEZ Naim – EFE Aydın, *Hataylı Osmanlılar*, Çizgi Kitabevi, Konya 2015.

ORTAYLI İlber, *Türk Tarihçiliğinde Biyografi İnşası ve Biyografik Malzeme Sorunsalı*, Dr. Sıddık Çalık (Ed.). *Tarih Yazıcılık Üzerine* (s. 131-142.), Baskı Cedit Neşriyat, Ankara (2011).

ÖZCAN Ahmet, *Türkiye’de Popüler Tarihçilik 1908 – 1960*, TTK Yayınları, Ankara 2011.

SCHÜTZENBERGER Anne Ancelin, *Psikosoybilim*, (Çev: Kağan Kahveci), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

b. Ansiklopediler

Komisyon, “Hagioloji”, *AnaBritannica*, C. 10, İstanbul 1990, ss. 265.

Komisyon, “Hajiyografi”, *Meydan Larousse*, C. 5, İstanbul 1992, ss. 526.

AKA İsmail, “Timur”, *TDVİA*, C. 41, Ankara 2012, ss. 173-175.

AYDIN Ahmet, “Osmanlılarda Tarih Yazıcılığı”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. 11, Ankara 2002, ss. 417 – 425.

CELNAROVA Xénia, “Türklerin Akdeniz Kültürel Bölgesine Entegrasyonu”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. 7, Ankara 2002, ss. 743 - 747.

Cumhuriyet Ansiklopedisi, C. 1, Arkın Kitabevi, İstanbul, ss. 732 – 733.

DURMUŞ İsmail, “Tabakat”, *TDVİA*, C. 39, Ankara 2010 s. 288 – 290.

ERDEM Melek, “Türkmen Halk Edebiyatında Destan Geleneği”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. 19, Ankara 2002, ss. 878 – 884.

ERTAP Konur, “Biyografi”, *Meydan Larousse*, C. 2, İstanbul 1992, ss. 417 – 419.

FAYDA Mustafa, “Ensâb”, *TDVİA*, C. 11, Ankara 1995, ss. 244-249.

HATİPOĞLU İbrahim, “Ricâlü'l-Hadis”, *TDVİA*, C. 35, Ankara 2008, ss. 83-86.

İNALCIK Halil, “Osman I”, *TDVİA*, C. 33, Ankara 2007, ss. 443-453.

KURT Günay, “Heşt Bihişt” *TDVİA*, C. 17, Ankara 1998, ss. 273 - 274.

ÖZCAN Abdülkadir, “eş-Şekaiku'n-nu'maniyye”, *TDVİA*, C. 38, Ankara 2010, ss. 485 - 486.

ÖZCAN Abdülkadir, “Mehmed Süreyya”, *TDVİA*, C. 28, Ankara 2003, ss. 527 - 529.

SARIYILDIZ Gülten, “Sicilli Ahval Defterleri”, *TDVİA*, C. 37, Ankara 2009, ss. 134 - 136.

UZUN Mustafa, “Tezkire (Türk Edebiyatında Tezkire)”, *TDVİA*, C. 41, Ankara 2012, ss. 69 - 73.

YAZICI Tahsin, “Efrâsiyâb”, *TDVİA*, C. 10, Ankara 1994, s. 478-479.

c. Tezler

AKGÜN Mehmet, *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Bürokrasisinde Bosna Doğumlu Memurlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa 2017.

AKHANGüneş, *Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi'nin Kurumsal Biyografisi*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2011.

ARSLANGürbüz, *Şükrü Saraçoğlu'nun Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri: 1886-1953*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2014.

ÇELEBİOĞLU Sinem, *Türk Edebiyatı'nda Modern Biyografinin Doğuşu*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007.

ÇELEM Ramazan, *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Malatya Doğumlu Memurlar: 1879-1909*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat 2014.

ÇETİN Nazir, *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Antakyalı Devlet Memurları, 1879 – 1909*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat 2015.

ERTİMARAYnur, *Orhun Kitabeleri'nin Tarih Öğretimindeki, Yeri ve Önemi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1999.

GÜMÜŞSOY A. Emine, *Keçecizâde MehmedFuad Paşa (1815 – 1869)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.

ÖZERDEM Ayşegül, *Halil İnalçık Biyografisi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2012.

SARISelçuk, *Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre Amasyalı Memurlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu 2013.

SUÇIKARTarkan, *XV-XVII. Yüzyıl Osmanlı Kaynaklarında Yıldırım Bayezid ve Timur Algısı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014.

SOYLUERSerdal, *Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Muğlalı Devlet Memurları (1879-1909)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla 2006.

SUNAYSerap, *II. Abdülhamid Döneminde Balıkesirli Mülki Görevliler Hakkında Bir İnceleme (Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre 1879 -1909)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon 2007.

ŞİMŞEKİşhak, *Sicill-i Ahval Defterlerinde Diyarbakirli Yöneticiler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin 2013.

YİNERAbdülnasır, *Müşir Recep Paşa'nın Askeri ve Siyasi Hayatı (1842 – 1908)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006.

e. Makaleler

ALTEN Elif, "Miletos'lu Hesykhios Illustrius: Konstantinoupolis'in Yerel Tarihi", *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 2, 2012, ss.269-276.

ARTUKİbrahim, "Sahte Selçuklu Sultanı Cimri", *İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi*, C. IX, S. 13, 1958, ss. 151-160.

BİRİNCİAli, “Türkiye’de Biyografi Geleneği” *Yediküta Dergisi*, S. 99, Kasım 2016, ss. 48-53.

ÇETİNAtilla, “Sicill-i Ahval Defterleri Hakkında Bir Araştırma”, *Vakıflar Dergisi*, S. XXIX, 2005, ss.87 - 105.

DEMİRALPOğuz, “Toprak Olmak, Dil Olmak”, *Kitap-lık Dergisi*, S. 37, Yaz 1999, ss. 175-181.

KÖPRÜLÜFuad, “Anadolu Selçuklular Tarihi’nin Yerli Kaynakları”, *BELETEN*, S. 27, 1943, ss. 421 – 425.

ÖZCAN Ahmet, “Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun İlk Eserleri ve Yayımlanmış Tarihleriyle İlgili Yanlışlar (İnceleme)”, *Kurgan Edebiyat KültürDergisi*, S. 3, Mayıs – Haziran 2013, ss. 67 – 71.

SEVERCan, “Biyografik Filmler”, *Sinefil Boğaziçi Üniversitesi Mithat Alam Film Merkezi Dergisi*, 27 Haziran – 3 Ağustos 2011, ss. 11 - 13.

SEVİMAlı, "Cimri Olayı Hakkında Birkaç Not", *Belleten*, C. XXV, S. 97, 1961, ss.63-74.

STEFAN Jackl, “Dünya Biyografi Arsivi”, *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, (Çev. Özlem Bayram), TKD Yayınları, C. 13, S. 4, 1999, ss. 424 – 425.

TAŞKIRANVefa, “Biyografi: Ötekine Yolculuk”, *Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 172, Güz 2006, ss. 8 - 16.

TERZİOĞLUDerin, “Tarihi İnsanlı Yazmak: Bir Tarih Anlatı Türü Olarak Biyografi ve Osmanlı Tarih Yazıcılığı”, *Cogito Selçuklar*, S. 29, Güz 2001, ss. 287-294.

YAZICINermin, “Türk Edebiyatında Otobiyografi”, *Türkbilig Türkoloji Araştırmaları*, S. 11, 2006, ss. 189-217.

Ş. UTKU Nihal, “Biyografik Tarih Yazımı İçinde Siyer”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 44, (2013/1) ss.263-290.

TOGANA. Zeki Velidi, "Emir Timur'un Soyuna Dair Bir Araştırma", *İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi*, S. 26, 1972, ss. 75-84.

d. Sempozyumlar

BALTABAYEV Hamidullah, "Babürşah ve Babürler Dönemi Türk Tezkireleri", Filiz Kılıç (Ed.), *Mustafa İsen Adına Uluslararası Sempozyum Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Bildirileri* (s.102-103), AKM Yayınları, Ankara 2010.

ÇINAR Hüseyin, "Türkiye'de Üniversitelerde Şer'îye Sicillerine Dayalı Olarak Yapılan Çalışmalar", Mehmet Öz (Ed.), *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu Bildiriler* (s. 359-422), TTK Yayınları, Ankara 2011.

Mustafa İsen Adına Uluslararası Sempozyum Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Bildiriler, Filiz Kılıç (Ed.), (s. xxxvii.), AKMYayınları, Ankara 2010.

g. Sözlükler

DEVELLİOĞLU Ferit, "*Osmanlıca Türkçe Lügat*", 30. Baskı, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2013.

b. İnternet Kaynakları

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi:Hakk%C4%B1nda>, Erişim: 20.02.2018.

<http://www.islamansiklopedisi.info/hakkinda.php>, Erişim: 10.02.2018.

<http://www.hurriyet.com.tr/neset-ertasi-3-olum-yildonumunde-aniyoruz-30158905>, Erişim: 18.05.2017.

http://www.internationalbiographicalcentre.com/about_us.php, Erişim: 15.01.2018.

<http://w3.bilkent.edu.tr/bilkent/other-awards/>, Erişim: 15.01.2018.

<http://www.abiworldwide.com/>, Erişim: 15.01.2018.

<http://www.btp.org.tr/user/biography/1/prof-dr-haydar-bas>, Erişim: 10.03.2018.

http://www.scamnet.wa.gov.au/scamnet/Scam_types-Buying_or_selling-False_billing-International_Biographical_Centre.htm, Erişim: 01.03.2018.

http://www.biology.ualberta.ca/bsc/news26_1/awards.htm, Erişim: 02.02.2018.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>, Erişim: 01.10.2017.

http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bati&arama=kelime&guid=TDK.BATI.5aab2edb22805.24359659, Erişim: 10.02.2018.

<http://ahmetyildizhan.net/doc-dr-ahmet-yildizhan-kimdir/>, Erişim: 01.02.2018

EK

LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALAR HAKKINDA BAZI VERİLER

Sıra	Tez No	Tez Başlığı	Yazar	Danışman	Tezin Çalışma Yılı	Üniversite	Akademik Durumu			Anabilim Dalı	Çalışmaya Konu Olan Kişilerin Hayatı	Kaynak	Ekler		Sayfa	Dipnot	Benzer Çalışma		Meslek	Belirtilen Tarihlerden Sonra Doğarlar	Hayati Durumu
							Yüksek	Lisans	Doktora				Resim	Belge			Tarih	Diğer			
1	470335	Türk Milliyetçiliğinin Çağdaş Düşünürlü Nevzat Kösoğlu Hayatı ve Fikirleri	Elif Tuğçe ÖZYALÇIN	Doç. Dr. Ercan KARAKOÇ	2017	Yıldız Teknik Üniversitesi	YL	-		Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1940 - 2013	110	17	2	170	442	1	-	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
2	465771	Kerim Erim'in Matematik Çalışmalarının Bilim Tarihi Açısından Değerlendirilmesi	Zekeriya DURU	Prof. Dr. Feza GÜNERGUN	2017	İstanbul Üniversitesi	YL	-		Bilim Tarihi Anabilim Dalı	1894 - 1952	248	-	9	199	Bölüm bölüm dipnot Toplam: 462	1	-	Bilim Adamı	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
3	485838	Tuğluk Şah Hükümdarı Firuz Şah Tuğluk ve Dönemi	Yıldız ÖZBEK	Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL	2017	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	YL	-		Tarih Anabilim Dalı	1307/1309 - 1388	74	-	-	102	Sayfa sayfa dipnot Toplam: 308	1	-	Devlet Başkanı	1300	Çalışma Döneminde Ölmüş

4	421473	Mütercim Âsım Efendi Hayatı (1755 – 1819) ve Târih-i Âsım'da Fransa Meselesi	Abubekir DURAN	Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul İsmail ÖKTEN	2016	İstanbul 29 Mayıs	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1755 - 1819	85	1	-	110	213	1	6	Bilim Adamı	1750	Çalışma Döneminde Ölmüş
5	441162	Osmanlı'dan Cumhuriyete Bir Doktor Portresi: Hekim, Hoca ve Yazar Olarak Mazhar Osman	Hasan Hüseyin KOŞAR	Doç. Dr. Mesut UYAR	2016	Kırklareli Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1884 - 1951	194	3	2	201	Bölüm bölüm dipnot Toplam: 438	1	-	Bilim Adamı	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
6	452118	Meşrutiyetten Cumhuriyete Bir Osmanlı Aydını: Mevlanzâde Rıfat	Ufuk OKAY	Doç. Dr. Mucize ÜNLÜ	2016	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1869 - 1930	75	-	-	101	297	1	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
7	435115	Prof. Dr. Faruk Sümer; Hayatı, Tarihçiliği ve Eserleri	Hakan DAŞTAN	Prof. Dr. Fatma ÜREKLİ	2016	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1924 - 1995	87	31	27	232	141	1	1	Bilim Adamı	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
8	423564	Şâni-Zâde Mehmed Ataullah Efendi (Hayatı, Kişiliği, Eserleri, Etkileri)	Mehmet ERDOĞAN	Doç. Dr. Meral BAYRAK	2016	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1772 - 1826	116	3	23	134	253	3	2	Bilim Adamı	1750	Çalışma Döneminde Ölmüş
9	417893	Nafi Atıf Kansu ve Türk Eğitimine Katkıları	Hülya ÖZMEN	Doç. Dr. Mustafa SELÇUK	2015	İstanbul Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1890 - 1949	179	3	20	156	425	1	1	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş

10	376579	Galip Paşa (Pasiner)'nın Askeri ve Siyasi Hayatı (1868 – 1939)	Remzi ÇAVUŞ	Yrd. Doç. Dr. İbrahim AYKUN	2015	Gaziosman Paşa Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1868 - 1939	289	6	22	245	311	2	-	Asker	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
11	395879	Furruh Bozbeyli ve Siyasi Hayatı	Mustafa ALTUNBAŞ	Yrd. Doç. Dr. Murat KILIÇ	2015	Süleyman Demirel Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1927 - ?	149	4	14	179	505	1	-	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Yaşıyor
12	391164	Türk Siyasal Yaşamında Ali Coşkun Kırca	Yılmaz BARDAK	Doç. Dr. Fahri YETİM	2015	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1927 - 2005	204	5	11	109	254	1	-	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
13	384077	Damat Mehmed Ali Paşa'nın Hayatı ve Siyasi Mücadelesi (1813 – 1868)	Serap SUNAY	Prof. Dr. Ahmet YARAMIŞ	2015	Afyon Kocatepe Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1813 - 1868	332	9	12	474	1698	1	-	Siyasetçi	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
14	399479	Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Antakyalı Devlet Memurları (1879 – 1909)	Nazir ÇETİN	Yrd. Doç. Dr. Necati ÇAVDAR	2015	Gaziosman Paşa Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1879 - 1909	214	6	2	235	234	1	-	Bürokrat	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
15	373584	Ergun Göze'nin Hayatı ve Fikirleri	Girayalp KARAKUŞ	Yrd. Doç. Dr. Sayim TÜRKMAN	2014	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1931 - 2009	281	9	3	256	518	1	1	Gazeteci	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş

16	369036	Hüseyin Avni Paşa (1820 – 1876)	Mustafa Ali UYSAL	Prof. Dr. Fahrettin TIZLAK	2014	Süleyman Demirel Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1819 - 1876	391	3	10	278	871	2	-	Asker	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
17	359920	Altan Deliorman'ın Hayatı ve Eserleri	Oktay ÜNAL	Doç. Dr. Mustafa ÇOLAK	2014	Gaziosman Paşa Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1935 - 2012	247	7	13	306	74	1	-	Gazeteci	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
18	358627	Enver Behnan Şapolyo: Tarihçiliği, Gazeteciliği ve Edebi Kişiliği	İrşad Sami YUCA	Prof. Dr. Mehmet Akif TURAL	2014	Gazi Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1900 - 1972	854	34	29	367	839	1	-	Gazeteci	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
19	361864	19. Yüzyıl Osmanlı Bilim Hayatında Öncü Bir Matematikçi: Vidinli Hüseyin Tefik Paşa	Atilla POLAT	Prof. Dr. Feza GÜNERGUN	2014	İstanbul Üniversitesi	YL	-	Bilim Tarihi Anabilim Dalı	1832 - 1901	170	-	2	186	136	1	-	Asker	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
20	363476	Diplomat Hasan Esat Işık'ın Biyografisi (1916 – 1989)	Turay YAYLA	Doç. Dr. Ercan KARAKOÇ	2014	Yıldız Teknik Üniversitesi	YL	-	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1916 - 1989	171	26	56	249	403	1	-	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
21	376433	Julius Caesar'ın Hayatı, Siyasi ve Askeri Faaliyetleri	Ünal OLUKLU	Prof. Dr. İlhami DURMUŞ	2014	Gazi Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	M.Ö. 102/100 - M.Ö. 44	45	6	5	139	237	1	5	Devlet Başkanı	M.Ö. 100 - M.Ö. 44	Çalışma Döneminde Ölmüş

22	376404	Enver Ziya Karal'ın Hayatı, Eserleri ve Faaliyetleri	Tuncer BÜYÜKKİBAR	Prof. Dr. Selma YEL	2014	Gazi Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1906 - 1982	151	24	12	286	718	2	-	Bilim Adamı	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
23	361867	“Acem’den Rum’a”: İdris-i Bidlisi’nin Hayatı, Tarihçiliği ve Heşt Behişt’in II. Bayezid Kısım (1481-1512)	Vural GENÇ	Prof. Dr. Feridun M. EMECEN	2014	İstanbul Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1457 - 1520	257		2	984	1860	1	6	Bilim Adamı	1450	Çalışma Döneminde Ölmüş
24	375551	Kâmrân İnan: Hayatı ve Siyasi Kişiliği	Tekin ÖNAL	Prof. Dr. Mustafa TURAN	2014	Gazi Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1929 - 2015	232	2	13	393	932	1	-	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Yaşıyor
25	380146	Mehmet Vehbi Bolak (Biyografik Çalışma)	Öznur ÇELİKTUR	Prof. Dr. Kenan Ziya TAŞ	2014	Balıkesir Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1882 - 1958	64	26	2	130	102	3	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
26	331773	Cevat Rifat Atilhan –Askeri, Siyasi ve Fikri Yönleriyle-	Mustafa Murat ÇAY	Yrd. Doç. Dr. Mustafa ARIKAN	2013	Selçuk Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1892 - 1967	564	12	12	359	1614	2	1	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
27	331834	Mehmet Muhlis Koner (Hayatı, Şahsiyeti, Fikirleri)	Tuba ÖZDİNÇ	Yrd. Doç. Dr. Mustafa ARIKAN	2013	Selçuk Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1886 - 1957	227	11	3	222	618	1	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş

28	332453	Orgeneral Cevat Çobanlı'nın Askeri ve Siyasi Faaliyetleri	Nurdan BAŞ	Yrd. Doç. Dr. Muhammed ŞAHİN	2013	Gazi Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1870 - 1938	92	1	9	121	232	1	-	Asker	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
29	327424	Yüzyılda Mısırlı Panislamist-Milliyetçi Entelektüel: Ahmet Şevki'nin Osmanlı -Mısır İlişkileri Açısından Değerlendirilmesi	İsmail KIRMIZI	Prof. Dr. Zeki TEKİN	2013	Karabük Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1869 - 1932	70	-	7	107	209	1	1	Gazeteci	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
30	330914	Bir Siyasi Kişilik Olarak Urfa Mebusu Mustafa Kemaleddin Yetkin (Şeyh Safvet Efendi)	Ulaş Salih ÖZDEMİR	Yrd. Doç. Dr. Nazmi ÖZÇELİK	2013	Ahi Evran Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1866 - 1950	65	3	17	165	226	1	1	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
31	322078	Reşat Şemsettin Sirer'in Hayatı ve Türk Milli Eğitimine Katkıları	Şenay YILMAZER	Doç. Dr. Kamil ÇOLAK	2013	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1903 - 1953	121	1	9	247	209	1	-	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
32	336480	Enver Paşa 1918 - 1922	Aslan TURLYBEK	Prof. Dr. Abdullah GÜNDOĞDU	2013	Ankara Üniversitesi	-	DR	Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı	1881 - 1922	330	1	##	403	736	5	1	Asker	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş

33	353176	Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Divan-ı Muhasebat Reisleri (1862 – 1961)	Nagehan YILMAZ	Doç. Dr. Necmi UYANIK	2013	Mersin Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	-	141	44	2	158	358	2	-	Bürokrat	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
34	340481	Mustafa Nâili Paşa'nın Hayatı ve Girit Valiliği	Kevser DEĞİRMENCİ	Prof. Dr. Mahir AYDIN	2013	İstanbul Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1798 - 1871	271	4	6	375	1098	1	-	Bürokrat	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
35	348120	İbrahim Hakkı Paşa'nın Hayatı ve Devlet Adamlığı (1863-1918)	Muharrem DÖRDÜNCÜ	Prof. Dr. Mehmet ŞAHİNGÖZ	2013	Gazi Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1863 -1918	114	4	27	318	1026	1	-	Bürokrat	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
36	349404	Hatay Valilerinden Utku Acun (Hayatı ve Çalışmaları)	İdris PEKDEMİR	Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ	2013	Mustafa Kemal Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1938 - ?	16	24	-	60	22	1	-	Bürokrat	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
37	350875	Birinci Tbm Döneminde Lazistan Mebusları	Mehmet TAŞ	Doç. Dr. Salim GÖKÇEN	2013	Erzincan Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	-	85	13	48	356	503	2	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
38	323400	Bir İttihatçı Eğitimci Ahmet Şükrü Bey	Ersin MÜEZZİNOĞLU	Prof. Dr. Mustafa KESKİN	2012	Erzincan Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1875 - 1926	442	3	12	446	1336	1	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş

39	314922	Halil İnalıcık Biyografisi	Ayşegül ÖZERDEN	Prof. Dr. Mehmet ÖZ	2012	Hacettepe Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1916 - 2016	131	-	6	171	179	1	1	Bilim Adamı	1900	Çalışma Döneminde Yaşıyor
40	319592	Osmanlıdan Cumhuriyet'e Geçiş Sürecinde Bir Mütefekkir Olarak Necip Âsım: Hayatı ve Eserleri	Erciment SARIAY	Yrd. Doç. Dr. Adnan GÜL	2012	Nevşehir Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1861 - 1935	210	-	16	168	218	3	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
41	320390	Türkiye'de Demiryolunun Gelişimi ve Behiç Erkin Bey	Çiğdem KARAYEMİŞ	Yrd. Doç. Dr. Mehmet KAYIRAN	2012	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1876 - 1961	182	15	15	118	533	3	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
42	317740	Abdülkadirî Baykurt'un Hayatı, Siyasi Faaliyetleri ve Düşünce Yapısı (1877 – 1949)	Erdal YILMAZ	Yrd. Doç. Dr. Fatih M. SANCAKTAR	2012	İstanbul Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1877 - 1949	212	-	-	198	Bölüm bölüm dipnot Toplam: 669	1	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
43	323401	Bir Devlet ve Siyaset Adamı Şükrü Kaya	Yakup KAYA	Prof. Dr. Metin HÜLAGÜ	2012	Erciyes Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1883 - 1959	419	9	46	501	1142	2	1	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş

44	344334	Serasker Mehmet Rıza Paşa	Feyzullah UYANIK	Prof. Dr. Bilgehan PAMUK	2012	Gaziantep Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1844 - 1920	194	1	9	176	530	2	-	Bürokrat	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
45	278426	Halil Menteş'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri	Abidin ÇEVİK	Doç. Dr. Osman KÖKSAL	2012	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1874 - 1948	78	8	14	136	Bölüm bölüm dipnot Toplam: 205	1	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
46	280137	Necmettin Sadık Sadak Gazeteci ve Siyasi Kimliği (1890 – 1953)	Ayşegül ŞENTÜRK	Prof. Dr. Bayram KODAMAN	2011	Süleyman Demirel Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1890 - 1953	115	6	4	219	405	2	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
47	280233	Süleyman Sami Demirel'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri	Derya ŞİMŞEK	Prof. Dr. Vahdet KELEŞYILMAZ	2011	Gazi Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1924 - 2015	216	10	7	331	1284	2	11	Devlet Başkanı	1900	Çalışma Döneminde Yaşıyor
48	296317	Şeyh Ali Celâleddin Çelebi ve Döneminde Afyonkarahisar Mevlevihânesi	Lokman Derya YILMAZ	Doç. Dr. Mustafa GÜLER	2011	Afyon Kocatepe Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1856/1857 - 1918	63	13	4	97	303	1	-	Din Adamı	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
49	296313	Behiç Erkin (Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri)	Levent BİRSİN	Doç. Dr. Gürsoy ŞAHİN	2011	Afyon Kocatepe Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1876 - 1961	32	1	12	125	415	3	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş

50	289418	Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay Hayatı, Kişiliği, Eserleri	İsmail Hakkı CİVELEKLER	Yrd. Doç. Dr. Selahattin ÖNDER	2011	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1900 - 1987	116	-	18	234	Bölüm bölüm dipnot Toplam: 513	2	-	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
51	249103	Prof. Dr. Haluk Karamağaralı'nın Hayatı ve Eserleri	Yonus DEMİR	Yrd. Doç. Dr. Nevzat TOPAL	2010	Niğde Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1923 - 2009	32	21	13	134	100	1	-	Bilim Adamı	1900	Çalışma Döneminde Yaşıyor
52	261058	Bir Tanzimat Bürokrati ve Diplomatı Olarak Aleksandır Karatodori Paşa (1833 – 1906)	Mahmut AKPINAR	Prof. Dr. Muhittin TUŞ	2010	Selçuk Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1833 - 1906	355	4	16	270	1299	1	-	Bürokrat	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
53	263432	Bolu Mebusu Mehmet Şükrü Gülez	Serap ÜSTÜNEL	Yrd. Doç. Dr. Nuray ÖZDEMİR	2010	Abant İzzet Baysal Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1870 - 1950	52	3	10	92	255	1	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
54	274412	Son Osmanlı Sadrazamı Ahmet Tevfik Paşa	Necati ÇAVDAR	Doç. Dr. Fahri SAKAL	2010	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1845 - 1936	206	-	-	299	1249	3	-	Bürokrat	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
55	261988	Hasan Polatkan'ın Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri	Atiye EMİROĞLU	Yrd. Doç. Dr. Mehmet TOPAL	2010	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1915 - 1961	98	17	13	208	304	1	-	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş

56	262058	Prof. Dr. Mikâil Bayram'ın Hayatı ve Eserleri	Gülhan Canan EROĞLU	Yrd. Doç. Dr. Nevzat TOPAL	2010	Niğde Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1940 - ?	112	1	1	83	202	1	-	Bilim Adamı	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
57	279038	Prof. Dr. Nejat Göyünç Biyografisi	Hüseyin TORUN	Doç. Dr. Ramazan ÇALIK	2010	Selçuk Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1925 - 2001	107	-	11	158	51	1	-	Bilim Adamı	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
58	270943	Vehip Paşa (Kaçı)'nın Hayatı ve Askeri Faaliyetleri	Yüksel NİZAMOĞLU	Doç. Dr. Halil BAL	2010	İstanbul Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1875 - 1940	264	-	33	502	361	1	-	Asker	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
59	279120	Mehmet Zeki Oral Hayatı, Eserleri ve Araştırmaları	Mustafa Timur YILDIZHAN	Prof. Dr. Bayram ÜREKLİ	2010	Selçuk Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1901 - 1962	382	-	-	367	895	2	-	Bilim Adamı	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
60	253127	Fatin Rüştü Zorlu	Havva ELTETİK	Prof. Dr. Bayram KODAMAN	2009	Süleyman Demirel Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1910 - 1961	141	14	51	266	588	4	2	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
61	249728	Mehmet Altay Köymen'in İlmi Hayatı ve Tarihçiliği	Mehmet UÇAN	Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali HACIGÖKMEN	2009	Selçuk Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1916 - 1993	141	13	22	121	190	1	-	Bilim Adamı	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş

62	250226	Falih Rıfık Atay (1893 – 1950)	Funda Selçuk ŞİRİN	Prof. Dr. İzzet ÖZTOPRAK	2009	Ankara Üniversitesi	-	DR	Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalı	1893 - 1950	369	-	##	604	1825	4	6	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
63	253070	Tanzimat Bürokrati Şekip Efendi	Onur ÜSTÜNCAN	Yrd. Doç. Dr. Turgut SUBAŞI	2009	Sakarya Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	? - 1854	102	7	30	313	Sayfa sayfa dipnot Toplam: 898	1	10	Bürokrat	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
64	241092	General Kâzım Dirik ve Trakya Umum Müfetişliği	Yeliz BATI	Yrd. Doç. Dr. Bülent ATALAY	2008	Trakya Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1881 - 1941	159	8	26	162	447	2	-	Asker	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
65	262565	Mehmet Sait Hâlet Efendi Hayatı İdari ve Siyasi Faaliyetleri (1760 – 1822)	Süheyla YENİDÜNYA	Doç. Dr. Mehmet Ali BEYHAN	2008	İstanbul Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1760 - 1822	148	3	18	314	1074	1	-	Din Adamı	1750	Çalışma Döneminde Ölmüş
66	229208	Türk Siyasal Yaşamında Falih Rıfık Atay (1894 – 1971)	Veysel ÇOLAKER	Yrd. Doç. Şaduman HALICI	2008	Anadolu Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1893 - 1971	814	-	-	191	841	4	7	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
67	218399	Kâzım (İnanç) Paşa; Hayatı, Askeri ve Siyasi Faaliyetleri (1880 – 1938)	Özlem Elif POLAT TAŞ	Prof. Dr. Vahdet KELEŞYILMAZ	2008	Gazi Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1880 - 1938	332	21	11	323	1161	1	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş

68	217460	Suphi Nuri İleri Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Gazeteciliği	Deniz ŞAHİNLİ	Yrd. Doç. Dr. Dursun GÖK	2007	Selçuk Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1887 - 1945	445	4	17	467	574	1	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
69	210438	Osmanlı Devleti'nin Yeniden Yapılanma Sürecinde Önemli Bir Devlet Adamı Mehmed Sadık Rıfat Paşa	Dilek TÜRKDEMİR	Yrd. Doç. Dr. Turgut SUBAŞI	2007	Sakarya Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1807 - 1857	86	2	29	255	Metin içi Toplam: 180	4	1	Bürokrat	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
70	210557	Milli Mücadele'de Bir Vali: Sivas Valisi Mehmet Reşit Paşa (1868 – 1924)	Filiz GEMİCİ	Doç. Dr. Enis ŞAHİN	2007	Sakarya Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1868 - 1924	120	3	12	185	Sayfa sayfa dipnot Toplam: 187	1	-	Bürokrat	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
71	190837	Mahmud Muhtar Paşa (1867 – 1935) Hayatı, Askeri ve Siyasi Faaliyetleri, Eserleri	Said OLGUN	Yrd. Doç. Dr. Süleyman ÖZBEK	2006	Gazi Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1867 - 1935	204	25	30	326	367	3	1	Bürokrat	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
72	190869	Keçecizâde Mehmed Fuad Paşa (1815 – 1869)	Emine ATILGAN GÜMÜŞSOY	Prof. Dr. Hale ŞIVGIN	2006	Gazi Üniversitesi	-	DR	Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı	1815 - 1869	179	5	5	370	925	1	-	Bürokrat	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş

73	214226	Müşir Recep Paşa'nın Askeri ve Siyasi Hayatı (1842 – 1908)	Abdulnasır YİNER	Prof. Dr. Ali İhsan GENCER	2006	İstanbul Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1842 - 1908	150	1	18	326	1292	1	-	Bürokrat	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
74	210445	Trabzon Mebusu Nebizade Hamdi Ülkümen	Güngör GÖRMÜŞ	Yrd. Doç. Dr. Mehmet OKUR	2006	Karadeniz Teknik Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1888 - 1969	73	6	5	145	196	1	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
75	155507	Kırımlı Cafer Seydahmed'in Türkiye'deki Yayın Faaliyetleri ve Düşünceleri	Abdullah ÇAKIR	Doç. Dr. Turan GÖKÇE	2005	Ege Üniversitesi	YL	-	Türk Dünyası Araştırmaları Anabilim Dalı	1889 - 1960	94	4	-	195	179	2	-	Gazeteci	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
76	188853	XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarihçiliği	Hasan YÜKSEK	Yrd. Doç. Dr. Cezmi KARASU	2006	Osmangazi Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı		126	-	11	255	94	1	-	Bilim Adamı	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
77	189289	Franz Taeschner'in Hayatı ve Eserleri	Zehra GÖÇER	Prof. Dr. Mikail BAYRAM	2006	Selçuk Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1881 - 1967	291	11	1	117	281	1	-	Bilim Adamı	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
78	147451	I. ve II. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Trabzon Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)	Huriye KARNAP	Prof. Dr. Ramazan TOSUN	2004	Selçuk Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	218	218	2	4	269	154	2	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş

79	144760	Osman Bölükbaşı ve Türk Siyasi Hayatındaki Yeri ve Önemi	Sedat YILMAZ	Prof. Dr. Hale ŞIVGIN	2004	Gazi Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1913 - 2002	62	19	-	154	222	2	3	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
80	144807	Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Fakihler ve Tursun Fakih	Mehmet GEL	Prof. Dr. Reşat GENÇ	2004	Gazi Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	? - 1326	62	-	8	196	512	1	2	Din Adamı	1250	Çalışma Döneminde Ölmüş
81	145111	Milli Mücadele'de Sivashlı Ali Kemali Efendi Hayatı, Siyasi ve Fikri Faaliyetleri	Melike KARTALCI	Prof. Dr. Hale ŞIVGIN	2004	Gazi Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1853 - 1920	77	-	4	114	318	1	-	Din Adamı	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
82	145163	Ragıp Üner ve Türk Siyasi Hayatındaki Yeri	Selda URALDI	Prof. Dr. Semih YALÇIN	2004	Gazi Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1914 - 1994	109	9	9	121	188	1	-	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
83	145210	Yarın Gazetesi Başmuharriri Arif Oruç'un Fikir Hayatı	Kısmet KESİM OVAT	Prof. Dr. Semih YALÇIN	2004	Gazi Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1893 - 1956	63	-	2	139	211	1	-	Gazeteci	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
84	146219	Dr. Selahattin Akçiçek'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri (1918 - 1977)	Gülşen TURAL	Prof. Dr. Ahmet ÖZGİRAY	2004	Ege Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1918 - 1977	302	20	22	232	197	1	-	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş

85	146503	Ahmet Rifat Çalık'a'nın Hayatı ve Faaliyetleri (1888 – 1963)	Mehtap DAĞCI	Yrd. Doç. Dr. Gülbadi ALAN	2004	Erciyes Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1888 - 1963	64	-	18	144	84	1	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
86	146548	Devlet ve Siyaset Adamı Olarak Ahmet Şefik Mithat Paşa (1822 – 1884)	Zehra Kamile BENLİ	Prof. Dr. Mustafa KESKİN	2004	Erciyes Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1822 - 1884	69	-	5	59	113	6	-	Bürokrat	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
87	146597	Mahmut Esat Bozkurt	Nilüfer UĞURLU ŞENEL	Doç. Dr. Ali ARSLAN	2004	İstanbul Üniversitesi	-	DR	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı	1892 - 1943	212	-	-	420	543	2	2	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
88	146777	Gazi Ethem Paşa'nın Askeri ve Siyasi Hayatı (1844 – 1909)	Adem ÖLMEZ	Prof. Dr. Ali İhsan GENCER	2004	İstanbul Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1844 - 1909	240	-	19	312	1282	1	-	Asker	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
89	147114	Abdurrahman Şeref, Yaşadığı Dönem ve Eserleri	Yahya Kemal TAŞTAN	Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK	2004	Kırıkkale Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	Tarih Anabilim Dalı	260	15	30	325	702	2	1	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
90	113432	19. Yüzyılda Bir Osmanlı Aydını ve Bürokrati: Ahmed Vefik Paşa	Oğuzhan ALPALAN	Prof. Dr. Mehmet ÖZ	2002	Hacettepe Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1823 - 1891	182	-	-	148	Sayfa sayfa dipnot Toplam: 228	4	10	Bürokrat	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş

91	117648	Midhat Paşa (1822 – 1884)	Bekir KOÇ	Prof. Dr. Yücel ÖZKAYA	2002	Ankara Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1822 - 1884	80	-	6	234	Bölüm bölüm dipnot Toplam: 551	6	-	Bürokrat	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
92	71702	Halil (Kut) Paşa'nın Askeri ve Siyasi Faaliyetleri	Mehmet Emin DİNÇ	Prof. Dr. Ahmet ÖZGİRAY	1998	Ege Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1882 - 1957	119	5	15	195	292	1	-	Asker	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
93	61569	Mareşal Fevzi Çakmak'ın Hayatı, Askeri ve Siyasi Faaliyetleri (1876 – 1950)	Ömer URHAL	Doç. Dr. Hayati HAZİR	1997	Selçuk Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1876 - 1950	160	-	11	238	Bölüm bölüm dipnot Toplam: 548	6	1	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
94	61428	Prof. Dr. Zeki Velidi Togan'ın Hayatı ve Muhaceretten Evvel Rusya'da Yayınlanmış Eserleri	Akhat SALIKHOV	Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL	1997	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1890 - 1970	61	-	-	112	Bölüm bölüm dipnot Toplam: 153	2	2	Bilim Adamı	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
95	61530	Yakınçağ Türk Tarihinde Kütüphanecilik Alanında Hizmeti Görülenler Üzerine Biyografik Bir Deneme	Ayşe KAHVECİOĞLU	Doç. Dr. Nuri KÖSTÜKLÜ	1997	Selçuk Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	-	62	-	-	95	146	1	-	Bilim Adamı	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş

96	43623	Hamdi Ragıp Atademir (Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri)	Mustafa ARIKAN	Prof. Dr. Nejat GÖYÜNÇ	1995	Selçuk Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1908 - 1976	312	21	19	445	Bölüm bölüm dipnot Toplam: 1737	1	1	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
97	42549	Necdet Öklem ve 1940 – 1960 İzmir’de Siyasi Hayat	Hasan MERT	Prof. Dr. Tuncer BAYKARA	1995	Ege Üniversitesi	YL	-	Tarih Anabilim Dalı	1921 - ?	86	8	2	137	297	1	-	Bilim Adamı	1900	Çalışma Döneminde Yaşıyor
98	32230	Safveti Ziya’nın Hayatı ve Eserleri	Mesut TEKŞAN	Doç. Dr. Bilge ERCİLASUN	1993	Gazi Üniversitesi	-	DR	Tarih Anabilim Dalı	1875 - 1929	254	10	5	533	Bölüm bölüm dipnot Toplam: 377	1	1	Gazeteci	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
99	362368	Said Halim Paşa’nın Hayatı	M. Hanefi BOSTAN	Prof. Dr. Mücteba İLGÜREL	1986	Marmara Üniversitesi	YL	-	Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı	1864 - 1921	284	-	-	176	Bölüm bölüm dip Toplam: 582	2	11	Bürokrat	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
100	247549	Kırım Tatar Aydınlarından Hasan Basri Ayvazov (1878 – 1938) Hayatı, Fikirleri ve Eserleri	İnci Yelda ŞAFAKÇI	Prof. Dr. Ahmet KANLIDERE	2015	Marmara Üniversitesi	YL	-	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1878 - 1938	216	1	-	142	53	1	-	Yazar	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş

101	427506	Türkistanlı Aydınlardan Abdülvahap İshakoğlu Oktay (1904 – 1968): Hayatı ve Eserleri	Ceren CELASUN	Prof. Dr. Ahmet KANLIDERE	2015	Marmara Üniversitesi	YL	-	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1904 - 1968	84	7	15	106	146	1	-	Yazar	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
102	427529	Cemil [Topuzlu] Paşa'nın Belediye Başkanlıkları ve İstanbul'daki İmar Faaliyetleri	Hatice KARA	Doç. Dr. Yüksel ÇELİK	2015	Marmara Üniversitesi	YL	-	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1866 - 1958	175	15	17	158	305	1	4	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
103	356741	Mustafa Abdülcemil Kırımoglu (Cemiloglu): Hayatı ve Fikirleri	Muhammed Furkan ENGİN	Doç. Dr. Okan YEŞİLOT	2014	Marmara Üniversitesi	YL	-	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1943	191	28	8	136	258	1	-	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Yaşıyor
104	354135	Nahîfî'nin Cevâhîrî'l- Menâkıb'ı (Gencine-İ Ahlâk) (Tahlil Ve Metin)	İbrahim PAZAN	Yrd. Doç. Dr. Recep AHISHALI	2013	Marmara Üniversitesi	-	DR	Türk Tarihi Anabilim Dalı	-	114	-	2	494	4189	1	-	Bürokrat	1500	Çalışma Döneminde Ölmüş
105	354122	Bedii Nuri Bey'in Hayatı Görüşleri ve Şahsiyeti (1872 – 1913)	Muammer Hüseyin MANAV	Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN	2013	Marmara Üniversitesi	YL	-	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1872 - 1913	46	1	2	145	302	1	-	Bürokrat	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
106	283863	Koca Sinan Paşa'nın Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri (1520 – 1596)	Ahmet ÖNAL	Prof. Dr. Muzaffer DOĞAN	2012	Marmara Üniversitesi	-	DR	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1520 - 1596	199	-	-	420	352	1	3	Bürokrat	1500	Çalışma Döneminde Ölmüş

107	322058	Tarihçi ve Aydın Kimliği İle Ebulfez Elçibey	Burcu ÖZDEMİR	Doç. Dr. Okan YEŞİLOT	2012	Marmara Üniversitesi	YL	-	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1932 - 2000	110	7	2	103	350	3	1	Devlet Başkanı	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
108	358047	Yaver-i Ekrem İbrahim Derviş Paşa'nın Hayatı ve İcraatları: 1812-1896	Erman BASAR	Prof. Dr. Ufuk GÜLSOY	2012	Marmara Üniversitesi	YL	-	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1812 - 1896	101	4	6	166	635	1	-	Asker	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
109	286727	Dr. Fazıl Küçük'ün Siyasi Hayatı	Rukiye MADEN	Yrd. Doç. Dr. Ali SATAN	2011	Marmara Üniversitesi	YL	-	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1906 - 1984	141	24	22	201	757	2	-	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
110	300458	Süreyya İlmen'in Hayatı, Faaliyetleri ve Eserler	Ö. Kürşad KARACAGİL	Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU	2011	Marmara Üniversitesi	-	DR	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1874 - 1955	208	24	11	332	1140	1	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
111	277509	Sultan II. Abdülhamid'in Kızı Zekiye Sultan'ın Hayatı (1872 – 1950)	Cevriye URU	Prof. Dr. Ali AKYILDIZ	2010	Marmara Üniversitesi	YL	-	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1872 - 1950	81	20	7	92	335	1	-	Hanedan Mensubu	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
112	249585	Fatin Rüştü Zorlu'nun Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri	Rasim KOÇ	Prof. Dr. Süleyman BEYOĞLU	2009	Marmara Üniversitesi	-	DR	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1910 - 1961	138	36	59	343	389	4	2	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş

113	227355	Prof. Dr. Fahrettin Kırzioğlu'nun Hayatı ve Genel Türk Tarihi Çalışmaları	Halime KAÇAR	Prof. Dr. Hüseyin SALMAN	2008	Marmara Üniversitesi	YL	-	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1933 - 1960	180	5	8	180	211	1	-	Bilim Adamı	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
114	227373	Türk Modernleşmesi Öncülerinden Fuat Köprülü: Hayatı, Eserleri ve Fikirleri	Abdülkerim ASILSOY	Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN	2008	Marmara Üniversitesi	-	DR	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1890 - 1966	219	-	1	291	591	2	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
115	209789	Turan Yazgan'ın Hayatı, Fikirleri, Eserleri ve Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı	Ruhigül KOCA	Yrd. Doç. Dr. İsmail TÜRKOĞLU	2007	Marmara Üniversitesi	YL	-	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1938 - 2012	173	15	5	192	282	1	-	Bilim Adamı	1900	Çalışma Döneminde Yaşıyor
116	209847	Hüseyin Namık Orkun'un Hayatı ve Eserleri	Sabriye Gülay ÇİMEN	Prof. Dr. Hüseyin SALMAN	2006	Marmara Üniversitesi	YL	-	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1902 - 1956	243	11	9	241	145	1	-	Bilim Adamı	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
117	209846	Bir Tarihçi ve Aydın Olarak Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu Hayatı ve Eserleri	Neşe ÇETİN	Prof. Dr. Hüseyin SALMAN	2006	Marmara Üniversitesi	YL	-	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1914 - 1984	79	20	7	156	320	1	-	Bilim Adamı	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş

118	149264	Türkiye Cumhuriyeti'nin 6. Cumhurbaşkanı Fahri S. Korutürk Siyasi Hayatı, Fikirleri, Şahsiyeti ve Eserleri)	İbrahim Hakkı DAMAT	Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN	2004	Marmara Üniversitesi	YL	-	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1903 - 1987	47	21	18	190	309	1	-	Devlet Başkanı	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
119	149261	II. Abdülhamid'in Danışmanı Ebü'l-Huda Sayyadî'nin Hayatı, Eserleri ve Tesirleri (1850-1909)	Muharrem VAROL	Prof. Dr. Zekeriya KURŞUN	2004	Marmara Üniversitesi	YL	-	Türk Tarihi Anabilim Dalı	1850 - 1909	137	4	49	197	505	1	-	Bürokrat	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
120	425586	Gazeteciliğe Adanmış Bir Ömür: Metin Toker	Onur ÇELEBİ	Prof. Dr. Mustafa YILMAZ	2015	Hacettepe Üniversitesi	-	DR	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1924 - 2002	660	-	12	406	704	1	-	Gazeteci	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
121	358775	Serasker Mehmed Rıza Paşa	Muhammet Veysel ZORTUL	Doç. Dr. Mustafa AYDIN	2014	İstanbul Üniversitesi	-	DR	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1844 - 1920	178	4	7	291	919	2	-	Bürokrat	1800	Çalışma Döneminde Ölmüş
122	383681	Biyografi Kaynaklarında Atatürk ve Özel Hayatı	Muazzez KARABULUT	Yrd. Doç. Dr. Leyla KIRKPINAR	2012	Dokuz Eylül Üniversitesi	YL	-	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	-	317	12	-	145	361	1	-	Devlet Başkanı	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş

123	348325	Askeri ve Siyasi Yönleriyle Kâzım Özalp	Ahmet KIZILIRMAK	Prof. Dr. Fatma ACUN	2012	Hacettepe Üniversitesi	-	DR	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1882 - 1968	214	17	13	304	691	2	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
124	294457	Bir Biyografi Denemesi: Gazeteci ve Siyasetçi Kimliği İle Ali İhsan Göğüş	Eyüp Nurettin BOZDOĞAN	Doç. Dr. Işıl ÇAKHAN HACİİBRAHİMOĞLU	2011	İstanbul Üniversitesi	YL	-	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1923 - 2011	255	29	5	208	820	1	-	Gazeteci	1900	Çalışma Döneminde Yaşıyor
125	284582	Milli Mücadele Dönemi Sonrasında Mehmet Rifat (Börekeçi) Efendi	Abdurrahman KAPLAN	Yrd. Doç. Dr. Asuman DEMİRCİOĞLU	2010	Atatürk Üniversitesi	YL	-	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1860 - 1941	156	16	43	280	400	1	-	Bürokrat	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
126	263533	Fahrettin Kerim Gökay'ın İstanbul Valiliği ve Belediye Başkanlığı (1949 – 1957)	Merve YALMAN	Doç. Dr. Işıl ÇAKHAN HACİİBRAHİMOĞLU	2010	İstanbul Üniversitesi	YL	-	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1900 - 1987	326	-	24	183	604	2	-	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
127	241529	Samet Ağaoğlu'nun Siyasi Biyografisi	Gülây SARIÇOBAN	Prof. Dr. Fatma ACUN	2010	Hacettepe Üniversitesi	-	DR	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1909 - 1982	257	9	12	450	1025	1	7	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş

128	241537	Fahrettin Altay	Mustafa OKUKLU	Yrd. Doç. Dr. Ahmet MEHMETEFENDİOĞLU	2009	Dokuz Eylül Üniversitesi	YL	-	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1880 - 1974	113	4	-	127	Bölüm bölüm dipnot Toplam: 465	2	2	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
129	190311	Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Bir Aydın Profili: Tekin Alp	Murat KILIÇ	Dr. Yasemin DOĞANER	2007	Hacettepe Üniversitesi	YL	-	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1883 - 1961	139	5	-	174	564	1	-	Yazar	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
130	186714	Eğitim ve Siyaset Alanındaki Çalışmalarıyla Hıfzırrahman Raşit Öymen	Ekrem BAŞİ	Yrd. Doç. Dr. Aynur SOYDAN	2005	İstanbul Üniversitesi	YL	-	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1899 - 1979	140	8	25	142	230	2	-	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Ölmüş
131	145824	Demirci Mehmet Efe	Bilal CURA	Yrd. Doç. Dr. Leyla KIRKPINAR	2004	Dokuz Eylül Üniversitesi	YL	-	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1883 - 1961	76	13	21	172	Bölüm bölüm dipnot Toplam: 324	2	1	Kuva-yi Milliyeci	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
132	128109	Piroğlu Fahrettin (Erdoğan) Bey Cenübi Garbi Kafkas Hükümeti Hariciye Nazırı	Gürkan Fırat SAYLAN	Doç. Dr. S. Esin DAYI	2003	Atatürk Üniversitesi	YL	-	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1874 - 1958	132	6	8	170	Bölüm bölüm dipnot Toplam: 573	1	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
133	125511	Erzurum Kongresi'ne Katılan Delegelerin Biyografileri	Yücel ÇİL	Doç. Dr. Yavuz ASLAN	2003	Atatürk Üniversitesi	YL	-	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	-	114	-	-	158	641	1	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş

134	106848	Bir Siyasal Kişilik Portresi Olarak Dr. Tevfik Rüştü Aras	Melih TINAL	Prof. Dr. Bayram BAYRAKTAR	2003	Dokuz Eylül Üniversitesi	-	DR	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1883 - 1972	178	5	14	170	Bölüm bölüm dipnot Toplam: 466	3	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
135	73698	Gazeteci, Siyasetçi ve Fikir Adamı Olarak Hüseyin Cahit Yalçın	S. Hilmi BENGİ	Prof. Dr. Oğuz AYTEPE	1998	Hacettepe Üniversitesi	-	DR	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1875 - 1957	258	-	6	320	812	3	6	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
136	63508	Rauf Orbay, Biyografisi	Süleyman ATASEVEN	Prof. Dr. Ergün AYBARS	1997	Dokuz Eylül Üniversitesi	YL	-	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1881 - 1964	60	-	-	155	Bölüm bölüm dipnot Toplam: 522	1	1	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
137	226773	Refet Bele'nin Askeri ve Siyasi Hayatı (1881 – 1963)	Halit KAYA	Prof. Dr. Oğuz AYTEPE	2008	Ankara Üniversitesi	YL	-	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1881 - 1963	258	39	7	219	682	2	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
138	226771	Mehmet Suphi Gürsoytrak'ın Askeri ve Siyasi Hayatı	Tamer NALBANT	Prof. Dr. Oğuz AYTEPE	2008	Ankara Üniversitesi	YL	-	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1925 - 2011	64	11	9	199	423	1	-	Siyasetçi	1900	Çalışma Döneminde Yaşıyor
139	20894	Refet Bele	Mehmet ÖZDEMİR	Prof. Dr. Refet YINANÇ	1992	Ankara Üniversitesi	-	DR	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1881 - 1963	326	5	4	156	Bölüm bölüm dipnot Toplam: 480	2	-	Siyasetçi	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş

140	10968	Ali Emiri Hayatı – Şahsiyeti – Eserleri – 1857 – 1924	Kemal ÇELİK	Prof. Dr. Mustafa KAFALI	1988	Ankara Üniversitesi	YL	-	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı	1857 - 1924	24	-	4	119	180	1	16	Bilim Adamı	1850	Çalışma Döneminde Ölmüş
-----	-------	--	-------------	-----------------------------	------	------------------------	----	---	--	----------------	----	---	---	-----	-----	---	----	----------------	------	-------------------------------

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Selim GÖBÜTO
Doğum Yeri	Şabanözü
Doğum Tarihi	11.03.1985

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Anadolu Üniversitesi
Fakülte	Açıköğretim Fakültesi
Bölüm	Tarih Bölümü

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	KPDS (....) ÜDS (....) TOEFL (....) EILTS (....) YÖKDİL (....)
...	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	
Görevi/Pozisyonu	
Tecrübe Süresi	

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	Merkez Mah. Gülyazı Cad. Uysal Sok. 35/11 Pursaklar - ANKARA
E-mail	selimgobuto@hotmail.com

